

Imam listu ljudi koji su mi bili od neprocjenjive pomoći pri višegodišnjem istraživanju i rekonstrukciji događaja. Zahvalnost i spomen najmanje je čime mogu uzvratiti dobroti i susretljivosti gospode like Rebac i blagajevačkog novinara Gordana Kušljebrke, dr. Josipa Severa i dr. Javorke Mijačić iz blagajevačkog Doma zdravlja, Volodera, Goje, Kmera, Ješe, Rumenigea i Paje iz 119. brigade HVO- a, prof Svemira Pripuza iz blagajevačke Srednje metalske škole, Redžepa Mehmetija i inž. Nermina Uruzovića iz "Brezovačkih rudnika", Hamdije Morića i Irfana Preče, te uprave Fudbalskog kluba "Rudar" iz Koviljače, generala Fuada Hamilovića, nekadašnjeg zapovjednika 78. brigade Armije BiH, Istoka i Tijane Knezović iz Beograda, estradne umjetnice Šonje Hodžić, vukovarskih branitelja Predraga Gašparovića i Natka Vrgoča, prognanika u Zagrebu, te gospodina Aljoše Dimitrovića iz Clevelanda. Zahvaljujem na ovom mjestu i prijateljima koji su čitali rukopis, pomagali savjetima, ukazivali na pogreške i upozoravali da nema u Koviljači fakulteta niti u kolovozu trešanja, da se krvopoljski nogometni klub zvao "Ustanički" i da taliban ne znači "student" nego "učenik".

Posebnu zahvalnost za izvanredne crteže, dragocjeno i jedinstveno nijemo svjedočanstvo o tim događajima, dugujem Dinu Crnopoljcu, pripadniku Voda za specijalne namjene pri 119. brigadi HVO-a, te dr. Uršuli Humboldt i osoblju Psihijatrijskog odjela splitskog Kliničkog bolničkog centra Firule.

Ova knjiga poklon je za 12. rođendan mojoj Dori, rođenoj 29. kolovoza 1993., iste one nedjelje kad se odvijala drama upisana kao "incident u Muzaferovim Kućama".

Odijelo ne čini čovjeka.
(narodna poslovice)

Već obrnuto.
(autor)

B.D.

Nedjelja, 29. kolovoza 1993.

8:41 h

- Jesil čuo?

- Šta?

- Ništa sad, šuti.

- Šta jesam li čuo?

- Ništa, bog ga jebo, jesam ti reko da šutiš?

- Pa šta me pitaš?

- Da si čuo, reko bi da jesi. Pošto me pitaš šta, znači da nisi. Sad šuti.

- A što si ti tako nervozan, koja ti je pička materina?

- Jel ja što sam nervozan?!? Nervozan sam, zamisli, samo zato što se nalazimo iza linija, usred minskog polja, ni tamo, ni vamo, dvjesto metara od Turaka, što ne možemo preko Rušnice, što se pokvario kenvud, što su mi od puzanja gaće ušle u šupak, a mravi u uši, što je četrespet stepeni u hladu, što mi znoj curi za vrat, što me ova trava. Jebo sad hiljadu dinara bode u oči i što me na sve to još i ti našo jebavat, eto što sam nervozan!

- Čekaj, pssss!

- Jebotekurac, evo opet, jesil sad ti čuo?

- Šta, čuo si? Jel isto ono?

- Aha, ko neko pucketanje, tu.

- Pucketanje? Će?

- Tu.

- Sereš?!

- Jest, evo opet. Čekaj, znam... Znaš šta bi to moglo bit?

- Nemam pojma, šta?

- E to meni puca kurac što si ti nervozan, eto šta bi to moglo bit, jebi mater svoju ti i tvoji mravi, mali mrav ti u njedrima materi nešto, jesil me čuo, jebo ti ja mater živčanu osamsto hiljada puta!

Tada mu je opet palo na pamet: razmišljao je, istina, često o tome i prije nego što su se našli usred minskog polja nadomak Musemića, ali sada, baš u ovom trenutku - ležeći na trbuhu u oštroj, sparušenoj travi Suhodola, dok mu se niz nos cijedio vreli znoj, a Zagor mu glasnim šaptom psovao majku osamsto hiljada puta - Pako ni na što drugo nije mislio nego na onaj dan prije godinu i četiri mjeseca kad mu je Ćorava Žuža dala steku pali malla i kad je trebao samo ostaviti onaj jebeni kursor od jebenih hiljadu hrvatskih jebenih dinara. Tada, u tom času, a on ga pamti kao da je bio jutros i pamtit će ga sasvim sigurno dok je živ - jer živjet će, kako stvari stoje, još najviše dva-tri dana - njegov se život dijelio na dva kolosijeka, i on je izabrao krivi. Samo da je rekao "u redu je, tetka Žužo!", ne bi danas pasao suhu travu u minskom polju usred Suhodola, već bi bio kompjutorski programer u nekoj mirnoj četvrti

Philadelphije, s tri i pol tisuće dolara plaće, podstavljenom kožnom jaknom i velikim crnim labradorom na suvozačkom sjedištu landrovera... samo da je rekao “u redu je, tetka Žužo, jebo sad hiljadu dinara!”.

Nije, naravno, stvar bila u tome da je trafikantica Ćorava Žuža bila slijepa, pa da bi joj klinci s Grgina vijenca ostatak novca ostavljali iz sućuti i milosrđa - ta zrela, prezrela crvenokosa žena bujnog poprsja vidjela je, naime, jako dobro, a zašto su je zvali Ćorava, vidjet ćemo i mi poslije - već što je Ćorava Žuža kusus vraćala iz ladice pod pultom, nagingjući se pritom i koketno izbacujući svoj dekolte dubok poput Zufkine jame, spilje na Vučjoj glavi u koju su za onoga rata partizani bacali ustaše i domobrane, kao što bi se i Pako toga jutro rado sam sunovratio u mračnu Žužinu jamu.

I još je stvar bila u tome da se nakon par časaka ispravila i namjestila na ramenima jastučiće svoga crvenog džempera s ogromnim izrezom, rekla mu kako joj nedostaje hiljadu dinara da mu vrati ostatak od stotinu maraka, potom spustila svoje crne Armani naočale na nos, pogledala ga preko okvira i mazno zapitala: “Stvarno nemaš sitnog?”

Žužinu dvosmisleni rečenicu Pako nije shvatio isprve, nego tek kad se nagnula još više preko pulta, ponudivši mu jedinstveni pogled u tajanstvene dubine svoga dekoltea, ponora na čijem su se dnu slutili crni stalagmiti čipkastoga grudnjaka i ružičasti behari Žužinih bradavica, i kad ga je upitala, još maznije i tiše, gotovo mu šapćući na uho: “A da potražiš malo bolje... po hlačama?”

Pamti Pako dan-danas svaki detalj tog trenutka na Vijencu, pamti da je imao na sebi onu bratovu tamnozelenu košulju, da je taman nakon teške, majske kiše grunulo sunce, da je bilo vruće i da se znojio baš kao danas. Pamti onaj Žužin glas s mirisom turskog parfema. “Pako?”, rekla je, “reci nešto”, a on se uzvrpoljio i ušeprtljao, i od svega što mu se muvalo glavom iz usta ispilio tek mutavo, hrapavo “stvarno, tetka Žužo... nemam... sitnog”, što je, gledajući s visine Žužinog pulta, bila tako gola i neoboriva istina da je mislio kako će mu gaće puknuti po šavu. Pamti kako ga je Žuža ispitivački gledala još nekoliko trenutaka, kao da još čeka njegov potez, neki bolji pokušaj, i kako se onda opet uspravila, namjestila džemper i nasmiješila nadmoćno, gotovo sažaljivo, te ga zamolila da pripazi na trafiku dok ona njegovu novčanicu od sto maraka razmijeni u gostionici “Vrilo” preko puta ulice.

Zaustio je - sjeća se - reći da ne treba, da je u redu, jebeš hiljadu dinara, može za taj sitniš kutija šibica, bilo što, ali ona je već izašla, zaustio je onda reći da se mogao i on zatrčati časkom do “Vrila”, ali ona nije čula, i ostao je tako pred kioskom, zagledan u jedan od ukupno četiri časopisa na pultu, onaj s golom Antonellom (20) između čijih se raskrečenih nogu pukotina rastvorila poput izrezbarenih vrata župne crkve Svetoga Kuzme i Damjana.

Pamti - kako ne bi pamti! - kako je Ćorava Žuža uskoro izašla iz gostionice smijući se glasno nekoj upadici iznutra, kako mu je mahnula i viknula “evo mel!” i kako je tada, baš u trenutku kad je dugačkom nogom u crnim čarapama zakoračila na ulicu, primijetio i prorez na njenoj crnoj suknji, još dublji od Zufkine jame, dublji i od pukotine Kimberlv (23) iz Wisconsina i svakako predubok za Mujanovu ženu.

I onda onaj zvuk kad se Zužino “evo mel...” stopilo s glasnim Cooderovim “...crazy 'bout an automobile” iz onog prljavog crnog taksija brezovačkih

registarskih oznaka iz kojega je vozač nekome mahao - pamti Pako jer "Borderline" je njegova najdraža ploča i zna je napamet - i kad se to "Evo me an automobile" stopilo s vriskom automobilskih guma, i prizor, božeprosti kao iz crtanih filmova, kako Ćorava Žuža leti i vijori se toplim majskim zrakom poput majčina crvenog božičnog stolnjaka na sušilu, kako se u usporenoj snimci nad asfaltom Ulice Velje Papačića vrte njene velike sunčane naočale i jedna crvena cipela i kako nakon nekoliko dugačkih sekundi nesretna žena pada dvadeset metara dalje, u park, s dugačkim nogama u crnim čarapama, što su ostale stršiti iz grmlja poput lažnih, drvenih protuavionskih topova posijanih oko Blagajevca da zavaraju Jugoslovensko ratno vazduhoplovstvo.

Dobro je na kraju ispalo za Ćoravu Žužu, koja je čudom neviđenim prošla samo sa slomljenim rebrom, laganim potresom mozga, pokojom ogrebotinom i nekoliko modrica, kakve je, ako ćemo pravo, ionako nosila tih dana u mjesecu, oko desetoga, kad je Mujan u "Čikagu" trošio plaću iz tvornice aluminija, a ona mu se osvećivala prozirnim bluzama, dubokim izrezima i malim ljubavnim izletima, avanturicama s blagajevačkim klincima, "mladom jagnjetinom", kako ih je zvala.

Za njenu sklonost dječacima znali su svi u Blagajevcu, iako nitko o tome nije glasno govorio, niti su se njeni golobradi ljubavnici baš time pretjerano hvalili. Mujan je bio čovjek dosta prijeke naravi i ne bi zbog toga polomio samo Žužu, nego i svakog klinca koji bi je pohotno pogledao i svakog mangupa u birtiji koji bi ga zbog Ćorave Žuže zajebavao. Dan-danas se u gradskim gostionicama - dok nema Mujana, naravno - prepričava kako je jednom prilikom zbog Žuže i tih glasina zapalio cijelo jedno selo tamo na krvopoljskoj cesti, iako je prava istina da su to selo zapalili još Nijemci u Drugom svjetskom ratu, a da je Mujan tamo potpalio samo jednu ruševnu kuću, staru kulu Muzaferbegovića, u kojoj je, vele, uhvatio svoju Žužu s nekim mladim pastuhom.

Bio je Mariofil Mujanović zvani Mujan zbog toga i na sudu, tužio ga nasljednik Muzaferbegovića, blagajevački odvjetnik koji nikad u životu na djedovini nije bio, ali nije bilo dokaza da je Mujan zapalio begovinu. Pričalo se čak da nije imao alibi za sebe, već da je dokazivao da u selu nije bila Žuža, jer što bi on palio Muzaferbegovu kulu kad mu je žena bila na sindikalnom izletu u partizanskoj bolnici na Popovu sedlu. Bilo kako bilo, nije bilo šale s čovjekom koji je dovoljno lud da mu pripišu kako je zbog žene cijelo jedno selo zapalio, pa nitko razuman u Blagajevcu nije naglas komentirao ni Zužine izazovne bluze ni njene crne Armani naočale.

Naočale za sunce Žuža je, uostalom - da ne bi bila sumnjiva - nosila uvijek: i kad bi dobila batine i kad ne bi. Štoviše, gdjekad bi, da ne ispadne uvijek Mujan kriv, modrice zaradila i spotaknuvši se preko rubnjaka ili kakve niske ograde, koju ne bi opazila upravo zbog tamnih naočala. Uglavnom, uvijek je na očima imala i naočale i modrice - koji put naočale zbog modrica, koji put modrice zbog naočala. Zbog toga su je, eto, svi u Blagajevcu zvali Ćorava Žuža. Dobro je toga jutro ispalo za Žužu, ali prilično loše za Paka, koji je u onaj brezovački taksi razbijenog vjetrobrana ugurao i Žužu i ono dvanaest kilograma teško, svježe zaklano i oderano janje što je ispalo iz automobila. Ono što tada, vozeći se biciklom u Dom zdravlja, Pako nije znao, a danas zna, jest da ga je u tim trenucima po Grginu vijencu tražio Aljo s potpisanom i

pečatiranom dozvolom za napuštanje grada, što ju je za njih dvojicu iskamčio stric Kula čim je saznao da ih traži kampanjola Vojne policije 119. brigade HVO-a s pozivima za mobilizaciju.

Aljoša Dimitrović zvani Aljo, Pakov prijatelj iz Informatičkog kluba u Domu tehnike, panično ga je tražio po cijelom gradu, tih par sati još, koliko je na izlazu iz grada dežurao Zujo, i nitko mu ne može zamjeriti što je svugdje gledao i svugdje pitao osim kod doktorice Rebac u Domu zdravlja, gdje ga nitko nikad tražio ne bi.

A Pako je tamo najprije čekao da sebi dođe medicinska sestra koja je otvorila automobil da izvuče ozlijeđenu, pa doživjela težak šok kad je primila dvije male ručice i susrela izbuljene oči i prazan pogled oderanog janjeta. Sljedeća dva sata Pako je čekao da k sebi dođe i tetka Žuža - malo zato što ga je pekla savjest, a malo više zato što ga je peklo među nogama, dok je pogleda zaglavljenog u raskopčanu Žužinu bolničku pidžamu budan sanjao najluđe maštarije - i na kraju još sat i pol da k tetki Zuži dođe i pijani joj muž Mujan. Jest, rekli su mu poslije u "Yumi" da ga je tražio Aljo, ali nitko nije znao zašto. Rekla bi mu i majka lika tri i pol sata kasnije, kad je krenuo kući, rekla bi mu i ona da ga traži Aljo, samo što bi mater znala da ga traži da s pasošima i ausvajcima bježe u Šibenik, kod ujaka Rajka, jer ih traži Vojna policija. Rekla bi mu mater to, samo da Paka na kraju i doktorica Rebac nije još zadržala na kavi raspitujući se za njegova oca, da je, dakle, došao kućina vrijeme i da ga dva medvjeda u maskirnim uniformama nisu već čekala pred dvorišnom kapijom. Ono što pak njegova mater tada nije znala, a danas zna, jest da je Pako za to vrijeme - dok ga je ona nervozno čekala razgovarajući sa susjedom Merimom o Mujanovoj Žuži koju je maloprije ispred trafike udarilo auto - bio upravo sa Žužom u Domu zdravlja. Nije, doduše, ni susjeda Merima znala da je Žužu udario baš njen nećak što joj je od brata Jusufa iz Brezovače nosio janje.

Ni o čemu drugom, eto, godinu i četiri mjeseca poslije Pako nije razmišljao nego o tome jutru na Grginu vijencu. Samo da je rekao "u redu je", samo da se nije onako spetljao i zanijemio, da mu se nije zavrtilo u glavi nad ambisom Žužina dekoltea i velikim kanjonom između njenih sisa, da je, dakle, rekao "nema veze, tetka Žužo!", ona bi se zavodljivo osmjehnula i rekla "hvala, Branko, i pozdravi susjedu Merimu", rekla bi još "i reci joj da ću navratit popodne do nje na kafu", a on bi se vratio u "Yumu", gdje bi ga petnaest minuta poslije našao Aljo.

Onda bi pokupili pasoše i zbrisali iz grada s dozvolama Aljinog strica Kube, na kontrolnoj točki on bi pitao Zuju jesu li bili oni iz Vojne policije, on bi rekao "nisu još", i dva-tri sata poslije Pako bi već bio kod Buljata u Splitu, dva-tri dana poslije kod ujaka Rajka u Šibeniku, dva-tri mjeseca poslije kod ujakove bivše žene u Americi, a godinu i dva-tri mjeseca poslije u svojoj zelenoj ulici u predgrađu Philadelphije, u velikom srebrnom landroveru s velikim crnim labradorom na suvozačkom sjedištu, vozeći se do Alje dva bloka dalje da zajedno odu na košarkašku utakmicu domaćih Sixersa protiv Jordanovih Bullsa, s kartama što bi im nabavila, recimo, Pakova cura, zgodna prsata Kanađanka koja ima lamborghinija, bazen, brata skauta u Sixersima i originalni dres Charlesa Barklevja s Olimpijade u Barceloni i koja obožava kad on s prijateljem Aljom priča njoj nerazumljivim jezikom, divlje se smije, štipa je

za stražnjicu i voli najviše na svijetu, tu zgodnu crvenokosu sjevernjakinju s licem i sisama... tetke Zuže.

U trenucima poput ovih tako je zamišljao svoj život u nekom paralelnom svemiru, onome u kojemu je jednog jutra rekao Ćoravoj Žuži "ma u redu je, tetka Žužo, jebo sad hiljadu dinara!" i odjurio nazad u "Yumu", život u kojemu se toga nevažnog trenutka nikad više neće sjetiti, niti će ikad znati da je tada, kad je Ćoravoj Žuži ostavio kusur od tisuću dinara, njegov život krenuo pravim putem, vodeći ga ravno do predgrađa Philadelphije na dan utakmice 76ersa i Bullsa, dok u plaveru njegova landrovera svira Cooderov "Borderline", i svi se susjedi okreću za njim: "Eno Pako...", govore jedni drugima, "...s onom svojom muzikom!"

A on glasno pjeva "Every woman I know...", pa vuče dugačak dim američkog marlboro, "... is crazy 'bout an automobile", onda otpija iz limenke budmeisera, krišom, jer policija je ovdje u Americi zajebana, veselo trubi to every vuoman koju vidi i susjedima - tihim, debelim ljudima s kosilicama za travu - maše originalnom kapom dream teama, dok ih glave izbačene kroz zadnji prozor glasnim brundanjem pozdravlja i njegov veliki, crni labrador Brett.

I tko zna koliko bi oni tako trubili, brundali, pjevali, lajali i uveseljavali građanstvo Philadelphije da Paka iznenada nije po glavi munula tvrda vojnička čizma.

- Reko, šta ćemo sad? - prenuo ga je glasni šapat. Bio je to opet Zagor. - Tamo je zaorano!

- Nisam te čuo...? Nešto sam se zamislio.

- Šta ćemo sad? Na onu stranu od Musemića je ziher minirano.

Još se trenutak-dva Pako mutna, mliječnobijela pogleda nadao kako bi moglo biti da se ovo on u onome životu, u landroveru američkih registarskih oznaka, nešto zamislio, pa mu pred oči dolazi rat što ga je ostavio u rodnom Blagajevcu. Nije, međutim, više čuo ni susjeda s kosilicom, ni Rya Coodera - a sljedeća pjesma je "The Girls From Texas" i već je morala početi - niti ga je truba automobila iza njegovog podsjećala da se na semaforu upalilo zeleno svjetlo. A ni ovo kljucanje što ga osjeća na potiljku definitivno nije bio njegov labrador Brett.

- Halo, čuješ li? - lupkao ga je Zagor vrhom čizme po glavi. - Tamo je ziher minirano.

- Znam, znam... -I šta ćemo?

- Čekaj... ništa, sad idemo po rezervnom planu, prema cesti, iza one tenkovske olupine.

- Što tamo?

- Zato što to nitko normalan ne bi napravio. -I to ti je razlog?

- Jest. Zato što nikome tamo, pa ni Turcima na Rustici, neće bit neobično vidjet šestoricu vojnika u uniformama Armije BiH. I ako imamo imalo sreće, oni će se dvije minute pitat čiji su to, pogledat će dvogledom, skontat da su to njihovi inžinjerci i gotovo. A mi ćemo cestom preko Muzaferovih Kuća, i onda imamo čisto skoro do krvopoljske petlje. Pa desno preko Vilaje i eto nas ispred Stare gore. Malo duže, al eto nas.

- Jelenskih mi rogova, to nije loše. Jesi nervozan, al nisi glup.
- Ne, to jest loše, ali nema druge. Ne otkad je propalo preko Ruštice. Sad idemo po planu be.
- Nisam ja kriv. Kako naši nisu znali za tursku čuku?
- Pusti sad. Evo ovako ćemo točno: idemo do onoga velikog hrasta puzeći, a tamo ćemo se, skriveni iza grmlja, popet na cestu.
- I onda put Krvopolja.
- Ne, nego baš prema onom tenku, prema Musemićima, prema Rustici.
- E jebo majku svoju, znao sam da ima nešto, da nisi tek tako presto bit glup. A što mi bježimo od Ruštice onda?
- Zato, idiote, što će nas s Ruštice na cesti iza hrasta vidjet sigurno, i kad bih ja bio Turčin gore na čuki i iznenada ugledao šest turskih vojnika na cesti, najmanje bi mi bili sumnjivi kad bi išli baš prema meni. A sigurno manje nego da kraj onoga tenka iskrсну iz trave.
- I šta onda?
- Ništa, onda dođemo do tenka, nešto se tu kao movamo, skinemo neki dio i idemo kao nazad, prema Krvopolju, što upadljiviji, kao da se ništa neobično ne događa.
- Grom i pakao! To je totalno suludo.
- Aha. Zato ćemo i napraviti tako.
- A što ako nas vide naši? Naši nas ne očekuju od Muzaferovih Kuća prema Musemićima. Naši nas ne očekuju na cesti uopće.
- Ništa, naši imaju zapovijed sedam dana bez pucnjave, iznimno samo na stopostotno identificirane ciljeve.
- E sad ne znam, od ovih uniformi zeljanica i traka s alahuekber, do grbova i znakova Osme motorizovane, pa zašiveno "Hazim Mahmut", pa ovi ljljani na džepovima... ne znam ima li u cijeloj Africi stopostotnije idenfit... iden-ticirif...
stopostotnijih Turaka od nasih.
- Šuti, Zagore, glup si.

Rekao je to Pako, okrenuo se na leđa i izvadio maramu da obriše znoj. Pridigao je glavu i osvrnuo se. Ispred sebe je vidio idiotski Zagorov šljem s cijelim grmom br sijana na vrhu, što se u sprženoj travi Suhodola isticao više nego da je s ružinim grmom na šljemu puzaо neugaženim snijegom po Vilaji. Tamo iza bio je Papac, iza njega nazirala se kroz visoku, žutu travu golema Vilijeva glava, do njega Robi, a na začelju omaleni Čep.

Dao im je najzad znak da stanu i pokazao jarak ispod ceste. Dugačka, slana kapljica skliznula mu je niz čelo, zaigrala na obrvi i nakon kraćeg promišljanja skočila na trepavicu. Pako je instinktivno zatvorio oči. Tamo, u mraku sklopljenih vjeđa, nije bilo nikoga i ništa se više nije čulo: ni radosno brundanje labradora Bretta, ni razigrana truba njegova landrovera, ni valovita Cooderova gitara. Cutio je samo vrele ubode one slane kapljice zarobljene u desnom oku.

9:11 h

Jednog dana zbog tebe i tvoga svraba izgubit ćemo glavu - čitao je nepogrešivo iz Cumurovih očiju, ali Cigo si jednostavno nije mogao pomoći. Svrab je bio upravo nepodnošljiv, pojačan onim strašnim osjećajem nemoći što je noga zarobljena u vojničkoj čizmi i što nikakva pomoć izvana ne može stići u njezine mračne, smrdljive dubine. Jer lakše je bilo onomad poslije potresa iz brezovačkog rudnika izvući cijelu smjenu Ciginog starog na čelu s ludim Furudžijom, nego spasiti Cigu nemilosrdnog svraba pod debelom kožom tabana, u najdubljem oknu njegove desne čizme.

Nije pomagala ni žica češačica, sprava koju je Cigo u koviljačkoj kasarni konstruirao posebno za tu namjenu, zapravo tek komad deblje bakrene žice čijih je zadnjih pet-šest centimetara ogoljeno i iskrivljeno pod pravim kutem: tu je žicu Cigo uvlačio u čizmu do dna, potom je rotirao tako da se onih spasonosnih pet centimetara zavuče između uloška i tabana, a sam vrh, nekoliko milimetara žice ogoljene i opet zakrivljene prema gore, zagrebe po čarapi točno na epicentru svraba.

Revolucionarni Cigin patent u praktičnoj je upotrebi pokazao dva nedostatka. Prva je nevolja sama priroda svraba na nepristupačnim površinama, poput onoga među lopaticama, ili pod jajima u ženskom društvu, ili, recimo, na tabanima u vojničkim čizmama - šejtanska narav svraba koji bježi od češanj a kao žohar od svjetla i neuhvatljiv, baš poput malih crnih skarabeja, svrbi najprije malo niže, pa malo više, sve izmičući noktima, vilici, nožu, grani i ostalim priručnim pomagalima, pa tako i bakrenoj žici u vrlo ograničenom manevarskom prostoru vojničke čizme.

Drugom se nevoljom pokazao oštar karakter same žice, čiji se blagotvorni vrh svaki, ali baš svaki put zaplitao u poderanu čarapu - upravo kao onomad Elzin prsten, čut ćete uskoro i tu priču - kidajući najprije Cigine živce, a onda i kožu na njegovim tabanima, nakon čega je čizmu opet valjalo skidati, što je poništavalo sam smisao bivstva žice češačice kao takve.

Jednog dana zbog tebe i tvoga svraba izgubit ćemo glavu - čitao je Cigo nepogrešivo iz Cumurovih očiju, baš kao prije rata na starom igralištu pod Biskom, kad bi ga na treninzima znali zasvrbjeti tabani u kopačkama.

Nije tada, istina, u očima trenera i suigrača čitao kako će zbog toga njegova svraba jednom izgubiti glavu, već samo utakmicu, ali ono što ga je danas uznemiravalo jest činjenica da je Fudbalski klub "Mašinoimpex" iz Koviljače naposljetku upravo zbog toga njegova svraba zaista izgubio utakmicu. I to ne bilo koju, nego polufinale općinskog Kupa u Brezovači protiv tamošnjeg "Rudara", kad ga je u 57. minuti, kod rezultata 1:1, taban desne noge krvnički zasvrbio baš u trenutku kad je Hajro Šabanadžić nadirao s njegove strane, preko desnog krila.

Ocijenio je iskusni bek Mirsad Ateragić Cigo kako ima sekundu-dvije da ugura prst u kopačku i počese se, ali sekundu-dvije za to nije imao, jer je Šaban, umjesto da podigne glavu i pogleda gdje su mu napadači, loptu napucao u dugačak for i projurio pokraj Cige onako bezobrazno i drsko kako pokraj male koviljačke željezničke stanice prolazi brzi za Sarajevo.

Svatko dijete u tom kraju zna i dalje prepričava nezahoravan prizor kako Cigo poput idiota skakuće na lijevoj nozi, s rukom zaglavljenu u desnoj kopački, dok Šaban leti pored njega i izbija na rub šesnaesterca, odakle špicom svoje seljačke noge zabija loptu pod prečku, a vratar Buza, trener Ilijašević i svi igrači na starom brezovačkom igralištu u gluhom šoku gledaju čas u loptu kako se koprca u mreži poput hučke pastrve, čas u Cigu kako se koprca uz aut-liniju, ležeći na travi i pokušavajući iz kopačke izvući i uku zaglavljenu za čarapu vjenčanim prstenom.

Svi u koviljačkom kraju znaju i ostatak priče: Cigo je naposljetku uspio osloboditi ruku, nakon čega je u nemoćnom bijesu, psujući i taban, i prsten, i Šabana, i svoju kurčevu sreću, bacio kopačku svom snagom niz bijelu crtu, točno - naravno - u glavu pomoćnog suca Skenderćehajića, legendarnog Džeme Skenderćehajića, poznatog po tome što je namještao utakmice i što je nekad davno svirao četrdeset tri ofsajda na jednoj utakmici. I što je imao posebne, svoje kartone za igrače koji mu se zamjere.

Uzalud je Cigo uvjeravao strašnog Džemu da nije bilo namjerno, da je izgubio živce zbog svraba, prstena i Šabanovog gola: glavni sudac Rade Uršuš bez razmišljanja ga je isključio iz igre, držeći crveni karton u zraku teatralno poput brončanog Fjodora Srdarušića Lenjina ispred Doma Armije, a "Rudar" je do kraja utakmice, na veselje tridesetak okupljenih Brezovčana, s igračem više zabio još dva gola.

Mirsad Ateragić Cigo poslije je od Saveza dobio i tromjesečnu suspenziju: malo što se zamjerio zloglasnom Džemi, malo što je i sucu Uršušu bio uzeo onaj crveni karton iz ruke i poderao ga u komadiće, vičući što se sad kurči s partijskom knjižicom kad je njegov djed u Gračanici osnivao Partiju prije nego što su crveni kartoni izmišljeni, malo i što ga je potom gađao prstenom zbog kojega se sve dogodilo. A istini za volju, malo i što su Cigi još pamtili onaj incident godinu dana prije, kad je Životu Evremovića iz "Ustaničkog" najprije pokosio u šesnaesteru, a onda ga još pretukao korner-zastavicom. Zbog toga je penala koviljački klub kolo prije kraja propustio uzeti titulu zonskog prvaka nakon punih 19 godina, a sada je zbog Cige bilo ispušteno i finale Kupa.

Za "Mašinoimpex" je Cigo odigrao još samo jednu utakmicu, nakon suspenzije, kada je protiv "Virbanje" zamijenjen u 35. minuti, milošću trenera Antuna Ilijaševića koji više nije mogao slušati podrugljiva skandiranja s tribina. Transparent koji je na ogradu istočne tribine razvila grupa nepoznatih obješenjaka - "Cigo, Svrbine, Svrbija je uz tebe!" - nije tako te dramatične 1989. godine označio samo početak nacionalnih podjela i sukoba u Koviljači, već i naprasni završetak jedne blistave bekovske karijere.

Kratko poslije toga Cigo je zajedno s Afanom Kodrićem zvanim Kinez, glasovitim koviljačkim prevarantom i krijumčarom za kojega se pričalo da je nekom šeiku prodao Uzeirpašinu džamiju u Prečnju, otvorio unosan obrt švercanja hongkonških dolara, "najjačih od svih američkih dolara". Kažu da ga je pred rat na probu zvao splitski "Hajduk", ali Cigo je tada već imao potpisan unosan dvogodišnji ugovor sa sarajevskim Centralnim zatvorom.

Željko Buza zvani Ćumur, vratar "Mašinoimpexa" i Cigin najbolji prijatelj, uvjeravao je poslije suigrače da nije kriv Cigo ni njegov svrab, već da je kriva Eliza Đogaš, kćerka direktora "Mašinoimpexova" OUR-a Auto-dijelovi,

koja ga je zavela na maturationnoj zabavi i nakon osam i pol mjeseci privela matičaru, gdje mu je na prst stavila zlatni prsten, isti onaj koji će mu dvije godine, pet mjeseci i 57 minuta poslije zapeti o čarapu i zaglaviti u desnoj kopački. Cigi, međutim, nije bilo do zajebancije, naročito kada je nakon propale nogometne karijere morao spašavati i brak, ozbiljno načet zagonetnim nestankom vjenčanog prstena s lijeve ruke, a onda gotovo nepovratno uništen rijetko glupim i neuvjerljivim objašnjenjem uplakanoj Eli, suludom pričom o tome kako mu je usred utakmice u Brezovači taj prsten zaglavio u kopački, da su zato primili gol i ispalili iz Kupa, da je zbog tog njenog prstena bijesno bacio kopačku i slučajno pogodio linijskog suca Skenderćehajića i da ga je na koncu, onako ljut, skinuo s prsta i njime gađao glavnog suca Radu Uršuša kad mu je ovaj pokazao crveni karton: zato, eto, nema prstena na njegovoj lijevoj ruci. I neka ne pita što ga nije tražio, jer poslije utakmice ga je pola sata tražila cijela momčad "Mašinoimpexa", ali on kao da je u crnu Bosnu propao.

Gluplju priču Eliza Đogaš udana Ateragić nije čula u cijelom svom životu, i neće je čuti sve do jedne nedjelje prije mjesec dana, na vjenčanju kolegice Adele, izbjeglice iz Brezovače, na čijoj je ruci prepoznala prsten koji je ona onomad stavila na prst svome Cigi. Na Elino zbunjeno pitanje o prstenu Adela je tada ispričala nevjerojatnu, veliku ljubavnu priču, najveću svih vremena, od onih iz herc-romana, po kojima se snimaju filmovi s Richardom Cham-berlainom - govorile su žene na Adelinoj svadbi.

Ovaj ljubavni film počinje nakon velikog požara oko Brezovače, kad su izgorjela dva hrvatska sela i kad su za podmetanje vatre bili optuženi brezovački muslimani. Tamošnji je HVO na stadionu "Herceg Stjepana", nekadašnjeg "Rudara", sakupio sve muškarce islamske vjere, među njima i Adelinog Mirzu, zajedno s ocem i bratom. Tu, na rubu igrališta, ležeći u izrasloj i suhoj travi na kojoj su nekada ležala i valjala se desna krila Gračaničkokrajinske lige, Mirza je drugoga jutra našao taj zlatni prsten, tako čist i sjajan da je izgledalo - pričao joj je poslije - kao da je maslačak procvjetao zlatom i prstenom zaprosio tratinčicu. S unutrašnje strane prstena izlizanim je slovima bilo ugravirano MIRSADELA, tako nekako, što je netko mogao pročitati kao "Mirsad" i "Ela", a njen Mirza, naravno, kao "Mirza" i "Adela", protumačivši to kao znak kojim mu dobri Alah poručuje da će preživjeti i ustaški logor na stadionu i cijeli ovaj ratni džehenem i da će tim prstenom zaprositi svoju tratinčicu Adelu. Samo ga je, eto, trebalo malo smanjiti kod glasovitog blagajevačkog zlatara Arslana, što se bio doselio na Ugurluk. Zapravo, valjalo ga je dosta smanjiti, jer bio je taj prsten ogroman, kao da je nekom džinu ispao s prsta.

To pak što je Mirsad Ateragić Cigo sada, bacajući naprtnjaču i sjedajući na stijenu iznad Dubove da se počese po tabanu, tako nepogrešivo čitao iz Cumurovih očiju da će im jednog dana njegov svrab doći glave baš kao što im je onomad došao utakmice i Kupa, a njemu bogami zamalo i braka, ovdje - na kamenoj padini iznad Strmodola, nasuprot hrvatskim čukama na Prevali, na dometu ustaških minobacača i PAT-ova - bilo je bliže istini nego ikad u ovih devet mjeseci otkada se zaratilo između Hrvata i Bošnjaka, otkako je, dakle, obukao uniformu 78. brigade i postao pripadnik legendarnih Hamilovih Zelenih udovica, a njegov kum Cumur ratištima Gračaničke krajine širio legendu o prokletstvu Ciginoga svraba.

- Glavu ćemo jedanput izgubit zbog tebe i toga tvog svraba - glasno je najzad rekao Ćumur, kao da Cigo to nije znao i sam.

- Šuti ti - tiho mu je uzvratio Cigo odvezujući vezice na čizmama. - Ti bi prvi svoju volio izgubiti

- Jebiga - upao je Morž. - Sačekaj barem da dođemo do onoga zida. Ovdje nas ustaše vide ko na streljani.

- Nije on mogo da sačeka ni u polufinalu Kupa, pa što bi ovdje čeko? - podbadao je sad i Jaser.

- Ti, mali, ne seri, jes čuo!

- Ja, nije mogo da čeka - opet će Morž. - Al nije ni njega Hajro Šabanadžić čeko, pa neće, Tita mi, ni ustaše.

- Aaaaaaa... - začuo se dugačak uzdah olakšanja dok je Cigo nišanom svog kalašnjikova trljao čarapu već poderanu od silnog češanja.

- Jesil više?

- Čekaj.

- Hajde bolan.

- ...aaaaaaaa...

- Idemo mi.

- Čekaj, jebo ga ti, znaš kako je, sad me svrbi đe me svrbi i đe me ne svrbi. Sve zbog žurbe.

Sad ga je zaista sve svrbjelo - i tabani, i gležnjevi, i dupe, i jaja, i pazuha, i tjeme. I sve bi to bilo prilično smiješno - jer Cigo je bio visok i krakat, i onako zapleten u vlastite ruke i nepodnošljiv svrab izgledao je poput pauka uhvaćenog u vlastitu mrežu - da ga nije na kraju zasvrbjelo uz kičmu i da nije krenuo cijev kalašnjikova zavlaciti kroz ovratnik, ispod šije, ne bi li se nišanom počeošao između lopatica.

- Šta radiš, budalo jedna? - skočio je Ćumur, dok su Jaser i Hunta smijući se zalegli na zemlju.

- Sta šta radim?

- Pa jesil ti normalan, šta ti je?

- Sta šta mi je?

- Hoćeš da ubiješ i sebe i nas, je li?

- A to... ništa, češem se. A čime ću po leđima? - izvadio je Cigo kalašnjikov iz košulje. - I nema okvira, vidi.

- Sad nema, al jedanput će bit.

- Ili, još gore, neće ga bit, a trebat će nam - doda Ćumur, držeći se vrhovima prstiju za lijevu sljepoočnicu: opet je počinjala, ona pulsirajuća bol u lijevoj poluči glave, koja se javljala kad bi lubanja postala pretijesna za umorni i iznervirani Ćumurov mozak. - Ubit ćeš jedanput i sebe i nas.

- Glavu ćemo jedanput izgubit zbog tebe te i toga ti tebi svraba tvog - procijedio je Jaser.

Kao da Cigo to nije znao i sam.

- Ti, mali, ne seri, zadnji put ti kažem.

To je, zapravo, Cigi bio veći problem: to što je obični, glupi svrab rušio

sav njegov dugo građeni autoritet i što ga je, iako gotovo dvostruko starijeg, dvostruko većeg, dvostruko jačeg i svakako dvostruko pametnijeg, zbog ovakvih idiotskih situacija zajebavao čak i mali Jaser, biće sa samog evolucijskog začelja - karika koja nedostaje, tako su ga zvali u ulici - s neobičnom govornom manom da svaku osobnu zamjenicu ponavlja u skraćenom i punom obliku.

- Ko te jebe tebe.

- Mali, udarit ću te, bogami ću te udariti

Tako je bilo u srednjoj školi, tako je bilo u "Mašinoim-pxu" - najprije u klubu, a potom i u poduzeću - a tako je, eto, i u Hamilovim Zelenim udovicama i u Zajkovom diverzantskom vodu. Svugdje je Mirsad Ateragić Cigo - visoki i plavokosi rmpalija svijetle puti i mrka pogleda, ruku poput hrastovih grana i šaka širokih kao rogo vije jelena lopatara - bio strah i trepet, neupitni gazda ulice, četvrti i škole, gazda svlačionice, radionice i spavaonice, i svugdje se šaptalo i gledalo u pod dok Cigo na koncu svojim glasom ne bi odlučio je li se danas dobre volje ili nije.

I sve je funkcioniralo skladom hranidbenog lanca afričkih savana, sve do onog neminovnog trenutka - a uvijek najnezgodnijeg, bilo to pred cijelim razredom, dok je odgovarao marksizam, bilo na starom Jevrejskom groblju, ispod Sanele Hulak, usred prvog seksa u životu, bilo u 57. minuti polufinala općinskog Kupa kod rezultata 1:1 - do trenutka, dakle, kad bi ga uhvatio napad nesnosnoga svraba, najčešće na tabanima, i kad bi zaplesao najprije s jednom rukom u cipeli, psujući i kunući, a onda s obje ruke na leđima, mlatarajući krakovima, vrteći se i posrćući.

Točno je u tim trenucima Cigo mogao čuti kako se uz stakleni prasak lomi, razbija i raspada njegov monumentalni, gvozdeni ugled. Bio je to, dakako, grleni smijeh prijatelja iz razreda i ulice, ili Sanelin smijeh, ili smijeh tridesetak navijača "Rudara" iz Brezovače, ili Jaserov škripavi cerek, ali njemu je taj hihot i smijeh uvijek imao zvuk praska i lomljave, zvuk sitnih krhotina njegova autoriteta kako tanko odzvanjaju parketom učionice, nadgrobnim pločama Jevrejskog groblja, tribinama brezovačkog stadiona ili, primjerice, kamenom padinom nad Dubovom i Strmodolom, nasuprot ustaškim čukama na Prevali.

Pa ipak, on tu ništa nije mogao. Svrab je bio jači od svega, bio je jači od njega, metar devedeset visokog i nezgrapnog lijevog beka, bio je jači i od srama i od straha, i kako je onomad bio jači od srama pred Sanelom Hulak ili Hajrom Sabanadžićem, tako je danas bio jači od straha pred hrvatskim protuavionskim topovima. I da je na Prevali sad cijela brigada Hrvatskog vijeća obrane, ma da ovoga časa iz napuštenih kuća Dubove izađe stotinu najcrnijih ustaša u najcrnijim uniformama i da s isukanim kamama krenu prema njemu, on bi svejedno sjeo na ovaj ovdje kamen, izuo čizmu i izgrebao desni taban do krvi, do boli, jer ljepša je i najgora bol od ovoga neizdrživog svraba. A onda neka ga ustaše hapse, neka ga tuku, neka ga kolju, jebe mu se, jer bolje smrt bez svraba nego ovakav život, vazda svraban i dosadan, jebo ga je Cigo takvog svrbećeg, eto dotle ga je znao potjerati.

- Hajmo, Cigo, bog ga jebo - požurivao ga je nestrpljivo Čumur, držeći se za pulsirajuću sljepoočnicu.

Cigo je, međutim, navlačio čizmu koncentrirano i polako, kao da

demontira nuklearnu bojevu glavu. Jer znao je prvo pravilo obrane od svraba u kopačkama, cipelama, vojničkim čizmama i drugim prirodnim staništima svrabnih žmaraca. A prvo pravilo protusvrabne obrane glasi: nikad ne navlači obuću odmah nakon češanj a tabana, jer će istog trenutka kad zavežeš uzicu taban zasvrbjeti još četrnaest puta gore, a onda...

- ...onda više ne pomaže ni žica češačica, ni bajoneta, ni nišan kalašnjikova, nego samo rafal, pa neka onda svrbe i taban, i stopalo, i cijela noga do koljena u frižideru Hitnog hirurškog u Blagajevcu neka svrbi koliko god hoće!

Svi su se smijali i kreveljili poput djece, ali Cigo se više nije ljutio. U stvari, čak se i on smijao. Bilo je lako sad, sve je bilo lakše sad kad je prošao svrab: trebalo je samo po Ciginom pravilu sačekati još malo da se podmukla potkožna zvijer ne bi vratila. Zastao je stoga nekoliko trenutaka, a onda stao vezivati uzicu, polako i oprezno kao da vezuje brkove usnuloga lava. Kad je bio gotov, ustao je, sačekao dvije-tri sekunde i kad se uvjerio da se svrab ne vraća, šutke krenuo prema Dubovi. Krenuli su tada za njim i ostali. Zadnji je iz budističkog spokoja pod velikom smrekom ustao Ćo, ispustivši dugačak transcendentalni uzdah i skočivši na noge.

- Jednog ćemo dana glavu izgubit zbog toga tvog svraba, jel znaš?

9:35 h

- Jebotekurac, onaj nam s Ruštice još i maho, jeste ga vidjeli? Maho nam čovjek, isto da na svadbu idemo! - euforično je vikao Zagor.

- Šuti i hodaj... i ne okreći se! - pokušavao je Pako ljutitim glasom prekriti osmijeh što mu je izdajnički titrao glavom.

- Maho nam balija! - nije mogao prestati Zagor. - Bili smo im na sto metara možda, nisam se ovako usro od razrednog ispita u srednjoj školi!

- Šuti, ništa nisu primijetili, ništa nisu primijetili! -smijuljio se i Robi.

- Šta će primijetiti? - dobacio je Vili. - Kad su vidjeli tebe, rekoše: bog te dragi jebo, vidi onoga Turčina!

- Čaća ti je Turčin, jesil me čuo, mater ti jebem ja!

- Pa to Vili i govori - smijao se Papac. - Ako mu je ćaća Turčin, a ti mu jebo mater... bogami, Tahire, ti svakako ispadaš Turčin!

- Jebo ti Tahir mater - pokušavao je Robi zvučati ljutito.

- Hajde sad šutite, bez zajebancije! - prekinuo ih je Pako konačno namjestivši ljutit glas. - I ne trčite, samo polako.

- Će neću trčat, idemo turskom džadom ko na izlet, posred otomanskog vilajeta, balije iza, balije ispred, mine lijevo, mine desno, a mi marširamo ko Alijina garda... daj barem da zamaknemo iza, do groblja, pa hajmo onda polako!

- Tako mi svih bradetina Ontarija - smijao se i Zagor - Pako, dobar ti je ovo bio plan.

Hodali su sporo, euforično se smijući, i odmicali pomalo krvopoljskom cestom prema starom srpskom groblju. Iza njih je ostala isturena čuka Armije BiH na Rustici i tenkovska olupina na ulazu u Musemiće - onaj bošnjački tenk što ga je prije pet mjeseci skinula posljednja hrvatska raketa iz tog sela - pred njima, za brdašcem preko puta groblja, nazirale su se Muzaferove Kuće, a iznad njih na sunčanoj su se magli ispružili obronci Dubova brda. Papac i čep išli su na začelju, pred njima su se kao u strijelce razvili Zagor, Vili i Robi, spori korak na čelu je držao Pako, a ispred njega propisno su rastojanje držale njihove oštre, dugačke sjenke.

Stara cesta bila je presvučena zelenkastim lišajem, uz rubove i kroz pukotine u asfaltu izraslo je do pola metra raznoga korova i trave, a na jednom mjestu iz rupe u sivozelenom kolniku iznikla je i lijepa mladica smokve. Posljednji automobil prošao je ovuda još prošle zime, kad je puklo između dotadašnjih saveznika, Hrvata i Bošnjaka Gračaničke krajine, i kad se udolinom Suhodola, Strmodola i Zlogaja, cestom od Zučije do Krvopolja, pružila provalija što je u novinama zovu linijom razgraničenja.

Vili se dobro sjećao toga dana. Zapravo, posljednji automobil koji je prošao ovom cestom vozio je upravo on. Bio je to crveni go//dizelaš kojim su Šiljak i on iz Zučije u Brezovaču vozili sanduk nekakvih upaljača za mine. Govorilo se toga jutro, a utorak je bio, da su muslimani iz Tarduca i Koveljače digli barikade pred Krvopoljem, a večer prije na benzinskoj crpki u Rugotinu navodno su izrešetali hrvatski autobus iz Ljubuškog.

Točno tuda su vozili Šiljak i on, sami na cesti kojom je već vonjao rat, a rat je tada vonjao po zapaljenim gumama, po plamtećem stojadinu što je gorio u jarku uz cestu, s jednim kotačem na asfaltu. Još, eto, crna olupina toga stojadina leži ovdje, uz cestu - razmišljao je Vili dok su prolazili kraj nje - i kao da je opet mogao oćutjeti onaj strašni smrad kad su Šiljak i on stali kraj buktinje, tek da vide ima li koga unutra.

Vili je tada prvi put omirisao rat izbliza, jer u HVO je unovačen kad je kratki rat sa Srbima već bio gotov, a ironijom sudbine onaj jedini zračni napad na Blagajevac, dva dana prije povlačenja Jugoslavenske armije - onaj kad su Papac i Čep skinuli avion iznad Babine sise - propustio je jer je sa Šiljkom i Kljovom bio u Tomislavgradu na tečaju protuzračne obrane. Znanje iz rukovanja protuzračnim mitraljezom tako nikad nije iskoristio, ali jest iskustvo jednog od pionira slobodnog penjanja u Bosni i Hercegovini, dugogodišnjeg planinara, splavara, zmaj ara i speleologa što se zajedno s prijateljem Radom Šiljkom jedini spustio u Zufkinu jamu - baš takvog su, rekoše, trebali u novoosnovanom Vođu za posebne namjene pri 119. brigadi HVO- a. A nitko vrhove i pećine Režnja, Prevale i Popova sedla nije poznao bolje od Vilija.

Opet je, kao i onoga dana, povirio u stojadin kraj ceste. Ni danas, kao i onda, unutra nije bilo ničeg; i sad je, kao i tada sa Šiljkom, prošao pored crnom hrđom prekrivene olupine i produžio cestom. Onoga dana, doduše, odjurili su od nje crvenim golfom Vojne policije, nakon što su im dva snajperska metka zazujala kraj ušiju, a treći probio gumu. Na golom, iskrivljenom točku oko kojega su plesale krpe iskidane gume u posljednji čas su zaobišli plitki krater minobacačke granate, projurili kroz Muzaferove Kuće i stigli do raskršća, gdje su ih zaustavila trojica Brezovčana sakrivena iza ogromne betonske cijevi, vičući im da se tim putem do Krvopolja ne može, da su balije postavile ježeve i barikade i da tuku po cesti s Popova sedla.

Šiljak i Vili su im rekli da oni ionako idu lijevo, u Brezovaču, i pitali ih gdje je prvo sigurno mjesto za promjenu točka. Brezovčani su im odgovorili da je prvo sigurno mjesto Trst, na što su se sva petorica nasmijala - Šiljak i Vili, istinabog, prilično kiselo. Onda su opet nagazili po gasu, zavrištao je goli točak po asfaltu, zrakom su divlje zaplesali rojevi iskri, a trojica Brezovčana ispratila su ih, moralo se priznati, za potpune neznance i ozbiljnost situacije prilično veselim i temperamentnim mahanjem.

Već nakon nekoliko trenutaka Vili je s užasom shvatio da nije razlog što im Brezovčani mašu - a najveći među njima čak je mašući i trčao za njima - to što su oni takav svijet, druželjubiv i srdačan, već da im mašu zato što su na odvojku prema Brezovači, baš kao i prema Krvopolju, na kolnik postavili sedam-osam protutenkovskih mina.

Crveni je golf zaplesao uz strašnu škripu i vrisku, zaobišao prve dvije mine, ali ne i treću. Vili je vidio da idu ravno na nju, ali upravljač jednostavno nije slušao. Tih nekoliko sekundi trajalo je otprilike mjesec dana, toliko dugo je Viliju izgledalo da klize prema mini postavljenoj točno na sredini ceste - Šiljak je u tih mjesec dana stigao samo začepiti uši, a Vili tek opsovati cijelu Brezovaču, "kobogda im fratar nad grobom u križ mahoooooooo!" - i u sljedećem trenutku golf je veselo poskočio jednom, pa drugi put, najprije prednjim lijevim, potom i stražnjim desnim točkom prešavši preko mine, a onda tupo

doskočio na asfalt, okrenuo se udesno i uz tiho cviljenje lagano stražnjim branikom dotakao banderu.

Vili i Šiljak nisu se micali, zamrznuti u gluhom užasu, bez daha i bez glasa. Nekoliko trenutaka ništa se nije čulo, baš ništa - potom je iz daleka počeo stizati bat vojničkih cokula, sve glasniji i jači, zatim i glasovi, urlici zapravo, a onda i suhi kašalj i hrapavo dahtanje.

- Jeste živi? - bilo je prvo što je Vili čuo. Okrenuo je glavu i kroz otvoreni prozor ugledao onoga Brezovčanina što je trčao za njima. Držao se rukom za krov golfa, duboko dahtao i grmio teškim duhanskim kašljem.

- Jeste živi? - pitao je opet, došavši do daha.

- Jeste živi? - ponovio je drugi, brkati glavonja, stigavši nekoliko sekundi kasnije.

- Jesul živi? - vikao je dvadesetak metara niz cestu treći, najmanji i najdeblji, hodajući s rukom na slezeni.

- Vičemo mi vama da su mine tu, mašemo da stanete, da smo stavili mine, al ništa, vi udarili po gasu! - govorio je onaj veliki halapljivo hvatajući zrak. Viliju se čak tada učinilo da se smijao. I jest, stvarno, smijao se, zapravo sva trojica su se smijala!

- Joj, dobro ste živi ostali, bog te jebo, ja sam mislio da ćete se prevrnuti

- I ja sam mislio da vam nema spasa, svega mi! - smijao se debeli. - Reko, ubiše ih odskočne mine!

- Kakve odskočne mine? - pitao je brkati kroz smijeh, dok su ih Vili i Šiljak gledali zaprepašteno, ne trepćući.

- Pa jesil vidio kako im je golf odskočio... preko mine? - odgovorio je debeli, na što su sva trojica udarila u bučan smijeh. Čekaj, šta je smiješno tu? - konačno je Vili bio došao k sebi.

- Eeej, stani, šta se bolan ljutiš? - odmakao se veliki od automobila, brišući suze.

- Šta se ljutim? Jel šta se ljutim?! Prošli smo mine, ne jednom nego dvaput smo prošli preko mine, a vi mi sad govorite da je cesta minirana? I još se smijete?

Onaj krupni Brezovčanin, Vili to nije mogao vidjeti, pogledao je preko automobila svoje kolege i prošaptao im: "Pusti ga. Šok."

- I koju ste pičku materinu uopće stavljali mine na ovu stranu, je li?!?

- Ah, to! - odmahnuo je na to rukom drugi vojnik. - Nisu vam to prave mine.

- Molim?

- Reko, nisu to prave mine. Školske, ništa... čorci. Vili i Šiljak su ih gledali bez glasa. Jednog, drugog, pa trećeg.

- Ja, iz tehničke škole - objasni brko. - Iz kabineta opštenarodne odbrane.

- Odskočne - doda debeli i opet se zagrcne od smijeha.

- Pa... pa... - mucao je Vili potpuno preneražen - pa koju onda pičku materinu stoje školske mine na cesti, djeca vam se na minama školovala?!?

- Kako koju? - iznenadi se sad krupajlija. - Pa baš zbog ovakvih

situacija, jebo ga ti! Da nisu bile školske, još bi ti zrakom letio u golfu, isto da je avion!

- Al koja je onda svrha tih mina? - nije se dao Vili.

- Dobro bolan, Vili... - pokušavao ga je smiriti Šiljak.

- Čekaj, šuti. Koja je svrha tih mina onda, je li?

- Kako koja? - bio je zbunjen Brezovčanin. - Pa da zaustavi onoga koji bi nam pobjego!

- A kako bi ga zaustavile kad nisu prave, matere ti?

- Jest, al što ako naleti na njih neko naš? A ko može ovdje naletjet nego naši, hajde razmisli malo?

- Što će mine onda, opet te pitam, ako neće ovuda niko nego naši?

- Pa reko sam ti, ako nam ko stane bježat prema Brezovači pa naleti na njih, kako ne razumiješ? - iznervirao se sad i veliki Brezovčanin.

- Što bi vam itko naš bježo prema Brezovači, budalo jedna?

- Pa kako ste vi bježali, eto kako.

- E ta mu valja - upade opet Šiljak. - Jebiga, Vili, tako ispada. Hajmo sad.

Neće Vili nikad zaboraviti Šiljkovo lice kad je to rekao. Usne i obrve nekako su mu se iskrivile u molećivu, preklinjuću masku, a onda je Vili osjetio strašan, prestrašan zadah.

- Molim te - gotovo je zajecao Šiljak.

- Jesil to prdnuo, matere ti?

- Jok. Nije to.

To, dakle, kako se Šiljak usrao od straha u onih par sekundi dok su klizali prema mini na cesti, e to svijet još nije bio vidio. Golf se ispunio tmastim oblakom smrada i Vili je psujući opet nagazio po gasu. U dizelskom dimu posutom varnicama iz gologa kotača ostavili su iza sebe tri zbunjena Brezovčana što su još dugo, dugo mahali za njima. I tada su Vili i Šiljak sasvim lijepo mogli vidjeti razliku između običnog brezovačkog mahanja za sretan put i mahanja za obraćanje pažnje na protutenkovske mine na cesti.

Pa ipak, nije ni to bio kraj sranjima toga dana. Poslije su, naime, trojica pripadnika brezo vačkog HVO-a svjedočila da su upravo iskre pod kotačima Vilijeva golfa zapalile na staroj brezovačkoj zaobilaznici neku lokvu benzina, lož ulja, čega li već, pa onda i travu uz cestu, pa stari neki obor, pa onda sve ostalo, ali za taj veliki požar - najveći ikad zabilježen u tom kraju, u kojemu su izgorjela cijela dva hrvatska sela - Vili i Šiljak nikad nisu odgovarali. Svjedočenje Brezovčana zatureno je negdje u ladicama Vojnog tužiteljstva i u službenom sudskom zapisniku ostalo je zapisano kako je nakon opsežne dvomjesečne istrage utvrđeno da su požar podmetnuli brezovački muslimani, što je iskorišteno kao povod da se svi odrasli bošnjački muškarci sprovedu na stadion "Stjepana Hercega", nekadašnjeg "Rudara", i otamo deportiraju u logor, organiziran u starome rudniku.

I kako onda ne bi - smješkao se Vili hodajući krvopoljskom cestom prema srpskom groblju i Muzaferovim Kućama - kako se ne bi sjećao onoga zimskog utorka, prvoga dana hrvatsko-bošnjačkog sukoba, kako se sad

službeno zove taj rat?

Pa ipak, koliko god živo pamtio i zvukove, i slike, i mirise - naročito mirise: vonj zapaljenog stojadina, ognja od motornog ulja, automobilskih guma i suhe trave, vonj oblačiča asfaltnog praha podignutog snajperom i duhanskog daha onoga krupnoga Brezovčanina, a naročito vonj Šiljkovog straha - i koliko god se dobro sjećao svake krivine i svake grbe ove ceste, koju je milijun puta prošao do toga utorka prije, sada mu je ona izgledala tuđa i nepoznata. Ni Ruštica tamo iza, ni Musemiči, ni Prevala i Dubovo brdo ispred njega, ni Suhodol, ništa mu ovako zaraslo i prijeteće tiho nije izgledalo poznato.

- Je li, jel ovdje bilo ono kad ste ti i Šiljak autom naletjeli na mine? Ono kad se Šiljak usro? - začuo je tada Zagorov glas.

- Jest, tamo je bilo... na raskršću za Brezovaču.

- A bogati, šta je sa Šiljkom, đe je on sad?

9:53 h

- Koliko ih je?
- Pet... ne, šest.
- Pet ili šest?
- Šest, sad sam ga vidio.
- Koji su?
- Ne znam, ne vidi se odavde dobro.
- Šta rade?
- Ništa. Idu.
- Će idu?
- Će idu?!? Hoćeš da ih pitam?
- Dobro, bolan.
- Otkud ja znam Će idu, idu od Musemića, od Ruštice. Šetaju cestom ko da su u Omladinskom parku.
- To onda mogu bit samo naši.
- Aha... samo što na cesti za Krvopolje nikoga nema niti ikoga treba bit od Nove godine.
- Možda ima razlog.
- A šta ako su ustaše?
- Ako su ustaše, onda il su budale, il imaju muda ko saće!
- A ako su naši?
- Šta ako su naši?
- Mislim, da su naši, već bi nam javili. Morali bi nam javit. Jebiga, ako bi iko moro znat da se naši sad vrte po cesti, mi bi morali.
- Ne sekira mene to sad. Mene više sekira, mislim ako su naši, a naši su valjda... znaju li oni za nas? - zamisli se Morž.
- E, to odma da ti kažem: ne znaju - odgovori spremno Ćo. - Ne zna niko osim onih u štabu i Hamilovih ljudi. I naši na Rustici još znaju, drugi nitko.
- Na Rustici znaju? - upita iznenada Ćumur.
- Znaj, jebo ga ti. Moraju znat. To je sad najisturenija naša čuka.
- Onda je stvar jasna - zaključi Ćumur. - Ko god da jest, dolje na cesti, to je neko koga su naši s Ruštice pustili. Jer morali su ih vidjet tamo dolje.
- Znači, naši.
- Znači.
- Razmisli onda: ako su naši, a niko drugi ne može ni bit, i ako ne znaju za nas, a niko za nas ne može ni znat... šta ako nas vide? Što ako vide da ima nekoga u Kućama, točno na putu?
- E, da ti i to kažem: najebasmo, braćo. Ili mi, ili oni!
- uhvati se Ćumur istog časa za onu svoju lijevu sljepoočnicu. Počinjalo je opet, osjećao je kako mu mozak bubri.

- Ljudi, pa mi smo im ovdje ko zasjeda!
- Jebo te Hamil te jebo, znao sam, tačno sam znao!
- opsovao je malo dalje Đo sebi u bradu, ustavši iz Budine poze i pljunuvši nakon toga po kaldrmi.

Znao je Đo, tačno je znao da će im se to dogoditi. Zapravo, prvo što je pitao Fuada Hamilovića, zapovjednika 78. brigade Armije BiH, bilo je: a što ako na tom supertajnom zadatku naletimo na - Armiju BiH? "Najebite im se majke balijske!", smijao se Hamil, pa su se smijali i oni, a smijao se i Đo - što je drugo mogao - iako je znao da će im se tačno to i dogoditi, to, naime, da će naletjeti na svoje iz Armije BiH.

Znao je Đo, tačno je znao da će im se to dogoditi, mada je tako nešto bilo zapravo potpuno nemoguće: na Rustici, što je najbliže dokle će svojim uopće prići, bili su obaviješteni o akciji, a nitko drugi nije ih ni mogao, ni trebao, ni smio vidjeti. Plan je bio da se noću spuste niz Dubovo brdo, polako prođu Strmodol i izađu na cestu za Krvopolje, kod Muzaferovih Kuća. U tom odavno praznom selu, što su ga Nijemci zapalili još u onome ratu, trebali su se utaboriti i sačekati noć da po mraku prijeđu Prevalu.

- A što ako znaju za nas? - iznenada se uključi Morž. - Što ako su oni baš iz Ruštice i znaju za nas, ako baš nas i traže?

- Što bi nas tražili, bog te jebo luda? - okrene se Ćumur.

- Šta ja znam, možda je neka promjena plana?

- Pa javili bi nam valjda.

- Možda, jebiga, možda ne mogu.

- Dobro, recimo da je to čak i moguće. Kako ćemo provjerit to? Hoćeš ti izać i pitat ih: halo, jel nas tražite?

- Ništa, sakrit ćemo se onda i čekat, jebiga... ako znaju, onda će se oni nama prvi javit - reče Đo. - Ne bi svakako potezao motorolu dok ne vidim koji su.

- Čekaj, stani - opet se javi Ćumur. - A što ako nisu naši, ako su ustaše, a s Ruštice ih pustili jer su... jer su mislili da smo to mi?

- Kako misliš to? - upita Đo.

- Reko si da tamo znaju za akciju - okrene se Ćumur Moržu. - A šta ako su mislili za one dolje da smo to mi? Ima ih šestorica, ko i nas.

- Jest - upade Morž. - Kad ono mi ustaše.

- A imamo li vremena povući se do Dubove, pa tamo čekat da prođu, ko god da je? - okrene se Ćumur prema Đou, pritišćući rukom glavu da ne eksplodira.

- Nije nam to pametno - odrješito je presjekao Đo. - Jer ako su naši i ako traže nas, onda ima razloga što nas traže. U tom slučaju ne bi valjalo da nas ne nađu, jel tako?

- A ako ne znaju za nas, bili naši ili ustaše, vidjeli bi nas i iz Bugojna da sad, po danu, idemo preko Strmodola! - nastavio je Đo. - Sad ništa, stojmo đe jesmo, nema nam iz Muzaferovih Kuća dok se ne čujemo s Hamilom.

- Će ćemo se sakrit? - opet će Ćumur.

- U Muzaferbegovinu, Muzaferbegovu kulu. Gore, u onu kuću srušenu -

pokaza Đo na ruševinu nekada bogatih dvora, odmaknutih i od sela i od ceste.

- Tamo je dobro, ima čistine ako dođe do belaja.

- Nemoj belaja prizivat - pljune Ćumur tri puta.

- Će je Hunta? - upita Đo. - Nemoj da mi se sad izgubi.

- Eno ga njega... - pokaza Jaser prema velikoj kuci na cesti. - Halo, Hunta! Hunta!!!

- Šta se dereš, na živo te derali! - odalami ga Morž dlanom po potiljku. - Jesil normalan ti, je li?

- Šta ti je tebi, šta si se mene me ufatio?

- Jestel vidjeli one na cesti, od Ruštice? - dotrčao je u to Hunta kao bez duše. - Naši su!

- Znači, ipak naši - izusti Đo. - Jesil siguran?

- Vidio ja - nastavi Hunta u istom dahu. - Vidio na dvogled. Naši, očiju mi. I to inženjerci, iz Osme, izgleda.

- Bog te jebo! - pljune opet Ćumur.

- E vala više bih volio da je cijela ustaška brigada nego jedan naš! - upade Cigo.

- Rafal po cesti i riješen problem, a ovako...

- Ćekaj, stani! - obrati se Đo Hunti. - Jesil to reko inženjerci?

- Aha

- Jesil siguran?

- Jašta, Omerove je barem lako prepoznat u onim zeljanicama - odgovori Hunta. - Inženjerci, poznam ih na deset kilometara. Osma motorizovana.

- Koji će kurac Omerovi ovdje? - zamisli se Đo glasno.

- Njih nema na Rustici, jelde?

- Jok, šta ja znam - kratko će Morž. - Šta će ovdje inženjerija? Oni su na Staroj gori tamo...

- A ovi od Ruštice dolaze. I Omerovi, kažeš?

- Jebiga, dvije vojske mogu prepoznat s vrha Vilaje: Hozinu artiljeriju i Omerove inženjerce. A ovi su Omerovi, tebe mi.

- Ništa, hajmo sada gore u begovinu i da vas nisam čuo! Gore ćemo zvat Hamila da vidimo šta je - reče Đo i krene prema ruševini. - Hunta, ti se penji na onu kulu gore i da devetnes očiju otvoriš! I hajde na ona vrata, iznutra se penji, a ne vanjskim stepenicama, na njima si im ko na dlanu.

Zaškripale su vojničke čizme po izglačanoj kaldrmi pustih Muzaferovih Kuca. Šestorica muškaraca šutke se penjala blagom uzbrdicom prema begovoj kuli. Iza obrasle kapije Hunta krenu na niska vrata ispod vanjskog stubišta tornja, a ostali na glavni ulaz. Đo je išao prvi. Oprezno je gurnuo stara, drvena vrata zahrđalih šarki, razvaljena i nagorjela, i počnu mu pred očima igrati davno zagubljene slike.

- A jel zna ko od vas legendu o Muzaferbegovoj kuli? - upita iznenada.

- Jok ja - kratko procijedi Morž.

- Jebo te legenda sad.

- Jel misliš ono kad je onaj ludi Blagajlija zapalio kulu, kako se zvao...? Mujaš, Mujan, tako nekako.

- Ma ne to - dobaci sa začelja male kolone Cigo. - Do misli na onu staru legendu, ono kad je bogati krvopoljski trgovac imo sina jedinca, onako, malo na žensku stranu, više žensko nego muško, pa otac od njega napravio kćer, obuko ga u svilu i kadifu, udao ga u begovu kuću, pokupio miraz i pobjego u Carigrad... je li, Do?

- Jest, baš to - smješкао se Do.

Zakružio je pogledom po velikoj prostoriji u prizemlju, a onda kroz nagorjele grede i pravokutni komad vedroga neba. Uz zidove su izrasli golemi grmovi kupina, a u jednom je kutu stablo šljive doseglo do visine prozora na prvom katu. Iz grmlja, pomiješan s mirisom kupina, dolazio je dalek djevojački smijeh. Onda je čuo i vlastiti glas, sve bliži. "Što si takva, Šonja?", čuo je sebe. "Što što sam takva", mazno je pitao glas iz kupina, "kakva to?" "Znaš ti", odgovorio je njegov glas. "Ne znam, svega mi", rekla je. "Igraš se sa mnom, Šonja", drhtao je, "jel to zbog Đubreta, jel se to bojiš Đubreta?". "Što bi se ja igrala s tobom?", opet je zavodljivo zacvrkutala. "Pa što mi onda ne daš, nego me već danima zajebavaš?!?" Do se trgne: to više nije bio njegov glas. "Što mi ne daš...", ponovi onaj muški glas još glasnije, "što mi onda barem ne popušiš?"

- Molim? - upita sad Do glasno.

- Reko beg "što mi onda barem ne popušiš?" - ponovi Cigo. - Ali trgovčev mali ne da, zna da će bit belaja kad beg otkrije šta ima ispod gaća. A bio je zgodna nevjesta, nije begu bilo lako bit strpljiv. Opet, žensko je to, šejtan.

- Čuj, žensko? -I?

- I ništa. Popušio mu trgovčev mali na kraju, pa mu pušio dokle god je mogo, izvrđavo se i izmotavo, sve dok beg nije odlučio uzet što mu ko begu i čovjeku pripada. Pa skonto da ga je onaj krvopoljski trgovac zajebo i da mu je žena muško.

- Idemo ovamo - prekine ga Do i povede malu grupu kroz niska vrata. - Ovdje su stepenice za veliku sobu i terasu, gore.

- I šta je onda bilo? - prošapta Ćumur. - S begom i mladom?

- Ništa - nastavi Cigo penjući se kamenim stubištem. - Beg je uhvatio trgovca na putu i dao ga nabit na kolac, a mladu, odnosno mladoga... e, njega je, bogami, guzio do smrti. Nije ni begu bilo mrsko.

Do se prvi popeo na kat. Grede su na ovoj strani velike kamene kuće još donekle držale pod.

- Evo - zakruži Cigo glavom veliku, nekad očito raskošnu sobu, sada ispunjenu neugodnim zadahom iz trulih, vlagom izjedenih greda i starih madraca u kutu. - Ovdje je to bilo, po legendi.

- Što?

- Ovo je begova soba, tu je beg svoju mladu, odnosno mladoga, držo okovanog cijeli život. Ptičjega mlijeka mu nije nedostajalo, al nikad kulu nije napustio. A beg po Krajini pustio glas da je mlada umrla, čak joj je, kažu, i dženazu udesio. Onda na dženazi dao pobit svu trgovčevu familiju, sve... - pričao je Cigo živo, poput turističkog vodiča, a onda zastao. - Eto, to ti je

legenda o Muzaferbegovoj kuli.

- Nije, bogami, nego tamo - iznenada se uključi Đo.

- Šta tamo?

- Tamo - pokaza Đo kroz prozor ruševinu kamenog tornja na kojemu je stražario Hunta. - U toj kuli ga je beg držo okovanog. Zato kula nema prozora. Da niko ne vidi begovicu. I ne zove se ovo begova soba zato što je beg ovdje spavao.

- Ti, bogami, dobro znaš Muzaferbegovu kulu? - upita Cigo.

- Ha - nasmije se Đo. - Znaš, kad sam te pito za legendu o kuli, nisam ti ja baš mislio na legendu o begu što je jebavo sina krvopoljskog trgovca.

- Nego? - upita Ćumur. - Ko je koga jebavo?

- Ha - smješkao se Đo i dalje.

- Mamu ti jebem! - stane Ćumur na stepenici. - I ti si jebavo u Muzaferbegovini!

- A šta, i ti si? - Morž će na to.

- Nisam, ne, al kažu da se ovdje na jebaluk dolazilo iz Blagajevca i Koviljače. U Muzaferbegovu kulu.

- Jest, znam i to - prisnaži Cigo.

- E vidite, ovdje je vaš komandant Đo guzio Šonju Amazonu! - svečano objavi Đo. - Ovdje, u begovoj sobi!

- Šonju, pjevačicu? - objesi Ćumur donju čeljust. - Šonju Amazonu? Znači istina je to?!

- E sad ga baš sereš! - napravi Cigo grimasu.

- Čuj, Šonju je jebavo - napravi Morž grimasu. - Tita ti, jel ti to ozbiljno?

- Onu Šonju? Amazonu?!?

- Bog te jebo! - ponovi Ćumur. - Znači, istina je!

- Što, ti si čuo za to? - okrene se Morž prema Ćumuru.

- Pričalo se u Blagajevcu, sjećam se ja, al... u ovoj si sobi jebavo Šonju?!?
- opet se okrene Ćumur.

- I?.. - nestrpljivo je Jaser čekao detalje ove uzbudljive legende.

- - I šta? - smješkao se Đo. - Da ne bi vama prepričavo?

- Laže ko televizija!

- Poslije ću vam pričat, jebla vas Šonja.

- Dabogda me do smrti jebavala!

- Vidi ti Đoa Tarzana! Ukrade joj Tarzansrce krišoom - zapjeva Jaser - Arizona plače tropskom kišooooom!

- Nije Arizona nego Amazona, budalo. Amazona. Zato se i zove Šonja Amazona.

- Ej, ljudi, halo! - prekine ih glas odozgo. Bio je to Hunta, nagnut nad vijenac nekadašnjeg krova. - Nema ih!

- Koga nema?

- Nema ih! Onih inženjeraca na cesti. Bili su dolje niže groblja kad sam ih vidio, a sad ih nema. Nestali.

- Kako nestali, u kom smislu nestali?
- U smislu da ih je najprije na cesti bilo, pa ih sad na cesti nema. Čuj, u kom smislu?!

10:20 h

- Čekaj, smiri se sad. Šta si zapravo vidio? - pokušavao je Papac zvučati najpribranije što je mogao. Robi je ležao na leđima teško dišući, okružen Papcem, čepom i Pakom. Malo dalje Vili je virio kroz grm divljih ruža na ogradi groblja, a kraj njega, kroz poveću pukotinu u zidu, Zagor je dvogledom šetao po Muzaferovim Kućama. - Reci, šta si točno vidio?

- Dvojicu gore, mater im jebem... kod one kule na vrh sela - ponovio je Robi. - Najmanje. Još ih se muvalo tamo, čini mi se.

- Kako, u pičku materinu?! - žestio se Vili. - Rekli su nam da u Muzaferovim Kućama nema nikoga!

- i nije trebalo bit - uključio se Papac. - To nema nikakve logike, šta će iko u Muzaferovim Kućama?

- Šta ćemo sad, u kurac! - kukao je Vili i dalje. - Ne možemo nazad, kako ćemo sad nazad, iz Muzaferovih Kuća nas na cesti mogu poskidat ko zečeve! A kurčev kenvud još ne radi!

- Dobro, samo ne viči - smirivao ga je Pako. - Zagore, jel se vidi išta još?

- Ništa, slabo. Tako mi svih bubnjeva Darkvuda ako ja ne vidim bolje bez ove sprave nego s njom!

- Probaj izoštrit... taj prvi zupčanik, tu!

- Ne diraj, jebotekurac, sad je još gore... evo sad se vidi nešto, ostavi sad tako. Ljudi, da vam kažem: imamo mi do Muzaferovih Kuća sedam dana jahat. Jebeš mi sve ako nam nije bliže do Bugojna!

- Kad bi okrenuo dvogled na pravu stranu, možda bi i vidio nešto... budalo!

- Daj ovamo to - rekao je oštro Pako i oteo Zagoru dvogled iz ruku. - Robi, đe si reko, ona kula gore, je li?

- Aha, jel se vidi išta?

- Ništa - reče Pako, ne spuštajući dvogled. - Čekaj, evo sad sam vidio jednog! Gore, na kuli.

- A u kurac! A u milion pičaka materinih! - nastavljao je Vili.

- Eno i drugi - doda u to Pako. - Bogami su dvojica gore, dobro Robi govori.

- Šta ćemo sad? - upita Vili.

- Ja, šta ćemo sad? - ponovi Papac.

- Ništa ćemo sad, eto šta ćemo. Šuti.

U trenucima poput ovoga Papac ga je mogao ubiti. Mogao mu je vratom zavrnuti, samo da je... jebi ga, da je mogao. A nije. To Paku nitko nije mogao. Čudno je to, ali je tako.

Ne samo to što je Pako bio tanki, neugledni, slabašni, polućoravi klinac, već je - što je najsmješnije - jedini iz cijele družine bio mobiliziran. Dok je Papac, s druge strane, bio dragovoljac, HOS-ovac, prvoborac. Zajedno s Čepom bio je u Vukovaru, u vrijeme kad su u Blagajevcu još govorili da Jugoslavenska narodna armija treba sve to pohapsiti i izgraditi konfederaciju,

kao Švicarsku, a taj Pako, glave zabijene u žice i čipove, nije ni znao da mu ujak Rajko u Šibeniku spava u skloništu.

Tamo, u vukovarskom paklu, Papac i Čep su bili ranjeni i na toj priči u rodnom gradu sagradili legendu o blagajevačkim herojima Vukovara, zbog čega su im se u gradu svi micali s puta i plaćali im ture pića, a Papčeva majka, udovica, čak dobila i stan učitelja Sretena Joksimovića, Srbina što je napustio Blagajevac još na početku rata, bježeći pred optužbom da je Jugoslavenskoj armiji odao položaj kampa za obuku HOS-ovaca.

Ono što u Blagajevcu nisu znali jest da su Papac i Čep u Vukovaru bili u stvari samo pet dana, prije nego što je i prva granata pala na grad, da su tamo dobili četiri ručka, dva para dubokih cipela iz programa Borova i ambleme 204. vukovarske brigade, da su svih pet dana zajedno s desetak nekih Hercegovaca spavali u jednoj školi i čekali nešto, nitko zapravo nije znao što, da je na kraju umjesto stingera ili ose Papac zadužio nekakav prastari kombi, i da se specijalni zadatak na kojemu će Čep i on biti ranjeni sastojao zapravo u tome da pun kombi prljavih vojničkih gaća i čarapa odvezu do kemijske čistionice u Dalmatinskoj ulici.

Ono pak što nisu znali Papac i Čep, bilo je to da je stari kombi engleske proizvodnje: ta će se stvar pokazati važnijom nego što bi bila u nečijem drugom životu. U njihovom, Čep je na suvozačkom mjestu do kraja spustio staklo, jer bio je vruć taj vukovarski kolovoz, i ispružio ruku kroz prozor da se osvježi i rashladi, onako kako to inače ljeti na suvozačkim mjestima svih automobila na svijetu - svih, osim engleskih - rade i ljudi mnogo inteligentniji od Čepa. Jer u svim engleskim vozilima, pa tako i u engleskim kombijima - a od Čepa, koji nikad u životu ni o čemu nije razmišljao, teško da se moglo očekivati da počne razmišljati baš tada i baš o tome - suvozač sjedi s lijeve strane. Što znači da na europskim cestama, gdje se vozi desnom stranom, ruka ispružena kroz suvozački prozor engleskog kombija počesto, koliko počesta vožnja engleskim vojnim kombijem po slavonskim šorovima uopće može biti, riskira da, primjerice, u punoj brzini udari o retrovizor audija iz suprotnog pravca i da od jakog udarca i krika nesretnika s lijevog sjedišta vozač tržne i izgubi kontrolu nad vozilom. I da na koncu stari kombi zapleše šorom, udari u stup s reklamom za vulkanizersku radnju i završi u jarku punom masnog blata, motornog ulja, starih guma i vojničkih gaća.

Papac i Čep prebačeni su u osječku bolnicu - Čep s potresom mozga i polomljenim svim prstima lijeve ruke, a Papac s polomljenim svim ostalim kostima u tijelu - da bi se nakon nekoliko mjeseci vratili u Blagajevac ovjenčani slavom vukovarskih heroja stradalih u obrani grada od četničke avijacije. Kad je i kako točno krenula ta priča s avijacijom, nitko više i ne zna, a još ih manje za to i mari. Papac i Čep došli su u gipsanim zavojima i kad god bi ih netko pitao što se to zapravo u Vukovaru dogodilo, oni su škrto odgovarali da su ranjeni u specijalnoj misiji. U početku, bilo je to zbog sramote da se prizna istina o glupavoj nezgodi u kombiju punom smrdljivih muških čarapa. Laž o ranjavanju mnogo bi se lakše smislila da je u kombiju bio samo jedan od njih - ovako, u svakom trenutku postojala je barem još jedna osoba u Blagajevcu koja je znala pravu istinu.

S druge strane, njihova šutljivost i tajanstveni pogledi na pitanje kako se to dogodilo - "nije važno", procijedio bi Papac zagonetno, dok bi Čep tresući

glavom simulirao potres mozga - samo su raspirivali legendu o Papcu i Čepu, herojima vukovarske drame koji nerado pričaju o tim danima. I oni rijetki što bi se prije rata znali ponekad narugati Čepovom niskom rastu i još nižem kvocijentu inteligencije, sada su mu plaćali piće i klonili se viceva o Čepu i zlatnoj ribici.

- Je li, Čepe - pitao bi neki pripiti pozadinac za šankom kafe bara "Bundeswehr" - zašto Papac ne želi da priča šta vam se zapravo dogodilo onda... u Vukovaru?

- Nije važno - rekao bi Čep. -A ti?

- Šta ja?

- Ti se baš ničega ne sjećaš?

- Jok - copnuo bi Čep jezikom. - Ja sam ti imo teški zemljotres mozga.

Nije bilo zajebavanja s Čepovim "zemljotresom mozga", čak ni kad njega nije bilo u kafiću, jer nije mozak takvoga junaka nešto s čim se zajebava. Ako bi se netko izvan kruga članova generalštaba u "Bundeswehru" i krenuo rugati s Čepovom nerascvalom pameću, "zemljotresima mozga što mu ga je onaj ljudi ded nepogrešivo predviđo" i "Merkalijevom ljestvicom s koje je Čep u Vukovaru pao", riskirao je razorni zemljotres mozga, "s epicentrom u nosnoj hrskavici, jesil čuo!". Poslije je dosta popularna bila i teorija po kojoj je Čep u stvari neviđeno bistar tip

- "bio ti je on ko mali na televiziji" - da je "znao sve glavne gradove i bio talentovan za šah i križaljke, sve do onoga u Vukovaru, jebiga", nakon čega bi obično netko dodao

- "Eh, šta ti je rat!"

Čini se da je Papac bio taj koji se konačno, jedne pijane noći u buffetu "Vrilo", prvi sjetio da je kontrolu nad upravljačem izgubio zbog srpskog miga što se toga jutra iznenada obrušio od pravca Borova. Čep ga je, kao da je jedva dočekao da netko od njih dvojice započne, odmah ispravio podatkom da su zapravo bila tri, ali da ih Papac nije mogao vidjeti jer je kombi - zapravo britanska borbena samohotka koju su oni od milja zvali kombi - bio toliko pun raketnih bacača da je dobro što je vidio i toga jednog.

Kad se jednom rastvorila koprena nad prazninom u sjećanju vukovarskih heroja, sve dalje bilo je lako: Papac se iznenada sjetio kako je zaustavio kombi i izletio van sa stingerom u ruci, a Čepu se isti čas vratilo kako je iskočio iz vozila i zalegao u jarak s kalašnjikovom. Prvi je mig istresao svoj teret na kuće iza njih, drugi ih je gađao mitraljezom čiji je rafal čudom nekim stao Papcu i Čepu pred nosom, treći je naglo skrenuo lijevo, a četvrti je pogodio samohotku. Od silne eksplozije Papac i Čep su odbačeni dvadesetak metara, ali su nekim čudom preživjeli. Nije, međutim, preživio peti mig, koji je Papac, iako sav krvav i polomljen, precizno skinuo stingerom, mada bi se - obično nakon kraće pauze i izmjene pogleda sa svojim suborcem - zakleo da ga je Čep naćeo kalašnjikovom, jer mu je u niskom letu vidio vatru na lijevom krilu.

Skinuvši srpski mig, dva su se ratna druga našla pod osvetničkom vatrom cijele četničke eskadrile, od čega su se spasili u posljednji trenutak zadnjim se snagama bacivši u jarak kraj neke sravnjene vulkanizerske radnje, gdje su izgubili svijest, te se probudili sedam dana kasnije u osječkoj bolnici.

Eto, tako je to bilo, ne dao Bog nikome takva užasa, jer radije bi tenkove na Trpinjskoj cesti cijelu godinu sačekivali kao skretničari nego jedan jedini put još proživjeli to strašno iskustvo, to kad se čelična ruska zvijer propne u zraku i strmoglavi prema tebi, bez glasa, i kad vatrene strelice zaoru zemlju poput krtice što kopa ravno prema tvojoj glavi, a tebi ostaje moliti Boga da ta krtica stane prije jarka, i ona ti zaista Providjenjem stane ispred nosa, i tek onda, kad mig zamakne iza leđa, nakon nekoliko sekundi začuješ grmljavinu te nadzvučne grdosije i računaš: dobro je, još jednom smo preživjeli.

Publika oko šanka ispratila bi ovu priču muklim divljenjem, nikome na pamet nije padalo posumnjati u nju, a Papac i Čep, u početku izbjegavajući gledati jedan drugoga u oči dok su pričali svoju jezivu vukovarsku epizodu, s vremenom su i sami počeli vjerovati u nju. Štoviše, Čep je fra Klemi u ispovijedi priznao da je ubio jednog srpskog pilota, da je u osvetničkom gnjevu zapalio jednu četničku šumu i da je puno lagao toga ljeta, čak da je i vojnom odsjeku lagao kako je visok metar i sedamdeset.

Svoje su ratničke priče Papac i Čep svakoga dana obogaćivali novim detaljima iskopanim iz tamne, vlažne vojničke memorije, koja bi radije da zaboravi sve te užase, sranja, mirise i zvukove. A uvijek bi se, istinabog, našao i netko tko bi klimajući odobravao, zaklinjući se da je sve što Papac i Čep kažu živa istina, jer čuo je taj od jednog Spanjolčeva legionara u Livnu priču o dvojici ludih Blagajlija što su u Vukovaru srušili dva miga - jest, dva: drugi se, kažu, srušio nekoliko kilometara dalje, kod Negoslavaca. Tada bi se Čep sjetio da se i njemu tada bilo učinilo da su pogodili još jednoga, ali da nije bio siguran. Nakon toga obično bi krenula priča o zasjedi u Trpinji, kad je Čep s praznim kalašnjikovom zarobio devet arkanovaca, potom bi netko s dna šanka podviknuo - "Ajde ispričaj ono kad se Papac napio pa otišao u Bačku Palanku po napolitanke... znaš onu, kad nije bilo napolitanki pa on zapalio i samoposlugu i Palanku!" - na što bi Gubaš s poker-aparata obavezno dodao: "Jest, sjećam se ja kad su na austrijskoj televiziji javili o požaru u Bečkoj Palanci... bilo na televiziji", a onda bi svi uglas graknuli - "Nije, Gubašu, Bečka nego Bačka Palanka, Bačka, jebo te Jovan Štraus!"

Zbog Papca je naposljetku skočio rejting čak i njegovom pokojnom djedu Velji, partizanskom narodnom heroju po kojemu se zvala srednja metalska škola i koji je u ono zlo komunističko doba svojim časnim prezimenom unuku prilično olakšao četiri godine školovanja. Staroga je prvoborca obitelj iznenada bila zaboravila uoči rata, nekako istodobno kad je nova vlast u Blagajevcu promijenila ime i školi i ulici koja je nosila djedovo ime. Sada, zbog vukovarskog heroja Papca, stari su se stanovnici Blagajevca odjednom sjetili da je njegov djed u onome ratu osobno zapalio Muzaferove Kuće, najčetničkije^selo u cijeloj Gračaničkoj krajini, i da su komunisti poslije izmislili kako su Kuće zapalili Nijemci, sve da se ne bi zamjerali bosanskim Srbima. Onda se Papčev ujak sjetio i da je djed Veljo bio haesesovac, da je na kapi kraj zvijezde imao zakačeno malo drveno raspelo s krunice, da ni Veljina smrt nije bila nesretni slučaj, nego da mu je onaj potres u Brezovači smjestila Udba, i da od takvoga hrvatskog domoljuba i heroja nije ni mogao poniknuti drugačiji unuk od Papca, velikog domoljuba i vukovarskog heroja.

Živjeli su tako Papac i Čep mjesecima na slavi svoje slavonske epopeje i paradirali u crnim uniformama HOS-ovim kampom kraj sela Zubor, sve dok iz

planinskih utroba dolje oko Huče nisu izronili tenkovi Jugoslavenske narodne armije i dok nisu u Blagajevcu shvatili da se rat dovaljao i do njih. Papac i Čep, hodajuće gradske legende, jedva su dočekali da svoje ogromno ratno iskustvo stave na raspolaganje rodnome gradu u najtežim trenucima njegove povijesti. Kako to već obično biva, sreća hrabre, pijane i lude prati poput pouzdanog beka, cijelim terenom, pa zašto ne bi Papca i Čepa njihovim putem? Njihov je HOS formalno bio pod komandom Hrvatskog vijeća obrane i po osobnim zapovijedima tada drugog čovjeka blagajevačkog HVO-a Krste Brekala oni su obavljali specijalne zadatke, poput zastrašivanja lokalnih Srba, miniranja njihovih kafića i dućana ili oduzimanja boljih automobila po gradu “za potrebe obrane”, sve dok se jednu zoru nad gradom nisu pojavili avioni Jugoslovenskog ratnog vazduhoplovstva. Jednome se orlu, galebu, sokolu, po kojoj su se već ptičurini zvali ti mali avioni, zapalio motor i u plamenoj se kugli srušio iza Zavale, točno dakle iza čuke na kojoj su sa stingerima vrebali Papac i Čep, nakon čega nije bilo više nikoga tko bi barem na trenutak posumnjao u sada ukupno tri rečke u njihovoj blistavoj protuzračnoj karijeri. Poslije dva dana Jugoslavenska se armija povukla s položaja južno od Blagajevca, a legenda o Papcu i Čepu kružila je Gračaničkom krajinom čak i nakon što su neki klinici tri mjeseca poslije na Babinoj sisi našli jedan plitko zakopani i neispaljeni stinger.

Takva je slava pratila Papca i Čepa onoga dana kad im je general Brekalo rekao da u Žubor dolazi neki Turčin i da HOS postaje balijska vojska, te da - ako su pravi Hrvati - moraju skinuti crne uniforme i obući odore 119. brigade HVO- a. Takva ih je slava pratila i kad su nakon onoga sukoba Ludoga Kebe i Čepa raspoređeni u Vod za posebne namjene, čuvene Crne pume, a pratit će ih i kad im u Specijalni vod dovedu dvojicu novih: jednoga nisu poznavali, jer nije bio iz grada, a drugi je bio onaj mali radioamater i kompjuteraš s Grgina vijenca, Branko Rebac, kojega su svi zvali Pako, jer je kao mali svoje ime Branko izgovarao Pako, sve dok ga stric Ljubo, logoped, nije naučio da kaže Bako.

Taj je Pako, klinac tri godine mlađi od Papca i Čepa, postao poznat u gradu kad je kao trinaestogodišnjak nestao iz roditeljske kuće i kad ga je cijeli grad tri dana tražio. Bilo je to baš u one dane kad je Mujan zapalio Muzaferebegovu kulu u Strmodolu, pa poslije po gradu hvatao klince što su mu tamo jebavali ženu, porazbijao “Carsku džadu”, “Vrilo” i hotelski bar, te se potukao s milicionerima, pa je čaršija već tražila glavu ludoga Mujana, koji je nećaka doktora Repca navodno oteo, ritualno ubio vezanoga za ženu Žužu i potom oboje bacio u zloglasnu Zufkinu jamu, znajući da se Zufkinjoj jami ne približava nitko tko se nije povampirisao i da ih tamo nikad neće tražiti.

Onda se u gradu pojavila Žuža s novim, ogromnim crnim naočalama, da bi se na koncu odnekud stvorio i mali Pako, objasnivši da je s prijateljima igrao Toma Sawyera i Huckleberrvja Finna i da je on bio Huckleberrv Finn.

Druga stvar po kojoj je taj Pako bio poznat bila je njegova pamet, jer osvajao je školska i gradska prvenstva u matematici, a kod kuće sklapao kompjutere i satelitske antene, zbog čega ga je mnogo godina poslije Profesor i rasporedio među Crne pume, da im privede funkciji nekakav ruski sustav za vezu, smješten u kamionu što ga je JNA ostavila u blagajevačkoj kasarni “27. juli”. Zamalo je tada taj Pako izbjegao poziv i završio u Americi, ali je imao

neku pizdariju, nekakvu prometnu nesreću zbog koje nije uspio pobjeći iz grada ili tako nešto, pričao im je jednom tu priču, pa se tako dogodilo da je i njemu, baš kao i Papcu i Čepu, jedna prometna nezgoda odredila životni put i ratnu karijeru u 119. brigadi HVO-a.

Godinu dana kasnije taj, eto, Pako - prvak općine Blagajevac u matematici, štreber i dezerter, a uz to izgleda i polusrbini, jer jedini je u brigadi znao pročitati ćirilična uputstva onog ruskog sustava - sada ovdje, ispod ceste za Krvopolje, pred zasjedom u Muzaferovim Kućama, soli pamet Papcu i Čepu, višestruko ranjanim herojima obrane Vukovara, noćnim morama Jugoslovenskog ratnog vazduhoplovstva, a oni mu ne mogu ništa. I još kaže:

- Šuti, bog ga jebo!

- Što ću šutjeti, na minuti šutnje ti šutio!

- Šuti, kako će čovjek išta vidjeti ako ti stalno tu sereš?!? - iznervirao se sad i Zagor. - Pako, vidi li se još šta?

- Nisu samo dvojica - tiho je govorio Pako. - Kroz prozor je sad nešto bljesnulo. Najmanje ih je trojica.

- Čiji su?

- Ne znam, Turci valjda, čiji će biti u Muzaferovim Kućama? Ne vidi se. Osim toga, naši sigurno nisu, valjda bi mi morali znati da ima još jedna naša grupa u istom kvadratnom kilometru, jebi ga.

- Šta je s kenvudom?

- Ništa još. Ni pisma ni razglednice.

- Hajmo ljudi dobro razmisliti. Mislim, zbog ovih stvari smo i prurušeni u balije, jesmo li ili nismo? - progovorio je Robi.

- E baš si se ti prurušio! - smijao se Papac i okrenuo k ostalima. - Jebo mater, kad se Robi pruruši u baliju, to je isto da se Zagor pruruši u stablo. Nema većeg balije ni većega debla.

- Jebat ću ti majku ja, samo jednom još me nazovi balijom!

- Šutite više! - prekine ih Pako. - Eno još jedan, penje se na kulu tamo. To ih je četiri sad, najmanje.

- Jel se vidi išta, koji su?

- Jok, ne vidi se baš, al ima... čekaj malo! - stane Pako iznenada, ostane kao smrznut nekoliko trenutaka, pa spusti dvogled i okrene se prema ostalima. - Ljudi...

- Staje?

- To su naši.

- Kako... Baš naši?

- Baš naši.

10:52 h

Znao je Đo, točno je znao da će se to dogoditi - da će naletjeti na Armiju BiH i da će ih njihovi rođeni vidjeti prerusene u ove ustaške uniforme, upadljivo ukrašene kronicama, raspelima, šahovnicama i amblemima HVO-a, kao što su ih vidjeli sada oni Omerovi inženjerci. I što je najgore, znao je to od prvog trenutka, od časa kad je Zajko prvi put okupio njih šestoricu iz Diverzantskog voda i izložio im genijalni plan: da se prebace iza hrvatskih linija i unište one dvije ustaške baterije na Režnju što im jebu majku već mjesec i pol dana i da se zbog gustoće hrvatskih obrambenih linija na Prevali tamo probiju u uniformama 103. pohumske brigade Hrvatskog vijeća obrane, brigade s valjda najvećim križem na najvećem crveno-bijelom kockastom grbu od svih hrvatskih brigada.

Kao što je od početka, od onog trenutka kad su ih iz samohotke izbacili podno Dubova brda i kad su prije izlaska sunca krenuli preko zadnje crte, bio siguran da će im se to dogoditi usred Strmodola - recimo, baš u Muzaferovim Kućama - tako da se nemaju gdje povući, niti gdje bježati, nego će im biti da se sakriju i mole dragog Alaha da ih vlastita vojska ne vidi prerusene u ustaše, jer će u protivnom morati pucati na svoje, ili - još gore - od svojih izginuti.

Tako će, po svemu sudeći, i biti, jer vlastita ih je vojska vidjela u ustaškim odorama, sada je potpuno jasno da su oni Omerovi inženjerci u Muzaferbegovoj kuli vidjeli šestoricu pripadnika zloglasne 103. brigade HVO-a: što bi inače bježali od njih na staro srpsko groblje? Kao što je Đou bilo jasno da nigdje drugdje nisu mogli biti nego na tom starom groblju: s ceste, gdje ih je Hunta posljednji put vidio, u tu minutu-dvije dok su se Morž i on popeli na toranj, Omerova šestorica nigdje na širokom Strmodolu nisu mogla nestati osim na groblju, odmah ispod ceste, preko puta Muzaferovih Kuća.

- Daj da ja vidim! - nestrpljivo Hunta dohvati dvogled iz Đoovih ruku.

- Nema ih, džaba ti je.

- Vidjeli su znači i oni nas.

- Ja. Vidjeli i sakrili se. Na groblje, sigurno.

- Vidjeli su nam uniforme garant! Ne mogu vjerovat, vidjeli su nas, jebem ti sreću i srećine sreće sreću ti jebem!

- Ej, ljudi - stvori se u tom trenutku kraj njih Jaser. - Nema ih njih onih na cesti.

- Otkud ti sad? - skoči Đo iznenada iz svoje budističke poze i povuče Jasera na kameni pod. - I lezi dolje, koji ti je kurac, jesil ti normalan?

- Šta je bilo, šta sad...?

- Otkud si ti ovdje došo, šta nisi tamo s Cigom i ostalima?

- Će bolan?

- U kući tamo, jebem te glupa!

- Jok ja, ja bio pisat tamo.

- I kuda si se popeo ovamo, nisi valjda vanjskim stepenicama?

- Nego kojim?

- A u pičku materinu budale, ljudi, ubit ću ga, ko ovcu ću ga ubit, očiju mi! - opsuje Hunta.

- Eto, ako i nisu bili sigurni ko smo, sad znaju jedan kroz jedan - uzdahne Do. - Nema teorije da te s groblja nisu vidjeli.

- S groblja? - upita Jaser.

- Ja, s groblja, jebo ga ti, tamo su se sakrili sto posto.

- A što su se sakrili sebe?

- Jer su vidjeli ustašu u ustaškoj uniformi s ustaškom šahovnicom na ramenima kako se u ustaškim čizmama lagano penje na Muzaferbegovu kulu nakon što se ispišo ustaškim kurcem, eto zašto su se sakrili, kretenu jedan...

ustaški! - izgubio je živce Do.

- Čekaj - prekine ga Hunta - a šta ako su...?

- Šta ako su šta?

- Šta ako su u selu? Mi stalno gledamo u groblje, a oni su isto tako mogli samo preko puta ceste, u donje selo. Šta im je to, možda pedeset metara dalje?

- Sumnjam - nije Do spuštao dvogled. - Sklonili su se s ceste zato što su vidjeli ustaše, a ako su vidjeli ustaše, onda se sigurno neće skrivat u selu đe su ih i vidjeli.

- Ništa ja razumio nisam - okrene se Jaser prema Hunti.

- Ništa... - reče Hunta. - Uglavnom, nisu u selu.

- Kako zna?

- Kaže da su se sakrili jer su vidjeli tebe, a ako su te vidjeli, neće bježat u selo, jer su te u selu i vidjeli.

- E jebi me mene ako sam i tebe te razumio išta! Nitko zapravo ne zna kako je i kad počelo to s Jaserovim osobnim zamjenicama. Njegova majka Hajrija, kako bi se to pristojno, ali i najtočnije reklo, jednostavna žena iz sela Zubor, dugo nije ni primjećivala ništa neobično u govoru svoga sina jedinca. Prvi ju je na njegove govorne mane upozorio učitelj Sreten Joksimović iz Blagajevca, dobar čovjek i Jaserov drugi otac, koji nije samo poklanjao posebnu pažnju malome u školi i školskom dvorištu, već je funkciju Jaserova drugog oca obavljao i u majčinu krevetu, polupraznom još otkako je Jaserov prvi otac Amir Cabo otišao u Njemačku raditi kao vozač kamiona i tamo, kako veli Hajrija, "oženio neku kujvu što je u Fjankfujtu kupio za majku, da kuha i peje". "Što da mu za rahmetli majku kuva, pobogu Hajrija?", zajebavali bi je Zuborčani, a ona bi vikala: "Za majku, za majku, za novac... kupio je za jednu njemačku majku!"

Sreten je tako Jasera svojim automobilom vodio u Blagajevac kod poznatog logopeda dr. Ljube Repca i vraćao ga poslije u Zubor. Sretenova žena Saveta, doktorica u bla-gajevačkom Domu zdravlja, jako je voljela malog Jasera, koji se tada još zvao svojim pravim imenom Čamil Cabo, i uskoro ga je i sama vodila na vježbe u kolege logopeda Repca.

Doktorica Saveta, naravno, nije imala pojma da njen Sreten s posla u područnoj školi u Zubom svaki dan kasni zbog toga što odrađuje nastavničko vijeće i literarnu sekciju u krevetu Camilove majke, priproste Hajrije. A nije Savetu, istinabog, nešto bila i briga: ni Sreten, naime, nije imao pojma da logopedске vježbe ne traju dva sata, već sat i pol i da se onih trideset minuta

mali Camil u čekaonici igra plastičnom lutkom s prikazom unutarnjih organa, dok posebne vježbe u svojoj ordinaciji dr. Rebac odrađuje sa Sretenovom ženom Savetom.

To s logopedom i nije išlo tako loše: mali se Camil Cabo uza sve to riješio mane da riječi što završavaju i počinju samoglasnikom spaja slovom “k” - “kamidža-Kasime-kidi-ku-kujac”, govorio bi mališan amidži Asimu kad bi ga ovaj naljutio - to je, što jest jest, doktor Rebac obavio savršeno. Samo što je amidža Asim za cijelu obitelj ostao amidža Kasim. Dvije pak preostale Camilove govorne mane -onu prilično uobičajenu, da nije znao pravilno reći “l” i “r”, te onu zaista rijetku i neobičnu, da u govoru istodobno koristi oba oblika osobnih zamjenica - doktor Ljubo Rebac nije stigao izliječiti.

Postoji o tome i legenda koja kaže da se jednom prilikom učitelj Sreten gadno posvađao sa ženom i uzeo malog Čamila za ruku da ga vodi kući u Zubor, da mu je Saveta nešto otrovno prigovorila, da je onda učitelj rekao malom Camilu “hajmo mi, ko nju jebe”, a da je mališan odgovorio “doktoj jogoped Jebac”. Prema legendi, Sreten Joksimović je odmah zatražio razvod braka od Savete - koja je pak otišla s logopedom, poslije se i udavši za njega - i tako je Camilova terapija kod dr. Repca završila tek s polovičnim uspjehom.

Učitelj se, kaže priča, nastavio brinuti o Camilu i njegovoj majci, čak je malome našao i drugog logopeda u Gračanici, i to je trajalo godinama, sve dok se negdje baš pred početak rata nije iznenada u Žuboru pojavio ogromni kamion njemačkih registracija, kojemu je na košu velikim crvenim slovima pisalo “Amir Chabo Spedition, Frankfurt”. Ljutita Hajrija odmah je s vrata pitala Amira što nije doveo i svoju švapsku kujvu, riječ na riječ pale su najgore psovke i kletve, sve dok Amir nije Hajriji u lice bacio pet tisuća maraka i rekao “ko te jebe”, na što je Čamil iz bašče bez greške doviknuo “učitelj Sreten, babo”.

Ove su dvije priče bile dosta popularne u Gračanici, gdje je Čamil bio krenuo u srednju šumarsku školu čim je amidža Kasim, otpravnik vlakova, travar i iscjelitelj, tamo dobio stan, i gdje je mali seljačić iz Žubora, daleko najstariji od svih učenika u školi, bio predmetom okrutne poruge i ponižavanja. Bilo kako bilo, činjenica jest da se Sreten razveo od Savete kad je saznao za doktora Repca još dok je Čamil bio mali, kao što je istina i da se Amir Cabo zaista prije godinu i pol vratio iz Njemačke i saznao za ženu u vezu sa sinovljevim učiteljem, zbog čega ga je sj čakijom tražio po Blagajevcu. Camilov učitelj Sreten pobjegao je, prestravljen, rodbini u Brčko, nakon čega je u odsustvu osuđen na pet godina zatvora, s obrazloženjem da je “pod krinkom učiteljskog posla radio za KOS, te odao Jugoslavenskoj armiji imena viđenijih hrvatskih domoljuba i točan položaj HOS-ovog centra za obuku kraj sela Žubora”. Zloglasnom četniku Sretenu Joksimoviću stan je potom konfisciran i dodijeljen udovici Nadi Papačić, majci vukovarskog heroja Željka Papačića Papca.

Sve je na kraju za Hajriju i Čamila izašlo na dobro: babo Amir se vratio u kuću, dao ženi svu ušteđevinu i prijavio se u brigadu “Kulin ban” u Koviljači, nadajući se da se tamo neće saznati kako mu je žena spavala s osuđenim četničkim špijunom. Sin Camil se pak baš zbog toga - eh, da: i zbog logopeda - lijepo udomaćio kod amidže Kasima u Gračanici, gdje je naučio izgovarati “r” i “l”, ali ne i ispraviti onu govornu manu s ponavljanjem zamjenica, te uz pomoć

amidžinih veza najzad, s dvadeset godina, završio srednju šumarsku školu. Od tih dana u školi, kad je odgovarajući na pitanje profesora povijesti o osnivačima pokreta nesvrstanih pogrešno razumio prijatelja koji mu je šaptao, te odrecitirao "Tito, Nehru i Jaser" - čak dodavši ponosno, da se vidi znanje, "Jaser Arafat" - Ćamilu Ćabi zauvijek je ostao nadimak Jaser.

Nije ni to, doduše, bilo posve za zlo, jer je Jaser od zgrade na satu povijesti poslije napravio pravi mit, kad se prijavio kod oca u koviljačku brigadu "Kulin ban", hvaleći se da je nadimak dobio nakon što je u srednjoj školi u Gračanici "najebo na nacionalnoj osnovi", kad je ono rekao profesoru marksizma da "ko ga njega jebe i njega i komuniste" i da je "Jaser Arafat zakon". Kasnije se još hvalio i da je u Hamilove Zelene udovice, elitni diverzantski vod brigade "Kulin ban", sada 78. Brigade Armije BiH, unovačen kao provjereni musliman, odan islamu i džihadu. Istina je bila da su ga u diverzante primili zbog iznimno rijetkog dara: bio je možda malo zaostao, to je istina, ali za seosko dijete poput njega, sina Vilaje i Žubora, nije bilo tajni u prirodi, od pješčenja u školu kroz pet kilometara snijega, mužnje krava i hvatanja žaba, pa do praćenja tragova divljih svinja, vukova ili, recimo, četnika.

Istina je i to da vještina mužnje krava i razlikovanja životinjskih brabonjaka nije nešto što se u suvremenom ratovanju traži od diverzanata, ali nitko u to nije mogao uvjeriti zapovjednika 78. brigade Fuada Hamilovića, nekada strogog pukovnika i kratko vrijeme komandanta blaga-jevačke kasarne "27. juli", vojnika obučenog na mudrosti seljaka iz svoga kraja i gerilskom iskustvu jugoslavenskih partizana.

Nitko legendarnog pukovnika Hamila nije mogao razuvjeriti da su Gračanička krajina i sela u vukojebinama gorostasne Vilaje - kako je godinama običavao govoriti svojim vojnicima - "najbolja vojna akademija u cijeloj Jugoslaviji". I da nikad - kako je pak običavao govoriti u posljednje vrijeme - "ne bi Izrael okupirao Palestinu da su Palestini Vilaja i Gračanička krajina umjesto one silne prašine". "I da joj se Jaser preziva Ćabo, a ne Arafat" - dodao bi obično netko iz postrojene čete, nakon čega bi za kaznu cijelo jutro oko koviljačke kasarne sakupljao pikavce. Malo zato što je efendi Jaser Arafat - kako bi rekao pukovnik Hamil - "najveći prijatelj naših naroda i narodnosti, odnosno, pardon, našeg naroda i narodnosti", a više zato što je komandantu Hamiloviću mali Jaser, zdravi sin Vilaje i Žubora, ali i njegova vozača Amira Ćabe, bio posebno drag.

A istina je, konačno, i to da je mali, priglupi Jaser - s jedva i preko veze završenom srednjom šumarskom školom - bio najbolji doktor i ratni kirurg kojega je pukovnik Hamil imao u brigadi. Travarski je zanat naučio kod ami-dže Kasima, a kirurški kod onog blagajevačkog logopeda, gledajući neobične slike u doktorovim debelim knjigama i igrajući se u čekaonici s poprečno presječenom plastičnom lutkom s prikazom čovjekovih unutarnjih organa, dok je tetki Saveti u zaključanoj ordinaciji, uz nekakav čudan hihot i mumljanje, unutarnje organe pregledavao doktoj Jebac.

Tako će se Ćamil Ćabo - karika koja nedostaje, kako su ga u gračaničkoj srednjoj školi zvali prije nego što je postao Jaser - naći među vojnicima 78. brigade koje će komandant Hamil i njegov prvi specijalac Zlatko Šehović zvani Ćo osobno birati za Diverzantski vod. Ćo je također volio maloga Jasera, iako

blesavog i ograničenog, jer je bio sin Asima Ćabe, čovjeka koji je u Njemačkoj švercao zajedno s poznatim blagajevačkim kriminalcem Krstom Brekalom, pa se jednom zakačio s njim i pištoljem mu propucao muda, čime je za sebe i sina Jasera kupio Đoovo pokroviteljstvo. To između Đoa i Brekala, naime, druga je neka i duga priča.

Tako će se, eto, Ćamil Ćabo zvani Jaser naći i među šestoricom pripadnika Zelenih udovica koje će instruktor Zajko odabrati za akciju kojom treba neutralizirati dvije hrvatske topovske baterije na Režnju. Tako će se, naposljetku, jednog vrelog kolovoskog podneva Jaser Ćabo naći prerušen u uniformu 103. pohumske brigade HVO-a na Muzaferbegovoj kuli u napuštenim Muzaferovim Kućama, gledajući u staro srpsko groblje preko puta ceste.

- E jebi me mene ako sam i tebe te razumio išta!

- Čekaj, čini mi se da sam nešto vidio! – iznenada će Hunta iz drugog kuta. - Tamo dolje gledaj, u kutu groblja...

- Nema ništa tamo... jel će je onaj grm? - upita Đo i dalje ne spuštajući dvogled. - Aha, sad sam vidio, pomaklo se tamo nešto! Jest, tamo ima... to su oni, garant.

- Jesi vidio, ha? Znači, ipak su na groblju.

- Jest, jest, sad sam opet vidio. Hunta, hajde dolje javi Cigi i ostalima da su nas oni s ceste vidjeli... i da su sad na groblju. Reci da ću ja sad doć dolje da se dogovorimo šta ćemo. I pošalji Ćumura da me zamijeni onda.

- Stani, onda znači Omerovi sad dolje misle da smo mi ustaše? - sledi se Jaser.

- Konačno si shvatio... Jašta nego misle. Kad te vidim tako glupa pod tom kapom, i ja bi se zakleo da smo ustaše! - doda Hunta puzeći prema suprotnom kutu kule, gdje se u podu otvaralo unutrašnje stubište.

- Jebo te tebe - procijedi Jaser. - Pa pucat će onda na nas!

Đo nije ništa govorio. Prekrižio je noge, duboko udahnuo i položio ruke na koljena. Zatvorio je oči i zaplovio nepalskim visoravnima.

- Šta je bilo? - prekide ga Ćumur taman kad je zaustio upitati Velikog Učitelja što da radi.

- Ništa - pribere se Đo. - Jel dobio Morž vezu?

- Nije još. Šta je bilo, šta Hunta to govori? I će je Jaser uopće bio dosad?

- Popeo se vanjskim stepenicama, vidjeli su ga garant. Samo što nije nosio transparent "mi smo ustaše"!

- Ubit će nas naši nas! - promuca Jaser još jednom.

- Ubit ću te ja ne prestaneš li! Pucat će jedan kroz jedan, to budi siguran... osim ako ne smislimo način da im nekako pokažemo da smo naši - reče Ćumur, pa se uhvati za glavu.

- Nema tu lijeka do metka.

- Je li, a što jednostavno ne dignemo ruke i predamo im se? Skinemo uniforme, ruke uvis i siđemo dolje do groblja? Pa tamo sve objasnimo?

- Hoćeš ti prvi? - upita ga Đo.

11:37 h

- Ne, ozbiljno. Što im se jednostavno ne predamo? - ponovi Papac skriven iza nadgrobne ploče stanovitog Uroša Đačića, umrlog davne 1920. - Skinemo uniforme, ruke uvis i popnemo se gore u selo? Pa tamo sve objasnimo?

- Krvi ti Isusove, koje sranje - zastenje Vili, naslonjen na križ Gojka Gjurića, 1878-1939.

- Nemoj se s Isusom zajebavati - uzvрати Cepov glas iz kratera u zemlji, što je nekad davno očito bila raka, nikad ispunjena.

- Koju će pičku materinu Pohumljaci ovdje, meni ništa nije jasno!

- Nije ni meni - opet će Čep - pa ne psujem Isusa.

- Daj, daji - prekine ih Pako, glave oslonjene na ploču s uklesanim imenom Slaviše nečitka prezimena, Určića ili najvjerojatnije Đačića, jer pola groblja Muzaferovih Kuća i pola groblja bili su Đačići, umrli prije one zore 1943. kad su Nijemci zapalili Muzaferove Kuće.

- Šta ćemo sad?

- Jebo mater, Vili, ništa od jutros ne govoriš nego "šta ćemo sad, šta ćemo sad"! Pičku ćemo materinu sad, eto šta ćemo!... "Šta ćemo, šta ćemo?"... Stvarno, ljudi, šta ćemo? Pobit će nas naši, sve im jebem!

- A da vičemo? - javi se opet Čep iz one rupe.

- Šta?!

- Da vičemo.

- Šta da vičemo, Čepe, majke ti?

- Pa da vičemo, šta ja znam. "Ne pucajte, naši smo, Hrvati, halo, naši smo" i tako... da im vičemo da smo HVO.

- Da im vičemo da smo Hrvati?

- Pa da.

- Majke ti, da idu sad prema tebi šestorica u turskim uniformama i da ti viču: "Ne pucaj, mi smo Hrvati", ti bi ih još i izljubio, jelde? - dobaci Robi, skriven iza križa Nemanje Mrkele (1901-1941).

- Jebi ga sad... Bih da ste ti i Pako, i Papac, i Vili. I ja.

- Ljudi, proradio kenvud! - prekinuo ih je iznenada Jerotije Đačić (1849-1928).

Onda se s groba staroga Jerotija podigao rukovet svježeg brsijana i iza stare, napukle ploče izvirio je Zagor.

- Jebotekurac, kenvud radi!

- Daj ovamo! - ispružio se odmah Vili.

- Zovi odmah, pitaj Profesora šta je ovo, šta rade naši u Muzaferovim Kućama!

- Psssss!

- Sova, halo, Sova, Mravojed zove Sovu. Halo?

- Mravojed zove Sovu, halo!

- Čuj, Mravojed... ko je to smišljio, majke ti?
- Psssss!
- Psssss!
- Mravojed zove Sovu, Sova javi se!
- Sova ovdje, ko je to, overi - začu se konačno zbunjeni glas iz prastare naprave.
- Mravojed, Mravojed! - poviče Vili. - Mravojed zove Sovu!
- Halo, Kravojeb, čujemo li se?
- Nije Kravojeb, nego Mravoj... Čekaj, ko se to zajebava, halo?
- Sova ovdje, Kravojeb javi se.
- Ovo balije upale, u Zufkinu jamu upale! - prošapće Papac.
- Balije nam upale u vezu!. - podigne Vili pogled i pogleda ostale. - Halo, Turci!
- Šta je, Kravojeb, jebo ti Sova mater ustašku?
- Jebat će te ustaša za petnaest minuta, jesil čuo, balijo!
- Halo, Kravojeb, slušaj.
- Šta je, Mujo?
- Jesil to dobio nadimak Kravojeb kad si ono jebo sebi mater, je li? - dopirao je iz kenvuda krčeći zborni smijeh s druge strane.
- Nabijem te na moj kolac, jesil čuo, Turčine! Pa ćeš da vidiš kako kravojeb jebel!
- Slušaj, ujo, da te pitam - začu se opet iz kenvuda. - Previše si ti glup čak i za ustašu, znaš... jesil ti specijalac neki?
- Krivo si čuo, Turčine - uzvratil Vili. - Nije Kravojeb nego Bravojeb, čuješ? Jebat ću te a ti ćeš vikati "bravo"!
- To, Vili!
- Ta ti je jaka, tako te volim, ujo! Slušaj... zajebavam se, izvini, znam ja da nisi ti Kravojeb, nego Mravojeb, de ćeš s tolicnim kurčićem krave jebavat, to je taman za mrave... - začuo se opet s druge strane grupni smijeh. - Sta kažeš, Mravojeb, jel valja ova?
- O jebem ti majku otomansku ja!
- Nemoj tako, Mravojeb... slušaj, da ti je taj mravlji kurčić veći, možda ti i ne bi već sabahile bio prepun... - začulo se iz sprave prije nego što je Vili ljutito pritisnuo dugme i poklopio kenvud tresnuvši Zagorovim šljemom o nadgrobnu ploču.
- ...mater mudžahedinsku u pičku!. - cijedio je Vili.
- Čekaj, ovo sad nisu bili naši, jelde? - upita Čep iz rupe bojažljivo.
- Šta ćemo sad? - opet će Vili. - Balije su nam na vezi. I kako su uopće upali?
- Jebi im mater, bit će da su odozgo, s Popova sedla negdje - reče Pako.
- Možeš sad bacit taj kenvud.
- I šta ćemo sad? - ponovi Vili.
- Ništa. Svatko na svoj grob i čekat - odgovori Robi namještajući

naprtnjaču pod glavu. - Zagore, ti ostani na straži.

- Stani malo... - okrene se tada Čep prema Robiju. -Sta ćemo čekat, bogati?

- Pa da se Pohumljaci gore iz Kuća jave svojim, na primjer - odgovori Robi i teatralno raširi ruke. - Jer jednako kako smo mi zvali kenvudom, zvat će i oni, sigurno... i sve će se razjasnit.

- Pa dal - živne Čep. - Robi, ti si genije!

- Jebo mater, kako se nismo prije sjetili? - oraspoloži se sad i Papac. - Moraju i Pohumljaci zvat svoje, jasno!

- U svakom slučaju, to zvuči razumno i pametno - prekine Pako opće veselje na groblju. - Da nije jedna sitnica. Zapravo dvije. Zapravo tri.

- Evo njega! - promrmlja Papac sebi u bradu.

- Prvo, ako se sad Pohumljaci jave svojim i pitaju za grupu mudžahedina na starom groblju, njihovi sigurno neće pitat Režanj: "Jesu li oni Turci na starome groblju slučajno HVO-ovci?" To je prvo. Drugo je za slučaj da nam nisu vidjeli oznake i da ne znaju tko smo. U tom slučaju Pohumljaci će zvat naše u Blagajevac i šta će ih pitat?

- Šta će ih pitat?

- Pitat će generala Brekala jesu li njegovi slučajno na starome groblju? I šta će im Brekalo odgovorit?

- Sta će im odgovorit?

- Da nisu, bog ga jebo! U Blagajevcu će im odgovorit da to nisu njihovi, jer njihovi nisu ni blizu, već idu preko Ruštice! Jer naši nemaju pojma da je na Rustici turska čuka i da mi zapravo ne idemo preko Ruštice, nego preko Muzaferovih Kuća!

- Šta to znači?

- To znači ono treće. Treće sve razjašnjava. Treće je zbroj prva dva i znači da ćemo najviše za petnaestak minuta ili pola sata znat jesu li zvali i jesu li skontali da smo mi HVO.

- Kako ćemo znat?

- Jebi ga, kad bih ja bio sad u Muzaferovim Kućama i vidio balije na starom groblju, ja bih tražio s Prevale minobacački napad na groblje.

- Mater ti jebem, ti bi nas ubio!

- Jebotekurac, znači pucat će po nama!

Eto zbog tih stvari je Pako znao Zagoru ići na živce - a pričao je s ostalima i oni se slažu - zbog situacija poput ove, kad su mogli danima ležati ovdje na ovom groblju usred strmodolske pustinje, isto kao i sad, ali barem ne bi h čekali hoće li ih za petnaest minuta vlastita vojska zasuti granatama s Prevale. Zbog te jebene Pakove, kako se zove, inteligencije, zbog koje je taj klinac, najmlađi u vodu, svima išao na živce, a svi su mu se zapravo divili. Od prvoga dana, kad je došao s onim smiješnim naočalama i odmah - u društvu Zagora, bojnika Grubera iz IPD-a i Profesora, kako su zvali pukovnika Jasmina Guća - pitao zašto se vod zove Crne pume, jer da je to dosta glupo s obzirom na činjenicu da crne pume ne postoje, već da su oni vjerojatno mislili na crne pantere.

“Crne pantere, ja!”, lupio se tada po čelu Zagor, ali bilo je kasno, jer grbovi Voda za specijalne namjene već su bili stigli, prekrasni, ručno rađeni amblemi - šile ih žene u “Blagajki” - na kojima je, ispod slova VSN Crne pume, goleme očnjake iskezio prekrasni primjerak - bengalskog tigra.

“Kako sad tigar?”, pitao je novaka vidno iznervirani Dino Crnopoljac Zagor, službeni umjetnik 119. brigade HVO- a, rijedak talent školovan na jeftinim roto-stripovima što se bio proslavio ciklusom opscenih fresaka u muškom zahodu Srednje metalske škole “Velizar Papačić Veljo” i zapaženom serijom domoljubnih grafita u Ulici fra Bone Cubelića, ali najviše od svega snažnim i ekspresivnim raspetim Isusom s likom Zagora Te-Neja u sjedištu blagajevačkog Hrvatskog vijeća obrane. Zbog toga je raspela i bio raspoređen kod bojnika Grubera u IPD, gdje je crtao herojske cikluse za brigadne zidne novine, oslikavao tenkove, oklopne tamiće i vojne autobuse, te dizajnirao grbove i znakove vodova i satnija. Tako je, eto, dizajnirao i grb Voda za specijalne namjene, glasovitih Crnih puma, u kojemu će, vidjet ćemo, na kraju zbog tog amblema završiti i on i ovaj štreber što ih zajebava svojim znanjem iz zoologije.

“Kako, majke ti, znaš da je to tigar?”, ponovio je Zagor, na što je Pako odgovorio da “crna pantera, pardon puma, nema tako, jebiga, dlakavu glavu”. I da je, “što je možda još važnije, crna pantera crna, zbog čega se i zove crna pantera, što znači da nije narančasta i da na glavi nema šare... po kojima je, uzgred budi rečeno, tigar prilično poznat u cijeloj Bosni”. I da je “sva sreća što 119. brigada nema konjicu, jer bi zahvaljujući Zagoru jahali zebre”. I da bi onda “ostali bez zebri, jer bi ih pojeli bengalski tigrovi”. I da jebo ti blagajevačke pume, jer bolje bi im stajalo da se zovu “Tamilski tigrovi”. Najzad, to s crnim pumama, rekao je tada, jednako je glupo kao kad su Hamilove balije iz Koviljače, “Hamilski tigrovi”, nazvali specijalnu jedinicu Zelene udovice, a na amblem nacrtali oko sablje omotanu zelenu zmiju. A niti je udovica zmija, niti je zelena. Već pauk, i to crni. “Ko crna puma.”

“Dobro bolan, đe se gasiš ti, je li?”, prekinuo ga je tada ljutito bojniki Gruber klepivši preko ušiju onoga satnika što nije izdržao ne nasmijati se Pakovoj rafalnoj zajebanciji. Zagor je onda dodao da “zna on to za tigrove šare, ali da mu je obojao glavu u crno, ne bi se na crnoj podlozi ništa vidjelol” “Pa zašto se onda ne zovete, jebiga, Bengalski tigrovi?”, pitao je Pako, na što je Zagor zaurllao: “Zato, jebo te tigar, jer mi nismo bengalijska, nego blagajevačka brigada!” “A u blagajevačkoj općini puma i pantera ko goveda!”, zaključio je Pako ciničnim, nadmoćnim glasom, istim onim kojim je godinu dana kasnije družini na starom srpskom groblju, preko puta Muzaferovih Kuća, objašnjavao da će im sve biti jasno u sljedećih petnaest minuta do pola sata.

- Ako nas do tada ne napadnu, znači da je sve u redu i da su saznali da smo mi HVO - tumačio je polako. - A ako nas napadnu... jebi ga, znači da nije.

- Da nije šta?

- Sve u redu.

Doduše, Zagoru je Pako poslije postao drag, zapravo je uz Vilija i Robija bio jedini u Vodu s kim se dalo popričati o nečemu što nije rat, politika, Srbi i balije ili, u boljem slučaju, nogomet i žene. Samo kad ne bi baš uvijek bio najpametniji. Kad bi ponekad bio samo malo manje najpametniji, kao što nenajpametniji zna biti s oficirima kad uvidi da je pretjerao i da valja malo

popustiti. Kao, na primjer, u tom famoznom slučaju crnih puma, kad je Profesor bio sasvim na rubu da dolje, u dolini Huče, na lovačkoj čeki, kao mamac mrkim medvjedima ostavi i njega i Zagora, pa da onda njima objašnjavaju razliku između mrkog medvjeda i crne pume; pantere, koje li već crne pičke materine. Što bi vjerojatno i bio napravio, samo da medvjedi nisu u ovu godinu dana pobjegli od ljudi i rata i nestali iz doline Huče, iz Gračaničke krajine i cijele Bosne.

I da Pako, vidjevši smrkloga Grubera na samom rubu živaca, nije naposljetku ipak popustio i pohvalio amblem Crnih puma, rekavši da je - "jebeš sad pume i tigrove" - ipak nekako jak i moćan. A da se ne govori kako će nakon rata svakako mnogo vrijediti među kolekcionarima vojnog i ratnog znakovlja, jedinstven i rijedak poput poštanskih maraka ili novčanica s greškom, onih na kojima je umjesto predsjednika Benjamina Franklina otisnut, recimo, bengalski guverner.

Tako su na grbu Voda za specijalne namjene ostale i crne pume i bengalski tigar, tako su na koncu te strašne zvijeri završile na ramenu jednog običnog Zagora, a da on nikad nije saznao da je među specijalcima završio po kazni, baš kao i Pako, kad je boжник Gruber popio jezikovu juhu od zapovjednika Jasmina Guća Profesora upravo zbog toga blagajevačkobengalskog crnošarenog pumotigra u brigadi koju za nevolju vodi jedan - profesor biologije.

Zagor je, jadnik, prekomandu među specijalce doživio kao najveću moguću čast, dok je Paku objašnjeno da treba tamo osposobiti nekakav ruski sustav veze i prislušivanja.

- Nego, to sam htio da te pitam - trgne se Zagor sjetivši se Pakovih tigrova, puma, pantera, zebri, zmija i paukova. - Čija je, majke ti, ideja ta šifra: Mravojed?

11:56 h

- Jebo ti Mravojed mater posred one pičke katoličke! - sijevao je bijesno Morž spremajući kenvuda u ranac. -Kako su nam upali u vezu?

- Bit će s Prevale, sto posto, je li? - pitao je Cigo Đoa.

- Sigurno - odgovori Đo. - S Prevale, đe drugo?

- Ne mogu vjerovat, ustaše nam upale u vezu!

- Upali smo mi njima u stvari.

- A dobro si ga izradio, baš te išlo... Kravojeb - smješkao se Cigo. - Ta ti je bila dobra, pravo.

- Ja glupih ustaša.

- Za kurac je to nama što ga je Morž izradio - rezignirano je kružio sobom Đo.

- I kenvud nam je sad za kurac. Sve nas preko radija čuju ustaše, ne možemo sad ništa.

- Možda nas preko kenvuda ustaše sve čuju, možda i ne možemo sad ništa, osim šta... - sjetio se Cigo - Ljudi, mi cijelo vrijeme zaboravljamo najvažniju stvar!

- Šta je tebi sad?

- Pa i Omerovi dolje na groblju sigurno imaju radiovezu! - razvukao je Cigo osmijeh. - I oni će zvat svoje i sve će im se kazat!

- Dobro Cigo govori - razvedri se Jaser.

- Što je svakako tačno, kad ne bi i Omerovima kenvud bio za kurac ko i nama - otpuše Đo taj tračak optimizma poput sjeverca s Popova sedla.

- Šta hoćeš da kažeš? - zapita ga Morž. - Misliš da i njih ustaše čuju ko i nas?

- Hoću da kažem da im je veza za kurac taman da imaju Boška Buhu s preporučenom poštom - odgovorio je Đo. - Zvat će; naravno, Omerovi dolje s groblja, sigurno su dosad već i zvali i rekli svojim da nekoga ima u Muza-ferovim Kućama. Onda je Omer pitao komandu ko je to u Muzaferovim Kućama, onda im je iz komande odgovoreno da u Muzaferovim Kućama nisu naši, jer u komandi i ne znaju da smo mi ovdje, jer je Hamil to organizovo na svoju ruku, i jer za nas niko i ne zna osim naših u Koviljači i onih na Rustici, jer tko je očekivao da će se ovdje iko nać, a kamoli Omerovi, jebem ti i Omera i Hamila i nas nas jebem skupa s njima!

- Osim ako... - nije se dao Cigo. - Osim ako nisu naši čuli da su nam ustaše upale u vezu i shvatili da se ne možemo javljat... i onda za svaki slučaj obavijestili komandu. Tako bi možda Omerovi mogli saznat za nas. Da nismo ustaše, nego naši.

- Ne shvatam.

- To ti, dobri moj Jasere - smireno će sad Đo - znači da ćemo za najviše pola sata znat jesu li Omerovi dolje saznali da smo mi njihovi, a ne ustaše.

- Za pola sata? Kako znaš?

- Misliš kako ću znati? - zaokruži Đo po sobi. - Da ti kažem: znati ću po tome što će, ako ovi s groblja ne skontaju da smo mi muslimani, za najviše pola sata naši razvaliti po Muzaferovim Kućama tamo s Popova sedla i Vilaje i tko zna odakle sve neće. A dok onda naši objasne Omerovima da smo to u Kućama mi, jebi ga... ko živ, ko mrtav, ko teško ranjen.

- Alaha mi meni!

- Ovako ćemo - pridigne se Đo. - Cigo, hajde gore kulu s Ćumom. Mi ćemo dolje u podrum, ako dođe do sranja.

- A mi da gore hvatamo granate i bacamo ih nazad, je li? - poviče Cigo.

- E baš zato! - odgovori i Đo vičući. - Kontam, ti si bio bek, Ćumom golman, pa ćete ih lako pohvatati.

Cigo se brundajući uputio gore, a ostatak družine trošnim je stepenicama krenuo dolje. Đo je išao prvi, sigurno se krećući kroz vrata, iz sobe u sobu, tajnim prolazima i stubištima, oronulim daščanim podovima i prizemljem obraslim u korov, kao da je odrastao ovdje u Muzaferbegovini.

- Tita ti, ti baš ko da si odrastao ovdje - baš je tako i kazao Morž kad ih je kroz vrata ispod stubišta uveo u mračni podrum.

Što je, ako ćemo pravo, i bila istina - pomislio je Đo.

Gore, u prostoriji u kojoj je jedne noći mladi karataš Đo vodio ljubav sa slavnom Šonjom Amazonom, tada još Šonjom Adžijom, mitskom blagajevačkom ljepoticom, u staroj begovoj sobi na katu, mnogi su uspaljeni mladi mužjaci iz ovoga kraja kročili u svijet odraslih. I u ostalim se sobama, doduše, svašta događalo. naročito u podrumu, ali ova je ipak bila najbolja: od svih odaja ruševne Muzaferbegove kule bila je najzaštićenija i najtoplija, udobna, suha i sigurna. Zato je bila rezervirana samo za starije jebače, jer znala se među mužjacima Gračaničke krajine hijerarhija; zato je, konačno, i nazvaše begovom sobom, iako Muzafer-begova zapravo uopće nije bila - mladi su tu mogli dovesti svoje cure samo ako nije bilo jebača viših činova ili ako je begova soba bila prazna.

U begovu sobu nekada davno mladi su Koviljači, Musemićani i Blagajlije donijeli tako nekakve madrace i bacili ih na drveni pod, a bile su tu i dvije velike fotelje, niski stolić i stari šporet Slobode iz Čačka, koji je služio isključivo za grijanje, mada se na njemu znala skuhati i kava, ona jutarnja, kava jebačuša, koju su mladići donosili svojim djevojkama u krevet, kupujući svojom nespretnom galan-cijom još jedan, jutarnji seks, nakon kojega će na brzinu navući gaće i odvesti drugaricu kući prije nego što počne škola ili prije nego što joj se probudi otac, u pravilu strogi, zajebani brezovački rudar ili radnik u blagajevačkoj tvornici aluminijskih limova.

Godinama je tako Muzaferbegova kula bila zapravo pravi mali bordel, nerijetko i tako pristojno popunjen da bi mu pozavidjeli i mnogi direktori dalmatinskih hotela. Za ljetnih večeri znalo je dolje na cesti biti parkirano i četiri-pet automobila: mladići iz Blagajevca, Koviljače ili Zu-čije dolazili su ovom cestom očevim golfovima i stojadinima, dovodili svoje nervozne djevojke ili pak poslovično lake Tardućanke - na posebno dobrom glasu bilo je pak legendarno "sestrinstvo" iz Brezovače - i zauzimali mjesta po nepisanom kućnom redu.

Dok bi se begovi zaključavali golemim, starim katan-cem u begovoj sobi,

mlađi su redom zauzimali najprije podrum, onda najviši kat kule, pa niže do prizemlja, dok bi seksualnim regrutima ostajalo vedro, zvjezdano nebo na vrhu kule, do kojega se moglo doći vanjskim stubištem. Jebačima-početnicima preostajala je pak samo mala, zagušljiva prostorija lijevo od glavnih vrata, koja je imala poseban ulaz.

Iako su taj sobičak zvali ženica, odnosno bajbuk, zatvor, jer su u njoj, kako je jednom provalio neki stariji ša-ljivdžija, ležali samo nevini, istina je da su nevini muškići, zahvaljujući neobičnom običaju u Muzaferovim Kućama, u svijet odraslih ulazili na velika vrata. Postojalo je, naime, nepisano pravilo da se takvima dopusti da svoju nevinost ostave upravo u begovoj sobi. Nerijetko bi im stariji i sami našli ljubavnu učiteljicu, kakvu ocvalu prostitutku, da ih za ruku povede na kat, u tu memljivu, a tako čarobnu prostoriju, u znojni svijet odraslih, a oni bi ostali pred vratima čekajući da klinac prođe taj obred inicijacije, ponekad i uz gromoglasno navijanje. Ipak, izglednije je bilo da će nevinost izgubiti s ludom Lelom, blago retardiranom jadnicom iz Musemića koja je jedine istinski sretne trenutke svoga nesretnog, nejasnog života doživljavala pod prestrašenim klincima iz grada i koja je zauzeti podrum označavala razuzdanim, grlenim smijehom što je pratio njene bučne orgazme.

Dječaci iz Blagajevca, međutim, svoju su nevinost u begovoj sobi najčešće ostavljali među nogama znamenite doktorice Dane Zužulj zvane Ćorava Zuža, jer je stalno - pa čak i u kuli - nosila naočale za sunce. Na Grginu vijencu, gdje je živjela, gotovo da i nije bilo muškarca mlađeg od tridesetpet godina koji prve lekcije iz seksualnog odgoja nije dobio od Žuže. Pohotna je sredovječna gutačica dječaka obožavala "mladu jagnjetinu", klince što su vozili očeve mercedese, iako nikad nije bila toliko izbirljiva da ne bi buduće muškarce u Muzaferove Kuće dovezla i svojim automobilom.

Zuža je bila nimfomanka, ali ne i egzibicionistica, i nije voljela klinačke rituale s publikom, skandiranjem i navijanjem, pa je svoje žrtve u Muzaferbegovu kulu dovodila samo kad tamo nije bilo nikoga. Ipak, družina bi ponekad saznala da će biti jebaluka i sačekala bi neobičan par skrivena negdje u tajnim odajama starih begovih dvora, virila kroz pukotine u podovima i vratima, navijala i ohrabivala prijatelja koji je te noći imao sreće.

Tako je bilo i one subotnje noći koju će Do pamtiti cijeli život, noći što je mirisala na ljeto, Amaro, hercegovačku skiju, Žužin teški, slatki parfem iz Turske, njegov Pino silvestre, voštane svijeće i bengalske vatre - crvene signalne rakete koje su blagajevački klinci palili na stadionu nad Hućom kad bi njihov idol Tomica Buličić Bula uvalio gol i koje su petorica drugova iz Fabričkog naselja zapalili te večeri pred vratima begove sobe, skandirajući i pjevajući kad je svoj prvi gol uvalio Do i kad se begovinom razlio njegov završni i dugački, klinački slinav uzdah, što je zvučao poput borbenog pokliča iz filmova Brucea Leeja.

Nije problem bio što se Zuža naljutila i bijesno odjurila iz Kuća u BMW-u Đoovog starog, nije problem bio ni to što su bengalkama umalo zapalili kulu, niti to što su zidovi stubišta i prizemlja ostali crveni mjesecima nakon što se razišao crveni dim, već je problem bio što je mali Stroja najprije zadobio gadne opekline po rukama i glavi, a onda se gotovo i ugušio salitrom i sumporom, pa su ga morali voditi u Blagajevac na Hitnu pomoć. Legenda kaže da ga je tamo već bijesna čekala dežurna medicinska sestra Dana Zužulj zvana Ćorava Zuža

i da je Stroja nakon naročite detoksikacije deset dana imao proljev, što je po svoj prilici jedan od onih ukrasa koje legendama dodaje usmena predaja, iz jednostavnog razloga što Zuža tada nije radila u Hitnoj pomoći, već u ambulanti Doma zdravlja.

Tako je, eto, Đo dobro zapamtio ljetnu subotu kad je uvalio svoj prvi gol i postao muškarac: kad je, kako se to onda govorilo, preko noći odrastao. Sjetio je se sa smiješkom sad, dok je u podrum Muzaferbegovine vodio trojicu suboraca iz Zelenih udovica, i kad mu je Morž rekao:

- Tita ti, ti baš ko da si odrasto ovdje!

Poslije je i Đo napredovao na ljestvici i dogurao do bega, da bi jedne noći doveo ovdje i Šonju Adžiju - da, da, onu Šonju, Amazonu - u to doba zamamnu gazelu plave kose, tihu patnju svoje generacije. Koja je to samo bila frka u to doba, nemaju ovi klinci danas pojma. Slavna S je, naime, bila kćerka jedinica Koste Adžije - zloglasnog Koleta, Kostolomca, Drkadžije, Aušvica, kako sve učenici nisu zvali direktora blagajevačke Srednje metalske škole "Velizar Papačić Veljo" - ali i povremena djevojka još zloglasnijeg Krste Brekala zvanog Đubre, poznatog kriminalca s Grgina vijenca i pionira tamošnje narkomanske scene, za kojega legenda tvrdi da je iz Splita donio prvi paketić heroina u povijesti Gračaničke krajine.

Đubre je, uostalom, svoj živopisni nadimak i dobio po pjesmi Riblje čorbe "Ostani đubre do kraja", koju je obožavao i koju su zbog njega i njegove berette morali naučiti svi orkestri i pjevačice u Krajini, a koju je posvećivao svojoj velikoj ljubavi Šonji Adžiji. Đubre je volio taj nadimak - tražio je strahopoštovanje prema nosiocu, jer s nekim tko se zove Đubre nema zajebavanja - ali kako god mu se sviđalo da po birtijama o njemu pričaju kao o Đubretu, tako nikad nije dopuštao da mu se netko obrati tim nadimkom ili ga spomene u njegovu prisustvu. Samo jednom se to dogodilo, to da mu se netko obratio s "Đubre", i o tome se u Blagajevcu i danas priča, posebice otkako se Krsto Brekalo zvani Đubre vratio iz Njemačke, napravio karijeru u HDZ-u, napredovao do čina generala i predsjednika blagajevačkog Hrvatskog vijeća obrane.

Nije, međutim, ni Đo bio bilo tko: u Blagajevcu je bio poznat kao prgav i nagao mangup, nekrunjeni gazda Fabričkog naselja, u koje čak ni Đubretovi dileri i potrkala nisu zalazili bez prijekne potrebe. Mogla je, doduše, Đoova priča krenuti sasvim drugim tokom, jer škola ga je išla i bio je prilično bistro dijete, ali svi njegovi dječjački snovi o lebdenju u kapsuli Apola 26, 27, ili koji bi već došao na red dok on završi za astronauta, raspali su se i raspršili Zemljinom atmosferom poput Saturnove rakete onoga dana kad je petnaestogodišnji Zlatko Šehović s drugovima iz Fabričkog otišao u kino "Kozara" pogledati hongkonški film "U zmajevu gnijezdu".

Film je trajno obilježio Zlatkov život: ne samo da je od toga dana postao Đo, dobivši nadimak po borbenom poklicu "Đooooool!", kojega je Zlatko satima poslije ispuštao mlateći nevidljivog protivnika bridovima dlanova i kružnim mavashi gerijem, nego je tada čvrsto i neopozivo odlučio da će kad odraste biti Bruce Lee; potpuno se posvetivši karateu, kung fuu i suvremenoj hongkonškoj kinematografiji.

Kako pak u Blagajevcu nije bilo karate kluba, Zlatko je na treninge putovao u Koviljaču, u klub koji je svojedobno u nikad razjašnjenim

okolnostima dobio naziv "Student", iako nikad tu studentska noga kročila nije, iako je najbliži fakultet bio u Gračanici i iako je zadnji student u Kovi-ljači bio Enver Jutruga, zgubidan i pustolov koji je, vele, s nekim Holanđaninom završio među afganistanskim talibanima. Bio je taj Enver radost i dika majke Vazije i nije u cijeloj Krajini bilo sretnije i ponosnije žene od nje kad je jednom u Oslobođenju pročitala da riječ "taliban" znači "student".

"Mali mi studira u Afganistanu" - govorila je godinama tetka Vazija, a žene zavidno klimale glavama i klepale svoje balave lijenčine što nisu ni za fakultet, ni za rat, ni za ženidbu i što bi im kruna pala s glave da se ugledaju na Vazijinog sina, studenta u Afganistanu: najbliže studiranju njihovi će klipani biti na raspadnutim strunjačama Karate kluba "Student".

Što se Đoa tiče, on u "Studentu" nikad nije stigao dalje od smeđeg pojasa, jer su mu nakon par godina dosadile osebujne metode trenera Zvezdana Savića, s glupom i Đou posve neprihvatljivom teorijom kako je karate istočnjačka filozofija, način života i razmišljanja o životu, nanošenja teških tjelesnih ozljeda. Đo je i dalji* dola, Koviljaču, ali je trenirao odvojeno od ostalih, vježbajući svoj ulični karate.

Istinabog, drug Savić - majstor borilačkih vještina i nosilac crnog pojasa desetog dana - pokušao ga je jednom izbaciti iz dvorane, ali to je završilo pogubno za njegov ugled među mladim Koviljacima i cijelu njegovu trenersku karijeru. Skončao je na Hitnoj pomoći, baš kao i godinu dana ranije onaj pijani Mujan iz Blagajevca kad je načuo da mu je neki klinac karataš iz Fabričkog povalio ženu Zužu.

Đo je, naime, izrastao u pravog rmpaliju koji je razvio neobičnu varijantu karatea s nožem, pajserom i bokserom i kojemu je vrlo brzo nakon toga ostala još samo borba s Ludim Kebom za titulu šerifa Fabričkog naselja. Nakon te legendarne šore Ludi se Kebo, kažu, zaredio u samostanu kod fra Kleme i s nepunom dvadeset i jednom godinom nekadašnji je mali astronaut Zlatko Šehović postao šef ozloglašena ganga iz Fabričkog, ulične bande džepara, tapkaroša, sitnih lopova i obijača golfova, te prvi beg Muzaferbegove kule. Bili su, dakle, u Blagajevcu tada zloglasni Đo, zloglasni Đubre i zloglasni doktor Kostolomac, i bila je Kostolomčeva kćerka Šonja, razmažena ljepotica za kojom je slinilo pola Blagajevca. Bio je, istina, još. i neki Cvijo, ali taj mršavi profesor srpskohrvatskog u Kostolomčevoj školi, što se također bio zagledao u direktorovu kćer, brzo je ispao iz igre, a onda i iz Partije, i iz škole, i iz grada, te završio u Brezovači.

Krsto Brekalo zvani Đubre već je zapravo bio ostavio Šonju kad je sasvim slučajno saznao da je u Sarajevu bila s Đoom, njegovim velikim suparnikom, kraljem Fabričkog naselja i jedinim čovjekom u cijelom Blagajevcu s kojim nije smjela biti. Đubre je to, naravno, primio prilično osobno i spremio se zbog toga, baš kao u onim grčkim pričama, pravi rat između Vijenca i Fabričkog. Naročito kad je ono u prepunom diskoklubu "Sirius" Đo prvi i jedini put u cjelokupnoj historiji turcizma "đubre", od grčkog korijena do južnoslavenske karakterologije, upotrijebio tu riječ pred Krstom Brekalom u vokativu i kad je samo zahvaljujući čudesnoj igri slučaja, kojom se tu zatekla noćna patrola milicije, spriječen nezapamćeni masakr blagajevačke mladosti i dan žalosti u općini Blagajevac.

Stvari su prešle granice nekoliko dana poslije, kad je kod Đubretovog

dilera Žutog milicija pronašla tri pištolja i kad im je Žuti odao detalje o predstojećem velikom obračunu u Omladinskom parku. Direktor škole Košta Adžija, visoki i utjecajni partijski funkcioner, za dvije bitange svoje male princeze naposljetku je kod državnog tužioca ishodovao najopširnije moguće optužnice i Blagajevac je odahnuo.

Đo je na kraju završio u Zenici zbog posjedovanja oružja, više krađa i prodaje ukradenih automobila, dok se Đubre našao u Njemačkoj, kamo je uspio pobjeći prije završetka istrage oko heroina pronađenog u njegovoj garaži. U cijeloj priči najbolje je prošao stanoviti Koviljak Afan Kodrić, sitni švercer dalekoistočnog bofla, lažnih Seiko satova i Sonjevih walkmana, koji je zavladao crnim tržištem Krajine.

Šonju je, pak, otac upisao na fakultet u Zagrebu, ali vratila se gotovo i prije nego što je otišla, te pobjegla od bijesnog oca u Sarajevo. Ostalo je povijest: postala je ljubavnica direktora Zabavnog programa TV Sarajevo, nakon par mjeseci snimila svoju prvu ploču, a nakon godinu dana prvi put napunila Skenderiju. Na vrhuncu slave - prvom, pokazat će se, u himalajskoj nisci vrhova - Šonja Adžija preselila se u Beograd i postala drugarica Hodžić, supruga poznatog estradnog menadžera Elvisa Hodžića. Tako je rođena Šonja Amazona, jedna od najvećih zvijezda jugoslavenskog narodnjačkog popa. Kad je krajem te godine cijela Jugoslavija pjevala refren "Suze rone žene Amazone, nema više amazonke Šonje/ukrao joj srce Tarzan krišom, Amazona plače tropskom kišom", platinasta je seks-bomba u Folk-paradi na beogradskoj televiziji priznala da privatno sluša sasvim drugu vrstu muzike i da su joj najdraže pjesme Čorbina "Ostani đubre do kraja" i Hendrixova "Hey, Joe". Na sarkastičan osmijeh i pitanje voditelja otkud takav izbor, svakako do-sta neobičan za jednu pjevačicu novokomponovane narodne muzike, lijepa je Šonja uzvratila pak zagonetnim smiješkom i još zagonetnijim odgovorom da je to "njena mala slatka tajna".

Nemaju ovi klinci pojma, mislio je Đo gledajući Mor-ža, Huntu i Jasera u podrumu Muzaferbegove kule. Nemaju oni pojma da je Čorbina pjesma "Ostani đubre do kraja" zapravo pjesma o ustaškom generalu Krsti Brekalu, nekadašnjem dileru heroina što se 1990. vratio iz Njemačke i postao predsjednik blagajevačkog HVO- a. A još manje znaju za Hendrixa i njegovu "Hey, Joe", pjesmu o Bruceu Leeju iz blagajevačkog Fabričkog naselja, koji se u zeničkom zatvoru smirio, otkrio učenje svoga trenera Zve-zdana i počeo se s njim svakodnevno dopisivati, posvetivši se istočnjačkim tehnikama samokontrole i transcendentalnoj meditaciji.

Ti klinci ga znaju samo kao bivšeg robijaša i kriminalca koji je lani ucijenio pukovnika Hamila da će se zajedno sa svojom bandom pridružiti blagajevačkom HOS-u ako iz zatvora ne bude pušten stanoviti Zvezdan Savić, njegov učitelj i zen-majstor, optužen da je bio četnički instruktor na Ibriji.

Nemaju ovi klinci pojma, oni znaju samo za najpopularniju pjevačicu istočno od Une i njih sad ne zanima ništa drugo doli priča o onome slavnom danu, najslavnijem u cijeloj slavnoj povijesti Muzaferbegovine, kad je na madraca u begovoj sobi legla Šonja Adžija, tiha patnja Đoove generacije i buduća dugonoga platinasta heroina hitova "Jesul ovo tvoje ruke što mi grudi tište?", "Neđo, nesrećo" i besmrtnih "Žena Amazone".

Bio je to, najzad, jedan od zadnjih dana mitske Muzaferbegovine, niti

tjedan prije nego što će ljudi Mujan čuti da mu se žena Žuža potuca u Muzaferovim Kućama s nekim dječacima i za kosu je odvući iz Doma zdravlja. Zužu će koji dan poslije zaposliti u trafici kraj njihove kuće, na Grginu vijencu, a onda se u pijanom, ljubomornom bijesu dovesti u Muzaferove Kuće i zapaliti slavnu begovu palaču.

Iz plamena je, navlačeći hlače, zajedno s djevojkom izjurio samo mali Knezović, konobar u diskoklubu "Siri-us", zapisan tako kao zadnji stanar begove sobe, posljednji jebač legendarnih Muzaferbegovih dvora. Nemaju ovi klinci pojma.

- Hej, Đo! - kažu. - Daj sad ispričaj kako je to bilo... to kad si ovdje guzio Šonju Amazonu. Hajde, molim te!

- I jel istina - pitaju još - da je imala male sise, da su joj ovo sad silikonske?

- Nemate vi pojma, bando maloljetnička - procijedio je Đo sjedajući na veliki kamen, križajući noge i tonući u duboki budistički spokoj.

12:49 h

- Nemate vi pojma, šta vi znate - govorio je Robi.
- A ti si ko jebavo tamo? - rugao se Čep.
- Nisam ja, ali jest moj buraz, tamo je on vodio Tijanu Savić. On je bio kad je zapaljena kula.
- Sjećam se ja Tijane iz srednje škole - dobaci Vili.
- Jest, tri godine starija od nas, sjećaš se? Otac joj je bio onaj karataš.
- Ja, znam. Zvezdan. Mamu mu jebem... Klub mu je bio paravan, tamo je navodno organiziro četnički štab.
- Ma nema to veze, kakav četnik... - uzvratila Robi. - I šta, buraz ti je tamo jebavo? Baš u onoj kući?
- Jest, Muzaferebegova kula, išlo se tamo, pričao je meni Stroja - uključi se i Zagor. - Znaš šta mi je Stroja pričo?
- Šta?
- Da je tamo pola Blagajevca jebavalo Šonju Amazonu, a druga polovica Žužu.
- Šonju? Žužu?! - trgne se Pako. - Ma to su pizdarije... znam ja Žužu sto godina, ona je s mojom tetkom... To su priče blagajevačkih baba, svi to znamo.
- Šta, da ti se i tetka nije pucala, je li?
- Šuti, idiote!
- Čuj njega, Zagor priča kako su se tamo jebavale Šonja Amazona i Ćorava Žuža, a on ne vjeruje da je to bila Ćorava Žuža? A ko Šonja Amazona, to je bilo normalno?!?
- Jest, kažu dok je Žuža bila mlađa da je to bilo, ono, nema ko je nije jebavo - nastavi Zagor. - A da su je najviše palili klinici, shvataš... nevini.
- Ćorava Žuža, doktorica?!? Mislim, znam... al opet...?!
- Jest, pa njoj i sad kurac iz očiju strši!
- Kurac ti moj strši... iz matere! - naljuti se Pako, shvativši u trenutku da je pretjerao u javnoj obrani Žužine časti. Stvar je spasio Robi.
- A jeste čuli vi da je Šonju Amazonu tamo jebavo... general Brekalo?
- Šonju Amazonu?! Ha, nije to ništa, ja sam tamo guzio Šeron Stoun.
- Čime je bogati jebavo? Jel ti znaš da je njemu u Njemačkoj odrezalo i kurac i jaja?
- Kako odrezalo?
- Jest, istina je. Upuco ga u kafani neki mudžahedin, ravno među noge: bum!
- Znam to, al to je bilo poslije, kretenu. Jebavo čovjek Šonju Amazonu, ozbiljno. - I ne samo da je general Brekalo jebavo Šonju Amazonu - oglasi se onim svojim ciničnim glasom Pako - nego je u Njemačkoj jebo kancelar ovu ženu. I golim rukama udavio tri udbaša. I samcat zaustavio tenkove na Hući i pištoljem srušio onaj helikopter sa srpskim generalima.
- Jebo mater, moguće je to - prekide ga Papac. - To s tenkovima se zna

da je istina.

- Ljudi, pa više sam legendi čuo o generalu Brekalu nego o Kraljevicu Marku, bog ga jebao! Isto ko da je Rambo Tri, a ne Krsto Brekalo.

- Ne znam, ja sam isto čuo to za Šonju Amazonu... a za tenkove mi je pričio Šiljak - potvrdi Vili sa stražarnice iza ružina grma. - Da ih je pustio do Zlobaše, a onda skiđo jednog po jednog, četiri da je skinuo. On i Španjolac.

- Jest sad, kurcem mojim! - uključi se opet Robi.

- E pa jebiga, i kurcem je mojim jebavo Šonju Amazonu! I ti si kurcem mojim jebavo onu četnikušu gore, u onoj kuli! - skoči Čep iz svoje rupe.

- Nisam ja, idiote, nego buraz Ičo. Pričio je on meni, bio je konobar u "Sitiju", u diskoklubu, kako se onda zvao...?

- "Sirius".

- Ja, u "Siriusu". Bio je Ičo tamo kad je Brekalo izlazio sa Šonjom Amazonom i kad se pohvato zbog nje s onim papkom iz Fabričkog. I pričio mi je da je baš u to vrijeme onaj vaš ludi Blagajlija zapalio kulu, jer je čuo da se Žuža gore guzi s nekim kincem. I da je jedva živu glavu izvuko kad je Mujan zapalio kulu.

- Vili, ima li išta gore? - prekine ga Pako. - Vidi li se šta?

- Ništa. Ne miču se ni oni gore, na krovu.

- Koliko je prošlo, jel proso sat?

- Četres minuta.

- Reko si petnaest minuta, pola sata, a prošlo je skoro sat. Kad ćemo znat da, da... i šta ćemo onda?

- Ne znam, to treba dobro razmislit.

- A jel mogu oni pobječ? - dosjeti se Zagor. - Mislim, mogu li oni napustit kulu... a da mi ne vidimo?

- Ne mogu, nema teorije... srećom je oko nje čisto. Ko i oko groblja, ko što ni mi ne možemo s groblja a da nas ne vide s kule. Barem ne mogu pobječ dok kulu držimo na oku - okrene se Pako opet prema Viliju. - Jel tako, Vili? Držimo je stalno na oku, je li?

- Držimo, družo komandante!

- A drže i oni nas.

- Držimo jedni druge za jaja. Ko u onom filmu.

- Kakve ti to filmove gledaš, Robi, matere ti?!?

Robi, međutim, nije čuo Papca. Pokušavao se sjetiti kako se zvao taj film, ima točno tu jebenu scenu pred očima, John Travolta i onaj drugi tip, onaj proćelavi, nije sad važno, uglavnom drže jedan drugome pištolj na čelu, ka-žiprsti drhte na obaračima, znoj curi niz sljepoočnice, ali nitko se ne usuđuje ni povući oroz ni spustiti cijev, i stoje tako cijelu vječnost, u pat-poziciji, baš kao i oni ovdje, na groblju, i oni gore, u Muzaferbegovini. I što je najsmješnije, iako ništa tu zapravo smiješno nije, Pohumljaci gore pojma nemaju da su i oni na groblju HVO-ovci, samo pre-rušeni u muslimansku vojsku, a tko zna da li znaju i da ovi "muslimani" znaju da su oni HVO.

U toj se pat-poziciji Robi ćutio upravo kao velika drvena figura na golemoj šahovskoj tabli Strmodola, recimo pijun - da, baš pijun - ili još bolje

konj, konjina, glupo teretno kljuse, i gotovo da je osjećao jagodice palca i kažiprsta velikog, džinovskog šahista koji im se poigrava iznad glava i premišlja koga pomaknuti i gdje: lovca Vilija na D4 ili kralja Paka, pijune ove, Čepa, Zagora... ili njega, konjinu, na D7, D8 ili nazad kući, kad bi se to moglo, da ga taj veliki igrač gore sad dohvati palcem i kažiprstom za glavu, zanjše malo nad tablom i onda vrati tamo, na polje A1 ili A2, u siguran kut, u topli krevet, u zagušljivu, malu sobu na katu obiteljske kuće u Koviljači.

Ne bi mu sad smetao ni brat Ičo ni smrad njegovih nogu, što je katkad baš znao štipati za oči, ni njegove starozavjetne priče koje je sve već znao napamet o legendarnim provodima i tučnjavama u diskoklubu "Sirius", o ratu između Koviljaka i Brezovčana, o koncertu Bijelog dugmeta u Gračanici, o gostovanju "Hajduka" pod Biskom, kod "Mašinoimpexa", kad je stari obranio penal Nadovezi, o sisama Tijane Savić, o blagajevačkoj nimfomanki Žuži I njenom ludom mužu što je zapalio kulu dok je bura/ Im bio u njoj, u istoj ovoj usranoj kuli u kojoj se sada umjesto Zuže i Tijane znoje vojnici iz 103. pohumske brigade, i oni sjebani kao i Robi i drugovi ovdje, na groblju, u pat-poziciji, kao u onom filmu, kako se zvao, s Travoltom i onim drugim.

- Kako se zvao onaj film? - naglas se pitao Robi. - Onaj kad Travolta i onaj ćelavi drže jedan drugome pištolj na čelu, znate onaj?

A što ako onaj velemaistor odozgo svojim odlučnim prstima ne dohvati ni lovca, ni kraljicu, nego kulu - pomisli onda Robi - i to Muzaferbegovu kulu, pa s njom napadne pijune na groblju nasuprot, jer kula u šahu tako i napada, ravno i okomito, nasuprot? Jer ne zna ta kula da pijuni na njezinu nišanu nisu bijeli, već da su samo prurušeni, maskirani i da su oni figure istoga igrača, crnoga. A crni igraju drugi, crne figure čekaju potez bijeloga, baš je takva situacija ovdje, na šahovnici Strmodola - mislio je dalje Robi - da su svi crni i svi čekaju što će odigrati bijeli, i tako čekaju, čekaju cijelu vječnost, baš kao u tom usranom fil-mu... kojem ono filmu, na vrh mu je jezika, nabije ga na vrh kurca svoga, i njega i Johna Travoltu i onoga drugoga, kako se zove?...

- Lovac na međede! - vikne iznenada Zagor i svi se okrenu prema njemu.

- Kakav bolan lovac na međede?

- Film - odgovori Zagor. - Tako se zove film što ga se Robi ne može sjetiti, onaj će Džon Travolta i onaj Kinez drže pištolje uperene u glavu, kad igraju ruski rulet. "Lovac na međede".

- Ti misliš na "Lovca na jelene"! Kakav "Lovac na jelene", nema tu Travolte, šta ti je, to je Robert de Niro.

- Šta je Robert trenirao?

- De Niro, jebem te gluha i glupa!

- A ja, De Niro, pa tako reci.

A Robi je to doista trenirao, gotovo kao sport, kao šah - tu, naime, vještinu da u kritičnim situacijama i trenucima traži repliku ili scenu iz filma koja tu situaciju opisuje, ili vic o tome, anegdotu, i to onu čijeg se junaka ne može sjetiti, baš kao ni vica ili filma, da se u tim, dakle, kritičnim trenucima isključi iz vanjskog svijeta, pa neku nevažnu sitnicu zakotrlja i poput grude snijega u crtičima pretvori u golemu kuglu, da je dogura na vrh jezika i onda se tu, na njegovu vršku, zajedno s njom njiše i balansira, očajnički se pokušavajući sjetiti filma, ili glumca, ili vica, a zapravo očajnički pokušavajući

zaboraviti, pobjeći iz bezizlazne situacije, poput djeteta koje se od svijeta krije pokrivajući vlastite oči.

Nisu, naravno, te glupave sitnice Robiju dolazile na vrh jezika samo dok mu je glava bila u torbi, kao sada, na starom srpskom groblju, na nišanu najrođenijim kalašnji-kovima iz Muzaferovih Kuća i minobacačima s Prevale. Bilo je tako i u Srednjoj školi "Hamdija Urbešić Šurbe" u Koviljači, i u Izviđačkom odredu "Jastreb", i one strašne, prve večeri u diskoteci "Astor", kad se - ukočen od straha, s tuđim jezikom u ustima - pokušao sjetiti lekcije iz biologije, nabrajajući u sebi glasom strašnog profesora Jasmina Guća funkcije ljudskog jezika.

Tu je vještinu razvio gotovo kao kontemplativnu tehniku, došavši s njom na glas kad im je u obiteljsku kuću banula Vojna policija Armije BiH, tražeći brata Iću i njegovu ženu Tijanau, "četnikušu i četničkog zeta", da ih, kako rekoše, "nešto priupitaju". Robija je to podsjetilo na onaj vic kad je Gestapo partizana Muju ispitivao gdje se kriju ilegalci. Kako je ono išao - pokušavao se sjetiti Robi, na vrh jezika mu je bilo - zna da ni Mujo nije ništa rekao Gestapou, junački se držao i trpio najgora mučenja, ali nije odao gdje su mu drugovi, sve dok ga nacistički isljednici nisu u tamnici našli gdje lupa glavom o zid i stenje... "Sjeti se, Mujo, sjeti se!" - uzviknuo je tada Robi, ozaren što se konačno sjetio vica, na što je dobio takav šamar da se dva puta okrenuo i pao na tlo, a onaj krupniji samo je odozgo procijedio: "Eto ti, pa se sjeti, jebo ti Mujo mater, i tebi i bratu, i reci mu da je Mujo svima u ovoj ustaškoj kući jebo mater četničku, tako mu reci!"

Tek mnogo kasnije Robi će saznati da je ni kriv ni dužan zajebavao strašnog Zekira Pašu, instruktora diverzantskog voda Zelene udovice. Istu večer neka su dvojica pijanih vojnika Armije BiH bacili ručnu bombu na njihovu kuću, bomba je promašila prozor, vratila se bacačima i jednoga ubila na mjestu, a Knezovići su već sutradan napustili Koviljaču, svaki u svom pravcu: brat Ičo završio je s Tijanom najprije u Prijedoru, pa u Beogradu, majka Usnija, iz stare i ugledne brezovačke muslimanske obitelji, vratila se sestri u Brezovaču, barem dok ne završi rat, dok je Robi s ocem Bogoljubom stigao naposljetku u Blagajevac.

Po ocu, vatrenom "partizanovcu" i nekadašnjem vrataru "Mašinoimpexa" - tada se još zvao "Vilaja" - Robi je bio obilježen kao Jugoslaven, po bratu kao četnik, a po majci kao balija: jedino mu je rješenje i jedini način da preživi u ratnom Blagajevcu bio - kako mu je to jednu večer rekao otac bacajući one svoje aspirine u pivo - "da se upiše u ustaše".

Nije Robiju tada bilo tako smiješno kao kad je poslije to prepričavao drugovima u 119. brigadi HVO-a - iako je u priči promijenio samo činjenicu da mu je brat Ičo u Beogradu, smjestivši ga za potrebe obiteljske legende u toplu Australiju, gdje kao povjerenik hrvatske Vlade kupuje oružje za obranu Hrvatske i Herceg-Bosne - kao što mu ni danas nije smiješno kad ga zovu balijom samo zato što mu je majka muslimanka i što mu je pravo ime Tahir. A Tahir se ne zove zato što je musliman, nego samo zato što ga je mati Usnija rodila u taksiju, na štandu u Brezovači, pa mu po žutoj tablici s natpisom "taxi" dala ime Tahir.

Jedino smiješno u cijeloj njegovoj priči bilo je kad je čuo jednoga u brigadi kako se hvali da je u diskoklubu "Sirius" radio s Ičom Knezovićem,

“onim što nabavlja oružje za Tuđmana”. I kad je od jednoga iz Koviljače čuo da je njihova obiteljska kuca jedina hrvatska kuca u četvrti koja nije zapaljena, i to zato što je na njoj spomen-ploča onome kretenu što se sam ubio promašivši bombom prozor, odnosno “šehidu koji je na tome mjestu dao život za cjelovitu Bosnu”.

- Tačno podne.

- Ne, nije “Tačno u podne” - odmahnuo je rukom Robi.

- Nije to dvoboj, kaubojski, nego ono... baš drže pištolj jedan drugome na čelu.

- Šta pričaš ti? - okrene se Vili. - Reko, podne je... Pako pita koliko je sati.

- Koliko je onda prošlo, preko sat?

- Sat i deset.

- Okej, ljudi, to bi bilo to - odlučno je Pako stao skidati gornji dio odore.

- Šta ćemo sad, šta radiš? - upita Vili iz onoga grma.

- Ovo ćemo sad - odgovori Pako i iščupa pod nakošenim, napola urušenim kamenim zidom prastari drveni križ, pa skine bijelu potkošulju i stade je vezivati za trulo drvo. - Dovoljno je vremena prošlo, predat ćemo se Pohumljacima, jer možemo ovako jedni druge do sutra gledat.

- Ali sam si reko da... - mucao je Zagor prestravljen.

- Ubit će nas ko zečeve.

- A da mi ipak pričekamo da oni dignu bijelu zastavu? - javi se i Papac. - Ako dosad nije bilo ništa, znači da mi saznali ko smo, to je očito.

- Tako je, znači da nema panike onda - reče Pako vezujući majicu za drvo.

- Pa ako je tako, što oni ne dignu bijelu zastavu?

- A što ako oni isto tako čekaju nas? - upita Pako. - Vidjet ćemo, uostalom, kako će odgovorit.

- Kako će odgovorit, kako će odgovorit - ponavljao je Zagor. - Dignut će i oni bijelu zastavu, izać ćemo na cestu i pobit će nas ko zečeve! Jebotekurac, Pako, hajde ti sam pa im objasni ko smo!

- Šuti više! - prekine Pako galamu na groblju. - Šuti više, bog ga jebo!

Svi su zašutjeli dok je Pako polako podizao križ s bijelom majicom preko kamenog zida. Nitko nije govorio, nitko nije disao. I srca su im stala tih nekoliko trenutaka dok se podizala bijela Pakova zastava i na čas nikakvih znakova života nije bilo na starome srpskom groblju preko puta Muzaferovih Kuća, kao što nikakvih znakova života na tom groblju nije bilo zadnjih pedeset godina i kao što ih na jednom groblju ne treba ni biti. I kao što ih uskoro - pomislio je Robi - neće biti ni na ovome.

Pako je ispružio ruku koliko god je mogao i bijeli je stijeg sada stajao ponosno na grobljanskom zidu. Bez daška vjetrova, bijela je potkošulja na Ljubičinome križu visila tužno obješena, kao da se i ona preplašila da će je netko vidjeti. Onda je Pako dohvatio križ s obje ruke i lagano ga zanjihao. Onda ga je zanjihao malo jače i bijela se zastava veselo zavijorila na starome groblju, kao jedini trag života na cijelome suhom, sprženom i mrtvom

Strmodolu. Onda je gluhu tišinu prekinuo reski pucanj, pa još jedan, pa cijeli rafal. Nad kamenim zidom zaigrao je oblačić bijele prašine, lebdeći vrelim zrakom još dugo nakon što se jeka rafalne pucnjave izgubila u vrletima Prevale i Vilaje.

13:22 h

- Glavu ćemo jednoga dana izgubit zbog toga tvog svrabal - vikao je Ćumur dok se Cigo jaučući valjao na tornju Muzaferebegove kule.

- Auuuuuuj!

- Petnes miliona puta sam ti reko da ćemo glavu zbog toga jedanput izgubit... i odakle ti ta ideja, bog ga jebo? - ponavljao je Ćumur držeći se za ožiljak na lijevoj sljepoočnici, koji je pulsirao i prijetio da prsne, pa da kroz njega u krvavoj eksploziji sukne Ćumurov mozak. Glavobolja je sad već bila neizdrživa.

- Auuuuuuj! - stenjao je Cigo.

- Sta je bilo? - uletio je Đo na krov kule dok je za njim izlazio Morž, noseći štap s obješenom bijelom krpom. -Šta je bilo, ko je puco?

- Jebi ga... - pokazivao je Ćumur na Cigu, koji se i dalje previjao i lelekao. Morž pogleda tamo i trenutačno ga oblije hladan znoj. Pao bi opet u nesvijest, znao je, da nije u zadnji čas pogledom umakao lokvici krvi pod Ciginom nogom. Malo dalje od Cige ležao je njegov kalašnjikov, a kraj njega desna čizma, pokidana kao da ju je neka zvijer izgrizla. Debela crna koža oko velike rupe na čizmi pušila se kao cigareta.

- Sta je bilo, Cigo, jebo ga ti? - priskočio je Đo.

- Auuuuuuj! - jaukao je Cigo odozdo.

- Jebi ga, Cigo je... - ponovio je nemoćno Ćumur pritiskajući lijevom rukom sljepoočnicu. - Zasvrabilo ga u čizmi i išo se počesat, znaš već... kalašom.

- Kakav kalaš? - vikao je Đo. - Kakav bolan svrab, šta vam je?!?

- Jest, sjedio je tu, ovako - rekao je Ćumur sjedajući na pod, oslonjen na gomilu crvljivih greda. - Onda je ispružio nogu i uguro cijev u čizmu, ovako, da se počese, nišanom, znaš njega... i onda, jebiga... puklo. Pa išo izvuć kalaša i ispalio cijeli rafal, sve kroz čizmu... tamo...

- Jebo te kalaš mrtva - šaptao je Đo.

- Auuuuuuj!

- ...noga mu pravo sjebana. Ispeko je zglob, cijeli... Dobro ne izginusmo, bog te jebo.

- Će si reko da je spuco rafal?

- Jebi ga, sjedio je ovako i ispružio nogu - zamucao je Ćumur. - Tamo.

- Na groblje?! - gotovo je zauralao Đo. - Jel na groblje, majke ti?

- Mislim, diglo se tamo nešto prašine... mislim da ih je baš... po groblju. Po zidu.

- Auuuuuuj!

- Ja ću sad da ti kažem, a ti me slobodno ispravi ako griješim - bjesnio je Đo. - Ja i Morž smo se popeli ovdje gore s bijelom zastavom da im damo do znanja da se predajemo, da se razriješi više cijela ova pizdarija, da im objasnimo da smo mi njihovi, a ti i Cigo...

- Nisam ja.

- ...a ti i Cigo lijepo zapucali po njima da ne bi bilo nikakve zabune ako je iko od Omerovih dolje i na sekundu pomislio da mi možda nismo HVO-ovci, da sad znaju da smo ne HVO, ne, nego ustaše, najcrnji ustaše od svih ustaša, jebem vam ja ustaša mater da vam jebem!

- Auuuuuuj!

- A šta... - zamuca opet Ćumur. - Šta ako su se mislili predat?

- Šta pitaš to, da se niste vi odlučili predat za nas?

- A jok, ne mi... - mucao je Ćumur držeći se za glavu, sad već blijed poput kamena Muzaferbegove kule.

- Nego k...? - gledao je Đo Ćumura ne trepćući. - Nemoj mi reć...

- Taman prije nego je Cigo... zapuco... - sricao je teškom mukom Ćumur.

- Baš ja gledo... dolje...

- Na groblje?

- Ja. I dolje, oni... Omerovi... baš oni digli, mahali bijelom... kad ono Cigo zapuco.

- Digli i oni bijeli zastavu? - zaprepašteno ga je pogledao Đo, istrgnuo iz Morževih ruku onaj štap s improviziranom bijelom zastavom i bacio ga na Cigu, pa Ćumuru oteo dvogled. - Sad ću se ubit sam, najprije vas pa sebe, Alaha ćete molit da vas ustaše dohvate, svega mi!

Gledao je kroz dvogled, ali dolje se ništa nije micalo.

- Jebi ga, Đo... - šapnuo je Ćumur, držeći se vrhovima prstiju za sljepoočnicu.

- Najebat ćemo, hoćemo Tita mi - procijedi Morž, okrećući pogled od Cige.

- Ti ćeš opet u nesvijest, je li? - pogleda ga Đo rezignirano. - Jebem te, Alija, s kim ja ratujem!... Hajde dolje i pošalji Jaseru. Neka previje Cigu i neka ga nosi dole u podrum, dabogda crko!

- Auuuuuuj!

- Ti šuti! - dreknuše uglas Đo i Ćumur.

- Ti šuti! - doda Morž tiše.

Cigo je istog časa ušutio, i dalje se previjajući čas na jednu, čas na drugu stranu. Ćumur ga je gledao kako se valja po kamenoj terasi na krovu tornja držeći se za desnu nogu. Pored njega ležala je Đoova bijela zastava, komad nekakve prljave krpe zakačen na štap, i u trenutku je Ćumur shvatio da je cijeli prizor zapravo de ja vu: Cigo je, ovako bolno zgrčen na tlu, bio zapravo Života Evremović, Đoova je bijela zastava bila korner-zastavica, a bijesni Đo, ovako psujući i galameći, bio je u stvari nitko drugi do Cigo.

Ćumur je, kao i onda, stajao sa strane: on će svakako na kraju platiti za sve. Kako zna? Zbog toga ga i muči glavobolja, takva da bi se i s Jaserom za glavu mijenjao.

Sad je to izgledalo tako davno: Željko Buza zvani Ćumur bio je perspektivni mladi vratar "Mašinoimpexa", prva rezervaiskusnom golmanu Tasiću, a trener im je bio Bogoljub Knezović, i sam nekadašnji vratar toga kluba, osobenjak poznat po tri stvari: bio je fanatični navijač beogradskog

“Partizana”, cijeli je život patio od glavobolje i gutao tablete rastopljene u pivu i bio je - po tome je ostao najpoznatiji - specijalist za obrane jedanaesteraca. Stariji navijači “Impexa”, oni što taj klub još uvijek zovu “Vilaja”, i danas pričaju kako je kasnih šezdesetih kao veteran obranio penal Peri Nadovezi, čuvenom centarforu splitskog “Hajduka”.

Jednoga je dana na treningu pod Biskom Bogoljub odvojio Ćumura od ostalih vratara i povjerio mu kako je njega odabrao da bude sljedeći čuvar najveće vratarske tajne, tajne koju je njemu, kao klincu, prije pedeset godina prenio legendarni Abo Koen, predratni vratar “Vilaje”, samo dva dana prije nego što su ga odvele ustaše.

- Kakve tajne? - pitao je Ćumur trenera Bogoljuba.

- Palašekove tajne - rekao je značajno trener. - Tajna penala koju je Koenu na studiju u Češkoj povjerio veliki Palašek, golman “Sparte”. Ti ćeš biti njen sljedeći čuvar.

- Kakva... kakva tajna penala? - zbunjeno je pitao mladi vratar Željko Buza. - O čemu se radi u toj tajni?

- Stani na gol tamo, hajde - pokazao je trener na pomoćni gol u dnu igrališta, uzeo loptu i viknuo: I lamoooo! Harno, makni kravu!

- Evo - rekao je Ćumur kad je stao na gol. - Šta sad?

- Zamisli sad da smo u Juventusu i igramo finale Kupa evropskih šampiona - počeo je trener Bogoljub od Ćumurova mjesta brojati korake. - Osamdeset hiljada navijača “Juventus” je na tribinama, vrijeme prohladno, ali atmosfera zagrijana do usijanja. Jesil zamislio?

- Jesam - cupkao je Ćumur na gol-crti. - Samo, ne može vam utakmica bit u Juventusu, kako u Juventusu?

- Kako kako? - zbunjeno je trener stao na sedmom koraku. - Nego odakle je “Juventus”, iz Bugojna?!?

- Ne to - odgovorio je Ćumur. - Finale Kupa prvaka se igra na neutralnom terenu. Ne može “Juventus” igrati finale u Juventusu, to oću da kažem.

- Dobro, idemo u Real Madrid, jel može Real Madrid?

- Može - stade Ćumur opet skakutati po gol-crti.

- A može li ovdje u Real Madridu večeras da se ispiše nova stranica fudbalske istorijeee? - počeo je sad trener Bogoljub imitirati glas televizijskih komentatora. Ćumur ga je slušao zatvorenih očiju, uranjajući u dramu u Real Madridu. - Mali “Mašinoimpex” iz male Koviljače, iz male, ali hrabre Jugoslavije, u finalu Kupa šampiona Evrope, u devedestoj minuti vodi protiv velikog, moćnog “Juventus” s jedan naprema nulaaa! Publika je na nogama, čeka se posljednji zvižduk sudije Palotajaaa!

- U, bog te jebo! - uživio se Ćumur.

- “Juventus” očajnički napada, ali svi se njihovi napadi odbijaju o gvozdenu odbranu koviljačkog kluba. I evo sad, šta će biti, dugački pas za Bonjeka, to je Bonjek, šta će biti... ne, to nije Bonjek, to je čisti ofsajd, ali šta radi sudija, ništa, sudija ništa ne pokazuje i Bonjek se sjurio prema vrataru “Mašinoimpexa”, našem reprezentativnom golmanu Željku Buzi, to je sada stopostotna šansa za “Juventus”! - povisio je glas trener i produžio krupnim

korakom. Ćumur se ukočio na crti. - Šta će bitiiii?... Ide Bonjek, al' ide prema njemu i naš bek i šta, šta je sad ovoooo?!? Neee, gospodine Palotaaaaj!!! Ćumur se stresao. Trener je zastao na jedanaestom koraku i puhnuo u svoju zviždaljku.

- Penali - povikao je tada i spustio loptu na travu. - Penal za "Juventus"! Kakva greška sudijeee... ne, ne, nije to penal, gospodine Palotaaaaaj!

- U majku mu jebem! - razbjesnio se sad i Ćumur. -Kakav penal, tako ga nije, majku vam jebem, sudija!

- Posljednja je minuta utakmice, finale Kupa šampiona, jugoslovenski "Mašinoimpex" vodi s jedan naprama nula, ali sada penaltiku prilazi Mišel Platini, legenda evropskog fudbalaaaaa - nastavio je Bogoljub. - Stotinu hiljada pari očiju ovdje u Real Madridu, milioni očiju širom svijeta, oči cijele naše nacije uperene su sada u mladoga golmana Buzu, našega Ćumura, ponos Jugoslavije i svih naših naroda i narodnostiiii! Nasuprot njemu stoji veliki, najveći, Mišel, Platiniiii...

- Pucaj, Miso, mamu ti jebem i tebi i sudiji! - siktao je Ćumur.

- Poštovani gledaoci, Platini namješta loptu na penaltik, dok se Realov stadion trese ko da je zemljotres u Banja Luci! - vikao je trener. - Naš je vratar Buza miran, on gleda kapiten "Juventusa" ravno u oči, hladan ko špricer, kao da zna... kao da zna na koju će stranu pucati veliki Platiniiii!

Ćumur se na to umirio i fiksirao trenera u oči.

- Samo, zna li naš golman tooo? - gledao je i trener Ću-mura udaljavajući se par koraka unatrag, iza lopte. - Zna li na koju će stranu pucati kapiten "Juventusaaa"?

- Pucaj, Platini, đubre fašističko!

- Pitam, znaš li na koju ću stranu da pucam penal? -upitao je Bogoljub tiše.

- A to... znam po osjećaju - raširio je ruke Ćumur, grubo otrgnut iz drame u Real Madridu. - U skoro pola slučajeva pogodim stranu.

- Uglavnom, nemaš pojma u koji ću stranu da pucam?

- Uglavnom nemam pojma.

- E vidiš, to sam i ja reko Koenu kad me 1941. pito đe će pucat Platini - rekao je trener, zaletio se i zamahnuo nogom.

Zbunjeni Ćumur nije se ni pomaknuo dok mu je lopta letjela visoko iznad glave, preletjevši i prečku i žičanu ogradu koja je dijelila stadion od željezničke pruge.

- "Nemam pojma", to sam i ja reko - zadihao se trener od kratkog trka. - Pitam ja onda njega: "Nije valjda da vi znate đe će pucat?" I znaš šta meni kaže veliki Koen?

- Nemam pojma.

- Vidiš, tako smo došli do Palašekove tajne, tajne koju su u cijelom svijetu poslije rata znali samo Vladimir Beara i ja - nastavio je trener tiše. - Reko je ja Beara

- Shvatam - stisnutih očiju prošaptao je Ćumur. - On je znao! On je znao na koju će stranu igrač pucat penal!

- A jok, nije on znao - njihao se Bogoljubov kažiprst. - On ih je navodio. Navodio ih je da pucaju đe on hoće!

- Kako, bog ga jebo?

- Hajde, stani opet na gol. Hamooo, bolan, odveži kravu od stative... jebo je ti!

- Evo - zauzeo je Ćumur opet mjesto na sredini gola.

- A ne! Stani sad više u stranu malo... malo u stranu,

- Evo - stao je Ćumur jedan korak ulijevo. - Ali kako, mislim zašto...?

- Još, još... tako. Znaš li sad na koju ću stranu pucat? - upitao je trener. Ćumur je pogledao lijevo, pa desno. Izgledalo mu je da lijevu stativu može gotovo dodirnuti, dok mu se s desne strane gol rastvorio poput dženetske kapije.

- Pa da! - viknuo je nakon par trenutaka. - Shvatam! Igrač vidi da mi je desna strana otvorena i pucat će tamo. Pa to je... to je genijalno! Znam da će pucat u moju desnu stranu i bacit ću se tamo! Hajde, pucajte!

- Jesil vidio? - nasmijao se Bogoljub i namjestio novu loptu na jedanaesterac.

- Stadion je u delirijumu tremensu, devedeseta je minuta, jedan naprama nula za "Mašinoimpex", a nasuprot Buze je veliki Platini, kojemu niko nikad nije obranio pena-aal - sada je Ćumur stao prenositi utakmicu. - Mišel Platini je namjestio loptu, stotinu hiljada ljudi na tribinama prestalo je da diše, Platini uzima zalet... Platini puca, iii...?

I Ćumur se spremno, elegantno poput leoparda ispružio zrakom u otvorenu, desnu stranu gola, zaprepašteno i nemoćno gledajući loptu kako polako prelazi crtu posred lijeve strane, tamo gdje je do maločas stajao.

- Sta je sad ovo? - pitao je ljuto, osjećajući kako mu ispod kose izbijaju magareće uši. - Zajebali ste me pravo, baš ste me junački izjebali! Dobar vam je ovo fol, treneru, svaka čast. A Ćumur magare, je li?

- Nemoj da se ljutiš sad - smijao se Bogoljub - nego razmisli. Zašto je Platini pucao u tvoju lijevu stranu, u stranu na koju si stao i pokrio je?

- Zašto?! Ili zato što je glup, il zato da od Ćumura napravi magare!

- Platini od tebe nije htio da napravi magare, jer jebe se Platiniju za Ćumura. Platini ima milion dolara, živi u Juventusu i nikad čuo nije za Ćumura. Sta je onda?

- Onda je glup.

- Zašto?

- Zato jer je pucao u stranu na kojoj je stajao vratar, na kojoj sam skratio gol.

- A je li Mišel Platini glup? - pitao je opet trener. - Mislim, jebi ga... dao ti je gol.

- Jest, kad je znao... - skoči Ćumur i u tom se času na mjestu ukoči. - Sad shvatam! To je to, jel da? Stanem na jednu stranu, da se iz aviona vidi da mi je gol otvoren s druge strane, i navedem igrača da puca tamo, al onda on misli, "e kurac, to Ćumur baš i hoće, zato je i stao ovako", misli da ja hoću tako da ih zajebem, jer to je tako očito, i onda mi pucaju u ovu moju stranu. A ja...

ja se bacim prema bližoj stativi i... "Mašinoimpex" je prvak Evropeee!

- Eto to, moj Ćumure - zaključio je tada Bogoljub Knezović dok mu se u oku caklila suza - to ti je Palašekova tajna. Najveća vratarska tajna ikad. Sad je znaš i čuvaj je. I pametno je koristi. Ne daj da te pročitaju. Iskoristi je na pravi način, kad bude vrijeme... kao ja, kad sam obranio onaj penal Nado vezi. Prošlo je može biti i tri godine prije nego što je Ćumur postao prvi vratar "Mašinoimpexa" i dočekaao priliku kakvu je čekao. I to kakvu - dan-danas se priča o njoj!

Nije to, doduše, bilo u Madridu, već više u Krvopolju i nije protivnik bio "Juventus", već krvopoljski "Ustanički". Niti je to - što nije, nije - bilo finale Kupa prvaka, već samo utakmica 29. kola zonske lige, ali zato derbi koji je odlučivao o prvaku Krajine. I da: nije bio Michel Platini, već Života Evremović. A brzi je Života Evremović u 86. minuti, kod rezultata dva naprama jedan za "Mašinoimpex", pobjegao iz ofsajd zamke i sjurio se s desne strane prema Ćumuru, baš poput Bonieka iz "Juventusa" u onom povijesnom finalu protiv malog, seoskog kluba iz Koviljače. Ćumur je malo sačekao, pa onda instinktom leoparda krenuo u susret Životi, kad se iznenada između njih stvorio lijevi bek Mir sad Ateragić Cigo i pokupio Životu kao što je onomad brzi za Sarajevo pokupio Haminog vola Nizguza.

Sudac je, dakako, pokazao na jedanaesterac, na što je bijesni Cigo otrčao do kornera, iščupao zastavicu i dotrčao do Živote, koji se još previjao po travi držeći se za nogu, te ga stao mlatiti korner-zastavicom vičući: "Tako te nisam, majku ti jebem! Evo ti sad, pa kad je faul, neka te barem boli, pička ti materina ustanička!!!"

Cigo je, naravno, dobio crveni karton - da postoji crni, i crni bi dobio koliko je naljutio suca Baburu - a Ćumur priliku života: da obrani penal i donese "Mašinoimpexu" prvu titulu nakon punih 19 godina!

Na zaprepaštenje cijelog stadiona i Živote Evremovi-ća, stao je Ćumur tada najprije na sredinu gola, pa se onda pomakao dva-tri koraka ulijevo. Tri i pol tisuće pari očiju zapanjeno je gledalo golemu rupu na desnoj strani gostujućeg gola, gledalo ju je u nevjerici i jedanaest pari očiju igrača "Ustaničkog", a par očiju koviljačkog trenera Ante Ilijaševića kolutao je popucalih kapilara dok je urlao prema svom vrataru, koji je i dalje skakutao na gol-crti sasvim blizu svoje lijeve stative.

Ćumur je pogledao trenera hladan poput zore i jedva primjetno mu namignuo: nije trener Ilijašević imao pojma da je sve pod kontrolom, da je Ćumur čuvar najveće od svih vratarskih tajni, Palašekove tajne penala, kao što to nije znao nitko na krvopoljskom stadionu - ni publika, ni skamenjeni Cigo, ni zbunjeni sudac Babura.

Pa kako bi to onda mogao znati Života Evremović, koji je nakon kratke izmjene upitnih pogleda sa svojim trenerom loptu unutrašnjom stranom kopačke precizno plasirao u onu tako očito praznu stranu "Masu va" gola, što se nudila zjapeći široka i pusta kao Su dok se Ćumur graciozno poput leoparda bacio na svoju, lijevu stranu. U jednom djeliću sekunde Ćumur je osjetio kako je u zraku sav obamro gledajući loptu u suprotnom kutu gola, u drugom je djeliću sekunde osjetio kako mu iz leopardova krzna rastu magareće uši, dok je u trećem osjetio samo strašan, oštar bol u lijevoj sljepoočnici. Onda više nije osjećao ništa.

Tjednima kasnije, sve dok bude nosio zavoje na glavi, zajebavat će Ćumura tko stigne, ali nitko osim njega i Bo-goljuba Knezovića nikad neće znati da bliže lijevoj stativi on nije stao zato što je bio dezorijentiran: zato je, najzad, Palašekova tajna i bila tajnom. Je li, međutim, veliki češki vratar bio patuljak ili su golovi onda bili širi, nije više ni bilo važno: tajna obrane penala očito nije predvidjela mogućnost da za golmana leopardova skoka, kakav je bio Ćumur, bliža stativa može biti preblizu.

O tom veličanstvenom letu i tupom udarcu Ćumuro-ve glave o bijelu gredu, kad se cijeli stadion smrznuo od užasa umjesto da slavi izjednačujući gol "Ustaničkog", još se dugo pričalo. I Cigo ga je, jasno, do boli zajebavao, i još bi ga mnogo duže i mnogo nemilosrdnije zajebavao samo kad bi znao da je Ćumur upadljivo u stranu stao namjerno i da Života Evremović nije dao gol zato što je Ćumur pogriješio, već zato što je Života glup i nije shvatio da ga ko-viljački vratar upravo navlači da puca u prazan dio gola.

Željko Buza i njegov trener nisu, naravno, nikad više spominjali Palašekovu tajnu. Bogoljub je poslije s mlađim sinom pobjegao u Blagajevac i odavno zaboravio penal zbog kojega su u Krvopolju izgubili zonsko prvenstvo, ali Ćumur ga se prisjećao dosta često: svaki put kad bi se iznervirao ili našao u stresnoj situaciji, i kad bi mu lijeva sljepoočnica počela pulsirati kao membrane na zvučnicima u Domu milicije, a mozak prijetio da će eksplodirati i grnuti kroz onaj ožiljak lijevo od oka, na mjestu gdje su mu u krvopoljskoj Hitnoj pomoći zakrpali glavu s dvanaest šavova.

Kao, recimo, sad - na vrhu Muzaferebegove kule, slušajući Đoa kako ih kune i proklinje s dvogledom u rukama i Cigu kako jauče i valja se po kamenom podu, baš kao onomad Života Evremović, dok kraj njega, baš kao tada korner-zastavica kojom je mlatio Životu, leži Đoova bijela zastava.

I opet isto - pomisli - Cigo je skrivio penal, a on će morati da ga brani. Samo što mu sada nisu trebali ni legendarni Palašek, ni veliki Koen, ni stari Knezović da mu kažu na koju će mu stranu pucati. Zna on na koju će stranu zapucati, baš kako ga je trener učio, točno ovdje gdje su ih i naveli da pucaju, na staru begovu kulu. A pucat će sigurno, sve zbog Cige, pucat će i s groblja, i s Vilaje, i s Popova sedla i sam Alah zna odakle će sve pucati na njih.

- Jednog dana ćemo glavu izgubit zbog Cige i njegova jebenog svraba - iscijedio je kroz zube Morž spuštajući se u stubište, kao da Ćumur to nije znao i sam.

Izgubit će glavu? Ionako ga je boljela tako neizdrživo da bi je sad, što je reko Cigo, rado izgubio.

13:22 h

- Glavu ćemo jednoga dana izgubit zbog toga tvog svrabal - vikao je Ćumur dok se Cigo jaučući valjao na tornju Muzaferbegove kule.

- Auuuuuuj!

- Petnes miliona puta sam ti reko da ćemo glavu zbog toga jedanput izgubit... i odakle ti ta ideja, bog ga jebo? - ponavljao je Ćumur držeći se za ožiljak na lijevoj sljepoočnici, koji je pulsirao i prijetio da prsne, pa da kroz njega u krvavoj eksploziji sukne Ćumurov mozak. Glavobolja je sad već bila neizdrživa.

- Auuuuuuj! - stenjao je Cigo.

- Sta je bilo? - uletio je Đo na krov kule dok je za njim izlazio Morž, noseći štap s obješenom bijelom krpom. -Šta je bilo, ko je puco?

- Jebi ga... - pokazivao je Ćumur na Cigu, koji se i dalje previjao i lelekao. Morž pogleda tamo i trenutačno ga oblije hladan znoj. Pao bi opet u nesvijest, znao je, da nije u zadnji čas pogledom umakao lokvici krvi pod Ciginom nogom. Malo dalje od Cige ležao je njegov kalašnjikov, a kraj njega desna čizma, pokidana kao da ju je neka zvijer izgrizla. Debela crna koža oko velike rupe na čizmi pušila se kao cigareta.

- Sta je bilo, Cigo, jebo ga ti? - priskočio je Đo.

- Auuuuuuj! - jaukao je Cigo odozdo.

- Jebi ga, Cigo je... - ponovio je nemoćno Ćumur pritiskajući lijevom rukom sljepoočnicu. - Zasvrbito ga u čizmi i išo se počesat, znaš već... kalašom.

- Kakav kalaš? - vikao je Đo. - Kakav bolan svrab, šta vam je?!?

- Jest, sjedio je tu, ovako - rekao je Ćumur sjedajući na pod, oslonjen na gomilu crvljivih greda. - Onda je ispružio nogu i uguro cijev u čizmu, ovako, da se počese, nišanom, znaš njega... i onda, jebiga... puklo. Pa išo izvuć kalaša i ispalio cijeli rafal, sve kroz čizmu... tamo...

- Jebo te kalaš mrtva - šaptao je Đo.

- Auuuuuuj!

- ...noga mu pravo sjebana. Ispeko je zglob, cijeli... Dobro ne izginusmo, bog te jebo.

- Će si reko da je spuco rafal?

- Jebi ga, sjedio je ovako i ispružio nogu - zamucao je Ćumur. - Tamo.

- Na groblje?! - gotovo je zaurlao Đo. - Jel na groblje, majke ti?

- Mislim, diglo se tamo nešto prašine... mislim da ih je baš... po groblju. Po zidu.

- Auuuuuuj!

- Ja ću sad da ti kažem, a ti me slobodno ispravi ako griješim - bjesnio je Đo. - Ja i Morž smo se popeli ovdje gore s bijelom zastavom da im damo do znanja da se predajemo, da se razriješi više cijela ova pizdarija, da im objasnimo da smo mi njihovi, a ti i Cigo...

- Nisam ja.

- ...a ti i Cigo lijepo zapucali po njima da ne bi bilo nikakve zabune ako je iko od Omerovih dolje i na sekundu pomislio da mi možda nismo HVO-ovci, da sad znaju da smo ne HVO, ne, nego ustaše, najcrnji ustaše od svih ustaša, jebem vam ja ustaša mater da vam jebem!

- Auuuuuuj!

- A šta... - zamuca opet Ćumur. - Šta ako su se mislili predat?

- Šta pitaš to, da se niste vi odlučili predat za nas?

- A jok, ne mi... - mucao je Ćumur držeći se za glavu, sad već blijed poput kamena Muzaferbegove kule.

- Nego k...? - gledao je Đo Ćumura ne trepćući. - Nemoj mi reć...

- Taman prije nego je Cigo... zapuco... - sricao je teškom mukom Ćumur.

- Baš ja gleda... dolje...

- Na groblje?

- Ja. I dolje, oni... Omerovi... baš oni digli, mahali bijelom... kad ono Cigo zapuco.

- Digli i oni bijeli zastavu? - zaprepašteno ga je pogledao Đo, istrgnuo iz Morževih ruku onaj štap s improviziranom bijelom zastavom i bacio ga na Cigu, pa Ćumuru oteo dvogled. - Sad ću se ubit sam, najprije vas pa sebe, Alaha ćete molit da vas ustaše dohvate, svega mi!

Gledao je kroz dvogled, ali dolje se ništa nije micalo.

- Jebi ga, Đo... - šapnuo je Ćumur, držeći se vrhovima prstiju za sljepoočnicu.

- Najebat ćemo, hoćemo Tita mi - procijedi Morž, okrećući pogled od Cige.

- Ti ćeš opet u nesvijest, je li? - pogleda ga Đo rezignirano. - Jebem te, Alija, s kim ja ratujem!... Hajde dolje i pošalji Jaseru. Neka previje Cigu i neka ga nosi dole u podrum, dabogda crko!

- Auuuuuuj!

- Ti šuti! - dreknuše uglas Đo i Ćumur.

- Ti šuti! - doda Morž tiše.

Cigo je istog časa ušutio, i dalje se previjajući čas na jednu, čas na drugu stranu. Ćumur ga je gledao kako se valja po kamenoj terasi na krovu tornja držeći se za desnu nogu. Pored njega ležala je Đoova bijela zastava, komad nekakve prljave krpe zakačen na štap, i u trenutku je Ćumur shvatio da je cijeli prizor zapravo de ja vu: Cigo je, ovako bolno zgrčen na tlu, bio zapravo Života Evremović, Đoova je bijela zastava bila korner-zastavica, a bijesni Đo, ovako psujući i galameći, bio je u stvari nitko drugi do Cigo.

Ćumur je, kao i onda, stajao sa strane: on će svakako na kraju platiti za sve. Kako zna? Zbog toga ga i muči glavobolja, takva da bi se i s Jaserom za glavu mijenjao.

Sad je to izgledalo tako davno: Željko Buza zvani Ćumur bio je perspektivni mladi vratar "Mašinoimpexa", prva rezervaiskusnom golmanu Tasiću, a trener im je bio Bogoljub Knezović, i sam nekadašnji vratar toga kluba, osobenjak poznat po tri stvari: bio je fanatični navijač beogradskog

“Partizana”, cijeli je život patio od glavobolje i gutao tablete rastopljene u pivu i bio je - po tome je ostao najpoznatiji - specijalist za obrane jedanaesteraca. Stariji navijači “Impexa”, oni što taj klub još uvijek zovu “Vilaja”, i danas pričaju kako je kasnih šezdesetih kao veteran obranio penal Peri Nadovezi, čuvenom centarforu splitskog “Hajduka”.

Jednoga je dana na treningu pod Biskom Bogoljub odvojio Ćumura od ostalih vratara i povjerio mu kako je njega odabrao da bude sljedeći čuvar najveće vratarske tajne, tajne koju je njemu, kao klincu, prije pedeset godina prenio legendarni Abo Koen, predratni vratar “Vilaje”, samo dva dana prije nego što su ga odvele ustaše.

- Kakve tajne? - pitao je Ćumur trenera Bogoljuba.

- Palašekove tajne - rekao je značajno trener. - Tajna penala koju je Koenu na studiju u Češkoj povjerio veliki Palašek, golman “Sparte”. Ti ćeš biti njen sljedeći čuvar.

- Kakva... kakva tajna penala? - zbunjeno je pitao mladi vratar Željko Buza. - O čemu se radi u toj tajni?

- Stani na gol tamo, hajde - pokazao je trener na pomoćni gol u dnu igrališta, uzeo loptu i viknuo: I lamoooo! Harno, makni kravu!

- Evo - rekao je Ćumur kad je stao na gol. - Šta sad?

- Zamisli sad da smo u Juventusu i igramo finale Kupa evropskih šampiona - počeo je trener Bogoljub od Ćumurova mjesta brojati korake. - Osamdeset hiljada navijača “Juventus” je na tribinama, vrijeme prohladno, ali atmosfera zagrijana do usijanja. Jesil zamislio?

- Jesam - cupkao je Ćumur na gol-crti. - Samo, ne može vam utakmica bit u Juventusu, kako u Juventusu?

- Kako kako? - zbunjeno je trener stao na sedmom koraku. - Nego odakle je “Juventus”, iz Bugojna?!?

- Ne to - odgovorio je Ćumur. - Finale Kupa prvaka se igra na neutralnom terenu. Ne može “Juventus” igrati finale u Juventusu, to oću da kažem.

- Dobro, idemo u Real Madrid, jel može Real Madrid?

- Može - stade Ćumur opet skakutati po gol-crti.

- A može li ovdje u Real Madridu večeras da se ispiše nova stranica fudbalske historijeee? - počeo je sad trener Bogoljub imitirati glas televizijskih komentatora. Ćumur ga je slušao zatvorenih očiju, uranjajući u dramu u Real Madridu. - Mali “Mašinoimpex” iz male Koviljače, iz male, ali hrabre Jugoslavije, u finalu Kupa šampiona Evrope, u devedestoj minuti vodi protiv velikog, moćnog “Juventus” s jedan naprema nulaaa! Publika je na nogama, čeka se posljednji zvižduk sudije Palotajaaa!

- U, bog te jebo! - uživio se Ćumur.

- “Juventus” očajnički napada, ali svi se njihovi napadi odbijaju o gvozdenu odbranu koviljačkog kluba. I evo sad, šta će biti, dugački pas za Bonjeka, to je Bonjek, šta će biti... ne, to nije Bonjek, to je čisti ofsajd, ali šta radi sudija, ništa, sudija ništa ne pokazuje i Bonjek se sjurio prema vrataru “Mašinoimpexa”, našem reprezentativnom golmanu Željku Buzi, to je sada stopostotna šansa za “Juventus”! - povisio je glas trener i produžio krupnim

korakom. Ćumur se ukočio na crti. - Šta će bitiiii?... Ide Bonjek, al' ide prema njemu i naš bek i šta, šta je sad ovoooo?!? Neee, gospodine Palotaaaaj!!! Ćumur se stresao. Trener je zastao na jedanaestom koraku i puhnuo u svoju zviždaljku.

- Penali - povikao je tada i spustio loptu na travu. - Penal za "Juventus"! Kakva greška sudijeee... ne, ne, nije to penal, gospodine Palotaaaaaj!

- U majku mu jebem! - razbjesnio se sad i Ćumur. -Kakav penal, tako ga nije, majku vam jebem, sudija!

- Posljednja je minuta utakmice, finale Kupa šampiona, jugoslovenski "Mašinoimpex" vodi s jedan naprama nula, ali sada penaltiku prilazi Mišel Platini, legenda evropskog fudbalaaaa - nastavio je Bogoljub. - Stotinu hiljada pari očiju ovdje u Real Madridu, milioni očiju širom svijeta, oči cijele naše nacije uperene su sada u mladoga golmana Buzu, našega Ćumura, ponos Jugoslavije i svih naših naroda i narodnostiiii! Nasuprot njemu stoji veliki, najveći, Mišel, Platiniiii...

- Pucaj, Miso, mamu ti jebem i tebi i sudiji! - siktao je Ćumur.

- Poštovani gledaoci, Platini namješta loptu na penaltik, dok se Realov stadion trese ko da je zemljotres u Banja Luci! - vikao je trener. - Naš je vratar Buza miran, on gleda kapitena "Juventusa" ravno u oči, hladan ko špricer, kao da zna... kao da zna na koju će stranu pucati veliki Platiniiii!

Ćumur se na to umirio i fiksirao trenera u oči.

- Samo, zna li naš golman tooo? - gledao je i trener Ću-mura udaljavajući se par koraka unatrag, iza lopte. - Zna li na koju će stranu pucati kapiten "Juventusaaa"?

- Pucaj, Platini, đubre fašističko!

- Pitam, znaš li na koju ću stranu da pucam penal? -upitao je Bogoljub tiše.

- A to... znam po osjećaju - raširio je ruke Ćumur, grubo otrgnut iz drame u Real Madridu. - U skoro pola slučajeva pogodim stranu.

- Uglavnom, nemaš pojma u koji ću stranu da pucam?

- Uglavnom nemam pojma.

- E vidiš, to sam i ja reko Koenu kad me 1941. pito đe će pucat Platini - rekao je trener, zaletio se i zamahnuo nogom.

Zbunjeni Ćumur nije se ni pomaknuo dok mu je lopta letjela visoko iznad glave, preletjevši i prečku i žičanu ogradu koja je dijelila stadion od željezničke pruge.

- "Nemam pojma", to sam i ja reko - zadihao se trener od kratkog trka. - Pitam ja onda njega: "Nije valjda da vi znate đe će pucat?" I znaš šta meni kaže veliki Koen?

- Nemam pojma.

- Vidiš, tako smo došli do Palašekove tajne, tajne koju su u cijelom svijetu poslije rata znali samo Vladimir Beara i ja - nastavio je trener tiše. - Reko je ja Beara

- Shvatam - stisnutih očiju prošaptao je Ćumur. - On je znao! On je znao na koju će stranu igrač pucat penal!

- A jok, nije on znao - njihao se Bogoljubov kažiprst. - On ih je navodio. Navodio ih je da pucaju đe on hoće!

- Kako, bog ga jebo?

- Hajde, stani opet na gol. Hamooo, bolan, odveži kravu od stative... jebo je ti!

- Evo - zauzeo je Ćumur opet mjesto na sredini gola.

- A ne! Stani sad više u stranu malo... malo u stranu,

- Evo - stao je Ćumur jedan korak ulijevo. - Ali kako, mislim zašto...?

- Još, još... tako. Znaš li sad na koju ću stranu pucat? - upitao je trener. Ćumur je pogledao lijevo, pa desno. Izgledalo mu je da lijevu stativu može gotovo dodirnuti, dok mu se s desne strane gol rastvorio poput dženetske kapije.

- Pa da! - viknuo je nakon par trenutaka. - Shvatam! Igrač vidi da mi je desna strana otvorena i pucat će tamo. Pa to je... to je genijalno! Znam da će pucat u moju desnu stranu i bacit ću se tamo! Hajde, pucajte!

- Jesil vidio? - nasmijao se Bogoljub i namjestio novu loptu na jedanaesterac.

- Stadion je u delirijumu tremensu, devedeseta je minuta, jedan naprama nula za "Mašinoimpex", a nasuprot Buze je veliki Platini, kojemu niko nikad nije obranio pena-aal - sada je Ćumur stao prenositi utakmicu. - Mišel Platini je namjestio loptu, stotinu hiljada ljudi na tribinama prestalo je da diše, Platini uzima zalet... Platini puca, iii...?

I Ćumur se spremno, elegantno poput leoparda ispružio zrakom u otvorenu, desnu stranu gola, zaprepašteno i nemoćno gledajući loptu kako polako prelazi crtu posred lijeve strane, tamo gdje je do maločas stajao.

- Sta je sad ovo? - pitao je ljuto, osjećajući kako mu ispod kose izbijaju magareće uši. - Zajebali ste me pravo, baš ste me junački izjebali! Dobar vam je ovo fol, treneru, svaka čast. A Ćumur magare, je li?

- Nemoj da se ljutiš sad - smijao se Bogoljub - nego razmisli. Zašto je Platini pucao u tvoju lijevu stranu, u stranu na koju si stao i pokrio je?

- Zašto?! Ili zato što je glup, il zato da od Ćumura napravi magare!

- Platini od tebe nije htio da napravi magare, jer jebe se Platiniju za Ćumura. Platini ima milion dolara, živi u Juventusu i nikad čuo nije za Ćumura. Sta je onda?

- Onda je glup.

- Zašto?

- Zato jer je pucao u stranu na kojoj je stajao vratar, na kojoj sam skratio gol.

- A je li Mišel Platini glup? - pitao je opet trener. - Mislim, jebi ga... dao ti je gol.

- Jest, kad je znao... - skoči Ćumur i u tom se času na mjestu ukoči. - Sad shvatam! To je to, jel da? Stanem na jednu stranu, da se iz aviona vidi da mi je gol otvoren s druge strane, i navedem igrača da puca tamo, al onda on misli, "e kurac, to Ćumur baš i hoće, zato je i stao ovako", misli da ja hoću tako da ih zajebem, jer to je tako očito, i onda mi pucaju u ovu moju stranu. A ja...

ja se bacim prema bližoj stativi i... "Mašinoimpex" je prvak Evropeee!

- Eto to, moj Ćumure - zaključio je tada Bogoljub Knezović dok mu se u oku caklila suza - to ti je Palašekova tajna. Najveća vratarska tajna ikad. Sad je znaš i čuvaj je. I pametno je koristi. Ne daj da te pročitaju. Iskoristi je na pravi način, kad bude vrijeme... kao ja, kad sam obranio onaj penal Nado vezi. Prošlo je može biti i tri godine prije nego što je Ćumur postao prvi vratar "Mašinoimpexa" i dočekaao priliku kakvu je čekao. I to kakvu - dan-danas se priča o njoj!

Nije to, doduše, bilo u Madridu, već više u Krvopolju i nije protivnik bio "Juventus", već krvopoljski "Ustanički". Niti je to - što nije, nije - bilo finale Kupa prvaka, već samo utakmica 29. kola zonske lige, ali zato derbi koji je odlučivao o prvaku Krajine. I da: nije bio Michel Platini, već Života Evremović. A brzi je Života Evremović u 86. minuti, kod rezultata dva naprama jedan za "Mašinoimpex", pobjegao iz ofsajd zamke i sjurio se s desne strane prema Ćumuru, baš poput Bonieka iz "Juventusa" u onom povijesnom finalu protiv malog, seoskog kluba iz Koviljače. Ćumur je malo sačekao, pa onda instinktom leoparda krenuo u susret Životi, kad se iznenada između njih stvorio lijevi bek Mir sad Ateragić Cigo i pokupio Životu kao što je onomad brzi za Sarajevo pokupio Haminog vola Nizguza.

Sudac je, dakako, pokazao na jedanaesterac, na što je bijesni Cigo otrčao do kornera, iščupao zastavicu i dotrčao do Živote, koji se još previjao po travi držeći se za nogu, te ga stao mlatiti korner-zastavicom vičući: "Tako te nisam, majku ti jebem! Evo ti sad, pa kad je faul, neka te barem boli, pička ti materina ustanička!!!"

Cigo je, naravno, dobio crveni karton - da postoji crni, i crni bi dobio koliko je naljutio suca Baburu - a Ćumur priliku života: da obrani penal i donese "Mašinoimpexu" prvu titulu nakon punih 19 godina!

Na zaprepaštenje cijelog stadiona i Živote Evremovi-ća, stao je Ćumur tada najprije na sredinu gola, pa se onda pomakao dva-tri koraka ulijevo. Tri i pol tisuće pari očiju zapanjeno je gledalo golemu rupu na desnoj strani gostujućeg gola, gledalo ju je u nevjerici i jedanaest pari očiju igrača "Ustaničkog", a par očiju koviljačkog trenera Ante Ilijaševića kolutao je popucalih kapilara dok je urlao prema svom vrataru, koji je i dalje skakutao na gol-crti sasvim blizu svoje lijeve stative.

Ćumur je pogledao trenera hladan poput zore i jedva primjetno mu namignuo: nije trener Ilijašević imao pojma da je sve pod kontrolom, da je Ćumur čuvar najveće od svih vratarskih tajni, Palašekove tajne penala, kao što to nije znao nitko na krvopoljskom stadionu - ni publika, ni skamenjeni Cigo, ni zbunjeni sudac Babura.

Pa kako bi to onda mogao znati Života Evremović, koji je nakon kratke izmjene upitnih pogleda sa svojim trenerom loptu unutrašnjom stranom kopačke precizno plasirao u onu tako očito praznu stranu "Masu va" gola, što se nudila zjapeći široka i pusta kao Su dok se Ćumur graciozno poput leoparda bacio na svoju, lijevu stranu. U jednom djeliću sekunde Ćumur je osjetio kako je u zraku sav obamro gledajući loptu u suprotnom kutu gola, u drugom je djeliću sekunde osjetio kako mu iz leopardova krzna rastu magareće uši, dok je u trećem osjetio samo strašan, oštar bol u lijevoj sljepoočnici. Onda više nije osjećao ništa.

Tjednima kasnije, sve dok bude nosio zavoje na glavi, zajebavat će Ćumura tko stigne, ali nitko osim njega i Bo-goljuba Knezovića nikad neće znati da bliže lijevoj stativi on nije stao zato što je bio dezorijentiran: zato je, najzad, Palašekova tajna i bila tajnom. Je li, međutim, veliki češki vratar bio patuljak ili su golovi onda bili širi, nije više ni bilo važno: tajna obrane penala očito nije predvidjela mogućnost da za golmana leopardova skoka, kakav je bio Ćumur, bliža stativa može biti preblizu.

O tom veličanstvenom letu i tupom udarcu Ćumuro-ve glave o bijelu gredu, kad se cijeli stadion smrznuo od užasa umjesto da slavi izjednačujući gol "Ustaničkog", još se dugo pričalo. I Cigo ga je, jasno, do boli zajebavao, i još bi ga mnogo duže i mnogo nemilosrdnije zajebavao samo kad bi znao da je Ćumur upadljivo u stranu stao namjerno i da Života Evremović nije dao gol zato što je Ćumur pogriješio, već zato što je Života glup i nije shvatio da ga ko-viljački vratar upravo navlači da puca u prazan dio gola.

Željko Buza i njegov trener nisu, naravno, nikad više spominjali Palašekovu tajnu. Bogoljub je poslije s mlađim sinom pobjegao u Blagajevac i odavno zaboravio penal zbog kojega su u Krvopolju izgubili zonsko prvenstvo, ali Ćumur ga se prisjećao dosta često: svaki put kad bi se iznervirao ili našao u stresnoj situaciji, i kad bi mu lijeva sljepoočnica počela pulsirati kao membrane na zvučnicima u Domu milicije, a mozak prijetio da će eksplodirati i grnuti kroz onaj ožiljak lijevo od oka, na mjestu gdje su mu u krvopoljskoj Hitnoj pomoći zakrpali glavu s dvanaest šavova.

Kao, recimo, sad - na vrhu Muzaferbegove kule, slušajući Đoa kako ih kune i proklinje s dvogledom u rukama i Cigu kako jauče i valja se po kamenom podu, baš kao onomad Života Evremović, dok kraj njega, baš kao tada korner-zastavica kojom je mlatio Životu, leži Đoova bijela zastava.

I opet isto - pomisli - Cigo je skrivio penal, a on će morati da ga brani. Samo što mu sada nisu trebali ni legendarni Palašek, ni veliki Koen, ni stari Knezović da mu kažu na koju će mu stranu pucati. Zna on na koju će stranu zapucati, baš kako ga je trener učio, točno ovdje gdje su ih i naveli da pucaju, na staru begovu kulu. A pucat će sigurno, sve zbog Cige, pucat će i s groblja, i s Vilaje, i s Popova sedla i sam Alah zna odakle će sve pucati na njih.

- Jednog dana ćemo glavu izgubit zbog Cige i njegova jebenog svraba - iscijedio je kroz zube Morž spuštajući se u stubište, kao da Ćumur to nije znao i sam.

Izgubit će glavu? Ionako ga je boljela tako neizdrživo da bi je sad, što je reko Cigo, rado izgubio.

13:30 h

- Evo ovako stoje stvari - govorio je Pako. - Činjenica da su Pohumljaci pucali na našu bijelu zastavu znači ovo: prvo, da oni ne znaju da smo i mi HVO, da su nam, dakle, vidjeli muslimanske oznake na uniformama i da misle da smo muslimani. Što znači, drugo, da vezu ili nemaju, ili je ne mogu dobiti, i treće, da znaju da ni mi nemamo vezu, jer se inače ne bi predavali, već bi zvali naše da im jebu maj ku tamo. Četvrto...

- Kolko toga ima?

- Šuti, Čepel

- Četvrto, nisu pretjerano oduševljeni našom idejom da se predamo, jer nam ne vjeruju i misle da je neka zamka. Ili ne žele kontakt, jer iz nekog razloga ne žele da ih vidimo. Peto, očito žele da ostanemo ovdje, jer nas mogu držati na oku i na okupu, i to do Božića, jer veza nam je za kurac i oni to znaju.

- I sve si to skonto samo iz onoga jednog rafala?

- Šuti, Čepe, hiljadu mu dabrova!

- I šesto, sad znaju da se mi želimo predat, iz čega su zaključili ili, ko što sam reko, da ih želimo navući, ili da smo sjebani, možda bez oružja, kratki s municijom, ili da smo se usrali, ili šta god, ali da smo svakako inferiorni.

- Ima Pako pravo - složi se Vili. - Ljudi, šta ćemo sad?

- Evo njega, "šta ćemo sad"!

- Nema nam druge nego čekat noć - reče Papac. - Pa zbrisanat nazad ili gore preko Prevale; šta ja znam...

- Će ćeš preko Prevale noću? - upita Zagor.

- Pa Vili zna Prevalu napamet... je li, Vili?

- Zajebana je Prevala i danju, a kamoli po mraku -odgovori Vili. - A osim toga je minirano sve iznad groblja gore, do Zlogaja sigurno.

- Jebe se tebi, ti ideš preko mina isto Mojsije po vodi - nasmije se Zagor.

- Jebi se; Zagore.

- Nije Mojsije, nego Isus - ispravi ga Čep.

- Šta Isus?

- Nije Mojsije hodo po vodi, nego Isus.

- E bogami nije, učio ja na vjeronauku kod fra Kleme

- odgovori Zagor odlučno. - Ti misliš na ono kad je Isus napravio vino. Mojsije je po vodi hodo, a Isus je od nje pravio vino.

- I hodao po vodi.

- Ko je onda pravio vino, Muhamed?

- Moj stari, jebo te vino - smijao se Papac. - Pa ti ćeš Čepa učiti Sveto pismo, on ga napamet zna! Isus je pravio vino, i uskrsavo mrtve, i liječio gubave, i hodao po minskom polju.

- Po vodi - ispravi ga Čep.

- Ja, po vodi, jebo te minsko polje, i mene je Zagor više sjebo.

- A ima li Isus kakvo čudo kao, šta ja znam, spašavanje šest hrvatskih vojnika prurušenih u muslimane na srpskom groblju? - prekine ih Pako. - Ima li takvih čudesa kod vas? Ima li kakva Božja zapovijed da nas pokupi neki helikopter, jel ima tako nešto u Bibliji?

Družina na groblju iznenada je zašutjela.

- Robi, miče li se išta gore? - prekine tišinu Pako. -Robi?

- Robi, bog ga jebo!!!

- Šta, šta? - trgne se Robi u stražarnici iza grma divljih ruža. - Šta je bilo?

- Pitam miče li se išta gore?

- Ništa - podigne Robi dvogled i nasloni ga na oveću pukotinu u zidu. - Gore su još, na kuli, ali ne vidi se koliko ih je. A ima ih i u kuli, unutra, stavili su neke daske na onaj prozor lijevo na spratu.

- Šta ćemo onda? Hoćemo čekat noć?

- Možemo mi čekat noć, al neće oni - reče Pako.

- Kako sad to znaš?

- A zašto bi oni to riskirali? Da su nas mislili pustit, ne hi pucali. A da su nas mislili sjebat, ne bi čekali noć, nego hi nas pustili da se predamo i lijepo nas onda poskidali. Me, ne... oni imaju neke druge planove s nama. Problem je to što oni znaju da smo inferiorni, a ne znaju da je to zato sto smo i mi HVO i što ne smijemo pucat po njima.

- Šta ti sad to znači?

- Kako si ti, majke ti, završio u Vukovaru tako glup, jeli?

- Nije meni to problem, nego kako smo mi završili s njim ovdje.

A nije ni to loša priča, to, naime, kako je Čep s Papcem završio u Vukovaru, i to kako se na koncu s njim našao u Vodu za posebne namjene, čuvenim Crnim pumama. Nikad, naime, ne bi ta priča krenula tim putem i tko zna gdje bi Čep sada bio da nije njegova pijanog ujaka Slavka. I svetoga Ante Padovanskog. Ante Furudžija zvani Čep cijeli je život bio označen ograničenom pameću i ograničenom visinom, ali vazda - ili barem onih godina kad je to bilo važno - pošteđen okrutnih dječjih šala i podrugljivih dobacivanja. Bilo je to zbog djeda Fiče Furudžije, hodajuće brezovačke kulturno-povijesne znamenitosti, prostog i polupismenog čovjeka koji nije znao zbrojiti dva i dva, ali je posjedovao neke mnogo korisnije talente: nepogrešivo je osjećao podzemne vodene tokove i poput životinja predosjećao potrese, jeo staklo i ugljen, a umio je i hodati na rukama, govoriti unatrag ili razlikovati marke cigareta po dimu.

Fičo Furudžija, za kojega nikad pouzdano nije utvrđeno je li nadimak dobio po imenu Filip, ili možda zbog svoga malog rasta, ili ipak zbog neizbježnog narančastog fiče, došao je u Brezovaču nakon rata iz Necviječa. Zaposlio se u rudniku i postao poznat kad je dva dana prije odlaska u penziju predosjetio onaj potres u kojemu je kao jedina žrtva poginuo narodni heroj Velizar Papačić Veljo, koji je bio došao svečano otvoriti novi ugljenokop. Starina Veljo, koji je preživio i kraljevske i ustaške tamnice, i Sutjesku i Neretvu, i dva ranjavanja, izgubio je na koncu glavu za govornicom u dvorištu "Brezovačkih rudnika", kad se uslijed potresa otkao čelični uskličnik s

velikog rudarskog pozdrava "Sretno!".

Potres je prošao samo s jednom žrtvom upravo zbog Fiče Furudžije, koji je cijelu smjenu rudnika mrkog ugljena izveo iz osme galerije pola minute prije potresa i uru- šavanja, nakon čega je kolege, protivno svakoj logici, izveo u drugo krilo. Kad je grupa sutradan spašena, utvrđeno je da je ono krilo u koje su bili zamakli pred urušavanjem - potopljeno podzemnim vodama.

Filip Furudžija završio je tada u novinama, bio je poslije i "zagonetna ličnost" u "Kviskoteci", te postao prava televizijska zvijezda, proslavivši se sposobnošću da govori i pjeva unatrag, ali i katastrofalnim potresom u Indoneziji, koji je predvidio na uporno inzistiranje voditelja Olivera Mlakara da publici pokaže barem dio svojih bizarnih vještina po kojima je bio poznat u brezovačkom kraju. I tko zna, da je djed Fičo u studiju Televizije Zagreb bio posve trijezan, možda bi predvidio i onaj "zemljotres mozga" što će njegovu malom unuku mnogo godina poslije u Vukovaru umalo doći glave.

S Fičom Furudžijom tada se, naime, proslavio i njegov sedmogodišnji unuk Antun, koji je milijunskoj publici demonstrirao sposobnost pamćenja dugačkih nizova brojeva i recitiranja Biblije, koju je već tada znao napamet, iako je - kao i djed - bio prilično skromne inteligencije. Recitiranje Knjige o Johu poslije je, naravno, izbačeno iz "Kviskoteke", ali već i samo pojavljivanje na televiziji donijelo je malom Antiši neviđenu slavu u rodnom gradiću. Zbog toga je, eto, uglavnom bio pošteđen nemilosrdnih ponižavanja kakva su djeca u školi priređivala vršnjacima njegove pameti ili visine: od svega toga Antunu je iz toga doba ostao samo nadimak Čep.

Čep je živio s djedom Fičom i babom Martom, jer mu je majka bila u umobolnici, a otac putovao i živio s nekim talijanskim cirkusom, ili su mu barem tako rekli: bilo kako bilo, kad je baba umrla, a djed Fičo od tuge otišao za njom, roditelji se nisu pojavili i maloga je Antuna k sebi uzeo ujak Slavko iz Blagajevca. Najbolji mu je drug tamo bio Papac, unuk narodnog heroja po kojemu se zvala škola, pa je ispalo da su se sprijateljili linijom poznatih i slavni djedova, iako su se zapravo zbližili više linijom nepoznatih očeva: ni jedan ni drugi nisu, naime, nikad upoznali oca. A bit će da je u tome prste imala i jednostavna činjenica da su u sivoj radničkoj zgradi na Bukovini živjeli vrata do vrata.

Kad su 1991. godine u Hrvatskoj srpski tenkovi izašli iz kasarni, Papac i Čep su najprije dva mjeseca visili ispred televizora, a onda jednog dana iznenada probili uši i stavili naušnice, ošišali se na irokez-frizuru, zavezali trake oko glave i nabavili crne majice s logotipom U2. Kad su ih pitali što im znači to "U2", odgovorili su - "Nas dvojica ustaša, kontaš: U2". Te večeri Papac je došao kod majke Slavojke pitati lov za rat. "Lovu za šta?", pitala je zbunjena mater, nakon čega je Papac pojasnio: "Za rat... za autobus, sendviče, pivo, i to." Majka je, naravno, plakala cijeli dan, a Papac joj je sutradan ukrao novac i kupio dvije autobusne karte za Split.

Āepu, međutim, ta autobusna karta nije bila samo karta za rat: bio je to ausvajš za bijeg od vazda pijanog ujaka Slavka, koji je večer prije, vidjevši mu naušnicu i irokez-frizuru, poludio i stao ga tući svojom drvenom nogom, proklinjući i djeda Fiću što mu ga je ostavio, i oca Nedjeljka što ga je ostavio Fići i otišao s onom talijanskom cirkusanticom, jer "s tom halkom na uhu i klaunovskom frizurom" - vikao je ujak - "i nije ti drugdje mjesto nego ili kod

majke u ludnici, ili kod oca u cirkusu!”

Umjesto u umobolnici ili cirkusu, Papac i Čep su, međutim, završili u Zagrebu, stigavši s dvije torbe pune tople odjeće i hladne piletine, kao da su od onih bučnih provincijalaca tamne puti koji koncem ljeta dolaze u metropolu na studij, a ne borci koji odlaze u rat za hrvatsku slobodu i nezavisnost. Dva dana su bančili po kafićima časteći nekakve opake tipove u maskirnim uniformama što su im obećavali vezu za upis u HOS ili u Zbor narodne garde, kao da nude vezu za upis na fakultet, i koji su nestali netragom kad su Papac i Čep ostali bez novca.

Sa zadnjom lovom trećeg su dana svoje desne nadlaktice ukrasili prigodnim tetovažama - Papac je dao istetovirati kukasti križ, a Čep svoga zaštitnika, svetog Antu Padovanskog - te kupili autobusne karte za Osijek, ih zajedno s desetak nekih Hercegovaca potrpali u autobus i doveli u Vukovar. Tamo su pet dana spavali u jednoj školi prije nego što su Čep i Papac dobili nekakav stari engleski kombi i specijalni zadatak u Dalmatinskoj ulici. Ostalo je povijest.

Dvojica vukovarskih heroja vratili su se u Bosnu mjesec i pol kasnije. Pobijedili su čuvenja svojih predaka, ponosno blagajevačkim krčmama noseći stijegove vlastite slave, ali - kao u omraženoj jugoslavenskoj himni - “jošte je živio duh njihovih djedova”.

Papac je tako otrpio histerični napad majke Slavojke kad je na sinovljevoj nadlaktici nakon skidanja gipsa ugledala istetoviran kukasti križ - “križ što ti je došao glave djedu, djedovoj braći i njegovoj majci, mojoj baki, javno obješenoj u Gračanici, te ujaku Tvrtku koji je imao samo pet godina!” - nakon čega je vukovarskom Rambu desna ruka vraćena u gips još dva tjedna. Nitko u Blagajevcu nije tako ni primijetio kad se njegov kukasti križ - baš nekako u doba kad je pao Vukovar, a Papac se prijavio u HOS -pretvorio u djetelinu s četiri lista.

Ni Čep s tetovažom nije imao mnogo više sreće. Majstor iz zagrebačkog tattoo-salona “Zlatni zmaj” svetoga je Antuna na njegovoj nadlaktici nacrtao, doduše, po sličici koju Čep cijeli život nosi u džepu, dakle po svim kanonima zapadnokršćanske ikonografije: svečeve crte lica možda i nije najbolje pogodio, ali osebujna frizura s celom, Biblija u jednoj, a križ u drugoj ruci - makar križ onako malo zakrivljen više podsjećao na kratku sablju nego na raspelo - te veliki cvijet ljiljana, zaštitni znak svetoga Ante, nedvojbeno su upućivali na popularnog padovanskog fratru. Ili barem dovoljno nedvojbeno da se ljudi ne pitaju zašto je mali Furudžija istetovirao na ruci pukovnika Fuada Hamilovića, nekadašnjeg komandanta blagajevačke kasarne “27. juli”, na koga je Čepov svetac sličio kao da su pukovnik Hamilović i sveti Ante braća blizanci iz jedne od onih hercegovačkih obitelji u kojima se običavalo jednoga sina dati u oficire, a drugog u fratre.

Tko je tada, međutim, mogao znati da će samo koji mjesec poslije umirovljeni pukovnik Hamilović, veći Jugoslaven od druga Tita i veći komunist od Velizara Papačića, otići na hadž u Meku i postati veći musliman od Muhameda, te sve svoje iskustvo i znanje staviti na raspolaganje Armiji BiH, nakon čega će iz Sarajeva stići depeša da u Roviljači preuzme tamošnju muslimansku brigadu? I ni po muke da je ostalo na tome, da još nekoliko mjeseci kasnije nekadašnji saveznici, Hrvati i Bošnjaci, nisu zaratili kao

najljući tisućljetni dušmani. I da odjednom na desnoj nadlaktici vukovarskog heroja Antuna Furudžije Čepa nije tako više bio sveti Ante Padovanski, nego zloglasni pukovnik Hamil, zapovjednik 78. mudžahedinske brigade, sa svojom karakterističnom ćelom, držeći u desnoj ruci zeleni Kur'an, a u lijevoj prijeteći jatagan i veliki cvijet ljiljana - simbol Armije BiH.

Da nevolja bude veća, Čep je zajedno s Papcem u 119. brigadu HVO-a došao iz HOS-a, u koji su se obojica bili uključili po povratku iz Vukovara. A blagajevački je HOS među tamošnjim Hrvatima bio na lošem glasu, kao peta kolona, muslimanska guja u njedrima, pogotovo otkako je u njihov kamp kraj sela Žubor ravno iz zeničkog zatvora stigao poznati blagajevački kriminalac Zlatko Šehović, nekadašnji nedodirljivi kralj Fabričkog naselja.

Na nagovor Krste Brekala, Papac i Čep su, samo dan prije nego što je taj Đo sa svojim drumskim razbojnicima stigao u Žubor, napustili HOS i pridružili se 119. brigadi HVO- a. I ako se izuzmu povremena zadirkivanja i provokacije na kakve su nailazili svi bivši HOS-ovci, poput pozdravljanja s "Alahu ekber!" ili "Selam alejkum", nisu Papac i Čep u 119. brigadi imali nikakvih problema, jer uživali su oni veliki ugled zbog junaštva pokazanog u Vukovaru i onoj presudnoj bitki za Blagajevac.

Bilo je tako sve dok se rat s Bošnjacima nije rasplamsao Gračaničkom krajinom, baš nekako pred početak ljeta, kad je vojska skinula debele maskirne vjetrovke i obukla kratke rukave i kad je na Čepovoj goloj nadlaktici Ludi Kebo vidio tetoviranog pukovnika Hamila. A nije bilo dvojbe da je to bio Hamil, s onom svojom blistavom ćelom i kukom od nosa, pa još s jataganom i - da ne bi bilo nikakve zabune - velikim bošnjačkim ljiljanom u ruci. I sve bi još nekako i prošlo, ugasio bi Papac svojim vukovarskim autoritetom i tu iskricu, samo da Ludoga Kebu, vjerskog fanatika što se nakon onih batina od Đoa neko vrijeme čak bio i zaredio kod fra Kleme, Čep nije stao uvjeravati da je opaki Turčin Hamil na njegovoj nadlaktici ni manje ni više nego - sveti Ante Padovanski.

Naljutilo je to Ludoga Kebu i stvar bi bila gadno završila da nije intervenirao sam boжник Jasmin Guć Profesor, te Papca i Čepa prebacio u Crne pume, Vod za specijalne namjene, da tamo pomognu svojim golemim ratnim iskustvom.

- E vidiš, dobra je to priča... - prošapta Čep, pa se okrene Zagoru i nastavi glasnije. - A jel znaš ti, kad već pričaš o svecima i čudima, da nikad ja ovdje s vama ne bi đubrio srpsko groblje da nije svetog Ante Padovanskog?

Reče to Čep i zavrne desni rukav maskirne košulje, pokazujući na nadlaktici svoga sveca zaštitnika, naočita muškarca guste crne kose i raskošnih brčina.

- A ko ti je to, majke ti, poziro za svetog Antu, jel Miso Kovač? - podjebavao je Vili. - I šta će mu kalašnjikov u ruci? Čekaj, jel to puca on iz kalašnjikova?

- Jebotekurac, meni taj njegov kalašnjikov izgleda ko buket cvijeća!

- To je priča - upade Papac. - To otkud Čepovom svetom Anti kalašnjikov.

- Ljudi, halo, ljudi! - začu se iznenada Vili. - Gore, na kuli! Jel vidite i vi što i ja vidim?

- O sve ti jebem! - oduzme se Pako vireći kroz pukotinu u zidu.

Provirili su tada i ostali preko zidića. Gledali su u kulu bez glasa, bez daha. Čulo se samo zujanje ose oko Zagorova bogato kamufliranog šljema.

- E sad ovo objasni - okrene se najzad Čep prema Paku. - Ono, znaš, prvo, drugo, treće, četvrto, pa kad na kraju ispadne da smo mi dolje inferiorni.

- Ja - doda Papac. - Mi se predajemo, a oni mašu bijelom zastavom!

14:02 h

- Misliš da je pametno to što sad radimo? - pitao je Hunta.

- Šuti i maši! - kratko će Đo.

- Hajde da vidimo šta sad oni dolje mogu mislit - nije se dao Hunta. - Najprije pucamo po njima čim dignu bijelu zastavu, a onda bijelom zastavom mašemo mi. Znaš kad bi ja na njihovom mjestu shvatio to ozbiljno?

- Šuti, jebo ga ti. I maši.

- Jel odgovaraju išta? - zapita Ćumur dopuzavši do njih.

- Jok još - odgovori kratko Đo ne spuštajući dvogled. - Šta je s Cigom?

- Ništa, eno ga dolje, cvili ko krme. Stavio mu Jaser na ranu duhana i nekih trava, pa previo nogu... al gadno je sjebo, baš.

- Gadno nas je on sjebo sve, očiju mi. On i njegov svrab.

- Šuti i maši! - prekinu ga Đo i Ćumur uglas.

Šuti i maši. Isto mu je onomad Đo bio rekao i kad su probijali Ibriju i kad su vidjeli patrolu JNA. Šuti i maši! I Hunta im mahao dok je Đo zaobilazio onu staju da im priđe sa strane. Mahao im je sve dok je mogao izdržati, dok mu ruke nisu utrnule i na koncu same pale. Tada je sve završilo dobro, štoviše - onaj debeli, misleći da se Hunta mašio za pištolj, prvi je bacio pušku i podigao ruke uvis, a za njim i druga dva vojnika - i naposljetku je ispao junak, sam zarobivši tri četnika prije nego što je Đo uopće stigao do njih.

Šuti i maši. Sad kad malo razmisli, to ga je mahanje već dva puta umalo stajalo glave. Kažu da treći put bog pomaže. Neće, bogami, svaki put imati ispred sebe tri golobrada, pristava i prestravljena regruta iz Makedonije.

Nije ih, uostalom, ispred sebe imao ni prvi put, mjesec i pol ranije, kad je svojim crnim taksijem otišao u Blagajevac kod tetke Merime da odnese ono jagnje što joj je poslao brat Hazim, Huntin otac. Ispred sebe tada je imao samo onu crvenokosu Blagajku što se iznenada stvorila na ulici dok je on kroz prozor mahao Suli preko puta ulice. Hunta je u tom trenutku stigao tek nagaziti na kočnicu, čvrsto stisnuti upavljač i zbaciti glavu instinktivno unazad. Držao je upavljač tako čvrsto da je, u trenutku kad je zaleđeni pogled crvenokose svom snagom udario u njegov, raznijevši vjetrobransko staklo što se ispriječilo između njih, točno mogao čuti kako su mu kosti ukočenih ruku iskočile iz ramena i veselo unutra kvrcnule, onako kako mu je do maločas ukočeni palac veselo kvrcao o kažiprst u ritmu pjesme s radija, neke baš o ženama i automobilima.

Ništa ga tada nije boljelo, ni kad je neki mladić kraj trafike priskočio i zajedno s još jednim muškarcem ugurao u njegov taksi najprije crvenokosu, pa onda i ono jagnje za tetku Merimu što je od udarca ispalo iz automobila. Nije ga ništa boljelo ni kad je uz škripu kočnica zakočio ispred zgrade Hitne pomoći, vičući "upomoć, ljudi, upomoć!", ni kad su iz automobila iznosili crvenokosu, ni kad se ona sestra onesvijestila vidjevši jadno mrtvo jagnje, ni kad se derao za onim mladim doktorom što se u općem metežu, vrisci, gužvi i pometnji pokazao najprijebrijim, te s krvavim i odranim jagnjetom na rukama otrčao na Hitni kirurški, vičući: "Vazelinsku sterilnu gazu, sestrooo!"

Zaboljelo ga je tek poslije, kad ga je dohvatila jedna debela doktorica i stala mu namještati iščašena ramena. I još dva puta kasnije. Jednom kad je mahao pred patrolom JNA na Ibriji, i drugi put sada, dok je na vrhu Muzaferbegove kule mahao bijelom zastavom, moleći se dragome Alahu da Omerovi dolje na groblju shvate da su ono maloprije pucali slučajno ili barem da pomisle kako je netko od njih zapucao nesmotreno i glupo, ali svakako nenamjerno, jer oni to ne žele, ne nikako, već upravo obrnuto, oni se njima žele predati. Da barem, eto, to shvate, kad je već i od dragoga Boga previše tražiti da shvate kako oni gore na kuli zapravo nisu ustaše, nego njihovi rođeni, Armija BiH, samo što nose hrvatske uniforme, jebi ga, objasniti će im kasnije, duga je to priča.

- Ima li išta? - upita najzad.

- Ma kakvi, ne miču se, ne daju nikakvog znaka.

- Šta će i dat, kakav znak će dat - resignirano uzdahne Hunta. - Cigo na njih puca, a ja mašem. Dali bi nam znak da im popušimo kurac, samo kad bi znali da nećemo pucat po njima... jebote te znak.

- Ima Hunta pravo - složi se Ćumur. - Ja bi na njihovom mjestu ovu bijelu zastavu shvatio samo kao zamku, nikako drugačije. Što bi se mi sad njima predavali odjedanput?

- To je zato što ti na njihovom mjestu nisi - odgovori Do. - A što među njima ne bi bio neko pametan ko ja? Pa da se zapita: što bi, jebote ga ti, oni mahali zastavom ako se stvarno ne misle predati?

- A što bi, jebiga, oni tako mislili? Pa maloprije smo pucali na njih kad su oni mahali!

- Zato što bi se ja na njihovom mjestu zamislio ovako: pa nisu oni na kuli valjda toliki idioti...

- Pa vidiš da jesmo.

- Baš zato što si ti idiot. A bi li ti ikad palo na pamet da pomisliš, jebiga, da smo ih htjeli posmicati, pustili bi ih kad su se predavali. Bi li barem na trenutak na njihovom mjestu pomislio da je neko gore slučajno zapucao, zapucam mu ga sestri!

- A jesam li ja tebi pričo - oglasi se nakon duže šutnje Hunta - kad mi je došo onaj kreten na Aveniju u noćnu smjenu? Ono kad sam bio sam na štandu?

- Jooooj, ta je dobra - upadne Ćumur. - Ispričaj mu to, Hunta.

- Kakve sad veze...?

- Ima veze, čut ćeš, čekaj. Drži - preda Hunta zastavu Ćumuru i nasloni se leđima na grudobran. - To ti je bilo kad je bio onaj veliki Halidov koncert na Biskom. Osto ti ja tu noć sam na štandu, čitam Tempo u taksiju i pušim, kad eto ti neki tip, otvara vrata i pita, "majstore, jel može na Majkovac?". Ja ga gledam, reko "ne može". Gleda sad on mene, kao "šta je sad?". Reko "ne mogu ja, valjda ti je jasno zašto" i pokazujem mu prazan štand. "Ne kontam", kaže tip, "pa nema nikog drugog". "E pa u tome i jest stvar", kažem ja njemu, "što nema nikog drugog". "I?", pita on, a meni već radi živac. "Pa ne mogu da te vozim dok ne dođe kolega", nacrtam ja njemu, "kako ne kontam?!"

- Jebiga, ne kontam sad ni ja - prekine ga Do.

- Čekaj. Pita kreten "pa što moramo da čekamo kolegu?" "Zato što neko mora da ostane na štandu", lijepo mu ja objasnim. "A zašto neko mora da ostane na štandu?", pita on mene, a vidiš, glup ko kurac. "Pa ako ko naiđe da ima taksi ovdje, jel sad kontaš?", viknem ja. A tip me pravo iznerviro.

- Da ima taksi ako ko naiđe?

- Pa ja. I zamisli, tip to ne konta, ništa.

- Hunta je bog - opet će Ćumur smijući se.

- Ti maši. I?

- I tip na to poludio, stao da viče, kao, "jel zato ne možemo da idemo, zato što neko mora da bude ovdje ako kome treba taksi?" "Konačno si skonto!", reko ja. A on kaže, zamisli, veli: "Pa evo ja sam naišo". "Stas ti?", pitam ja. "Evo", kaže, "ja sam sad naišo, meni treba taksi". "Al ako odem, ko će da ostane na štandu?", pitam sad ja njega. "Niko, šta će ko...", veli on. "Eto vidiš", lijepo mu ja i dalje crtam, "i ako neko naiđe, šta onda, koji kurac?" "Pa evo ja sam naišo!", počeo on da viče. "Ma znam da si naišo, al kad bi ja sad tebe odvezo, ko bi ostao ako ko naiđe dok nema nikoga?!?", vičem ja. A on: "Znači neko mora da bude ovdje ako ko naiđe?" Ja reko: "Bravo, jel ti sad jasno?". "Ko ti sad?", pita on i dalje. "Ko ja sad", velim ja. "Ako ko naiđe da mu treba vožnja?", govori kreten. "Ako ko naiđe da mu treba vožnja", mirno ja njemu. A znaš šta on?

- Šta?

- "Pa evo ja sam sad naišo i treba mi vožnja!" Očiju mi. Ko biva, on se iznerviro! Reko: "Majku ti jebem, kako si tako glup!" "Ti si glup", viče on meni. On meni!

- Ja budale - smijuljio se Ćumur.

- "Gledaj", počnem ja fino, da se ne svađamo, da mu objasnim ko čovjeku, jebo on sebe. "Ako ja sad tebe odvezem na Majkovac, niko neće ostat ovdje na Aveniji, na taksi-štandu, i ako neko naleti da mu treba taksi, šta će? Evo ti reci: šta će?" "Ništa, čekat", kaže budalaš. Bosnaunited.net

- "Šta će čekat, mater svoju da jebe će čekat, je li?", pitam ja. "Pa taksi će čekat", kaže on. "Jel ovakav taksi?", pitam ja. "Aha", kaže on. "Pa što bi ga čeko kad ga može uvijek imat na raspolaganju?", skočio meni živac na sto-dvaes. "A kako ga ima uvijek na raspolaganju", reko ja, "tako što je uvijek neko na štandu, kontaš li sad, jebem te glupa?" "Znači, ti si sad na raspolaganju", ne da se on. "Znači", govorim ja. "E pa idemo onda na Majkovac", kaže on. "Ne mogu jer neko mora da bude na raspolaganju ako ko naiđe, jel ja kineski govorim, je li?" "Pa evo ja sam naišo, kretenu", kaže on, "ja sam naišo, ja, jaV.V, počeo da se dere. "Stas to reko", pitam ja, "jesil to reko 'kretenu?" "Jašta sam, kretenu!", ponovi on, a ja iz auta i bafl, ovako ga šakom posred glave, tu - pokaže Hunta desni direkt.

- I udari čovjeka?

- Hunta je bog.

- Udari, nego šta - vrtio je Hunta desnom rukom. - Nije me niko u životu tako iznerviro. Niko.

- Čekaj, ne kontam dvije stvari - reče Đo. - Vi taksisti inače tako? To, mislim, da uvijek neko mora da bude na štandu?

- Ja, mi na Aveniji imamo takav dogovor. Da je uvijek neko tu ako kome treba taksi, ne trebam valjda sad i tebi objašnjavat?

- Al čovjeku je fakat trebo taksi, jebo ga ti!

- Kako sad ti ne razumiješ?! Tries godina su brezovački taksisti na Aveniji i nikad se u tih tries godina, ni kad je Tito umro, ni kad je bila poplava i kad je Huća došla do Avenije, ni kad je onaj potres bio, ni sad kad su uzbune, nikad se u tih tries godina nije dogodilo da je štand na Aveniji bio prazan i da bar jedan taksi tamo nije stajao da bude tu ako ko naiđe!

- Zamisli!

- Ljudi strpljivo čekali, sjedili u autu, pušili, divanili, igrali su se bolan cijeli šahovski turniri, nikome to ništa nije bilo čudno, jedna je žena s Biskog prije dvaes godina rodila u Redžinom taksiju... rodila, ej!... jer Redžo nije htio ostavit štand prazan, i još ga je zvala za kuma djetetu, Tahir ga nazvala, po "taxiju", kontaš, jest, očiju mi, i u svih tih tries godina jedino je tebi i onome mudracu čudno što na taksi-štanu uvijek nekoga mora bit!

- Jel da je Hunta bog?

- Dobro, stani, jebeš to, to i dalje ne kontam, al jebi mu sad mater - strese Do glavom. - Druga stvar što ne kontam jest, kako da ti kažem... kakve veze ta priča ima s nama ovdje, majke ti? Što si ti to sad meni ispričo?

- E vidiš - premjesti se Hunta na drugu stranu dupeta - mi smo sad ko taj tip... i ko ti. Mi sad ne shvatamo kako oni dole ne shvataju. Shvataš?

- Ne shvatam - škiljio je Do prema Hunti. - Ne shvatamo šta?

- Ništa, nije stvar u tome šta ne shvatamo. Stvar je u samom shvatanju, u tome da ne shvatamo, shvataš? Ne samo da ne shvatamo kako to oni nas ne shvataju, nego ne shvatamo ni kako oni ne shvataju da mi shvatamo zašto.

- Zašto šta?

- Zašto oni nas ne shvataju.

- Ja tebe ne shvatam ništa.

- Eto vidiš - skoči Hunta zadovoljno. - Shvataš li sad?

- Ja, dobro, u redu, vidi... dok ja to shvatim - okrene se Do. - Ti pođi dole i vidi šta je s Cigom.

- Jel da je Hunta bog?

- Šuti i maši. Što ne mašeš?

- Ne mogu više, stalno mašem - pobuni se Ćumur. - Mašem isto Džemo Skenderćehajić.

- Džemo ko?!?

- Skenderćehajić. Onaj linijski sudija što je pisalo u Večernjim da je ušo u Ginisovu knjigu rekorda kad nam je maho četres tri ofsajda na utakmici... čuveni Džemo Skenderćehajić, kako ne znaš Džemu, to ti je onaj što ga je Cigo munuo kopačkom u glavu u polufinalu Kupa.

- Dobro, jebo te Džemo sad... šta ima dole?

- Kažem ti, ništa - čuo se Ćumurov glas dok se Hunta kroz otvor u podu spuštao u kulu.

Nekoliko trenutaka Hunta se privikavao na potpunu tamu velike prostorije bez prozora - to je, dakle, prava begova soba, gdje je Muzaferbeg

spavao sa svojom nevjestom, mislio je Hunta vukući noge daščanim podom da ne zapne o nešto - a onda je mrak u sobi počeo poprimati obrise starih, oronulih ormara, davno razbijenih stolica, trulih kartonskih kutija, razbacanih dasaka i, na koncu, vrata u dnu prostorije. Izašao je na stubište, spustio se kat niže, prošao hodnikom što je spajao toranj s glavnom kućom Muzaferbegovine i zakoračio na stepenice prema podrumu.

- Nema to nikakve veze, to nam je u porodici nadimak - čuo je glas odozdo. - Svi su muškarci plavi, plave kose i plavih očiju.

- I svi Cigo?

- Svi. To ti je davno bilo, kad su moj stari i njegov brat radili u rudniku. Bio je s njima neki Fićo iz Necvijeća, Do bi ga se mogo sjetit, bio je taj Fićo u "Kviskoteci" poslije, on ti je predvidio onaj zemljotres u Brezovači kad je poginuo Veljo Papačić... - pričao je Cigo s bolnim izrazom na licu, držeći se za krvavi zavoj na desnoj nozi, iznenada se potom pridignuvši. - Ljudi, Mašemo li?

- Ništa još. Mi mašemo, a oni se skutrili ne miču

- Lijepo si nas uvalio, Tita mi - dobaci Morž. - Glavu ćemo svi izgubit zbog te tvoje noge. I svraba ti toga tvog.

- I šta onda, šta onda? - upita Jaser.

- Šta ja znam, Do misli da treba bit uporan i da će oni shvatit da smo slučajno pucali, da mi... - odgovori Hunta.

- Ma ne pitam te tebe, nego Cigu - prekine ga Jaser. - Šta s tim zemljotresom?

- Ma ništa, ne pričam ti ja za zemljotres, nego za toga Fiću - nastavi Cigo. - Bio on dosta čudan čovjek, nije umio ni da piše ni da čita, a znao svašta, pamtio brojeve, imena, jeo ugalj, govorio on da mu je ded svako jutro u rakiju umako kockicu uglja i doživio devedeset. I mogo je hodat na rukama, bog te jebo, jedanput je, pričo mi stari, na rukama proso cijelu Varoš i u svakoj birtiji popio piće, sve na rukama!

- Čekaj, kako je mogo pit naopako? - upita Jaser. -Kako mu je moglo njemu piće proć niz grlo uzbrdo?

- Šuti da Cigo završi!

- E taj je Fićo umio i da govori naopako. One, kako se zovu, pale... paerodrome.

- Palindrom - ispravi ga Morž. - Palindrom, to je riječ koja se čita jednako naprijed i nazad, slijeva nadesno i zdesna nalijevo. Palindrom.

- Dobro bolan, pusti Doa da ispriča više!

- E to, te palidrome. Ono, svaku riječ je umio da izvrne naopako i da tako govori. Recimo, ne bi reko "rakija", nego «aki..», čekaj, «aj... i... k...ar». "Ajikar", kon-taš, ne bi reko «rakija» nego «ajikar».

- Ko ono "Ana voli Milovana".

- Eto to, na primjer - uskoči Cigo. - I to je on smislio kad je bio mali, Ana voli Milovana, to je malo poznato, ali priča se da je to njegov štos, kad je bio dijete, bio on zaljubljen u neku Anu, a ona pošla s nekim Milovanom. Bilo je i o tome kad je bio na televiziji. Još je taj Fićo smislio takvih, ima jedna rečenica od dvjesto riječi, isto se čita pravo i naopako, znao je moj stari napamet.

- Čuj, dvjesto riječi?

- Jest, svega mi. Slušaj sad ovo. Bilo je to o istom onom Milovanu što mu je, kad su bili djeca, uzeo djevojku, tu Anu, i poslije je oženio. E, taj Milovan Sevinič, zvali ga Mile, taj je bio šef smjene, a ulizivo se direktoru rudnika Gojku Cesaru što su ga zvali Car. I Fičo iz osvete tome Mili Seviniču smislio cijelu priču što se čitala jednako od početka i od kraja, naopako, kao ta “Ana voli Milovana”, samo od dvjesto riječi. Ja sam zapamtio samo sredinu, kako je ono išla... nešto kao, čekaj da se sjetim... da bi udarničku plaću trebao da dobije “Mile Sevinič ako puši Caru kurac i šupka čini veselim”, tako nekako.

- Kako, kako? Da udarničku plaću dobije Mile Sevinič...?

- “...Ak' puši Caru kurac i šupka čini veselim.”

- “...i šupka čini ve-se-lim - Mi-le Se-vi-nič ak' puši...” Jebote, stvarno!

- E taj ti je Fičo, čim je upoznao mog starog, odmah reko: ha, cigareta! - nastavio je Cigo. - Kontaš, cigareta? Tako su i on i amidža Ibro postali Cigareta, i poslije od toga ispalo skraćeno Cigo. I sve muškarce u porodici pro-zvaše Cigo.

- Ne kontam, kakva bolan cigareta?

- Ateragič, kontaš? Ateragič-cigareta, Cigareta, eto. Prezime nam naopako dođe Cigareta. I tako došlo Cigo.

- U majku mu jebem!

- Zamisli. A najbolje je od svega što smo svi u po rodici plavi i što niko ne puši. Samo amidža jede ugalj, vidio od Fiće, veli da je to dosta zdravije od duhana, da je duhan živi otrov - završi Cigo. - Eto, odatle nama Ateragićima nadimak Cigo.

- Jest bogami, Ateragic-cigareta!

- Alaha mi meni, nisu to čista posla - skočio je na noge Jaser. - Čekaj, da vidim: Ća-mil Ća-bo... Ća-bo Ća-mil. Ljudi, meni mi je isto taj... I meni mi isto ispadne ime kad čitam naprijed i nazad. Ćamil Ćabo-Ćabo Ćamil.

14:25 h

- Jel još mašu? -Aha.

- Onda, šta ćemo?

- Reko sam ti. Meni to nije drago - tiho započne Robi. - Prvo, zašto bi se oni nama predavali? Čak i ako zanemarimo da su maloprije pucali na nas?

- Jebiga, ako zanemarimo to, onda iz istih razloga ko i mi - uzvratu Pako. - A ako ne zanemarimo, onda recimo da je neko od njih, na primjer, puk... mislim, vrućina, živci, sranje, sve skupa. Recimo da je slučajno ispucuo rafal, to smo već raspravljali. Ne bi sad mahali da nas izmame kad smo prije i sami htjeli izaći. Nema logike, jednostavno. Ajmo poč od te pretpostavke.

- To i kažem - nastavi Robi. - Čak i ako pretpostavimo da je bilo tako, što bi se oni nama predavali? Jasno nam je da su vidjeli da smo u muslimanskim uniformama i da ne znaju da smo mi naši. Ne kontam to baš.

- Okej, hajmo ovako gledat - uključi se Vili. - Recimo da se međusobno predamo, mi njima, oni nama. Nađemo se ovdje ili tamo, svejedno. Šta onda?

- Kako misliš šta onda?

- Lijepo, šta onda? Šta ćemo im reć?

- Dobro Vili govori, šta ćemo im reć? - zagladi Pako bradu. - Zašto bi nam oni vjerovali da smo mi zapravo Hrvati? Na njihovom mjestu prije bih reko da foliramo ne bi li ih zajebali i posmicali. Mislim, to je... čuj, "oprosti, mi smo Hrvati, samo smo kamuflirani u Turke jer smo na supertajnom zadatku". Jebotebog, ja sam sebi ne vjerujem kad tako kažem.

- Dobro, al lako je provjerit.

- Čime, kenvudom? - opet će Vili.

- Ja opet kažem, hajmo se stavit u njihovu kožu...

- Šta se mene tiče, ja u njihovoj koži i jesam, u čistoj hrvatskoj koži. Šta se imam stavljat?

- Jebala te koža ta rošava hrvatska kad ti je uniforma balijska! Šta ćeš, gaće skidat da vide jesi li sunećen, jel to?

- I to, ako treba. U mene je hrvatska i koža i kožica!

- Jebotekurac, možda ni to nije loša ideja.

- Opet oni! - iznervirao se Pako.

- Dobro, evo ti reci šta ćemo, ko i obično.

- Ko i obično, jel?

- Jesil ti šef? Onda reci šta ćemo.

- Jesam li ja šef? E onda računaj da podnosim ostavku. Neka Čep odluči šta ćemo.

- Čuj, Čep?!

- Da, Čep.

- Čepe, šta ćemo?

- Ja sam za to da čekamo. Ko što smo mi... u Vukovaru.

- Šta da čekamo, Čepe, krvi ti Isusove?
- Da čekamo šta će bit. Pa da onda vidimo. I ne zajebavaj se s Isusom, ozbiljno ti kažem.
- Da čekamo šta će bit? -Aha.
- Dobro Čep govori - klimne glavom Papac. - Tako smo ja i on gore u Vukovaru. Sakrili bi se i čekali.
- Čekali da vidite šta će bit?
- Aha. I onda, jebiga, ono... znaš na čemu si.
- Al mi znamo na čemu smo! Nemamo mi šta čekat vidjet šta će bit kad je ovdje već bilo, bog ga jebo! A bilo je to da smo se mi krenuli predat, oni odozgo pripucali na nas, mi se sakrili, a onda se oni krenuli predat. Šta još imamo čekat? Vidjet na čemu smo? Na kurcu smo mome, eto na čemu smo!
- A da mi zapucamo na njih, sad? Dok mašu.
- Molim?
- Reko, da mi sad zapucamo. Ko oni. Pa da smo neriješeno.
- Jebo mater - prekine ih Vili. - Hajde da mi prvo, ko što je Pako reko, da i mi ponovo dignemo zastavu. Pa onda naša vukovarska strategija.
- Kako misliš to?
- Mislim, da ponovo dignemo zastavu pa da onda čekamo da vidimo šta će bit.
- Jebo te strategija - umiri se Pako. - Papac, diži to.
- Dobro. Ljudi, ja dižem.
- Pa diži više, hajde.
- Polako.
- Tako. Maši malo s tim, što si se usro?
- Jel dobro ovako? - zapita Papac mašući onim drvenim križem s nataknutom Pakovom bijelom potkošuljom.
- Digni je još malo.
- Još!
- Pako je gledao prema kuli.
- Šta ima gore?
- Ništa još. Maši.
- Jel dobro ovako?
- Digni još, jedva ti viri!
- Čekaj! - gledao je Pako kroz dalekozor. - Evo sad su nas vidjeli, sad mašu ko ludi.
- Eto, i to smo obavili. Mašemo mi, mašu oni. Šta sad?
- Ništa sad. čekaj... Ti maši, šta si stao? k Pako je gledao kroz dvogled i razmišljao. Zaista, šta sad? Nije imao pojma što da misli. S jedne strane, bilo mu r jasno da oni gore imaju neki jak razlog za mahanje bijelom zastavom, jer ne bi mahali tako uporno odmah nakon sto su pucali na njihovu zastavu. Da su ih htjeli poskidati, to bi im bilo mnogo lakše dok se Pako i družina penju u selo s rukama u zraku. Osim toga, nitko nije takav kreten da postavlja tako

jeftinu zamku.

Takva je situacija, međutim, bila samo s jedne strane. S druge nije bila tako jasna i logična: tamo ga je, naime, mučila ona opasna, mala šahovska mogućnost da Pohumljaci gore računaju baš s takvim njihovim razmišljanjem i igraju upravo taj potez. U takvom razmišljanju trgnulo ga je nekakvo krčanje što je dolazilo iza leđa. Svi su se preplašeno okrenuli i pogledali u grob Jerotija Đaćića (1849-1928). Onda je opet nešto zaškripalo, ovaj put malo duže. Čep je prestravljen iskočio iz svoje jame, odmah kraj Jerotijeva groba, bacio se pod zidić i šćućurio uz Papca.

- Halo, dal se čujemo? - začuo se tada daleki, ledeni glas staroga Jerotija.

- Sveti moj Ante! - zakukao je Čep.

- Halo, vi na groblju - nastavio je Jerotije ravnim glasom. - Mi vas vidimo.

- Šta je ovo, jebotekurac? - pitao je Zagor.

- Ja ću ti reć šta je ovo - reče tada Pako, priđe grobu nesretnoga Jerotija i podigne Zagorov šljem ukrašen bršljanima. Ispod šljema na ploči je stajao kenvud i krčao.

- Halo, vi na groblju... - opet će kenvud. - Dal se čujemo:

Pako je stajao kao ukopan s kenvudom u ruci. -Halo, dal se čujemo? Ovdje, ovdje... jebiga, ovdje... ko je ovdje? - ponavljao je kenvud, a onda naglo promijenio glas. - Daj ovamo to!... Ovdje mi, preko puta.

Na starome groblju nije se čuo ni glas. Svi su obješenih čeljusti zurili u Paka. Pako je gledao u njih, pa u kenvud.

- Halo, čujemo li se? - nastavio je glas. - Govorimo mi preko puta. Ako nas čujete vi, dolje... na groblju... javite se!

- Javi im se, Pako, jebotekurac! - šaptao je Zagor histerično.

- Ako nas čujete, vi dolje što mašete bijelom zastavom, javite se - ponavljao je glas iz kenvuda. - Halo, čujemo li se, halo?

- Čekaj! - podigao je Pako dlan.

- Halo?! Zovemo vojsku preko puta što s groblja maše zastavom - uporno je ponavljao glas. - Halo, dal se čujemo?

- Halo, čujemo se - uključi se najzad Pako. - Halo. Ovdje mi.

- Ko mi? - uzbuđeno je odgovorio glas. - Halo, ko mi?

- Mi. Dole. S groblja - odgovorio je Pako. - A ko ste vi?

- Kako ko smo mi? Mi smo mi, što smo vas zvali - uzvрати glas iz kenvuda. - Kako možemo znat da ste to vi, a ne neko ko sluša?

- Čekaj - grozničavo je razmišljao Pako.

- Nek se nekako identifikuju, jebiga - viknuo je Zagor. - Kako možemo znat da to nije onaj Kravojeb od jutros?

- Ko je to reko? - pitao je kenvud.

- Šta?

- Kravojeb, jel? - rekao je kenvud. - Opet ti, je li, Kravojeb?

- To su oni, jebotekurac, znao sam! - opet stade vikati Zagor. - To su oni

balije od maloprije! Majku im jebem ja osamsto hiljada puta!

- Halo, Mujo - odgovori Pako. - Pa će si to, otkad se ne čusmo?

- Šta je, ujo, pička ti materina ustaška, šta ima kod tebe?

- Vidi - odgovori Pako mirno. - Samo me jedna stvar zanima.

- Reci, ujo.

- Će ste to, jel na Dubovu? Ili gore na Škiljevcu?

- Na kurcu ti tebi tvome, eto de smo! Da ti ne bi tebi reko! - zaškripi odjednom neki drugi, iznervirani glas iz kenvuda. Onda se začu kratko krčanje i opet glas deda Jerotija - Idi u kurac, budalo jedna!

- Halo, Mujo, koji ti je to kreten? - smijao se Pako. -Reci mu da sam provjerio na kurcu mome, samo su neke picajzle, pa ako je to on, nek se skine.

Onda se čulo neko komešanje i krčanje i uskoro se nije čulo više ništa. Pako vrati kenvud starome Jerotiju Đačiću i okrene se družini.

- Hajde da vidim jel iko od vas išta skonto od ovoga sada.

-Od čega?

- Od ovoga razgovora sada, s balijama.

- Ništa, šta? - kratko će Papac. - Da to nisu naši gore iz Muzaferovih Kuća, nego oni isti Turci što su nam jutros upali u vezu.

- Ne to, budalo - dobaci Robi. - Ne misli Pako na to. Ljudi, oni znaju će smo.

- Kurcu hvala da bar neko pazi na nastavi - doda Pako.

- Zvali su one na groblju, što mašu, znači nas - nastavi Robi uzbuđeno.

- Znači da znaju će smo, mater im jebem!

- Onda znači da zovu s Dubove ili Popova sedla. Ili sa Škiljevca.

- Sa Škiljevca, ziher. S Popova sedla nas ne mogu vidjet ovdje, a na Dubovi nema Turaka, to sigurno znam - stade Pako glasno razmišljati. - Iako, reko je da su oni "preko puta"...

- To znači ili da na Dubovi ima Turaka, ili da nas je zajebavo - nastavi Robi.

- Će god da jesu, vide nas, šta znači i da nas imaju na nišanu - uhvati se Papac za glavu. - Jebo mater, malo što nas na nišanu drže naši gore s kule, nego još i mudžahedi-ni! Imal će koji četnik da nas i oni sad malo jebu?

- Šta ćemo sad, u kurac? - počeo je Vili svoju mantru.

- Ljudi, šta ćemo sad?

- Ima jedna druga stvar koja mene jebe - opet je Pako stao glasno razmišljati. - Ako nas vide, a vide nas, jer zvali su one na groblju, znači vidjeli su nas, vidjeli su da mašemo bijelom zastavom... ako nas dakle vide, će god bili, na Dubovi ili na Skiljevcu, kako...

- Kako šta?

- Kako, bog ga jebo - zastao je Pako - kako znaju da smo mi HVO?

- Jebiga, valjalo je probat - resignirano je rekao Morž. -Ja i dalje mislim da je to bila dobra ideja. Što nas Omerovi ne bi čuli dolje?

- Odlična je to ideja bila, samo što to nisu bili naši dolje na groblju, nego onaj Kravojeb od jutros, mater mu jebem ustašku!... Samo da nisi spominjao

groblje.

- Šta, misliš da bi mogli skontat o kojem smo groblju govorili? Tita ti, da ne najebu sad Omerovi zbog nas?

- Mogli bi, naravno da bi mogli. Jel znaš drugo neko groblje u cijelom Suhodolu i Strmodolu zajedno? A rekli smo da ćeš govorit u šiframa, da ne skontaju! Jebo te Kravojeb!

- Šta ćemo sad?

- Nemamo više vremena za zajebanciju, moramo se nać s njima. Osim toga, moramo im reć da ustaše znaju za groblje, moraju se izvuć otamo.

- Kako ćemo?

- Oni sigurno neće izać. Ne bi ni ja na njihovom mjestu, nakon što je Cigo puco. Morat ćemo mi prvi.

- Hajde onda ti - zastenjaio je Cigo s poda. - Meni je noga sjebana.

- Jel ti to još i zajebavaš?

- A šta, da nisam ja možda kriv što me tabani svrbe?

- Pa kalašom! Što te uho ne svrbi koji put? Ili još bolje, šupak! Kako te šupak nekad ne zasvrbi? Pa se onda puškom česi!

- To je taj zen budizam, je li? Te metode? Jesil sad mirniji, jebo ti Buda materi

- Dobro, Cigo - stade Jaser između njih. - Daj da ti vidim tebi tu nogu.

Cigo je razmotao krvavi zavoj s noge, potom pažljivo uklonio velike listove duhana kojima mu je Jaser omotao zglob poput kubanske cigare, te naposljetku vrlo oprezno i bolno iskrivljena lica stao s rane skidati smeđecrvenu mješavinu trava. Prije nego što se snašao, Jaser mu je na ranu izlio cijeli decilitar rakije. Cigo se stresao i riknuo potmulo poput slona na samrti.

- Tita ti... - promucaio je Morž.

Jaser je jednom rukom brižljivo čistio ranu, a drugom, ne gledajući, pružio Moržu čuturicu s rakijom. Nakon nekoliko trenutaka ispustio je rakiju misleći da ju je Morž prihvatio, ali čutura je tupo udarila o zemljani pod. Svi su se okrenuli i ugledali Morža kako stoji ukočen, poluotvorenih usta i bez daha, ispružene ruke poput narodnog heroja Velizara Papačića Velje u parku ispred Skupštine općine Blagajevac.

Zadnje što je narodni heroj Jemezdin Ekmadžić Morž vidio bila je rascvjetala rana na zglobu Cigine desne noge, smeđe-ružičasta kaša spržena mesa u sredini koje se bjelasala mala točka njegove nožne kosti. Onda se podrum počeo ljuljati i vrtjeti, lica njegovih drugova ocrtavala su se dvostruko i trostruko, čuo je još samo udaljenu jeku smijeha, i sve je izgledalo baš onako kako nemaštoviti filmski režiseri prikazuju scenu kada junak pada u nesvijest. Morž je znao taj osjećaj: sad će, svakog časa, potpuno nestati tona, prašnjavi će se podrumski pod početi dizati i u sljedećem ga trenutku punom snagom udariti posred lica.

Doživio je to prvi put u osnovnoj školi, kad ga je pred

lijepom Svjetlanom doktorica Rebac bocnula iglom u jagodicu kažiprsta, a on zabijelio očima i stropoštao se na pod poput Georgea Foremana. Nakon te

bruke i blamaže toliko je puta padao u knock-out da bi se moglo reci da je sasvim lijep dio života proveo u dubokoj nesvijesti. Samo što toga - kako bi rekao Aljo - nije bio svjestan.

Po svemu drugom Jemezdin je opravdavao nadahnuće kojim je majka Vera, kao mnoge njene vršnjakinje u Bosni tih godina, sina nazvala po heroju svoje mladosti, lijepom američkom glumcu Jamesu Deanu. U kinu "Kozara" davao se njegov film "Div", a u blagajevačkom je matičnom uredu sljedećih mjeseci registrirano pet Džemsudina, po dva Jemezdina i Džemezdina, pa čak i jedan Janez Dejan, sin zastavnika Leposaviča i Slovenke iz kantine kasarne "27. juli". Sreća je pogladila Veru Bečirevič i njen je sin izrastao u ljepotana s filmskih plakata, naočita mladica koji bi odmah mogao zamijeniti Jamesa Deana, samo kad bi mogao podnijeti makar umjetnu hollywoodsku krv, a kamoli onu pravu, ljudsku.

Bio je Jemezdin, tada još nadimkom Dino, poznat i po svojim čuvenim uzastopnim nesvjesticama, pa je tako jednom prilikom svijest izgubio dva puta prije nego su mu u "Vrilu" konačno donijeli dobro pečeni biftek. Pa ipak, ni to nije bio njegov rekord u uzastopnom padanju u nesvijest. Rekord je pao one večeri kad se u Blagajevcu pojavila golema bijela psina.

Jemezdin, naime, krv nije mogao vidjeti niti na televiziji ili u kinu. Da te večeri s društvom s Ciganskog brda ipak ode u kino, ohrabrila ga je kritika u Večernjim novostima, gdje je pisalo da "Spilberg majstorski gradi jezovitu atmosferu bez jeftinih trikova, efekata i hektolitara krvi". Premijera "Ralja" u blagajevačkom kinu "Kozara", istom onom u čijem su zadnjem redu začeti i on i njegovo ime, prekinuta je, međutim, na samom početku filma, u trenutku kad je golema morska psina ugrabila ono dijete i kad se zacrvenilo more pred Amitvjem: Jemezdin je probljedio i u nesvjestici klonuo, otvorivši oči među sisama zaprepaštene Čorave Zuže na susjednom sjedalu, da bi mu onda ludi Žužin Mujan sastavio takav šamar da se okrenuo oko svoje osi, zaplesao i tresnuo o stolicu ispred sebe, te drugi put izgubio svijest. Kad je nekoliko sekundi kasnije došao k sebi i pridigao se, ugledao je na naslonu stolice pred sobom vlastitu krv i treći put pao u nesvijest.

Āetvrti put te večeri Jemezdin je u nesvijest pao u bolnici, kad ga je njegova stara poznanica doktorica Rebac ubola da mu transfuzijom vrati pola litre krvi što ju je izgubio u kinu, a peti put kad je nakon nekoliko doktoriĀinih šamara došao k sebi i iznad kreveta ugledao kesicu s pet decilitara tamnocrvene tekućine s etiketom "A+". I da mu nakon toga prisebna doktorica nije zavojem povezala oĀi, padao bi u nesvijest - kako je rekao Aljo - duže nego što je onaj Amerikanac iz Guinnessove knjige rekorda bez prekida štucao.

Nesretni Jemezdin nije, naravno, bio jedini takav Āovjek u Bosni, ali malo ih je bilo tako osjetljivih da su im na odsluženju vojnog roka stažisti u sanitetu, nakon petnaest dana svakodnevnih jutarnjih intervencija, sami kupovali aparat za brijanje. Zbog toga je, uostalom - kad se svojedobno na regrutaciji u Blagajevcu onesvijestio vadeći krv - umjesto u pješadiji i završio kao vezist. U garnizonu u Gornjem Milanovcu regrut Jemezdin Dino BečireviĀ pokazao je pak rijedak talent za radiotelegrafiju, te nakon samo mjesec i pol dana obuke dobio diplomu o završenoj obuci za telegrafista prve klase. I nadimak Morž. Bilo je to one subote kad je njegov najbolji drug u vojsci Aljoša DimitroviĀ Aljo, zemljak iz blagajevaĀke Āetvrti Glužac, dobio veliki paket od

kuće. Otvorio ga je na krevetu u spavaonici, izvadio golemu materinu makovnjaču i dao kosovskom gušteru Dževdetu Hećiju da je razreze. Kad je ovaj, međutim, krenuo rezati kolač, nož je zarezao nešto tvrdo, zacvilivši pri tom poput krede po školskoj ploči.

- Sta je to, Tita ti? - upitao je tada Jemezdin.

- Slovo "R" - odgovorio je Heći hladnokrvno, lomeći makovnjaču u koju je Aljin najbolji civilni prijatelj, neki Rebac s Grgina vijenca, sakrio bocu prave krvopoljske šljivovice. - Ti-taaa-ti, to ti je slovo "R".

- Kakav bolan "R"? - pitao je Aljo.

- "R", slovo "R" - odgovorio je zbunjeno telegrafist Heći. - Ti-ta-ti, kratko-dugo-kratko. To je "R".

- Ljudi - smijao se Jemezdin - Heći preveo Tita na Moržeovu abecedu! Dugo su se poslije toga Jemezdin i Dževdet branili od nemilosrdna sprdanja cijele spavaonice: nesretni Heći kao štreber koji i poštapalicu "Tita ti" čita kao telegrafist, a Jemezdin kao glupan koji misli da se sustav telegrafskih signala zove Moržova abeceda.

- Nisam reko Moržova, nego Moržeova - branio se Jemezdin, iako je, ako ćemo pravo, zaista zvučalo kao "Moržova". - Nisam, Tita mi!

Tek tada je, međutim, krenula lavina nemilosrdnoga ruganja.

- Ti-ta-mi, koje je to slovo? - smijao se Pajo iz Raške.

- Ti-ta-mi? - smijao se i Aljo. - Tita mi, ne znam.

- To definitivno nije Moržova azbuka - vrtio je glavom opet Pajo. - To je verovatno Tuljanova.

- A ne, to nije ni Tuljanova ni Moržova, nego Brožo-va! - zaključio je diskusiju Aljo, vičući da cijela spavaonica čuje njegovu dosjetku. - Tita mi, to je Brožova!

Na nesreću, njegovu je dosjetku čuo i savjesni regrut što je u hodniku lijepio zidne novine povodom godišnjice osnivanja Fronte oslobođenja Indokine. Tako je od toga veselog dana u spavaonici kasarne u Gornjem Milanovcu Jemezdinu Bećireviću ostao nadimak Morž, a Aljoši Dimitroviću Alji bilješka oficira za bezbjednost o "neprijateljskom delovanju i omalovažavanju istorijske uloge druga Tita", dodana u njegov dosje na temelju prijave Vukašina B. iz Vladičinog Hana, urednika zidnih novina gornjomila-novačkoga garnizona.

U 78. brigadi Armije BiH Jemezdin nije završio zahvaljujući poznavanju Moržove abecede, iako je tamo na koncu zaista bio zadužen za vezu. U vojsku se prijavio po povratku s gotovo osmogodišnjeg studija u Sarajevu, čim je osnovana brigada "Kulin ban", i to isključivo zato da svima koji su ga zajebavali dokaže kako nije kukavica i da se ne boji krvi. Tako se već nakon onih prvih operacija na Ibriji vratio s kolekcijom od pet ljudskih ušiju, trofeja iz potkrmeljskog srpskog sela Gojčin, i odmah kupio strahopoštovanje cijele brigade.

Nitko, naravno, nije znao da je tih pet ušiju Morž platio pravo malo bogatstvo, pedeset maraka komad, koliko je pljunuo legendarnom koviljačkom šverceru Afanu Kodriću Kinezu. Taj besprizorni i beskrupulozni nitkov, što je osamdesetih krijumčario švicarske satove iz Singapura, japanske kasetofone

iz Turske i talijansku odjeću iz Kine, u ratu se obogatio na švercanju mesa i humanitarne pomoći Crvenog križa, Crvenog krsta i Merhameta, ali i bizarnom biznisu s četničkim, ustaškim i mudžahedinskim insignijama. Vojna su znamenja kupovali pripadnici sve tri suprotstavljene vojske, kako bi se u birtijama Gračaničke krajine hvalili ratnim trofejima, poput neprijateljskih zastava, amblema i kasete, četničkih kokardi i ustaških šahovnica, te nerazumljivih arapskih kaligrafskih rebusa koje su, za razliku od kokardi i šahovnica, podjednako kupovali i neprijateljski vojnici i sami muslimani.

Nitko od njih nije, naravno, imao pojma da su amblemi i trake s prijetećim mudžahedinskim pozivom na sveti rat zapravo logotip nekog libanonskog restorana čiju je posjetnicu Afan Kinez bio donio s jednog od svojih putovanja. To se otkrilo tek kad se s fakulteta u Afganistanu vratio najpoznatiji koviljački student Enver Jutraga, i kad je zajedno s onim Holanđaninom što su ga zvali Van der Muhamed doveo grupu pravih afganistanskih talibana, onih s haljinama i kozjim bradama. Talibani su umrli od smijeha kad su vidjeli trake svoje bosanske braće, nakon čega je Kineza po cijeloj Koviljači tražila četa bijesnih bradatih mudžahedina s Vilaje, sa zastrašujućim zelenim trakama oko glave duž kojih je na perfektnom arapskom pisalo "Kod tri vesele ovčice". Nije, međutim, lova ležala samo u trgovini ratnom galanterijom: na najvećoj cijeni bili su dijelovi tijela - sasušeni prsti i uši - što ih je Kinez nabavljao nepoznatim kanalima i prodavao ratnicima koji svoje trofeje za hvalisanje po birtijama nisu mogli nabaviti sami, bilo stoga što nisu bili u prilici, bilo stoga što nisu bili u stanju. U potonje je spadao i Morž, vojnik 78. brigade što je došao k njemu na povratku s Ibrije i kupio odmah četiri srpska uha, te jedno dobio gratis.

Istinabog, trebalo je dosta bolesne mašte da se u tim smežuranim, smečkastim komadima sušena mesa prepoznaju ljudske uši, mada je Kinez svojom čašću jamčio da je riječ o pravim ušima. I začudo, nije lagao, samo što nikad nije rekao čije su to uši. Upravo je Morž igrom slučaja bio jedan od rijetkih, točnije tek četvorice koji su znali tajnu njegove nabave. Uz Kineza i Morža, bili su to još samo Hunta i njegov otac, ugledni brezovački mesar Jusuf Mrkalj što je Kinezu najprije prodavao samo sušene janjeće uši, a kasnije usavršio i svoj gotovo umjetnički talent da od komada janječih repova izrađuje prave ljudske prste - u početku srpske, a kasnije i hrvatske.

Genijalnija od vještine kojom je Jusuf od janječih repova pravio prste, lijepeći im nokte koje je izrezivao od plastičnih boca, bila je samo Kinezova vještina da mušterije uvjeri kako je prst koji prodaje hrvatski, a ne srpski. Nije to bilo nevažno, jer su od početka hrvatsko-bošnjačkog rata katolički prsti bili dosta cjenjeniji od pravoslavnih.

- Kako mogu da znam da je to ustaški prst? - pitao bi bradati islamski fanatik iz nekog od vilajskih sela, s pedeset maraka u ruci.

- Vrlo jednostavno - odgovorio bi s lisičjim izrazom lica Afan Kodrić Kinez i pokazao bakreni prsten na osušenom prstu. - Hrvati vjenčani prsten drže na lijevoj, a Srbi na desnoj ruci.

- A ovo je prst s... lijeve ruke? - pitao bi nepovjerljivo vilajski mudžahedin.

- Naravno - odsjekao bi Kinez.

- Kako znam da me nisi zajebo? - nije se dao oprezni taliban. - Zar nisu

prsti isti na lijevoj i na desnoj ruci?

- Jesu - spremno je odgovarao Kinez - osim što je kod Hrvata na lijevoj ruci... dakle...?

- Pa ja, prsteni! - lupio bi se mudžahedin po čelu, nasmijao sam sebi i svojoj pretjeranoj sumnjičavosti, uljudno se Kinezu ispričao zbog toga i isprasio mu pedeset maraka.

Posao s ušima i prstima išao je odlično, pa ga je Kinez uskoro proširio i izvan Krajine, i Huntin je stari od toga zarađivao bolje nego od mesarskog obrta. Kad su se Morž i Hunta kasnije zajedno našli u Zelenim udovicama i sprijateljili - a već je buktio Krajinom hrvatsko-bošnjački rat - Morž se jednom prilikom slučajno našao kod njih u Koviljači, gdje su Huntini prebjegli, i gdje se njegov otac sada bavio samo "plastičnom kirurgijom". U garaži iza tetkine kuće, gdje je Hunta sastavljao neki stari motocikl, slučajno je tako vidio Kineza kako preuzima svoju pošiljku, sve u svemu možda četrdesetak sparušenih hrvatskih ušiju i nekih petnaestak prstiju.

Sve je Moržu u trenutku bilo jasno kada je u dvorištu ugledao i pet-šest odranih janjaca, a na velikom mesarskom panju odsječene njihove krvave repove i uši. Ispala je sreća da mu je sve bilo jasno samo u jednom trenutku, jer je već u sljedećem ublijedio, zaljuljao se i cijelom svojom dužinom izmjerio blatnjavo dvorište Huntine strine.

Hunta i Morž rijetko su pričali o tome, a prešutni je dogovor bio da o tome ne pričaju ni drugima. Hunta svakako nije želio da se zna čime mu se otac bavi, pa da svi oni vilajski mudžahedini i talibani saznaju kako su skupo plaćali običnu domaću janjetinu. Moržu, pak, nije baš odgovaralo da se sazna odakle mu onih pet ušiju što ih je donio iz bitke za Gojčin. Taman je tim prstima bio kupio divljenje cijele brigade, pa nitko nije ni slutio da onoga dana u čišćenju Ruštice nije ranjen, već je pao u nesvijest kad je u crkvi Gospinog Uznesenja vidio kip Isusa okrunjenog vijencem od trnja, tako krvave glave da je izgledao poput biste Ive Andrića u Koviljači, kad su je ono zalili crvenom bojom. Kao da su Isusa dohvatili morski psi, a ne Rimljani.

Sve bi to, eto, prošlo Moržovom glavom dok je ležala na prljavom podu Muzaferbegove kule, samo da u njegovom mozgu nisu iskočili svi osigurači, i da njegovim umom nije carevao duboki, teški, gluhi mrak. Otvorio je oči tri, možda četiri sekunde kasnije, ali više nije mogao biti siguran niti da pripada istoj vrsti života kao ova tri bića što su nadnijela glave iznad njega, a kamoli gdje se nalazi, i što tu, gdje god da to jest, uopće radi.

Onda su ta bića počela poprimati odnekud poznate obrise, pa se vratio i ton, daleki povici - "Morž, Morž!... Alaha mi meni, budi se, evo ga njega!... Morž, jesil živ, halo?!?" - te je naposljetku mogao jasno prepoznati i nasmijana lica Jasera i Hunte, i ne tako nasmijano Đoovo lice, i bolni, grčeviti Cigin cerek negdje iza, s poda. Ostalo je još samo da skonta gdje su, zapravo.

- Halo, Morž! - unio mu se Hunta u lice. - Šta je, opet nokaut, jel?

Gledao ga je mliječnobijelim pogledom, i onda mu se počeo slagati mozaik: Muzaferove Kuće, Muzaferbegova kula, tajni zadatak, Omerovi na groblju, bijela zastava, Cigin svrab, Cigin kalašnjikov, Cigina rana - uf, Cigina rana! - pa mu se opet malo zamutilo, te je stresao glavom i oslonio se na laktove.

- U redu je, sve u redu, malo sam... - promrmljao je nerazgovjetno. - Tita mi, ovo je bilo... baš, ono...

- Dobro, imal iko zdrav ovdje, sve vas jebem? - pri-digao se Đo i stao nervozno kružiti oko Morža i Cige na podu. - Imal ijedan zdravi specijalac ovdje? Ko je osto, ja i Jaser?!? Cigina noga, Ćumurova glava, sad i ovaj sa svojom, jebiga...

padavicom!

- Dobro, nije mi ništa - utješi ga Morž.

- Samo šuti, molim te! - podviknuo je Do i nastavio kružiti podrumskom prostorijom. - Isto da smo na Neretvi, a ne u Strmodolu.

Neko vrijeme nitko ništa nije govorio. Jaser je očistio i previo Ciginu ranu, Hunta zalijevao Morža vodom, a Đo se svako malo penjao gore i kroz prozor sakriven stablom oraha glasno dozivao Ćumura na kuli da ga pita je li sve u redu.

- Hajmo sad vidjet šta ćemo, jer ovo nije dobro - rekao je Đo naposljetku. - Kao prvo, najebat će Omerovi na groblju, a kao drugo, najebat ćemo mi jer će onda skontat i nas ovdje.

- Ako već nisu - dodao je Hunta.

- Kako to misliš?

- A kako znaš da ustaše nisu i nas vidjeli? Ako mene pitaš, ne znam... vidjeli su njih će mašu zastavom dolje na groblju, a nisu nas će mašemo s najveće kule u Strmodolu? Meni to ne izgleda... šta ja znam.

- Dobro Hunta govori - javio se i Cigo.

- Ovako ćemo - presječe Đo. - Ti, Cigo, ostaješ ovdje, a ti Morž... jesil dobro, možeš li?

- Sve u redu, sve u redu.

- Dobro, ti i Hunta idete gore, i pošaljite mi Ćumura. Ja i on idemo dolje.

- Čekaj, čekaj - skoči Hunta. - Će dolje?

- Dolje, put groblja. Idemo da se nađemo s njima.

15:38 h

- Pako, brzo, Pako! - vikao je Vili.
- Šta je?
- Izlaze! - govorio je Vili van sebe. - Izlaze iz kule!
- Ne seri! - skočio je Pako. - Daj to ovamo!
- Šta ćemo sad?

Vili je prepustio Paku mjesto na izvidnici, u grmu divlje ruže, iza oveće pukotine u zidu. Pako je namjestio dvogled, naslonio ga na kamen i prestao disati.

- Dolje, na donja lijeva vrata gledaj!

Slika u dvogledu se smirila i izoštrila, ali na njoj nije bilo Muzaferbegove kule. Nervozno je pomicao dvogled i tražeći kulu izašao iz sela. Spustio je potom dvogled da kulu potraži golim okom. I zaista, malo niže, na kapiji stare begove avlije, stajao je krupni vojnik s rukama podignutim uvis: u desnoj je visoko podigao štap s obješenom bijelom krpom, dok je lijevu držao u visini glave, dlana okrenutog prema naprijed. Pako je vratio dvogled: sad je jasno vidio kako je krupajlija oprezno istupio korak ispred kapije i tu stao, da bi za njim zakoračio i drugi, dosta niži, propinjući se i gotovo skakućući s rukama ispruženim visoko iznad glave, kao da prema njemu izlizanom kaldrmom Muzaferovih Kuća ide sam Michael Jordan, a on se sprema blokirati njegov posljednji, odlučujući šut.

Dvojica u maskirnim uniformama stajala su nekoliko trenutaka nepomično, a onda se onaj krupniji okrenuo i rekao nešto, pa su obojica pogledali prema gore. Pako je malo podigao dvogled, taman na vrijeme da uoči vojnika koji je na trenutak šmugnuo između dva grudobrana. Onda je spustio pogled na onu dvojicu: još su stajali ispred kapije. Tada je krupajlija pružio štap onome manjem vojniku, te stao desnom rukom pokazivati najprije na sebe i kolegu, pa onda prema groblju. Učinio je to nekoliko puta, a onda munuo druga laktom.

Istog časa manji je počeo bjesomučno mahati bijelom zastavom. Veliki je krenuo rukom prema njemu, izgledalo je kao da ga namjerava smiriti, da ne maše kao da je na stadionu, ali baš u tom trenutku manji je zamahnuo svom snagom i bijela je krpa odletjela ravno u veliki grm kupine. Stjegonoša je odmah bacio štap i u panici skočio nazad, iza kapije, dok je veliki ostao kao ukopan, gledajući ravno u Pakovu pravcu.

- Šta je ovo, šta je bilo? - pitao je Papac, vireći kroz pukotinu u zidu nekoliko metara dalje. - Pako, šta je ovo bilo?
- Ništa, šuti - procijedio je Pako iz desnog kuta usana.
- Ispala mu je zastava. Šuti.

Krupni se vojnik okrenuo opet prema kapiji i nešto vikao - bolje rečeno psovao, bilo je to jasno iz gestikulacije - pa se vratio Paku, gledao ravno prema njemu i nešto mu govorio, podigavši opet ruke visoko u zrak. Učinio je dva-tri koraka u lijevo, onda spustio lijevu ruku i stao pokazivati prema grmu, napravivši desnom rukom pokret kao da maše zastavom.

- Dobro, jebi ga, skonto sam - tiho će Pako. - Hajde, uzmi je, jebo je ti i zastavu.

- Će će ono, je li, Će će? - upita Papac.

- Jebotekurac, šta radi? - glasno šapne Zagor s druge strane, vireći preko zida kroz grm divlje ruže. - Će je drugi?

- Zastava im pala tamo u grm.

Krupni je vojnik došao do grma i još jednom Paku pokazao prema krpi što se prostrla po oštrim granama kupine kao da je sama bijela plahta s begova kreveta, što ju je Muzaferbegova nevjesta oprala i stavila na kolovoško sunce. Došao je do grma i pokušao štapom dosegnuti zastavu, ispruživši se koliko god je mogao, ali koliko god velik bio i koliko god se rastegnuo, jedva da je mogao dotaknuti vrhom štapa. Propeo se još malo na prste i pokušao opet.

- Past će, bogami će past.

A veliki se njihao nad grmom divlje kupine, raširivši se cijeli i ljuljajući poput rudara na prvom satu baleta. Naposljetku je ipak zahvatio štapom krpu, jedva, u trenu se ukipivši.

- Uhvatio je, bogami je uhvatio.

Veliki je tamo gore i dalje nepomično stajao nad grmom, da bi se onda lagano stao naginjati naprijed, ispustivši u trenutku i štap i krpu, započevši svojim dugačkim rukama mlatarati zrakom kao da tjera oblak osa oko sebe. Vrteći tako rukama polako je i dugo, dugo, cijelu vječnost padao prema grmu, da bi se na koncu predao i nestao u trnju kupina, poput jagode što na reklami u usporenom snimku upada u voćni jogurt. Od kupina, valjda.

- Bogami je pao.

Pako je pogledao prema kapiji: onaj drugi vojnik nije se pojavljivao. Vratio je tada dvogled ka grmu, koji se tresao i drmao dobrih desetak sekundi prije nego je iz njega izronio krupni vojnik, skaćući i mašući rukama stisnutih šaka. Ne gledajući uopće prema groblju, uputio se ravno ka kapiji, odakle je uskoro s rukama visoko podignutim iznad glave izašao onaj manji vojnik. Za njim se, mašući štapom, pojavio i krupajlija, tjerajući ga ka grmu.

Tu, ispred grma, onaj prvi je stao i opet se okrenuo prema groblju - Pako je jasno mogao vidjeti njegov molećiv, zapravo više preklinjući pogled - a onda je veliki prišao i grubo ga gurnuo u kupine. Nekoliko trenutaka kasnije onaj je jadnik izašao iz grma s bijelom krpom, gotovo posve iskidanom, i zakačio je na štap. Onda su se obojica opet okrenuli prema groblju i podigli ruke visoko uvis. Krupni se, ne spuštajući ruke, okrenuo prema manjemu, nakon čega je ovaj počeo oprezno i vrlo polako mahati zastavom u desnoj ruci. Samo što je ovaj put bijela zastava bila poprskana crvenim mrljama.

- Vili, mahni im, šta čekaš? - podviknuo je Pako ne ispuštajući dvogled. Vili je skočio i stao mahati zastavom iznad zida.

- Polako, i tebi će ispasti

Očito ugledavši Vilijevo mahanje, manji je vojnik još više podigao zastavu i počeo mahati lijevo-desno, no veliki ga je ispruženom rukom zaustavio i oštro mu nešto viknuo u lice. Zatim se okrenuo prema Paku i opet pokazao na sebe i druga, pa na groblje. Ponovio je tu gestu nekoliko puta, a

onda pažljivo, nogu pred nogu, krenuo niz kaldrmu prema selu. Za njim je, visoko podignute bijele zastave, krenuo i drugi vojnik.

- Naši su, sad se vidi i golim okom - rekao je Papac.

- Pohumljaci, ja. S onakvom križinom u grbu il su Pohumljaci ili hokejaška reprezentacija Švedske.

- Eno su stali. Pako, stali su!

- Vidim.

- Šta ćemo sad?

Šta ćemo sad, šta ćemo sad? Kao da se Pako to nije zapitao sedamnaest hiljada puta ovoga dana, i kao da se to ne pita i sad, gledajući onu dvojicu kako stoje pod velikim stablom oraha na dnu kaldrme, nadomak cesti, i mašu onom krpom. Onaj veći pritom je jasno pokazivao prema groblju i pozivao ih da pređu cestu i dođu do njih.

- Pako, jebotekurac, zovu te!

- Mene?! Kako, matere ti, znaš da zovu mene? - spustio je Pako dvogled i potom duboko uzdahnuo. - To je to, znači. Papac, idemo ja i ti.

- Će?

- Idemo, tamo. Preko ceste. Do njih.

- Što ja, majke ti?

- Tako, eto.

- Šta ćemo s uniformama?

- Ništa, šta bi trebali?

- Skinut, možda. Jebote, Pako, ovo su turske uniforme!

- Razmisli, to smo već raspravili - govorio je Pako vraćajući dvogled Viliju. - Ako dođemo bez oznaka, šaljemo im jasnu poruku: mi smo Turci, ali to krijemo od vas. Zamisli da su oni došli bez uniformi? Šta bi ti mislio?

- A ovako je ko jasno: doć ćemo u balijskim uniformama, znači očito smo HVO.

- Šuti, idemo. Uzmi zastavu od Vilija.

- Će ću križ nosit, ko na sahranu da idem?!

- A na šta ćeš stavit?

- Dođi da ti kažem - promrmljao je ljutito Papac i uzeo od Vilija neobičan bijeli stijeg.

- Vi uzmite drugi neki križ, pa stavite isto - doda Pako. - Neka stoji tu, na zidu.

- Jel može ovaj? - upita Zagor kraj križa Milutina Đaćića (1899-1920).

- Drveni, Zagore, bog ga jebo!

- Vili, slušaj - nastavio je Pako ne obazirući se. - Ti ovdje gledaj kulu gore, na dvogled. Nijedne sekunde da nisi skinuo pogled s kule, jesil čuo? Ne gledaj nas, ništa, mi te ne zanimamo, samo kula, i toranj gore, vrh. Ako vidiš išta sumnjivo, išta, jebiga... viči. Vi ostali, Robi, Zagore... vi pazite na Vilija, ako Vili da znak, pucajte. Zagore, ti drži toranj, krov tornja. Cepe, tvoja je kula, vrata od kule, ulazna, i oni prozori odmah do vrata i na spratu. Jel to jasno? Papac, ostavi pištolj tu, ništa ne nosimo, neću da najebem zbog nekakve

pizdarije.

- A ja, šta ću ja? - upita Robi.

- Ti drži na oku onu dvojicu tamo. Sad, dok budemo išli prema njima, i kad budemo tamo. Neka su ti stalno na nišanu... Jel to u redu? Imal pitanja?

- Imam ja - odmah će Čep. - Šta ako vas ubiju gore?

- Jebotekurac, Čepe!

- Kako misliš, ako nas ubiju?

- Lijepo. Šta ćemo mi onda?

- Ništa, eto šta ćemo - upade Papac. - Sreća pa je groblje ovdje, dabogda te na groblju pokapali!

- Nego će će ga kopat, budalo? - I ova ti je jaka.

- Ej, ljudi, halo! - prekine ih Pako. - Ovo je važno, ti Robi naročito pazi. Ako mahnem desnom rukom, normalno, ovako, znači desnom rukom, bez zastave, to je znak da je sve u redu i da možete i vi doć za nama. Ili da dolazimo mi ovamo, svejedno. U svakom slučaju desna ruka znači da je sve u redu. Desna ruka, sve u redu, možete i vi doć, jel to jasno?

- Jasno.

- Al ako dignem lijevu, ovako, pazite, ako dignem lijevu ruku zajedno sa bijelom zastavom, pa mahnem prema vama, znači da nešto ne valja. Ako dolazimo prema vama, a ja mašem lijevom rukom, sa zastavom, to nije dobro. To znači da ih skidate čim se približimo groblju. Zapamtite to!

- Čekaj, koja ti je lijeva ruka, kako ćemo znat koja ti je lijeva ruka?

- Jebiga sad, Čepe... čuj, kako ćemo znat?!

- Ma ne, ne, oću da kažem, mene buni ovako kad gledam prema tebi, onda ne znam koja je tebi lijeva, a koja desna. Znam ja na sebi pokazat, shvataš? Al ne bi htio da Pako najebe jer mene buni lijevo-desno.

- Ovako, lijeva je ona u kojoj mu je zastava.

- A kako ću znat u kojoj mu je zastava, kretenu?

- Tako što će mu u njoj bit zastava, kreten ti jebo mater!

- Znam, nisam to htio da kažem, nego...

- Idemo - reče uto Pako, počevši se četveronoške spuštati prema kapiji groblja. Za njim je išao Papac. - Vili, drži ih na oku! Ti Papac, ti... samo šuti. Ja ću da govorim.

Na kapiji je Pako najprije oprezno isturio križ s bijelom zastavom i zamahnuo njime nekoliko puta. Svi na groblju, svi osim Vilija, gledali su ga bez daha. Onda je oprezno napravio korak i stao na ulaz visoko podignutih ruku. U desnoj je i dalje mahao zastavom. Onda je zakoračio i Papac. Stajali su tako nekoliko trenutaka. Nitko u cijelom Strmodolu tog trenutka nije disao.

- Šta rade, šta rade? - upitao je konačno Vili.

- Ništa, stoje... evo sad su krenuli.

- Krvi ti Isusove, ubit će ih!

- Šuti i gledaj gore. Imal gore išta? Čepe, puca li se kod tebe?

- Jebo te Čep.

- Jebi se sam. I to desnom rukom.

Pako i Papac istupili su pred grobljansku ogradu i tu stali nekoliko trenutaka. Onda je Pako dao zastavu Papcu, pogledao prema Viliju i nastavio lagano koračati. Za njim je polako krenuo i Papac.

- Jebo sam ti ja mater desnom rukom! - glasno je šapnuo Čep. Njegova je uvijek bila zadnja.

- Jel dosta bilo?... - iznervirao se Robi.

Gledao je u veliku sjenu oraha na dnu kaldrme. Ona dvojica sad su vidjeli Paka i Papca, te digli ruke još više u zrak i stali mahati rukama i bijelom zastavom. -... Jebala vas lijeva i desna - nastavio je u sebi Robi. Zapravo, više ni sam nije bio siguran je li Pako rekao da će mahati lijevom ili desnom rukom, sa ili bez zastave, ako je sve u redu ili ako nije.

Onda se nasmijao. To s Čepovom lijevom i desnom rukom podsjetilo ga je na Afana Kodrića Kineza, čuvenog koviljačkog švercera što je trgovao satovima, kasetofonima i raznim drogama, a u ratu i ljudskim ušima i prstima, vojničkim trofejima, koje je prodavao svim zaraćenim stranama, ovisno o tome je li prstenjak s vjenčanim prstenom odrezan sa zločinačke desne ruke, dakle srpske, ili s lijeve, dakle hrvatske. Ili pak prst s prstenom uopće nije prstenjak, već kažiprst, mali prst, čak i palac, svakako dakle muslimanski, jer muslimani se - to svi znaju - žene s dvije, pa i tri ili četiri žene, a živ čovjek nema toliko prstenjaka.

Tako je Kinez sumnjičavim klijentima mogao dokazati i da je jedan te isti prst s lijeve ili desne ruke, odnosno hrvatski ili srpski. Tako je i Robija sad, dok je društvo ne groblju bez daha gledalo prema cesti, Čep sa svojom lijevom i desnom rukom podsjetio na Kineza i njegovu lijevu i desnu. Baš su jučer, pripremajući se u starom hotelu za akciju, pričali o njemu: navodno je to jutro bio u gradu, nudeći pukovniku Hamilu engleski tenk marke marrior, 'dobro očuvan, malo proso, samo je volan na desnoj strani, pa ga dajem u pola cijene.'

- Car je Kinez - govorio je Vili u nekadašnjem hotelskom restoranu, umećući metke u šaržer. - Sjećaš se kad je onom šeiku što je došlo kod druga Tita u Prečanju prodo Uzeirpašinu džamiju? Seik ga pito da će su minareti, kako onolika džamija, a samo jedna munara, pa mu Kinez reko da nema, da mu je nestalo minareta, da je sve prodo u Sarajevo. I još mu reko da će nabavit sutra, da kolko mu treba.

- To su gluposti - uzvratilo mu je Robi. - Znam tu priču, nema bolan veze to. Tako se pričalo i da je nekom Englezu prodo cijelu uskotračnu prugu Koviljača-Gračanica.

- Pa i jest, to se zna.

- Kako, majmune, kad nema uskotračne pruge Koviljača-Gračanica?!?

- A kako će je bit kad je prodo? - iznervirao se tada Zagor. - De će je bit kad je Kinez prodo, jebotekurac?!

- Pričo je meni Šiljkov stari to za džamiju - nastavio je Vili. - On zna Kineza dvaes godina, zajedno su švercalj video-rekordere iz Njemačke, on, Kinez i Brekalo... pričao je meni i Šiljku. Znaš li ti da je Šiljkov stari miniro sve ti džamije u Brezovači?

- Ne. Al sjećam se kad su minirane - odgovorio je Zagor. - Tetka mi živi preko puta Crvene džamije.

- A jel znaš zašto ih je miniro?
- Čuj, zašto? To je isto da pitaš zašto je minirana pravog slavna crkva. Zašto, zašto... zašto se Sunce vrti oko Zemlje?!
- Miniro je jer je bio ubijeden da su minareti rakete, je znaš to? - smijao se Vili.
- Dva mjeseca je govorio po birtijama da su minareti zapravo rakete, balistički projektil zemlja-zemlja, da je to stari mudžahedinski plan, raketnj sistem što ga je finansirala Saudijska Arabija, i da svaka raketa u Bosni ima cilj, od Zagreba do Mostara. Jel znaj to? Onda ih je sve u sedam dana miniro i viko po Caršiji odletješe raketle u zrak!
- Pa šta, ko da je to nemoguće? - začuo se Čep.
- Ja samo znam da je u Crvenoj hodža bio neki Ekrem sto je u JNA bio artiljerac, balističar, kako se zove onaj što ispaljuje rakete? - značajno je dometnuo Zagor.
- Jebote, ima on pravo - skočio je Čep. - I džamija na (Uušcu ima minaret. I ona krvopoljska!
- Pa svaka ima, kretenu!
- To i kažem - spremno je dočekaao Čep. - Nije to slučajno.
- Fakat, sama riječ kaže: balija - zamislio se Zagor.
- Šta balija?
- Balija-balistika, od riječi balija i dolazi balistika. Balistički projektil, to je minaret... balijski projektil.
- Šuti, Zagore, glup si.
- Glupa ti je mater, jesil čuo? Zbog takvih i gubimo rat! Što bi bio minaret onakav, i budala vidi da je to raketa. Što ima onakav šiljak?
- Šiljak? - uzviknuo je tada Robi. - Pa da, šiljak! -Šta Šiljak?
- Deje Šiljak?
- Robi se trgnu. Tamo, pod velikim orahom, dvojica Pohumljaka na trenutak su prestali mahati, činilo se da pripaljuju cigarete. Protrljao je oči.
- De je Šiljak? - ponovi Vili.
- Ništa, mislim na šiljak za led - promuklo odgovori Robi. - Šiljak ga je ubio, sad sam se sjetio.
- Koga bolan Šiljak ubio?
- Ma film... "Sirove strasti". Kad Šeron Stoun ubije onoga šiljkom za led. Tek sad sam se sjetio.
- Evo njega opet.
- Jest, isto ko mi sad. Kad policajac Nik misli da Šeron Stoun sigurno nije ubica, jer što bi inače napisala knjigu đe je ista stvar opisana, ubistvo šiljkom za led, da je to preočigledno. Shvataš?
- Jok ja.
- Pa je onda skonto da je ona u knjizi opisala ubistvo baš zato da policija pomisli da ona sigurno nije ubica. Isto sad Pohumljaci gore.
- Šta Pohumljaci?
- Tako i oni hoće, da mi pomislimo da su pucali na nas baš zato da mi

pomislino da šta bi se inače predavali ako su nas stvarno htjeli poskidat, jer da je to onda preočigledno.

- Ništa te ja nisam shvatio.
- Znači da će nas pobit sve, ko Šeron Stoun!
- Eno Pako i Papac izašli ispod ceste! - prekine ih Zagor. - Šta ima na kuli?
- Ništa.
- Pazite sad, ljudi... izlaze na cestu. Eno ih!

16:03 h

- Tita ti, đe su sad Omerovi, vidiš li ih?
- Eno ih na cesti.
- A Đo i Ćumur?
- Ćekaju ih. Ćumur maše zastavom. Maše ko da drug Tito dolazi, a ne Omerovi inžinjerci.
- A lijepo su se sjebali u onome žbunju.
- Ćumur je krvav skroz. Koja je to parada bila! Da se baco na travu ko tamo u kupine, bio bi u reprezentaciji, očiju mi.
- Aha. Izašo je iz onoga grma ko Isus, s onim trnjem na glavi.
- Kakav bolan Isus?
- Isus, u Rustici.
- Isusa si vidio? Koje si se ti to trave napušio, Alaha ti, jcl to ona Kinezova?
- Ma kip, u crkvi u Rustici.
- Jel sad vidiš zašto ne da reis da se mladi drogiraju? Nije dobro za islam
- smijao se Hunta, da bi se onda naglo uozbiljio. - Šta misliš, jel ovo pametno šta Đo radi?
- Valjda jest, šta ja znam - odgovori Morž odozdo, naslonjen ramenom na grudobran Muzaferebegove kule, leti ima okrenut onoj lokvici Cigine krvi. - Ne bi valjalo da nije.
- Jebo majku, ja bi isto skinuo uniforme. Ubit će ih Omerovi. I njih i nas.
- Ćuj, ubit će nas Omerovi. Oni inžinjerci, bauštelcij a mi specijalci! Pa ti si tri četnika sam zarobio, a usro si se od Omerovih.
- To je bilo drugo. Ovo su naši. Šta misliš, što bi se oni predavali ustašama da nemaju neki plan?
- Pa mi smo se prvi predali. Đo i Ćumur. Onda su oni izašli.
- Ja bi isto skinuo uniforme, jebi ti to.
- A ja bi te odma ubio.
- Ti bi me ubio?
- Normalno. Da vidim ustašu đe je skinuo oznake uniforme, pa mi došo s pričom da je naš, šta bi drugo?
- A da vidiš ustašu u ustaškoj uniformi, pa ti dođe pričom da je naš? Ko sad Đo i Ćumur?
- Jebi ga, nisu čak ni ustaše toliki idioti da će se u ustaškim uniformama prodat za Armiju BiH.
- Nisu ustaše, al mi bogami jesmo.
- Zato što mi jesmo Armija BiH, jebo ga ti.
- Jest, kad ti znaš. Al oni dole ne znaju.
- Znat će sad, kad se nađu. Inače bi već pucali.
- Znali smo i mi da su naši pa smo pucali.

- Glavu ćemo jedanput izgubit zbog Cige.
- Jebi ga, i ne možeš nego samo jedanput.
- Pa da zbog ikoga izgubim glavu nego zbog Cige! Da mi je neko reko na Biskom, kad sam ga gledao na onoj utakmici, da ću zbog onog šupka što gađa sudiju kopačkom jednog dana glavu izgubit, e ne bi ga ja gađo upaljačem nego puškom Jebo majku, već bi ga dosad odležo.
- Pusti bolan Cigu, dobar je Cigo.
- Dobar je Alah što mu glavu čuva.
- Jebi ga. Kako Jaser kaže: svak se svrbi sebe đe g\ svrbi njega.
- Samo što tabani svrbe Cigu, a češemo se mi. Vidjet ćeš kad te zasvrbi metak u čelu.
- Đe su sad, šta sad rade?
- Prešli su cestu i idu prema selu... A Ćumur se baš razmahao. Maše onom zastavom, isto Džemo Skenderćehajić.
- Ko?
- Skenderćehajić, sudija iz Drvara. Taj što ga je Cigo gađo kopačkom.
- Aha, on.
- Jednom nam je protiv "Rudara" maho četres ofsajdova, proslavio se, pa napiso priručnik za linijske sudije i knjigu "Teorija ofsajda"... Četres ofsajdova u jednoj utakmici.
- Tita ti?
- Jest, pitaj Ćumura, on i Cigo igrali na toj utakmici, nisam ja to ni znao. Reko mi Ćumur danas.
- Đe su sad oni?
- Kako će su? - skine Hunta pogled s dalekozora i okrene se Moržu. - Pa s nama, šta ti je? Ćumur je s Đoom, a Cigo u podrumu.
- Ma ne Cigo i Ćumur, nego ona dvojica Omerovih dole?
- Aha, oni. Penju se, idu prema selu.
- Prema Cigi?
- Aha. Bogami i onaj njihov se razmahao... ne bi Džemo nako!
- A đe je on sad?
- Pa reko sam ti, ide prema selu. On i onaj mali s cvikerima.
- Ma ne on, nego Džemo. Sudija.
- Aha, on. Ništa. Poslije sudio u Drugoj ligi i piso knjige o suđenju. Onda zglajzo zbog nekih namještanja, vozio ga ja taksijem u motel "Buk", đe su bili oni iz "Impexa" i "Leotara" kad je bila ona afera, ono kad je najebo.
- Čekaj, stani, jel to onaj što je poništio autogol zbog ofsajda?
- Jest, to je bio on. Džemo. Venjak pošo da vrati loptu golmanu, a njemu lopta prošla kroz noge i u gol. Džemo sviro ofsajd, a glavni sudija, šta će, bio daleko. Poništio autogol.
- Jest, sjećam se toga.
- Najprije se branio da je u tom trenutku jedan napadač "Leotara" bio još bliži golmanu i da je, jebiga, aktivno sudjelovao u akciji, da je ometao golmana,

i da je prema tome tehnički bio u ofsajdu. Opiso on taj slučaj u knjizi. Aj poslije se branio da je maho zastavicom nekoj ženskoj na tribinama. Isto sad Ćumur.

- I šta si reko, đe je sad?

- Ko, Džemo ili Ćumur?

- Džemo, jebo ga ti!

- Znaš đe ti je on? U ratu izbjego iz Drvara i eno ti ga, sad je u Koviljači sudija.

- Fudbalski?

- Jok, opštinski.

- Sudija?

- Pravi sudija. Pa on ti je, Džemo ti je sudio Kinezu lani, kad je Kinez završio na sudu zbog šverca.

- A to je on bio? -Maja.

- Šta ti je sa starim bilo? I on je bio onda...

- Jest. Bio i on u proširenoj optužnici, za šverc mesa Krvopolja. Jusuf i još dva mesara iz Koviljače, onaj Hamo što su mu krave kosile travu na stadionu. Usro se Jusuf pravo. Našla policija kod Kineza sve.

- Šta?

- Pa znaš, ono... one prste, jezike, uši, jebo ga uši.

- Pa šta je bilo, nisi mi to pričo? - refleksno Morž krene desnom rukom opipati pod majicom svoju kolekciju od pet sasušenih četničkih ušiju, uspomenu na bitku za Gojčin, zapravo više na onih dvjesto maraka što ih je dobio od amidže Meme kad je prvi put ušao u džamiju, i što ih je sutradan nakon Gojčina pljunuo Kinezu za pet janječih ušiju.

- Ništa, tužilac zbrojio prste i uši, i podigao optužni prijedlog za ubistvo triespet neindetifikovanih žrtava.

- Pa jel reko Kinez da to nisu... jebiga, da nisu ljudske?

- Potvrdio neki doktor iz Gračanice da je to sušeno meso, jagnjetina i govedina, pa povukli optužnicu. A Jusuf svjedočio da je to stari specijalitet Gračaničke krajine, da su ljudi ovdje vazda živini rezali i sušili jezike i uši, i da jebo ti bosanski lonac bez ušiju, jezika i suhih sudžukica što ih zovu prstići. Da je lonac bez toga gluhonijem.

- Čuj, gluhonijem?

- Pa ja, bez uha i jezika. Zagrizo Jusuf uho pred Džemom! Pričo mi poslije da nije ni loše. Samo malo žilavo.

- I šta, jesul ih provalili onda?

- Misliš na biznis?

- Aha. Jebote, pa ja još nosim pet njihovih srpskih ušiju! Više su oni prodali ušiju nego smo mi pobili četnika i ustaša zajedno!

- Ma kakvi. Nije tužilac ni dizo optužnicu. Zataškao on sam, da se ne bruka. Ostala samo ona optužnica za šverc mesom.

- I šta je onda, Kinez platio Džemi?

- Jašta nego platio. Dvije krave i deset hiljada maraka. To im je uvijek bila cijena. Dok je Kinez namjesto utakmice, isto mu je plaćao, deset hiljada

maraka.

- I tako su oslobođeni?

- Aha. Na sudu pročitao obrazloženje presude, da se prihvata obrana optuženih da je stoka prelazila liniju razgraničenja i da su optuženi samo vraćali svoja grla što su u ispaši zalutala kod Srba. Onda to objasnio svojom teorijom ofsajda. Veli Džemo, kad govedo prijede centar i nađe se na protivničkoj polovini terena, iza leđa protivničkoj obrani, onda je u ofsajdu, to je jasno. Al kad bi, kaže, osudili Jusufa i Kineza što su od Srba tražili svoja goveda, to bi bilo isto da trener dobije žuti karton što traži od svojih goveda da se vrate u odbranu. II da Jusufovim govedima što su se disciplinovano vratila na svoju polovinu svira ofsajd. Nema ofsajda na svojoj polovini, tako je reko.

- Joj Džeme.

- Tužilac veli, veli: "Jok, nema... ko na onoj utakmici s 'Leotarom'". A Džemo da mu je to prvi žuti karton. Onda tužilac tražio da Kinez i Jusuf dokažu da su to njihova goveda, a ne neprijateljska. Kaže Džemo: "Da si ti, Veldine, završio pravo, znao bi da nije na optuženima da dokazuju da je ta govedina njihova, već da je na tebi da dokažeš da je neprijateljska."

- Dobro mu je reko.

- Veli tužilac: "Kako da dokazujem da je krava četnička, po rogovima? Ne nose krave kokarde." A Kinez reko: "Po govedem jeziku. Ako je ekavski, onda je četničko."

- Jel to reko?

- Jest, očiju mi. Kažu ljudi.

- Će su sad, je li, Će su sad?

- Niđe, Će će bit. Kinez u Koviljači...

- Ma za Omerove te pitam.

- Pa onda za Omerove i pitaj. Će su sad? Otkud ja znam na koga misliš, stalno me jebeš! Će su sad, de su sad?... Reko sam ti, eno se penju gore.

- A šta Do i Ćumur?

- Ćekaju pod onim stablom.

- A oni na groblju?

- Ništa, i oni mašu. Svi mašu. Ćekaj... Vidi, bogati!

- Šta, šta?

- Stavio onaj njihov bijelu krpju na križ!

- Tita ti?

- Ja, s groblja valjda. Ko da na sahranu ide. Taman da nas pokopaju ko ustaše. Obojica se nasmijaše.

- Jes vidio ti Kineza? - reče Morž nakon nekoliko trenutaka, potežući iz Huntine čaturice. - A reci, stari ti se još bavi... mislim, još radi...?

- Al nemoj da se proširi to!

- Ne budali, kome bi reko?

- Radi, jašta nego radi, šta misliš od čega žive on i stara? Slušaj ovo: usavršio ti je Jusuf tehniku s prstima, znaš šta sad radi? - Šta?

- Pravi prste od repova i to, al ne radi više nokte od plastičnih boca, jok.

Sad mu Kinez nabavlja iz Njemačke vještačke nokte, one duge, za ženske, kontaš?

- Znam, imala mi sestra takve. Pala stara u nesvijest kad je našla cijeli nokat u čorbi.

- Jest, isto pravi.

- Samo ženski.

- Ja, bila ti je zbog toga šega prvi put. Došo paketić noktiju, svi lijepo dugački, samo lakirani u crveno. Kinez popizdio, jer da je naručio bezbojne. A Jusuf ipak napravio prste, ko ženske. Al jebiga, nisu nešto išli. Dva komada samo prodo, onome Van der Muhamedu, ostalima poslije iščupo nokte i stavio normalne, kad su došli iz Njemačke bezbojni.

- Bogami, mogo bi ih u ženskim novinama reklamirat.

- Jest, baš. Kad zalijepi nokat i ošiša ga, jebo majku nema razlike od pravog. Ja se userem kad ga vidim. Prst-prst! Ima Zekir dva prava, vidio ja. Nema razlike. - I šta, reže nokte? -Ko, Zekir?

- Ma stari ti, Jusuf. Reko si da ih reže.

- Jašta. Neće valjda onako ih ostavit, ko ženske? A Kinez ga zajebavo da ostavi dugačke, jer da je gledao on u Njemačkoj u nekom dokumentarnom filmu da ljudima kad umru još poslije rastu nokti.

- I kosa.

- Jel to istina?... Zajebavaš me!

- Jest, Tita mi. Rastu još neko vrijeme nokti i kosa. I brada.

- Bog te jebo! Zamisli kad nas ubiju ovdje, pa kad nas nađu za godinu dana, a mi obrasli u kose i brade. Dragi bog nas neće identifikovat. Četnici u ustaškim uniformama, a muslimani!

Nasmijaše se opet uglas.

- Će su sad, šta rade?

- Četnici ništa, a mi i ustaše ratujemo.

- Ma za Omerove dole te pitam, Će su?

- Zajebavam se. Će su, Će su? Eno ih... čekaj!

- Šta je?

- Eno ih bogami došli do Ćoa i Ćumura!

16:22 h

- Ej - rekao je Đo kratko.

Gledao je mladića ispred sebe onako kako se šahisti gledaju sjedajući za stol.

- Sta ima? - pozdravio je Pako glasnim puhanjem zamjenjujući otrcane primjedbe o vremenu.

Stao je ispred velikog, izbrijanog i - izgledalo mu je - barem dvaput većeg vojnika, mjereći ga ispitivački, kao natjecatelj u televizijskom kvizu kad gleda voditelja prije odgovora na odlučujuće pitanje.

- Vruće, ha? - spustio je Đo ruke polako, vrlo polako, ostavljajući suparnicima potez koji bi otkrio više, baš kao u igri asocijacija.

- Bogami vruće - potvrdio je Pako, istodobno sporo spustivši ruke.

- E, da.

Pako i Đo stajali su jedan nasuprot drugome udaljeni dva, možda tri metra. Svatko iza svoga komandanta, s visoko podignutim bijelim zastavama, stajali su Ćumur i Papac.

- Dobro bolan - rekao je kratko Đo, zabacivši samo malo glavu prema Ćumuru.

- Spusti sad to, jebo ga ti.

Ćumur je na to brzo spustio bijelu zastavu, zapravo je gotovo bacio uz kameni zidić kraj kaldrme. Trgnuvši se od straha, i Papac je istog trenutka spustio svoju zastavu.

- Eto - uzdahne Pako prišavši oprezno korak bliže Đou. - Eto nas.

- Ja - uzdahne i Đo, ne mičući se s mjesta. - Eto vas.

- Bogami ste se lijepo udesili - primijeti Pako pokazujući ogrebotine na licima Đoa i Ćumura.

- A, to - odgovori Đo šibajući Ćumura pogledom kao granom kupine.

- Ko da ste se kombajnom brijali - nasmije se Pako.

- Ha - usiljeno se nasmije Đo prešavši dlanovima preko lica, gledajući zatim krvave dlanove. - Pala nam zastava u grm, pa...

- Znam, vidjeli smo.

Nekoliko trenutaka sva četvorica su šutjeli, a onda je Pako polako pokazao prema džepu vjetrovke, prinijevši pritom ustima ispruženi kažiprst i srednjak lijeve ruke.

- Hoćetel zapalit?

Đo je klimnuo glavom i polako iz lijevog džepa svoje jakne izvadio plastični upaljač. Tog trenutka sjetio se da upaljač ima znak Zelenih udovica i pružio ga je Paku upadljivo ističući crtež zelene zmije omotane oko sablje. Gledao ga je u oči i čekao odgovor na ovu "lozinku".

Pako se nasmijao sa štapićem pali malla u ustima i napravio još jedan korak naprijed, nadnijevši lice nad upaljač.

- Zelene udovice, ha? - gledao je upaljač ispuštajući dugačak dim. - Ta

im je dobra.

- Sta? - zbuni Đoa Pakova opaska.

- Mislim, to sa zelenim udovicama. Niti su udovice zmije, niti su zelene.

- Aha, to i ja govorim - nasmije se Đo. - Isto da ga je radio onaj što je Blagajlijama crto amblem za one, kako se zovu... Crne pume. Čuj, crne pume?

Papac pogleda Paka. Pako se nasmije. - Baš - reče vraćajući upaljač. - Imo sam i ja ovakav. Kupio mi ga prijatelj za rođendan... od Kineza. Znaš Kineza?

- Ko ne zna Kineza? - odgovori Đo. - Afan Kinez. Ćumur je osjetio potrebu da se nasmiješi Papcu. Papac je gledao u Paka, pa onda gore, u kulu.

- Eh da, ja sam... - premjestio je Đo upaljač iz desne ruke u lijevu i ispružio svoju ogromnu šaku, da bi već u sljedećem trenutku primijetio kako mu je dlan krvav, pa ga je obrisao o hlače i opet ga pružio Paku. - Ja sam Zlatko. Pako je klimnuo glavom ispuštajući dugačak dim i prihvatio Đoovu ruku.

- Branko - procijedio je kratko.

- Ja sam Željko - rekao je Papac i krenuo prema Đou. - Papac me zovu.

- Mene zovu Đo.

- I ja sam Željko. Ćumur.

- Branko, drago mi je.

- Ćumur.

- Papac.

- Ćumur, drago mi je.

- Pretpostavljam - započeo je Đo gledajući Paka. - Pretpostavljam da ste skontali...

- Znam - rekao je Pako. - Naši smo.

- Hvala bogu - uzdahne Ćumur. - I mi.

- Hvala bogu da ste vi skontali.

- Šta?

- Mislim, to s uniformama.

- Ma ja, skontali. Da vi kontate. Na svu sreću.

- Glavno da smo naši. -Eto...

- Naši, jašta - odahne i Papac.

- Svi smo, znači... naši - zaključio Ćumur.

- Ono, da vam kažem - sjetio se iznenada Đo. - Onaj rafal, to je bilo slučajno, to ste...

- A, to... ništa, ma shvatili smo mi i to.

- ...nije bilo štete?

- Ma jok, ništa!

- To se Cigo išo počesat - uključio se Ćumur. - Pa zapuco slučajno.

-Ko?

- Cigo. Duga priča. Nego, koliko... koliko je vas, dolje?

- Ha... - zastao je Pako.
- Shvatam - upade Đo. - Razumijem da ne možeš sad... evo ja ću prvi. Nas je... trojica.
- Ćumur ga je blijedo pogledao.
- Ne, u redu je - odgovorio je Pako. - Nas je četvorica.
- Zapravo i nas. Jedan je još u podrumu... Cigo, on je... ranjen.
- Đo je sačekao nekoliko trenutaka. Pako ga je gledao čas u jedno, čas u drugo oko.
- I nas dvojica ovdje - reče najzad.
- Četvorica gore plus vas dvojica? Znači šest ukupno?
- Ja, šest.
- Bogami i nas toliko.
- Šta, dolje četvorica i vas dvojica?
- Aha.
- Eto, i nas šestorica isto.
- Dvanes veličanstvenih - nasmija se Papac.
- Jok, sedam - ispravi ga Pako.
- Šta, sedam? - iznenadi se Đo. - Reko si da vas je šest, jebo ga ti?
- Ma ne, reko "Sedam veličanstvenih". Papac pobrko filmove... "Dvanes žigosanih" i "Sedam veličanstvenih". Nas dvanes, ko dvanes žigosanih, kontaš?
- A ja, "Dvanes žigosanih", gledao sam taj. To je ono kad su išli na tajni zadatak neki, njih dvanes?
- Ja. Dvanes žigosanih.
- A pravo nas lijepo žigosalo, s tim uniformama.
- Bogami jest.
- Inače?
- Eto, mi dolje. Na groblju. A vi?
- Mi gore na kuli. I ni makac.
- Ha.
- Srpsko groblje.
- Jel? -Aha.
- A kula gore... dobra?
- Dobra, odlična. Begova kula. A kako je vama, dolje?
- Groblje ko groblje, šta češ. Vi ste bolje prošli.
- Ha, to je istina.
- Stara begovina, da.
- Muzaferbegova. Muzaferbegovi dvori. -Ja.
- Vidi, da ti kažem - započe Đo. - Jasno je i meni i tebi da ne možemo sad da govorimo, je li...
- Jasno, jasno.
- Vi imate svoj poso, mi svoj.

- Vi imate svoje objašnjenje, mi svoje.
 - Ja.
 - Ono, za uniforme, reko...
 - Sve jasno?
 - Ma jasno, to smo riješili, jel?
 - Skonto sam ja odma da ste... vi skontali. Da ste naši. - I mi smo vidjeli odmah. Samo jebi ga...
 - Pravo zajebana situacija, jelde?
 - Bogami zajebana.
 - Glavno da se ne poubijasmo - nasmija se Đo.
 - Bogami je malo falilo - nasmija se i Pako.
 - Bogami malo, baš - potvrdi Ćumur smijući se.
 - Kako ste počeli, ja reko: ubiše nas braća rođena! -stade se smijati i Papac.
 - Ma Cigo budala, pričat ćemo vam poslije. Nego...
 - Hoćemo li se nać svi sad ili šta ćemo?
 - Ja, ovo je malo budalasto sad.
 - Pravo budalasto.
 - Hoćemo se nać svi sad, pa... - predloži Ćumur. - Možemo dolje kod vas, na groblje?
 - Pa... - reče Pako i iznenada se lupi po čelu. - Ne može! Ne! Znaju za groblje, provalili su nas, moramo se i mi micat od tamo!
 - Ja, dobro čovjek govori, ne može groblje, znaju za njih na groblju! - doda i Đo.
 - Kako znate da znaju? - pogleda ga Pako.
 - Upali su nam u vezu - odgovori Đo. - Slušaju nas cijelo vrijeme. Shvatili smo da znaju za vas dolje.
 - Majku im jebem!
 - A kako vi znate da znaju za vas?
 - I nama su slušali kenvud... skontali su nas. - I vas slušaju? - šokirano će Đo.
 - Cijelo vrijeme. A znaju li za vas gore, u kuli?
 - Ne znam, sve im jebem!... Koliko se dalo iz razgovora skontat, ne znaju. Jedino sigurno znaju za vas.
 - Znači, i vas čuju. Onda i vama veza za kurac?
 - Za kurac.
 - Bog ga jebo, u lijepim smo govrima. Nemamo veze ni mi, ni vi! Šta ćemo?
 - Ne znam, valja nam se maknut neđe.
 - Će ćemo?
- Đo se osvrne po selu. Sve su kuće bile iste, male i kamene, davno spaljene, bez krova, šupljih prozora iz kojih su kuljali korov, bršljan i bodljikavo grmlje.

- Oni nas vide dolje, majku im jebem. Cijelo vrijeme.

- Što vas nisu poskidali onda? Nešto tu nije u redu, ne kontam. - I ja se to pitam.

- Što nas sad ne skidaju?

Pako pogleda gore, prema kuli. Kako god okrenuo, boljeg skrovišta u Muzaferovim Kućama, posred pustog i sprženog Strmodola, nije bilo.

- A gore, kod vas... - kimne glavom prema begovini. - Ima podrum neki?

- Ima, dobar podrum. Dalo bi se gore... može se organizovat i straža.

- Šta ćemo, onda? - upita Papac.

- Idemo gore svi, pa ćemo vidjet. Hajte po svoje pa da idemo.

- Nećemo ić niđe - reče Pako. - Zvat ćemo ih ovamo.

Potom se okrenu i započe desnom rukom mahati prema groblju. Nakon nekoliko trenutaka polako podigne i lijevu ruku, ispruži je i stade kažiprstom pokazivati svoju desnicu.

- Stani - presječe ga Đo. - Kakav ti je to znak, jebo ga ti? Šta to znači?

- Znači da je sve u redu - odgovori Pako i dalje gledajući prema groblju.

- Dogovor je bio, ako je sve u redu, da im mašem desnom rukom. To znači da mogu krenut za nama i da je sve okej.

- A što pokazuješ lijevom rukom to? - pomalo nepovjerljivo će Đo.

- Ha... - nasmije se Pako. - Pokazujem im da mašem desnom rukom, a ne lijevom. Naglašavam to, kontas? Ima jedan što slabo razlikuje lijevo i desno, pa eto... čisto da ne bi naj eballi bez razloga.

- Dobar ti je ovaj mali, dobar - okrenuo se Đo prema Papcu. - Pametan je...

Branko, jel ono Branko?

- Jest, Branko.

- Branko... dobar si, mali. Pametan. Kakav si u školi bio?

- Odličan - umjesto Paka odgovori Papac.

- Vidi se - zadovoljno je klimao glavom Đo. - Da je meni takvih! U mene sve go idiot. Dobri momci, krvi će ti dat, al glupi ko čuskije, jebo im ti mater! Da su svi ovako ko ja i ti, dobili bi mi rat sutra.

- Evo idu - podvikne Papac. - Eno ga Robi!

I doista, iz grobljanske kapije najprije je bojažljivo izvirió Robi, a odmah za njim Čep i Vili. Posljednji je izmilio Zagor. Raskošni mu je šljem bio bogatiji za rukovet divljih ruža.

Sišli su oprezno do ceste, zaobišli komadić niskog kamenog zidića obraslog u kupinu i popeli se na malu zara-van. Tu su zastali s nelagodom: pred njima se, sredinom Strmodola, pružila stara krvopoljska cesta, presvučena tankim sivozelenkastim tepihom, porubljena busenima mrtve trave i potpuno nezaštićena od pogleda s Prevale, Dubova brda, Vilaje i ostalih vrhova što su se gubili gore u sunčevoj izmaglici. Pako im je dao znak da požure. Onda je odjednom Zagor pao.

- Šta je sad, bog ga jebo? - skočio je Pako gledajući Đoa.

- Šta...? - bio je i Đo šokiran.

Tamo, pod cestom, nad Zagorom su jednako šokirani stajali Vili, Robi i Čep. Onda se Zagor na tlu pomaknuo. . Najprije je ruku s puškom izbacio ispred glave, a onda cijelo tijelo pomaknuo naprijed, na cestu.

- On to puži - promućao je Đo.

- Majku mu jebem glupu, on stvarno puži preko ceste! - promuća i Pako.

- Bog te jebo - promuća Ćumur.

Vili, Robi i Čep su nepomično stajali iza Zagora, a onda se prilično jasno vidjelo kako je i Čep krenuo puzati za Zagorom. Robi ga je, međutim, uhvatio za ovratnik i stao vikati na njega i na Zagora, te krenuo preko ceste. Za njim je odmah pošao i Vili, a nešto kasnije i Čep. Nekoliko trenutaka poslije s ceste se pridigao i Zagor, te stao pognut trčkarati za njima. Možda pola minute kasnije trojka je stigla do starog oraha.

- Evo nas - prvi se javio Robi.

- Ja sam Zlatko... Đo.

- Robi. -Vili.

- Čep.

- Ćumur, drago mi je.

- Vili.

- Robi.

- Čep.

- A šta je tebi s licem? - upita Papac Čepa.

- Šuti, ne pitaj! - prosiktao je Robi.

Tek tada je i Pako pogledao Čepa: tanka crvena crta iz nosa mu je tekla preko usana i kapala niz bradu. Dvije velike ogrebotine zaparale su mu obraz ukoso, poput indijanskih ratnih šara, dok mu je desno oko bilo gotovo zatvoreno u nabrekloj ljubičastoj lukovici.

- Šta je bilo, Čepe?

- Hajde, reci mu sad, mater ti jebem! - kiptio je Robi.

- Ništa, pao sam.

- E bogami nisi pao nego smo te mi pali! - upao je i Vili. - Skočili ja i Robi na njega u zadnji čas. Hajde, reci im zašto!

- Jebiga...

- Krenuo hadžija pucat! - vikao je Vili. - Dobro ste sad živi, i vi i mi! Dobro vas nije sve spucalo!

- Šta?

- Reci im! -Jebiga...

- Hoće li mi ko reć šta je bilo, bog ga jebo? - iznervirao se Pako.

- Krenuo pucat jer je mislio da daješ znak za uzbunu! - nije prestajao Vili. - Pobrko ruke!

- Digo junak kalašnjikov i stao vikati: "Ubit će Paka, ubit će Paka!"

- Pa pokazivo je na lijevu ruku - branio se Čep.

- Na desnu! Desnom je maho!

- U zadnji čas skočili ja i Vili. Bacili ga u onaj grm.

-Mighty-

- Pobio vas zamalo.
- Dobro Čep, al šta je vama dvojici s licem?

16:44 h

- Sve u redu, ne pucaj! - čuo se duboki Đoov glas, trenutak prije nego što se njegova golema silueta pojavila na kapiji Muzaferbegove kule.

Iza Đoa pojavio se Papac, pa Ćumur. Malo kasnije do kapije se popeo Pako, za njim Vili, Zagor, Robi i Ćep. Čudna, miješana vojska - šest umornih i oznojenih vojnika u uniformama Omerovih inženjera iz Armije BiH, i dvojica krvavih lica, u odorama Pohumske brigade HVO-a - penjala se strmim dvorištem prema ruševnoj begovoj kuli. Jaser je stajao na vratima kule sa spuštenim kalašnjikovom.

- Evo sam ti doveo Omerove - reče mu Đo ulazeći u kulu.

- Ja, Omerovi - nasmija se Pako. - Inženjerci.

- To je Branko - predstavi ga Đo Jaseru. - Ostali... jebiga, nisam zapamtio.

- Ja sam Vili.

- Jaser.

- Robi.

- Jaser.

- Željko, Papac me zovu.

- Jaser.

- Dino. Zagor. Zovu me Zagor.

- Mene me Jaser.

- Ćep, drago mi je.

- Kako?

- Ćep. Ćep.

- Aha, ko Ćep? - uzvрати Jaser. - Ja sam Jaser.

- Hajde sad, zovi Huntu nek side dolje - reče Đo Jaseru. - Morž neka ostane na straži.

Đo uvede vojsku u kulu. U kutu prostrane prizemne dvorane otvaralo se stubište prema podrumu.

- Cigooo! - prodere se Đo, pa se okrene Paku. - Cigo je dole, ranio se ono kad je puco. Cigooo, mi smo!

U dnu mračnog stubišta otvarala se prilično velika podrumaska prostorija osvijetljena tek mrljama prašnjava svjetla, što je curilo unutra kroz dva visoka prozorčića u razini dvorišta. U kutu podruma ležao je Cigo, podignute desne nogavice i noge umotane u zavoj prošaran crveno-smeđim mrljama.

- Evo sam ti doveo Omerove. Da upoznaju budalu što ih je umalo ubila - reče Đo, pa se okrene Paku. - Puco na svoje, pogodio sebe.

- Ne seri.

- U redu je - sagne se Pako da mu pruži ruku. - Ja sam Branko. Glavno da nema mrtvih i ranjenih.

- Ranjenih bogami ima - reče Papac. - Ja sam Željko. Papac me zovu.

- Cigo.
- Vili.
- Robi.
- Cigo.
- Dino, zovu me Zagor.
- Cigo.
- Čep, drago mi je... Boli li?
- Nako. A šta je tebi s licem?
- Ništa. Pao. U... grmlje.
- A tebi? - spazi Cigo i Đovo krvavo lice. - I Ćumur! Pa vi se pomarisali dole?!
- Ma jok. Pali i mi... u grmlje.
- E da mi je to bilo vidjeti
- E ja bi hiljadu puta go u grm skoćio samo da mi je bilo vidjet kad si se izrešeto po nozi!
- Glavu ćemo jednom svi izgubit zbog njegova svraba - povjerljivo će Ćumur Papcu.
- Morž i Hunta su gore, na kuli - prekide Ćumur tišinu. - Hunta će sad doć.
- Nije to ni izgovorio, a stepenicama su se spustili Jaser - i Hunta. - Ja sam Hunta - podigao je desni dlan poput Indijanca.
- Ja sam Branko. Pako. A ovo su Papac, Čep, Vili, Robi i... Zagor.
- To je znači ta... Muzaferebegova kula - reče Robi. - Slavna begovina.
- E da - zaokruži Đo pogledom po podrumu, ponosno kao da je sam beg i da je cijela kula njegova. - Slavna Muzaferebegova kula.
- Nisam nikad bio.
- Ni ja.
- Tu se znači jebavalo... - dometne Zagor osvrćući se prostorijom. - Pa i nije nešto.
- A jok, podrum je bio za početnike, kaže Đo. - Gore se jebavalo, na spratu.
- Ja, na spratu. Ispričaj im njima, Đo. Đo je jebavo Šonju Amazonu ovdje.
- Čuj, Šonju?!
- Jest, očiju mi. Ispričaj im, Đo.
- Znači, to je stvarno istina, to s jebalukom u kuli - zadivljeno će Vili. - Pričo je meni Šiljak.
- Šiljak? Rade? - skoći Hunta. - Ti poznaš Šiljka?
- Kako ne bih znao Šiljka? A odakle ga ti znaš?
- Čuj, odakle? Iz rata.
- Znam ga ja sto godina, odrasli smo skupa - doda Vili. - I đe je on sad, to niko ne zna?
- Ne znaš za Šiljka? - iznenadi se Hunta. - On ti je išo u četnike.

- Će je išo?
- U četnike. Ima i pola godine. Eno ga u Krvopolju.
- Šiljak?! U četnicima?
- Jest. Znali smo mi da je on čedo, njemu ti je cijela porodica četnička. Znaš li ti da je njemu otac prije rata vozio autobus za Beograd?
- Šta, šverco oružje za Krvopolje, za četnike?
- Ma jok... ono, vozio autobus. "Hučatrans".
- Zna se ko je vozio linije za Beograd. -Ja, pa...
- A osim toga, njemu je mater četnikuša. Milošević.
- Ha, bit će mu Slobo neki stric! - nasmija se Ćep.
- Nije bolan Srpkinja - upade Vili. - Hrvatica, jebiga, ima Miloševića i Hrvata.
- Još gore - pljune Hunta.
- Kako gore? - zbunjeno ga pogleda Robi.
- Kako nije? Milošević, pa još Hrvat? Najgori četnici su Hrvati. Ko što su ti najveći ustaše Srbi.
- Nisu - opet će Vili. - Najveće ustaše su muslimani.
- Ćuj, muslimani? - pogledaju ga Ćo i Cigo.
- Jest, bogami, bio kod nas jedan Zijah, Zijo, zvali ga Handžar divizija, taj je bio veći Hrvat od Pape.
- Od Pape? - stade se smijati Robi.
- Ma dobro, tako se kaže, "veći Hrvat od Pape"...
- Kaže se "veći katolik od Pape", idiote.
- Šta se bolan ti smiješ, ti si veći katolik i od Zije i od Pape - reče Vili pa se opet okrene Ćou. - Robiju je pravo ime Tahir. Mater mu muslimanka, a on veći Hrvat od Pape.
- Dobro bolan, Vili.
- Meni se baba zvala Tahira - dobaci Ćumur.
- Eto vidiš. Jebo te Hrvat Papa.
- Jebi se, Robi... htio sam da kažem da je taj Zijo bio veći Hrvat od... od... jebi ga, kako se sad to kaže, koji je najveći Hrvat?
- U nas Cigo - nasmije se Ćumur, a za njim i ostali. -Bog te jebo, metar devedeset pet, a plavook i plavokos ko pravi nacista. I još mu đed bio kod Francetića oficir.
- Jebo ti nacista mater - procijedi Cigo dok je podrum Muzaferbegove kule muklo odjekivao smijehom šarene vojske.
- A prije rata se hvalio da mu je đed osnivo Partiju u Gračanici!
- To je bilo prije rata!
- Pa to i kažem!
- Ma prije onoga rata - navalio je Cigo braniti djedovu čast. - Prije drugog svjetskog rata je osnivo partiju. I to muslimansku, a ne srpsku!
- Onda otišo u ustaše?
- Aha, al u bosanske ustaše - smijao se Ćumur. - A ne hrvatske.

- Ti ne seri.

- Nemojte Cigu zajebavat - upade Đo. - Cigo će od Alije dobit orden, on je bogami jednoga Hrvata jutros upuco u nogu.

Još su se nekoliko trenutaka smijali, a onda je opet - zavladała tišina. - I šta, Šiljak išo u četnike? - presiječe muk Vili.

- Ja, kažem ti, eno ga u Krvopolju. Snajperista, živ je, bogami, sve tri vojske promijenio.

- A odakle ga ti znaš, svega ti? - upita Hunta Vilija. - II si i ti iz Brezovače?

- Aha. S Nasipa dole.

- Pa otkud ti kod Omerovih?

- Kod Omerovih? - pogleda ga Vili tupo.

- Pa ja. Zar nisu Omerovi od Tarduka najviše?

- Ha! - nasmija se Vili nakon nekoliko zbunjenih trenutaka, kuckajući prstom po grbu Omerove brigade na nadlaktici. - Pa, kako bih ti reko, ko i ti iz Brezovače, pa u Pohumskoj brigadi!

Nasmijao se sada i Hunta.

- A odakle ste vi ostali?

- Iz Blagajevca, uglavnom - odgovori Papac. - Čep ti je isto iz Brezovače, on je rođen tamo, pa je poslije doselio u Blagajevac... a Robi je iz Koviljače. Ja sam ti iz Blagajevca, i Pako, i Zagor, onaj gore.

- I svi u Omerove inženjere? Kako to?

- E jebiga, to ne smijemo da vam kažemo - nasmije se Pako zagonetno. - Tajna misija.

- A odakle ste vi? - upita Čep, pa se okrene Hunti. - Ti si iz Brezovače, to sam skonto.

- Ja, iz Brezovače, s Avenije. Bio ja tamo taksista -odgovori Hunta. - Ostali su ti, ovako... Đo i Morž su ti isto iz Blagajevca, Morž je onaj gore na kuli. Cigo i Ćumur su iz Koviljače, a Jaser, on ti je iz Zubora, to ti je selo iznad...

- Znamo Zubor, kako nećemo znat Zubor. Tamo će je HOS bio.

- A vi svi iz Blagajevca i Koviljače, pa u Pohumsku brigadu završili? - sad je na Paka došao red da bude sumnjičav.

- E, vidiš - Đoov je pak red bio za zagonetni osmijeh. - I mi u tajnoj misiji.

- Samo me jedno zanima - nije izdržao Đo. - Kako ste skontali... da smo naši?

- Ha - nasmija se Pako.

- Pa pucali smo po vama! Pucio Cigo - raširio je ruke Đo. - Kako ste skontali?

- Će neće pucat?! Pa i ja bi pucio na vas da sam bio na vašem mjestu!

- To i kažem - reče Đo. - Kako onda?

- Jebo to - prekinu ga Pako - al kako ste vi skontali nas? Kako ste vi skontali... da smo mi naši?

- Pa vidjeli smo vas. Cigo je pucio slučajno.

- Vidjeli ste nas u ovim uniformama? -Ja.

- I kako...?

- Pa po uniformama! Zato uniforme i služe, jebo ga ti! - nasmija se Đo. Nasmija se i Jaser, mada mu nije bilo do kraja jasno što je to smiješnoga Đo provalio, nasmijali se i ostali, pa se onda - što će? - zbunjeno nasmijao i Pako.

- To ti je valjda, kako da kažem, ko Hrnjak kad je prešo u "Mašinoimpex" - upade Vili - pa isto mu se ona škutorska glava poznala i u "Impexovom" dresu. Prepoznano bi ga s Titove čeke.

- Hrnjak ti je igro s Cigom u "Impexu" - pokaže Đo na Cigo.

- Čekaj - zamisli se Vili gledajući Cigu. - Tebe onda znam. Sjećam se ja, čekaj... Ateragović, jel?

- Ateragić - ispravi ga Cigo.

- Ja, Ateragić - nastavi Vili. - Bek, jelde?

- Aha. Lijevi.

- Pa ja, lijevi bek, znam te ja, kako te ne bih znao. Gledao sam ja tebe, sjećam se kad si protiv "Rudara" zapeo, šta je ono bilo... kad smo dali gol. Šaban ti ga uvalio. Kad si gađo sudiju kopačkom.

- Jest, on je bio - stade se smijati Hunta. - Sta, ti si bio na toj utakmici?

- Bio, jašta. Ja i Šiljak. On navijo za krvopoljski "Ustanički", poslije nas zgazili u finalu - pričao je živo Vili, pa se opet obratio Cigi na podu. - Po Brezovači se pričalo da te, ha, baš kad ti je Šaban krenuo po krilu, da te zasvrbio taban. Kako je Vili to izgovorio, tako se podrumom Muzafer- begovine prosuo grleni smijeh. Četvorica u uniformama 103. pohumske brigade HVO- a okrenula su se ranjeniku na zemljanom tlu kreveljeći se u razuzdanu smijehu. Petorica u uniformama 8. motorizovane brigade Armije BiH pogledavala su se prihvaćajući smijeh zbunjeno, baš kao maločas. Samo se Cigo i Vili nisu smijali. A Ćumur se umalo udavio od smijeha.

- Dobro bolan, Ćumure - premještao se Cigo s lijevog lakta na desni. - Ne seri, hajde.

- Matere mi - nastavio je Vili kao da se pravda. - Tako se priča.

- Jest, jest - potvrdio je Robi. - Čuo sam i ja u Koviljači tu priču, to svi znaju. Da te zasvrbio taban i da si pao na travu... kažu da te Šaban zajebavo, da te tri puta obiše s loptom dok si se češo, prije nego što je zapuco gol.

- Ova je dobra, tu još nisam čuo.

- Ti Hunta, ne seri, ozbiljno ti kažem!

- Ne znam, tako se pričalo po Brezovači - pravdao se i dalje Vili. - Da te taban zasvrbio.

- Šaban je njega zasvrbio, Šaban.

- Najprije - upade Ćumur smijući se - nije ga Šaban obiše tri puta, već samo jednom. Valjda ja znam.

- Ćumur je branio, zna Ćumur.

- Jebem tebe i njega.

- Žarko Buza zvani Ćumur, jelde? - podvikne Vili.

- Željko.

- Pa ja, golman. Znam i tebe...

- Njega je Saban obiše tri puta, a ne mene - javi se Cigo. - Kroz šupak mu ga je uvalio.

- Ne, bez zajebancije - uporan je bio Vili. - Kažu da si pao jer da te zasvrbio taban. A tako je bogami i izgledalo, odmah da ti kažem.

Ona četvorica su se opet nasmijala.

- Zato jer ga je stvarno zasvrbio taban - objasni Ćumur.

-Sereš?!

- Najozbiljnije - odreže Hunta. - Pa i sad je puco na vas kad se išo počešat kalašom... uguro hadžija kalaša u čizmu i stao se češat. Pa opalio po vama.

- Sereš?!

- Ne serem. Očiju mi.

- Jebote! - podvikne Pako izdvojen malo sa strane. - Pa glavu smo mogli izgubit zbog toga tvoga svraba!

Ėetvorica u uniformama HVO-a ponovo se divlje nasmijaše.

- To mu i mi stalno govorimo.

- Ćovječe, Ateragić i Buza iz "Impexa"! - opet će Vili. Ne mogu da vjerujem! Nego, otkud vas dvojica... mislim, Ateragić i Buza, jebote... otkud vi u HVO-u?

- U HVO-u? - iznenadi se Cigo.

- Pa ja.

- Misliš u Pohumskoj brigadi? - ubaci se Đo.

- Ma ne to, jebo te Pohumska brigada, ne mislim na ovaj zadatak, nego... otkud vi u našoj vojsci?

- A u kojoj ću bit? - pogleda ga Cigo odozdo.

- Pa, mislim, Ateragić! Ono, ĉovjek bi očekivo...

- Ma znam, mogo sam i ja ko Hrnjak, mogo sam ja i u "Želju", ili u "Hajduk", zvali su mene i u "Hajduk", al rat... de ću ja mlatit pare dok moji ginu?

- Zvali su te u kurac - nasmije se Đo. - Prekinuo ĉovjek karijeru poslije one utakmice.

- Zbog ozljede.

- Zvali ga u "Hajduk", a dobio poziv iz Opštinskog suda u Koviljači. Koji je to transfer bio! Igro u Centralnom zatvoru, za "Lopove". Protiv "Ubica".

- Sta ti znaš, šta? - branio se Cigo. - Zvao je mene menadžer iz Zagreba, pitaj Iliju. Mogo sam ja ĉak i hrvatsko državljanstvo dobit.

- A ko bi ti tebi dao ustaško državljanstvo?

- Ćuj Jasera, ustaško državljanstvo.

- Pa ja, dobro Jaser govori, mogo bi hrvatsko državljanstvo dobit samo po ĉedu što je bio bojovnik kod Francetića.

- Nije to ništa - umiješao se Zagor. - Jebotekurac, naš bi Papac po djedu mogao dobit partizansko.

- Šta bolan partizansko?
- Pa državljanstvo... jebo ga ti.

Poslijepodnevna se ljetna omara spustila na Strmodol teška poput noći. Svaka travka, grm, stablo, svaki kamen, zid, kuća - i asfalt davne ceste i kaldrma Muzaferovih Kuća - presvučeni su koprenom svjetla nezdrave, gotovo neon-ske boje, baš kao da je na zapadnoj polovici neba eksplodirala strašna atomska bomba i da je u velikom bljesku umro svaki život i svaka boja.

Mrtvi su na užarenoj travi plegli i svi strmodolski vjetrovi, i oni od Huče i oni s Popova sedla, čak i tihi lahor s okusom smreke što se nekad u ova doba spuštao s Dubova brda. Mrtav je bio i zrak, vreo i težak, mrtav je bio lepet ptičjih krila, i paučina u kupinama, i miris trulog oraha, mrtvo je bilo nebo, bijelo i gusto poput glasovitog potkrmeljskog kiselog mlijeka, i sam je rat beživotan i ukočen ležao opružen ispucalom dolinom, tako suh da mu se ni duši što ju je mrtav ispustio nije čutio onaj gadan, slatkasti zadah.

Teška se poslijepodnevna omara spustila na mrtvu zaravan, i kad bi se čovjek bolje zagledao - ovako kao sada Morž, s krova Muzaferbegove kule - široki bi mu Strmodol izgledao kao jedna od onih snovitih i treperavih slika velikog fra Luje Gredara u galeriji blagajevačkog franjevačkog samostana. Samo da je Jemezdin Bećirević Morž ikad u životu vidio ijednu čestitu sliku, a kamoli neki od fra Lujinih pejzaža. Ne bi se valjda tog trenutka tako preplašio da je umalo pao s kule.

Da je, naime, barem jednom u životu Morž nogom kročio u galeriju fra Luje Gredara, vidio bi pored velikih slika od sunčeve magle i proključale smole - tamo kraj ulaza u staru sakristiju, sasvim u kutu - nekoliko malih mrtvih priroda i među njima jednu osobito uspjeću, tako radosnu da ju je teško nazvati mrtvom, cijelu od razigranog bršljana, poljskoga cvijeća i dvije divlje ruže.

I ne bi Moržu toga trenutka palo na pamet ono što mu je palo - a na pamet mu je palo to da je od straha i vrućine poludio i da mu se pričinja kako ga podmuklo, s leđa, napada opaki, otrovni grm ubojica. Valjda bi mu tada šareni grm što je odjednom izronio iz kamenoga krova izgledao baš kao fra Lujina mrtva priroda kraj sakristije, prikladni ukras veličanstvenoj njegovoj slici što se s vrha kule prostrla Strmodolom. Valjda se ne bi čudio što je pod kistom starog majstora grm izrastao tako živ da ne samo što se miče, već i govori.

- Zdravo - rekao je grm, na što se Morž trgnuo i zapeo o Ciginu čizmu što je još ležala na krovu kule, te se opasno zaljuljao nad grudobranom.

- Opal - priskočio je grm i u posljednjem trenutku uhvatio Morža za nadlakticu.

- Hvala - pribrao se Morž, a onda ugledao onu krvavu čizmu, opet se zaljuljao i zabijelio očima i opet ga je onaj grm morao hvatati.

-A staje tebi?

- Ništa, mala slabost... - odgovori Morž. - Valjda od sunca, šta li.

- Ja sam Dino - nasmije se grm. - Zovu me Zagor. - I ja isto.

- Šta, i ti si Zagor?

- Jok, Dino. I ja sam Dino. Samo što mene zovu Morž.

- Mene Zagor.
- Zagor, ko Zagor? Onaj iz romana?
- Aha. Duh sa sekirom.
- Baš si vala ko duh. Nasmijali su se obojica.
- Poslali me da vidim šta ima gore.
- Dobar ti je taj šljem, pravo - smijao se Morž. - Prepo si me baš... mislio sam da me napo grm, Tita mi.
- To mi je kamuflaža - reče Zagor skidajući kacigu. - Da me bolje ne vide.
- Bogami te ja nisam vidio! - nasmije se opet Morž.
- Jelde?
- Duh sa sekirom.
- Ja, duh sa sekirom.
- Cigaru? - izvadi Morž kutiju i pruži je Zagoru.
- Sto mu gromova, sarajevska Drina! - obradovao se Zagor halapljivo obližujući štapić duhana. - Odakle ti Drina?
- Od Kineza... švercer jedan, iz Blagajevca.
- Kinez vam nabavlja Drinu?
- Sta, znaš Kineza?
- Ko ne zna Afana? - otpuhne Zagor dugačak dim. - On nam je glavni nabavljač mesa. I još svačega.
- Kažu da meso nabavlja kod Srba.
- Zajebavaš? Četničko meso?!
- Aha. A oni ga dobijaju od Srba.
- Kako Srbi od Srba?
- Mislim, od originalnih Srba. Iz Srbije.
- Iz Srbije?
- Ma ja. Kinez trguje sa svima. Sa sve tri vojske.
- Jebotekurac koji je on mufljuz! A ja mislio on radi samo za nas... mislim, ono, kriminalac, lopov, al naš.
- Ne isplati se to. Kad bi to moglo, što bi ratovali?
- Jest, dobro govoriš - zaključí Zagor, zatvorenih očiju zadovoljno otpuhujući dim Drine. - Zamisli ti Kineza! Bit će da on onda i one prste prodaje svima. Sto posto.
- Sta, kakve prste? - zacrveni se Morž.
- Ma prste, ljudske - objasni Zagor. - Znaš da prodaje on prste, za suvenire?
- Zajebavaš? Prste prodaje?! - trudio se Morž zvučati uvjerljivo.
- Jest, prave prste!
- Odakle mu prsti, jebo majku svoju? - sad je već Morž sam sebi zvučao uvjerljivo radoznao.
- Valjda mu nabavljaju, šta ja znam... - zateče Zagora Moržovo pitanje. - Možda od zarobljenika.

Fakat, nikad Zagor zapravo nije razmišljao otkud Kinezu ti silni srpski i muslimanski prsti koje je dilao po Blagajevcu i okolnim krajinskim mjestima, baš kao i srpsku govedinu. Nasmijao se kad je skontao kako je u ratu ljudsko meso došlo kao govedina. Sjetio se kako su se lani speleolozi spustili u zloglasnu, bezdanu Zufkinu jamu i otkrili na njezinu dnu kosti stotina Hrvata što su ih u onome ratu prije pedeset godina tamo bacili partizani, i kako mu je Vili, koji se tada sa Šiljkom spuštao dolje, pričao da su to zapravo kosti uginule stoke, što su je seljaci odvajkada bacali u tu duboku spilju.

Sjetio se velikog sranja kad se to otkrilo, samo što se nitko nije usuđivao o tome javno govoriti, jer kako ćeš reći da su u zajedničku grobnicu hrvatskih mučenika na tardučkom groblju zapravo pokopane kosti nekoliko stotina davno crknutih krava, svinja, ovaca i druge živine? Sjetio se i kako je pitao Vilija otkuda oni znaju da su to životinjske kosti i kako mu je Vili rekao da je, istina, lako moguće da se zajebo, pa izvadio lubanju njegova rogatog djeda, što mu se baba jebavala s pola sela. I kako se onda svadio s Vilijem, a ovaj mu poslije ispričao da ini)c jedan lnr»j rekao tada baš tako nekako - kako u ratu ljudsko ljudsko meso dođu kao goveđe, kako i ne vrijedi više, jer čovjek, eto, ni mrtav ni živ nije nego stoka.

I taman kad je htio tu svoju opasku iznijeti Moržu, Zagoru pade na pamet zastrašujuća pomisao.

- Jebotekurac, ako on stvarno i Srbima i svima prodaje te prste... Misliš da on i našima...?

- Našima šta? - nije ga Morž mogao pratiti.

- Misliš li da on i našima reže prste? Pa prodaje Srbima?

- A to! - nasmije se Morž. - Pa što bi rezo? Prst, prst. Svaki isti.

- Jest kurac! - skoči Zagor. - Zna se razlika. Srbi vjenčani prsten nose na desnoj ruci.

- Dobro, al šta ako nije prstenjak? Sta ako je... kažiprst? Ili palac?

Zagor povuče dugačak dim. Ni o tome, eto, nikad nije razmišljao. O tome kako to Kinez trguje isključivo prste-njacima. Sta je sa svim onim palcima i kažiprstima, kome njih uvaljuje? Iako, opet, ima to smisla, to da su prstenjaci najtraženiji i na posebnoj cijeni, jer jedino su oni s vjenčanim prstenom pouzdano srpski, baš kao, recimo, one uši što ih Kinez prodaje dvostruko skuplje ako imaju naušnicu s četiri srpska ocila, dvoglavim orlom ili barem pravoslavnim križem. A skoro sve iz Kinezova kataloga imaju ocila, orla ili križ, iako u posljednje vrijeme najbolje idu oni s islamskim polumjesecom. Uhvatio se gdje razmišlja kako ni o tome nikad dosad nije razmišljao i kako uopće u posljednje vrijeme malo razmišlja.

- Šta ja znam - reče najzad. - Valjda onda njima uvaljuje palčeve.

- Valjda.

Sad se Morž uhvati kako razmišlja o tome. Jednom će Kinez fakat najebati zbog toga, prvi put kad neki mudža-hedin shvati da prodaje samo prstenjake, a neki četnik ili ustaša poveže da onda palčeve zacijelo uvaljuje njima i da su to onda sigurno srpski, odnosno hrvatski palčevi. Gore od toga; mislio je Morž, može biti jedino ako shvate da nisu to palčevi njihovih suboraca, već obični janjeći repovi. Najebat će onda i Huntin stari, a najebat će bogami i Hunta kad se sazna da Kinez uvaljuje njihovu janjetinu za ljudsko

meso.

Nasmijao se kad je skontao kako je u ratu ljudsko meso došlo kao janjetina. Sjetio se kako su se lani speleolozi spustili u zloglasnu, bezdanu Zufkinu jamu i otkrili na njezinu dnu kosti stotina partizana što su ih u onome ratu prije pedeset godina tamo bacili ustaše, i kako mu je Šiljak, koji se tada spuštao dolje, pričao da su to zapravo kosti uginule stoke, što su je seljaci odvajkada bacali u tu duboku spilju.

Sjetio se velikog sranja kad se to otkrilo, samo što se nitko nije usuđivao o tome javno govoriti, jer nitko nije smio naglas reći niti da su u zajedničkoj grobnici hrvatskih mučenika na tardučkom groblju zapravo pokopani partizani, a kamoli pravu istinu: da to, naime, nisu ni ustaše ni partizani, već kosti nekoliko stotina davno crknutih krava, svinja, ovaca i druge živine. Sjetio se i kako je Šiljak njemu i Hunti poslije ispričao da im je jedan franjevac rekao tada baš tako nekako - kako u ratu ljudske kosti i ljudsko meso dođu kao janjeće, kako i ne vrijedi mnogo više, jer čovjek, eto, ni mrtav ni živ nije nego stoka.

I taman kad je htio tu svoju opasku iznijeti Zagoru, Moržu pade na pamet zastrašujuća pomisao. Sazna li se da su podvaljivali janjeće meso za ljudsko i najebu li zbog toga Hunta i stari, najebat će sigurno i on, Morž, što se sve ove vrijeme kurčio janječim trofejima. Uhvatio se gdje razmišlja kako o tome nikad dosad nije razmišljao i kako uopće u posljednje vrijeme malo razmišlja.

- A ova krv - iznenada će Zagor. - Jel to od onoga kolege dolje što je propuco sebi nogu? Što je puco na nas?

- Jest... Cigo - odgovori Morž ne skrećući pogled prema crvenoj lokvici. - Išo se počestat kalašom.

- Hiljadu mi bubnjeva Darkvuda, glavu smo mogli izgubit zbog njegovoga svrabal

- To mu i mi stalno govorimo.

- A bogami se lijepo i udesio, mali prst je sjebo skroz - nastavi Zagor, pa se nasmije kašljući duhanski dim. - A možda Kinez ima i koji nožni prst na prodaju... da mu ga prišiju?

Moržu se nije sviđalo što ovaj smiješni vojnik s ikebanom na glavi, što govori kao da je iz stripa pobjegao, toliko inzistira na Kinezovim prstima i Ciginjoj nesreći. Fra Lujina slika s vrha kule zbog toga mu se počela uskoro lagano mutiti i topiti, cijeli se Strmodol počeo okretati oko Muzaferbegove kule i Morž je znao: kad bi sad još spustio pogled u onu crvenu lokvicu kraj Cigine čizme, sasvim bi se sigurno opet onesvijestio.

Zašto je onda krajičkom oka morao pogledati dolje? Tko to zna? Tko zna zašto ljudi koji se boje visine vole vir-nuti sa zvonika blagajevačke katedrale i zašto je rahmetli imam Zekerijah bio tako protiv zvučnika na džamiji, inzistirajući da osobno okuiše s munare, iako su svi u gradu znali hem da nema glasa, hem da se boji visine?

Morž, recimo, u ovom trenutku nije znao niti kako se točno zove, a kamoli zašto je baš morao virnuti u baricu Cigine krvi. Ili tko je ovaj tip što mu se odozgo unio u lice, s cijelim botaničkim vrtom na kacigi.

- Zaljuljalo te, jel? - govorio je tip. - Krv, ha?

- Ja, ja... - nalaktio se Morž. - Uf, šta je...?

- Evo, da malo dođeš sebi - zalije ga Zagor mlakom vodom iz čaturice. - Jel ti bolje?

-Uf.

- Pa kako su te primili u vojsku takvoga? - smijao se Zagor. - Krvi se bojiš!

- Ma ne - pridigao se Morž. - Sunce valjda, šta li.

- Imali smo mi jednoga takvoga na regrutaciji, što je pao u nesvijest kad su mu vadili krv - nastavi Zagor. - Slušaj ovo: bili mi do slova D u blagajevačkom Domu zdravlja, nas jedno tries-četres u čekaonici, kad odjednom, burni Morž se strese.

- Tip jedan u sobi kod doktorice samo otreso - nastavi Zagor. - A znali su ga izgleda tamo, da ne može očima vidjet krv, pa mu vezali oči kad su mu krenuli iglom na žilu, ali šta, kad su mu skinuli povez, tip vidio valjda bočicu i ništa, bez glasa, samo bum!

Morž se opet strese. Slika se počela bistriti i oštriti, počelo mu se sve pomalo vraćati i uskoro je sasvim jasno pred zatvorenim očima vidio lice doktorice Rebac kako se smije i briše mu čelo mokrom krpom.

- I slušaj sad. Malo što je otreso jedanput, nego kad mu doktorica krenula obrisat čelo mokrom krpom on ni pet ni šest nego opet bum! - udari Zagor opet vanjskom stranom desnoga dlana po lijevome, tako glasno da se Morž stresao i treći put. - Šta je bilo? Krpa bila šarena, kuhinjska, na njoj nacrtan paradajz, šta li, shvataš, pa tip mislio da je krvava. I kraš-bum, otreso drugi put! Isto ko ti sad.

- Sjećam se, kako se ne bih sjećao! - poluglasno će Morž, kao za sebe.

- Sta, i ti si bio tada? - iznenadi se Zagor.

Da bio?! - pomisli Morž. I kud sad, usred rata, da naleti na nekoga tko je toga jutra također bio na irgrtit.h im u blagajevačkom Domu zdravlja?

- Aha - klimne glavom. - Jašta.

- Sjećaš se tipa?

Sta sjeća?! Morž je zahvaljivao Alahu na svakom danu rata što ga je potjerao iz Blagajevca, samo zbog doktorice Rebac, susjede što ga je zbog njegove sangvinofobije zadirkivala kad god bi ga vidjela i koja je - bio je potpuno uvjeren u to - u školi izmišljala razne sistematske preglede i cijepljenja samo da njega zajebava. Više je krvi vidio u njenoj ordinaciji nego u cijelome ovome ratu, koji je uglavnom proveo u štabu 78. brigade. Zapravo, kad bolje razmisli, do ove misije - u kojoj je završio jer je jedini znao rukovati motorolom - i Cigine nesreće sa svrabom, krv je vidio samo na Isusovoj glavi u onoj crkvi, kad su čistili Rušticu. Bitku za Gojčin, jedinu pravu borbu u svojoj kratkoj prašinarskoj karijeri, cijelu je odležao u jarku uz staru cestu, praveći se mrtav, u titanskom ratu živaca s mravom što mu je ušao u nosnicu i umalo mu došao glave, kad su tri četnika bježeći iz G oj čina bukvalno preskakala Moržovo beživotno tijelo. I onu granatu na Vučjoj glavi, što je ranila petoricu suboraca, preživio je bez ogrebotine, stenjući i jaučući, previjajući se po travi i držeći za nogu kao Života Ekremović iz "Ustaničkog", sve da ne bi morao pomagati okrvavljenim suborcima.

- Znači bio si kad je... - zamucio je Morž - ...kad je taj tip pao u nesvijest?

Da bio?! - pomisli sad Zagor. Iako, opet, volio bi da nije. Dan danas pamti taj dan.

- Sjećaš se onda i Žuže? - vješto skrene Morž s nezgodne teme.

- Žuže? - napravio se Zagor glup. Znao je da će se sjetiti onoga sa Žužom, znao je istoga časa kad je tip rekao da je bio na toj regrutaciji.

- Doktorice Žužulj, kako se ne sjećaš? - živnuo je Morž. - Jesil bio kad se onome tipu digo ispred nje?

Šta bio?! Zagor je zahvaljivao Bogu na onom tipu što je dva puta zaredom pao u nesvijest i tako barem dijelom nadmašio njegovu bruku toga jutra. I kud sad, usred rata; da naleti na nekoga tko je toga jutra bio u blagajevačkom Domu zdravlja?

- Sjećaš se kad su nam pregledavali, kako se to kaže, držanje - nastavio je Morž. - Mi u čekaonici nismo ni znali šta rade oni u sobi, a ušlo prvih pet, po abecedi. Kad šta, trebalo se skinut do gola i ispred doktorice Žuže hodat tako gol do prozora i natrag... sjećaš se?

Da sjeća?! Znao je da će biti belaja istog trenutka kad je zajedno s onom četvoricom ušao u sobu i vidio doktoricu Danu Žužulj, legendarnu Ćoravu Žužu, kako se đavolski smješka u tijesnoj kuti raskopčane dugmadi: dolje se rastvorio trokut bijele Žužine desne butine, nehajno prebačene preko lijeve noge, a gore trokut njenoga veličanstvenog poprsja, s onom divnom, dubokom pukotinom, toplim klancem u koji bi Zagor najradije bio pao kao onomad imam Zekerijah s minareta, malo zato što bi u taj kanjon skočio svaki blagajevački klinac, a malo od srama, jer točno je čutio kako mu se sva krv slila dolje i kako mu batina pred doktoričinim očima izdajnički raste i propinje se, poput onih ciklama iz dokumentarnih filmova kad na ubrzanim snimkama niču iz zemlje, radosno bujaju, skaču i uspravljaju se k suncu.

- I dok je napravio tri koraka, kurac mu stajao ko bandera - živo je prepričavao Morž. - Stoji ovako on pred Žužom, ovako kurac pred njim. Da umre od srama. A znaš šta Žuža? Uzela drveni lenjir i ovako, klep!

Zagor se strese, instinktivno skupivši noge.

- Tita mi! Lenjirom ga Žuža klepila po kurcu i, fakat, počeo mu padat, ovako, uuuiiii... i plink!, došo mu ko u bebe. Isto da su ga cirkularom sunetili!

- Sjećam se, kako se ne bih sjećao! - poluglasno će Zagor, kao za sebe.

- Pa ja, kako se nećeš sjećat! Onda ga zajebavo onaj jedan debeli, kaže: "Ma boli te kurac!" Čuj, boli te kurac?! A bogami ga je i bolio!

Refik, majku mu jebem osamsto hiljada puta - sjetio se Zagor, usiljeno se smješkajući - Refik ga je tih dana nemilosrdno zajebavao s tim "boli te kurac". Strašno se Refiku svidjela ta fora s kurcopoljom.

- Pa kad je onaj izjurio iznutra i ispričo svima šta je bilo - pričao je Morž dalje.

- Pa kad su odjednom svi navalili na ve-ce. Svi navalili drkat da im se ne digne, pa da se ne brukaju pred Žužom! A onaj jedan uzvrtio se ispred vrata pa više: puštaj mene, ja sam sad po abecedi!

- Sjećam se - smijao se Zagor silom kojom se trpe grčevi u punim

crijevima. - I znaš šta? Namjerno su oni stavili Žužu, svi su znali da se ona pali na klince, namjerno su stavili nju da pregledava to, kako se zove...?

- Drkanje.

- Šta drkanje?

- Držanje, držanje! Šta sam reko, drkanje?

Smijala su se dva vojnika na Muzaferbegovoj kuli duhanskim smijehom, kroz reski kašalj, svaki se u svojoj glavi nevoljko prisjećajući regrutacije u blagajevačkom Domu zdravlja proljeća osamdeset i neke.

- Ozbiljno ti kažem, namjerno su oni stavili Žužu da pregledava to... držanje. Jesu, Tita mi. Kurvinska vojska je to bila. Poslije se pričalo da su to oni planski organizirali, da u stvari gledaju kome se diže a kome ne, jer da je onaj kome se ne diže sigurno peder.

- Jest, moguće je to, zajebana je bila JNA.

- I kome se ne bi digo, tome je išlo u dosje da je peder, pa bi najebo u vojsci. - Bogami je bilo pedera poslije - nakašljao se Zagor opet kroz smijeh. - Cijela im je generacija šesetšesta u Blagajevcu bila pederska!

Nasmijao se, naravno, i Morž. Neko vrijeme samo su se tako smješkali i otpuhivali dimove Drine, gledali sprženu dolinu pod kulom i preko puta Prevalu prekrivenu sunčevom izmaglicom.

Sva sreća da mi se ne sjeća lica - mislio je Morž. Sva sreća da mi se ne sjeća lica - mislio je Zagor.

Teška se poslijepodnevna omara spustila na mrtvu za-ravan i kad bi se čovjek bolje zagledao - ovako kao sada Zagor, s krova Muzaferbegove kule - široki bi mu Strmodol izgledao kao jedna od onih snovitih i treperavih slika velikog fra Luje Gredara u galeriji blagajevačkog franjevačkog samostana. Samo da Dino Crnopoljac nije na satu likovnog, umjesto iz kataloga izložbe povodom stogodišnjice Gredarove smrti, precrtavao sličice iz stripova o Zagoru Te-Neju i Bleku Steni. I da je umjesto ravnih prerijskih obzora i mračnih močvara Darkvooda u svoju veliku bilježnicu precrtao barem jedan od fra Lujinih krajolika.

- A to znaš, da se Zuža jebavala ovdje, u Muzaferbegovoj kuli? I Šonja Amazona?

- Međusobno?!

- Ma jok, posebno!

18:20 h

- Jest, očiju mi. Pričaj im, Đo.
- Ma ja, davno... - hinio je Đo da mu se ne da pričati o tome. - Bili smo klinci.
- Šonja Amazona? - slinio je Vili. - Znači ti si to...
- U to vrijeme ti je ona bila ženska od Brekala.
- Od Brekala? Generala Brekala?!
- Aha. Za vas klince ona je Šonja Amazona, ali za nas je ona uvijek bila samo Šonja Adžija.
- Čerka staroga Drkadžije, jel?
- Ne, nego od direktora škole, Kostolomca.

Na te Čepove riječi polovica vojnika u podrumu provali u grleni smijeh. Druga, Čepova polovica, gledala ih je zbunjeno.

- Kostolomac je Drkadžija, budalo! - smijao se Papac. - To svi znaju.

Nisu, međutim, klinci imali pojma - zloglasni Kostolomac, direktor Srednje metalske, već je bio u penziji kad su oni došli do srednje škole. Legende o njemu bljedile su pak mnogo brže od slike što ju je školsko vijeće nakon umirovljenja najzaslužnijeg direktora u povijesti škole postavilo u školskom atriju, pažljivo je smjestivši ponešto manju i ponešto nižu od fotografije narodnog heroja Velizara Papačića Velje.

Preživjele legende o direktoru Kostu Adžiji Kostolom-cu uglavnom su tako pričale o ocu Šonje Adžije, poznatije kao Šonja Amazona, najveće folk-zvijezde što ju je Gračanička krajina ikad dala. Jedna od onih zaboravljenih pričala je, pak, o proljetnom danu prije mnogo godina kad je cijela škola okićena cvijećem i trobojnim zastavicama dočekala direktora Kostu Adžiju na povratku iz Sarajeva, gdje je obranio doktorsku disertaciju na temu "Učeničko samoupravljanje: odjeljenje kao osnovna ćelija socijalističke izgradnje". Učenici su recitirali dirljive dječje stihove u slavu nauke i progressa, sam direktor održao im je prigodno slovo o važnosti knjige u životu pionira, omladinca, čovjeka i komuniste, a njegovi kolege profesori svoj su obol dali velikom tortom u obliku zvijezde petokrake s čokoladnim srpom i čekićem te prekrasnom novom me-singanom pločicom za vrata direktorove kancelarije.

E, upravo je ta pločica, s crno ugraviranim imenom novopečenog doktora nauka, bila razlogom što će direktor škole sve do penzije nositi nesretni nadimak, a profesor srpsko-hrvatskog Boško Cvijanović dobiti otkaz na sve poslove u Blagajevcu i okolici, preseliti u Brezovaču, tamo se oženiti dva puta i devedeset druge skončati od granate u spavaćoj sobi predsjednika mjesnog HDZ-a Slavka Veljuge, gdje će njega i gospođu Veljugu u ljubavnom čvoru presjeći sedamnaest sitnih gelera neobično nalik mecima kalibra 7,9 mm. Istina, nikad nije dokazano da je zlosretna pločica bila baš Cvijanovićevo djelo, ali nitko direktora Kostolomca nije mogao uvjeriti u suprotno, tim više što je upravo profesor srpsko-hrvatskog u školskoj zbornici bio zadužen za psine i što je upravo on onomad na naslovnici školskog lista pripustio Jimija Hendrixa, osramotivši tada direktora škole koji je pred cijelom

zbornicom rekao da narodni heroj Velja jest bio malo čupav, što jest jest, bio je, uostalom, njegov prijatelj iz djetinjstva i on

to najbolje zna, kao što valjda on najbolje zna je li Velja nosio brkove ili nije. I što je - a to je bilo najvažnije - profesor Cvijanović s Kostolomčevom kćerkom izgradio odnos temeljen na posebnoj vrsti povjerenja, onaj što nije uobičajena između profesora i njegovih učenica, ni omiljena u njihovih očeva, posebno ako su oni direktori škole.

Tko je drugi onda mogao biti odgovoran Što je na vratima kancelarije direktora škole, doktora nauka Ko-ste Adžije, toga jutra osvanula pločica na kojoj se velikim crnim slovima kočilo - DR. K. ADŽIJA? I što je do tada zloglasni Kostolomac postao i sve do penzije ostao Drkadžija?

Niti sedam dana poslije jednoglasnom odlukom Osnovne organizacije Saveza komunista profesor Boško Cvijanović isključen je iz Partije. Prema službenom obrazloženju drastična kazna izglasana je zbog "izvrgavanja ruglu komunističkih simbola i znamenja, te vrijeđanja osnovnih tekovina socijalističke revolucije i Narodnooslobodilačke borbe", što je zapravo trebalo značiti da omiljeni profesor Cvijo nije najebao zbog pločice na Drkadžijinim vratima, već zato što je na prigodnoj školskoj svečanosti povodom direktorove obrane doktorske radnje velikim nožem zasjekao veliku tortu u obliku zvijezde petokrake, izrezao je i iskasapio, te u slast pojeo srp i čekić.

- Sjećam se ja te frke - reče Hunta. - Ma Cvijo je to stavio sto posto.

- Jest, Cvijo - prisnaži Cigo odozdo. - A kako ti znaš Cviju?

- Pa on je poslije preselio u Brezovaču. Svi su znali to s Drkadžijom, zašto je zglajzo. Izbacilo ga bilo iz Partije zbog toga. Predavo je on nama srpsko-hrvatski u Srednjoj rudarskoj u Brezovači.

- Aha; meni je predavo isto - upade Vili. - Dobar je bio Cvijo.

- Dobar, dobar. Mene za dvojku pito ko je autor Čerčilovih memoara.

-Ko?

- Pa Čerčil.

- Znam, nego ko ti dao dvojku tebi?

- Cvijo, Jasere... nije valjda Čerčil!

- Znači, to je Cvijina fora bila, to s Drkadžijom?

- Ma jest kurac, nije on to namjerno. Nije moglo da stane na pločicu cijelo ime, pa stavio "Dr. K. Adžija". I jebi ga.

- Al u Brezovači se pričalo i da je pravi razlog što je Cvijo najebo taj što je jebavo direktorovu čerku.

- Jest sad, imal iko da je nije jebavo?

- Baš! General Brekalo, taj Cvijo... - I Đo.

- Al Đo jest! Reci im, Đo.

- Jest bogami i Đubre - procijedi Đo.

- Eto! I Đubre! Sad kad bolje razmislim, i ja sam je jebavo!

- Ma Đubre, general Brekalo - šapne Robi. - To je Brekalov nadimak.

- Brekalo je Đubre?

- Jašta je.

- Bila mu ona tada djevojka, Šonja - zapali Đo cigaretu, pa pusti dugačak dim uživajući u iščekivajućoj tišini. - Prekinuli oni, prekidali nekoliko puta, al nije Đubre dao da bude s ikim. Al ja ti nju zbario u "Siriusu" i odveo u Sarajevo. I šta ti je bilo? Snimila nas TV Sarajevo na Čaršiji i bili mi uvečer na vremenskoj prognozi.

- Čuj, na vremenskoj prognozi?

- Jest, matere mi. Bio lijep dan i oni snimili za prognozu Caršiju, ono... puna ljudi i to. I majku mu i uhvati mene i Šonju đe se držimo za ruke, šetamo i ljubimo po sunčanom danu! Petnes minuta valjda to trajalo na televiziji, čudo bi bilo da Đubre nije vidio. I naravno, vidio on. -I?

- I poludio, jašta. Rat je to bio, pravi. Vijenac protiv Fabričkog.

- Đo je jedini koji je Krstu nazvo Đubre. Ikad! Jel tako, Đo?

- Znači ti si taj? - objesio je Robi donju čeljust. - Pričo meni brat Ičo, on je bio konobar u "Siriusu".

- Znam Iću, kako ne bih znao Iću - obradova se Đo. - Đe je on, bogati?

- Otišo u Beo... straliju - ispravi se Robi.

- Đe je to?

- Reko, u Australiju.

- Nikad čuo - tiho će Jaser.

- Skuplja tamo novac i šalje oružje - pojasni Robi.

- U Australiji? - iznenadi se Cigo. - Pa nema tamo baš naših.

- Ima Hrvata dosta.

- Hrvata? - iznenadi se sad Ćumur.

- Pa ja - iznenadi Robija što su oni iznenađeni da u Australiji ima Hrvata. - Ičo skuplja novac od Hrvata, za oružje.

- Aha, sad kontam! - lupi se Đo. - On se predstavlja ko predstavnik hrvatske Vlade, HVO-a, čega li... pa skuplja pare, jelde?

-Pa ja.

- Brat ti je bog, matere mi! - iskreno se divio Đo. - Od Hrvata je skupio pare?!

- A od koga će?

Jebo sad hiljadu dinara - I našima slao oružje?!?

- Nego kome će?

- Jest, dobro kažeš, jebo ga ti. Kome će?

- I onda, šta je onda bilo? - začu se odostraga Papac.

- Ništa, kako ne kontaš? - okrene se Đo. - Skupio je pare od Hrvata u Australiji, pa slao oružje ovamo. Našima.

- Ma ne pitam to, nego šta je bilo kad si jebo Šonju - odgovori Papac. - Kad si zaratio s Brekalom?

- Ništa u stvari nije bilo. Namjestio mi Kostolomac, popizdio kad je čuo da mu je ćerka bila sa mnom u Sarajevu, pa mi namjestio neko oružje, krađe nekih golfova, svašta. Završio ja u Zenici. Onda došo rat, pa mi još nije platio za to.

- Jesil vidio ti Kostu, majku mu jebem komunjarsku!
- I đe je to bilo, baš ovdje ili... kad si jebavo Šonju, jel to bilo baš ovdje, u podrumu?
- A ne, gore na spratu... u begovoj sobi.
- Ja, u Begovoj sobi se jebavalo - potvrdi važno Robi.
- Ti znaš!? - naruga se Čep. - Ko da si ti jebavo!
- Nisam ja, al jest buraz, reko sam ti! - naljuti se Robi, pa se okrene prema Đou.
- Ičo je zadnji jebavo u kuli, on ti je bio kad je ludi Mujan sve zapalio, bio Ičo u begovoj sobi.
- Pako je sjeo na stepenicu i zapalio cigaretu.
- Stani malo: sad je i on jebavo Šonju Amazonu? - nije se dao Čep.
- Ne, idiote, nego Tijanu.
- Čekaj, čekaj, koju Tijanu? - umiješa se Đo. - Jel Savičku, iz Koviljače?
- Jest, nju. Šta, ti je znaš?
- Treniro sam ja kod njenog starog karate.
- Kod onoga četnika?
- Ma nije Zvezdanb bio četnik - odmahne Do. - Nije ni pravoslavac!
- Kako nije, šta ti je? - umiješa se Cigo. - Eno ti ga sad u Beogradu.
- Jest, al nije on pravoslavni - pojaśni Đo. - Zvezdan ti je zen-budističke vjere.
- Ha, ta ti je dobra! - nasmije se Robi.
- A tebi je brat bio s njegovom ćerkom, jel? - okrene se Đo.
- Aha, kad je ludi Mujan zapalio kulu!
- Mujan... čekaj, jel to muž od one blagajevačke kurve, kako se ono zvala, Čopava Žuža? - upade Hunta.
- Nije Čopava, nego... - prosikće Pako kroz zube. - I nije kurva.
- Čorava - dometne netko. - Čorava Žuža.
- Jest, nije Čopava, nego Čorava - poče se smijati Đo. - I nije kurva, nego kurvetina.
- Ostavi se ti Zuže.
- Oho, čekaj, stani malo, šta... šta ćeš sad, ubit ćeš me zbog stare kurve?
- Mater ti je kurva, jesil čuo! - izgubio je živce Pako.
- Prvo i prvo, ne diraj mi mater da te ne bi ja malo jebo ovdje - podigne glas Đo. - Ko što sam ti ovdje jebo i Žužu!
- Jebo si mu ti mater, a ne Žužu! - stade Čep braniti Paka.
- E pa pitajte Žužu sjeća li se crvenih bengalki što su ovdje gorile kad joj je Đo uvalio gol!
- To, Đo! - vrisnu Jaser.
- Pako krene prema Đou, ali ga Papac uhvati.
- Halo, koji ti je sad kurac!? Nećeš se sad pobit zbog Žuže, pa mater bi ti mogla bit!

- Dobro, Pako, hajde bolan... - pokušao ga je smiriti Robi.

- Halo, šta ti je? - nasmijao se i Papac s grčem, držeći Paka u čvrstom zagrljaju.

- Jebo te i Žuža!

- A šta si se i ti nadovezo Žuže? - okrene se Robi Đou. - Pusti, jebo ga ti.

- Čuj, ja se nadovezo? Nadovezo se ko je stigo.

- Jest. Jednom je jebavala braća Bego. Jedan u jednu, drugi u drugu rupu, a trećem pušila. Sreća pa je onaj četvrti izginuo godinu ranije na motoru! Društvo u podrumu se smijalo dok je Papac držao Paka. Kako je smijeh zamro, Pako iznenada odgurne Papca i pogleda zamagljena od bijesa i suza krene prema Đou. Papac pade preko Cige i Muzaferbegovom kulom razlio se vijugav, neljudski vrisak.

- Koja ti je pička materina, je li? - zgrabi Ćumur Paka za ovratnik. - Koja ti je pička materina!?!

Pako snažno odgurnu i njega te dohvati kalašnjikov s poda. Nije ga, međutim, dospio podignuti: u sljedećem djeliću sekunde pred očima je sasvim jasno vidio potplatu nečije čizme, a onda - istina, dosta mutnije - i trule grede prastaroga stropa. Padao je dugo i sporo, skladno prateći dugački krik što se odbijao o zidove podruma: "Đooooo!" Tad je počelo.

- Ljudi, naši smo, ljudi! - vikao je Robi dok su mračnim podrumom sijevale šake i pljuštali udarci, praćeni tupim i muklim psovkama. - Naši smo, hal...! Nije stigao dovršiti, jer u tom je času strašni bljesak okrećio polumračni podrum. Ćumur se ukočio na mjestu. Glava mu je prsla u veličanstvenoj, završnoj glavobolji i muklo je pao na koljena.

-Jeb...!

Drugi je bljesak otkrio opći metež i Đoa kako se vrti zajedno s kalašnjikovom. U sljedećem trenutku reski je rafal presjekao Muzaferbegovu kulu na dva dijela. Dvije su polovice zadrhtale u kratkom muku bez glasa i lxx. daha, a onda su dva gotovo istodobna rafala izbrazdala kameni zid, svaki svoju polovicu, dok je netko odozdo jaukom zazivao majku - svoju ili nečiju tuđu, nije se moglo razabrati. Podrum Muzaferbegove kule treperio je bljeskovima poput diskoteke "Sirius", a pomahnitali su plesači, kao na usporenom filmu, isprekidanim kretnjama skakali jedni preko drugih, trčali i padali. Nekoliko časaka poslije podrum je opet utonuo u prašnjavi polumrak.

19:11 h

- Šta je ovo, šta je bilo... ljudi? - vikao je Morž plačnim glasom preskačući stepenice.

- Pako!... Vili? Robi? Robi?! - urlao je Zagor.

- Šta je bilo, jel... Cigooo?

- Papac? Papac!? Pako, jebotekurac, Pako!!! Reci nešto... Pako! - urlao je Zagor osvrćući se s užasom. - Čepe, jebem ti mater; Čepe! Šta je bilo?

- Jel to Cigu opet zasvrbilo, je li? Jel Cigo, Tita ti?!?

- Pako, čuješ li?

- Svi su mrtvi, bog te jebo, šta je ovo? Do? Đooo?!?

- Pako, jebotekurac, staje bilo?... Pako!

- U redu...

- Šta?!?...

- U r... u redu je.

- Šta je u redu, Pako? Pako, majku ti jebem... osamsto hiljada puta! Čuješ li me?!?

Razmišljao je, istina, često o tome i prije nego što su se našli u ovom davno spaljenom selu usred Strmodola, ali sada, baš u ovom trenutku - ležeći na zemljanom tlu podruma Muzaferbegove kule, dok mu se niz nos cijedila tanka, topla crta slatkastoga crvenog znoja, a Zagor mu plačući psovao majku osamsto hiljada puta - Pako ni na što drugo nije mislio nego na onaj dan prije godinu i dva mjeseca kad mu je Čorava Žuža dala steku pall malla i kad joj je samo trebao ostaviti onaj jebeni kusur od hiljadu hrvatskih dinara.

Tada, u tom času, a on ga pamti kao da je bio jutros i pamtit će ga sasvim sigurno dok je živ - jer živjet će, ljudi znaju te stvari kad do njih dođe, još svega nekoliko trenutaka - njegov se život dijelio na dva kolosijeka, i on je izabrao krivi. Da je samo rekao "u redu je, tetka Zužol!", ne bi sada gutao krvavu prašinu u podrumu mitske Muzaferbegove kule, tamo gdje su u vrijeme prije njegova vremena mlađi jebači dovodili ludu Lelu iz Musemića, lake Tardućanke, pijane blagajevačke prostitutke i legendarno sestrinstvo s brezovačkog Korza.

Ne bi sad ležao tamo odakle su klinici iz Blagajevca izlazili kao muškarci, na istom tvrdom, zemljanom podu na kojemu je pod golobrade dječake, što su svršavali skidajući gaće, lijegala doktorica Dana Zužulj, tiha i jedina ljubav njegova kratkoga života, najljepša žena koju je ikad vidio, jedina na koju je u cijelom svom seksualnom životu masturbirao, okrutna boginja koja jedino njemu nikad nije dala papirić na kojemu je pisalo "u pola osam, na parkiralištu", radodajka koju je jebavao tko je stigao, kurva jedna jebena koja je legla sa svakim klinkem što je od starog posudio bemvejca - jer "every woman I know is crazy 'bout an automobile", a ona je bila every vooan koju je ikad poznao, svaka i jedina, drolja s kojom u cijelome Blaga-jevca nije legao samo on, Branko Rebac zvani Pako, jedini muškarac u gradu koji ju je volio. Koji ju je zaista volio.

- Volim i ja tebe, kretenu jedan! - čuo je te riječi, ali Zužin je glas bio

iskrivljenih oblika i metalne boje. - Čuješ li me?

- Jel to Cigo bio, jel to...? - čuo je opet onaj drugi, plačljiv i njemu nepoznati glas, a onda tup udarac.

- Stani, bog ga jebo, nećeš sad i ti... Nećeš mi se sad onesvijestit? Dino?

- U redu je...

- Šta?... Pako! Dino, jebotekurac! Pako! Dino, diž se, Dino!

Da je, eto, toga jutra rekao "U redu je, tetka Žužo, jebo sad hiljadu dinara!", ne bi sad ležao ovdje u gomili beživotnih tjelesa, u podrumu Muzaferbegove kule baš kao na dnu Zufkine jame, već bi bio kompjutorski programer u nekoj mirnoj četvrti Philadelphije, s postavljenom kožnom jaknom i velikim crnim labradorom na suvozačkom sjedištu srebrnog landrovera... samo da je rekao "tetka Žužo, jebo sad hiljadu dinara!"

- Pako, jebotekurac, Pako!... Dino, diž se!!! Pako je živ!

Kako čovjek zna koji je to trenutak u kojemu mu je odlučiti na koju će stranu? Kad bi to znao, možda bi znao i izabrati drugi put. Kad su bili klinici, govorili su im da taj trenutak nastupa već nakon drugog razreda srednje, kad valja odlučiti koje usmjerenje izabrati i koju srednju školu upisati. Za neke, bio je to jedan od onih dana na izmaku ludog ljeta po otpustu iz vojske, kada je trebalo na fakultet, ili na kakav pošten posao. Po drugima, pak, to je onaj čas - a taj dođe u životu svakoga čovjeka, i samo je jedan - kad valja prihvatiti priliku koliko god luda i beznadna i nemoguća bila, kakva je bila ponuda ujaka Rajka, koji ga je još pred početak rata tjerao kod svoje bivše žene u Philadelphiju, jer "bit će rata i bit će belaja", govorio je Rajko, "priča se da je Fičo iz Brezovače navijestio veliku nesreću, rat i glad", nakon čega su obično slijedile mudre riječi pokojnoga djeda Javora, posljednjeg berača zlata u dolini, koji je govorio da je "rat ko hladna Huča - zlato pada na dno, a govna plivaju na površini". Kako pak čovjek zna koji je to trenutak u kojemu mu je odlučiti hoće li uzvodno ili nizvodno, kako zna gdje je Huča plitka, a gdje duboka? I kad kocka, zna da je pokušao i da je na kocki dobio, ili izgubio, svejedno, jer takvi barem znaju da su stranu birali kad su umjesto zadnjeg pića u "Vrilu" uplatili tiket lutrije, a ne kad su kupovali cigarete kod sisate trafikantice. Takvi znaju da su svoj put izabrali kad su kupili autobusnu kartu za Split, Beograd, Frankfurt, ili ubili susjeda, brata, jebiga, ili predsjednika države, ili pročitali knjigu koja će im promijeniti život, ili otkrili lijek za nekakvu boleštinu, ili upoznali trenera iz Sarajeva, ili menadžera iz Beograda... ili s lovom za listić lutrije popili još jedno piće u "Vrilu". Sva su takva raskršća u životu obilježena i sve su takve odluke važne, i one dobre i one pogrešne, svaka je neponovljiva i velika poput cijele čovjekove sudbine.

Pako, međutim, svoj put nije birao ni na kakvom širokom raskrižju s tablama, putokazima i žutom rasvjetom, već pred trafikom "Duhan prometa" na Vijencu, podno Ciganskog brda, buljeći poput mutava kretena u sise Čorave Zuže što su mirisale turskim parfemom i govorile "Pako, reci nešto", oduzet da kaže bilo što, da mu da onda dvije šteke, da mu da paketić žvakaćih guma, plastični upaljač, ili onaj privjesak s Gospom iz Međugorja u hrvatskoj uniformi, bilo što, samo da mu ne treba vraćati tih hiljadu dinara sitnog, jebeš i sto maraka i hiljadu jebenih nevažnih dinara, kad već nije bio u stanju ležernim glasom, vježbanim milijun puta pred ogledalom, pitati što radi večeras, i bi li možda nakon posla išla u "Stardust", zapravo "Kozaru", tako se

tada još zvalo kino na Grginu vijencu.

Kako je mogao znati da je ta novčanica od sto njemačkih maraka bila njegov lutrijski listić? Kako je mogao znati da su Zužine velike, prezrele grudi bile zapravo kugle u bubnju njegove životne lutrije, i da njegovi brojevi, ta dva lijepa okrugla broja - makar tu, nadomak oku i nadohvat ruke - nikad neće biti izvučeni?

- Dino, bog ga jebo!... Šta?... Pako, Dino je mrtav, Pako!

Razmišljao je o tome i prije nego što su se našli u ovom davno spaljenom selu usred Strmodola, razmišljao je o tome gotovo svakoga dana ovoga rata, svih onih večeri s mirisom kuhane bravetine i svih onih jutara sa zadahom muških nogu, ali tek sada, u ovom trenutku - ležeći na zemljanom tlu podruma Muzaferbegove kule, dok mu se niz nos cijedila tanka, topla crta slatkastoga crvenog znoja - Paku je prvi put pala na pamet mogućnost da je u ovaj ćorskokak skrenuo nešto ranije, možda i mnogo prije nego što se Ćorava Žuža nagnula nad pult, poklopila svojim sisama novine i pitala ga ima li sitnog.

- Pako, svi su mrtvi, i Dino je mrtav!

Zašto je, na koncu, morao ići po cigarete baš tada, i zašto s novčanicom od sto maraka? Po pali mali je išao jer je ostao bez cigareta, a Kušlje, Gigi i Gelo su pušili onaj Kinezov smrdljivi švercani marlboro od kojega je Pako kašljao kao očev prastari merđan dizelaš. Sitnog, pak, nije imao zato što je sav sitniš toga jutra potrošio u dućanu, jer ni Cvitan, niti itko u Blagajevcu nije imao promijeniti sto njemačkih maraka.

Bez pali malla je ostao jer su noćas zaružili kod Gigija montirajući mu nekakvu polovnu satelitsku antenu, gledajući skoro do zore njemačke porniće. Sto maraka je, koliko se sjeća, dobio od maloga Hoze za stari crno-bijeli kompjuterski monitor. Je li to bilo raskršće na kojemu je Pako odabrao svoj put? Je li to bilo raskršće robe i kapitala, na kojemu se Hozina rođendanska želja da sastavi računalo križala s Gigijevom željom da na satelitu gleda porniće? Je li Pako svoj put izabrao kad je spojio Gigija i malog Hozu, onoga jutra kad je Hozinom starom rekao da će mu Gigi dati sto maraka za stari satelitski tanjur, a on njemu za tu lovu svoj stari monitor? Je li to ono što zovu sudbinom? Izbor putokaza na tuđim raskršćima?

Ili se, slijedeći tu cestu unatrag, na raskršću našao onog trenutka kad je odlučio kupiti svoj prvi Mac i rasprodati sve one kante, crno-bijele monitore i stare videoigre što su mu zauzimale pola sobe? Znači li to da je na taj put krenuo kad mu je Keno rekao da prodaje Maca, dakle kad je na Kušljinom rancu upoznao Kenu, dakle kad je ipak odlučio ići na dernek kod Kušlje, dakle kad ga je Gelo nagovorio da ga vozi, jer mu je HVO konfiscirao ivranglera, dakle kad je položio vozački ispit, dakle kad je od ujaka Raj ka za odličan uspjeh dobio njegovoga starog stojadina, dakle kad je zamolio susjedu Merimu da mu pomogne popraviti dvojku iz kemije?

Jer da nije išao na repeticije kod susjede Merime, inženjerke u tvornici aluminijske, ne bi dobio četvorku koja mu je nedostajala da razred prođe s pet, pa ne bi dobio ni Rajkovog stojadina, niti bi polagao vozački ispit, ne bi mogao voziti Gelu kad mu je HVO oduzeo džip, ne bi tako onoga dana išao kod Kušlje na ranč, ne bi tamo upoznao Kenu, ne bi mu Keno ponudio svoga Maca, ne bi zbog toga prodavao stare kompjutere, ne bi od Hoze za monitor dobio sto

njemačkih maraka, ne bi sutradan s novčanicom od sto maraka išao kod Ćorave Žuže kupiti cigarete, i ne bi zbog te stotke i Zužinih sisa umirao ovdje, u gomili beživotnih tjelesa, u podrumu Muzaferbegove kule baš kao na dnu Zufkine jame.

- Nisam ga tako, samo je pao i udario glavom o stepenicu! Čuješ li, Pako? Nisam ja! Pakooo!

A opet, ako ćemo pravo, ne bi on nikad kod susjede Merime išao popravljati dvojkicu iz kemije da nije skoro svaki dan tamo bila i njena prijateljica Dana Žužulj zvana Ćorava Zuža, točna na poslijepodnevnoj kavi svaki put kad bi Pako malo uranio, a uz malo sreće i bez bluže, ručnika prebačena preko ramena, netom u crveno obojane kose. Što je značilo da joj je susjeda Merima upravo obojala kosu i da će sat vremena, dok oni uče kemiju, za istim stolom sjediti i Žuža, da će pijuckati kavu i listati neku od onih revija što ih je Merimi nosila iz trafike, pridržavajući dugačkim prstima maleni ručnik pod kojim bi s vremena na vrijeme provirila crna čipka Zužinoga grudnjaka.

Žuža je, eto, na svakom Pakovom raskršću, i kako god okreneš, sve ove godine poput Salome je nosila srebrni pladanj za njegovu glavu. Sad, kad se prisjeća tih vremena, nije li i kemiju zabrljao jer je zapeo ići u Srednju metalnu školu "Velizar Papačić Veljo", i nije li se tamo upisao između ostalog baš zato što je preko puta škole bio i Žužin stan, i trafika u kojoj ju je ljudi Mujan zaposlio? Dobro, važan su razlog bili i njegovi najbolji prijatelji Kušlje, Rus, Gigi i Malik, za kojima je išao u metalnu školu, ali gdje ih je upoznao? Gdje nego na Ciganskom brdu, "kod druga Tite", kako se onda zvalo stražnje dvorište Radio-Blagajevca, zbog velikog Titova portreta postavljenog na zgradu one godine kad je umro? A zašto ga je Kmer s Grgina vijenca vodio na Cigansko brdo nego da "zajedno s drugom Titom" vire u prozore zgrade preko puta, u staklenu duplericu na četvrtom katu žute zgrade podno brda, gdje se na povratku s posla presvlačila Žuža, tada još doktorica Žužulj, gola šetajući prozorima sve dok im ne bi utrnule ruke?

Da li bi, dakle, ikada on upoznao Kušlju i bandu s Ciganskog brda da nije bilo doktorice Žuže, medicinske sestre u blagajevačkom Domu zdravlja, zbog koje je jedva čekao cijepjenja i sistematske preglede? Bi li se još kao desetogodišnji klinac onako zaljubio u doktoricu Žužu da nije kod nje imao poseban tretman, da ga nije onako štipkala za prepone i hvatala pod pazuha, dizala ga pred ogledalo u ambulanti i držala na svojim čvrstim grudima, sve da vidi kako mu strši čuperak ili visi šmrklja iz nosa?

Da li bi, najzad, imao takav tretman da je nije onaj put vidio голу kod doktora Ljube Repca, očeva brata, banuvši mu u kuću taman dok ju je ovaj liječio od upale pluća? I da mu stric nije objasnio kako su doktorici Zuži prsi otekale upravo od upale pluća, jer zajebana je i opaka ta bolest, i valja se zbog nje zimi dobro oblačiti i piti puno mlijeka? I da doktorica Žuža ne bi voljela da komšiluk sazna kako ima upalu pluća, i da je baba Olga donijela one svoje legendarne buređike, i da ih ako hoće može odnijeti kući?

Nasmiješio se teško i bolno, sjetivši se kako je jednom kasnije kod strica u Domu zdravlja blenuo u Žužino poprsje, i kako su se Žuža i onaj mladić smijali kad joj je mali Pako rekao da ne bi trebala zimi nositi tako otvorene džempere, jer može dobiti upalu pluća. U tom času, sjećajući se Žužine upale

pluća, i stričevih novina s nepoznatim tetkama upaljenih grudi, i buređžika babe Olge, Pako je shvatio da potraga za raskršćem koje ga je dovelo ovamo, u podrum Muzaferbegovine, vodi još dalje od Žuže.

U strica Ljube je, recimo, banuo jer je u njegovoj kući uvijek bilo raznih novina i šarenih magazina koje je Pako obožavao čitati. Novine ga je pak naučio čitati ujak Rajko onoga davnog ljeta u Šibeniku. Kod ujaka Rajka, opet, ljetuju otkad se Pako rodio, doslovce, jer Pako se rodio u Šibeniku, one godine kad je pola Krajine napustilo domove i razbježalo se na sve strane, kad se pročulo da je ludi Fićo Furudžija iz Brezovače - onaj što je godinu dana ranije predvidio potres u kojemu je poginuo narodni heroj Velizar Papačić Veljo - preorekao to ljeto ne samo gadan zemljotres, već i poplavu Huče, i erupciju vulkana na Vilaji, i uragan, i najezdu skakavaca, i udar komete, sam Sudnji dan je Fićo navijestio jedne večeri u Pelvanovoj gostionici.

Pričala mu je majka to kad ju je pitao zašto se on jedini u razredu rodio u Šibeniku, kad mu je ispričala kako je od potresa pobjegla kod brata u Šibenik, u devetom mjesecu trudnoće, i kako na koncu nikakvog zemljotresa nije bilo, ni poplave ni vulkana, nego je Fićo naumio oboriti cijenu ruševnoj kući Muniba Buzde na Vučjoj glavi, u samom epicentru nesuđenog potresa, na koju je bacio oko prije nego je otišao u penziju.

- Pako, jebotekurac, šta je bilo? Pakoooo!

Trepnuo je još jednom, polako, onako kako je u bolnici treptao djed Javor kad je pričao kako svaki čovjek ima svoj broj treptaja i kako ih je njemu ostalo još svega devet. "Kad se sjetim koliko sam ih potrošio na mušice", smijao se stari mudrac na smrti, "sto bih godina doživio da nema mušica". "Nikad", rekao je na kraju, "nikad ne troši treptaje na mušice, zapamti to".

Crvena koprena na očima rastvorila mu se kao na reklamama za čudotvorna sredstva za čišćenje, ono kad jedna kap zelene magije proguta cijeli tanjur masnoće. Sad mu je bilo jasno: tamo, u Šibeniku, započeo je Pakov put, krenuo je njime onoga trenutka kad se rodio i ništa se tu nije dalo učiniti. Istoga časa kad je zaplakao u šibenskom rodilištu njegovi su putokazi zapisani, i sva su njegova raskršća vodila ovamo, u Strmodol, pa starom krvopoljskom cestom do Muzaferovih Kuća, da skonča u utrobi Muzaferbegove kule.

Trepnuo je još jednom, jedva otvorivši oči. To je, dakle, to: upravo je odvertio film svog života, od Zužine trafike do šibenskog rodilišta, odvertio ga je onako kako, vele, ljudi pred smrt vrte filmove svojih života, baš kao kad kaseta u videorekorderu dođe do kraja, pa se traka sama vraća unazad, najprije brzo i bučno, pa sve sporije i tiše, i naposljetku stane, da bi se nakon nekog vremena - to su, valjda, ti trenuci - ugasila i ona žuta lampica.

- Pakooo, jebotekurac!

Trepnuo je pretposljednji put. Nije bio zadovoljan odgovorima. Nije imalo smisla. Jer kako god da je odvertio svoj film, kako god ga zaustavljao i vraćao, nije on onoga dana išao do trafike zbog toga što je očajnički trebao cigarete - najzad, "Magaza" je jednako daleko, ako ne i bliže - već zato što je zatopilo i što je Žuža odjenula svoj prvi svibanjski dekolte. Ida je tada bar jednom trepnuo, umjesto da je blenuo u Zužine grudi, da je trepnuo svaki put kad je blenuo u njih, tko zna - rekao bi dobri djed Javor - tko zna otkad bi već bio kraj njegovim tugama i mukama?

To je sva istina njegova života, i jedina koja ima smisla: to što će za koji trenutak umrijeti braneći čast žene koja je od vlastite časti odavno odustala, to što će umrijeti tako starinski, kao u djedovim sevdalinkama, ili u onim crno-bijelim filmovima što idu iza ponoći, imalo je više smisla nego usred rata izginuti od vlastita metka, od svoje vlastite vojske, od roda rođenog. Ostavit će glavu na mračnom dnu Muzaferbegovine, ruševine u kojoj je sise njegove Žuže oślinilo pola Krajine, najviše tvrđave njegove goleme tuge, dvora što ih je onomad u nemoćnom dječaćkom bijesu svojim rukama zapalio, zamalo ubivši ono dvoje što su izjurili iz plamene kule.

Eh da, bio je to on, nikome nikad nije rekao. Zagrgoljao je sukrvicom u grčevitu smiješku sjetivši se toga prizora: virio je nad zidom begove avlije i gledao konobara iz «Siriusa» kako trči kao bez duše, bez glasa, a bogami i bez gaća, saplitaio se nesretnik kaldrmom i padao, a iza njega skakutala je sitna Kovičanka, podvriskivala i psovala Iću. Bili su užasno smiješni, on navlačeći hlače pred svojim zelenim spačekom, i ona, nabadajući na visokim petama ulaštene oblice Muzaferovih Kuća, pokrivši rukama ravne grudi i kukajući kako će je otac ubiti sazna li se da je bila u Muzaferbegovini.

A Muzaferbegova je kula nestajala pod vatrenom krošnjom što je cvjetala bljeskovima divljih naranača; ljuljajući se i uvijajući uz Dubovu padinu kao što u plićaku pod kućom ujaka Rajka uz glatke podvodne stijene lelujuju plameni jezici morskih vlasulja. Pako je gledao čas dolje, gdje je zeleni spaček nestajao prema Musemićima, čas gore, u veliku žarkonarančastu vlasulju što je plazila tamnom gromadom Dubova brda, da bi se tamo u dnu kotline utopila u grimiznom plićaku iznad Krvopolja. Smijao se, i drhtao, i plakao, i smijao.

To nije bio Žužin spaček. Nije Žuža bila u begovini, ali bila je to njena kosa, nije moglo biti nikakve sumnje, ti crveni pramenovi i ognjeni uvojci nad usjekom Dubova brda i Vilaje kao među Žužinim grudima, što i sad iz onih prozorčića gore razuzdano plešu u kovitlacu crvene prašine.

Uzdahnuo je plitko i bolno. Nešto ga je presjeklo u grlu. Miris benzina, baruta i gareži miješao mu se s okusom krvi, oporoslatkastim poput medovine iz djedovih smrekovih bačvica. Spuštao se nad Strmodolom crveni sumrak, čulo se samo vrelo vrtloženje, pucketanje vatre i njen glas s mirisom turskog parfema, dalek, izobličen i dubok.

- Pako, reci nešto!

Nasmiješio se i zabacio glavu unazad. Peklo ga je grlo i teško je disao, kao da su se na Kušljinom rancu napušili gruzijskog čaja, što im ga je Afan Kodrić Kinez mjesecima uvaljivao kao najbolju travu na tržištu. «Jučer stigla iz Afganistana», rekao bi Kinez. «Aha», zajebavao bi Gigi, «ravno iz Afanovog stana». I udahnuo je tako, kroz zube, kao da travu uvlači, a onda s olakšanjem ispustio dugačak dim toploga barutnog praha, ustajalog zraka i kiselkaste prašine.

- U redu je, tetka Žužo - rekao je mirno. - Jebo sad hiljadu dinara.